

I. TURĢEŅEVS · TĒVI UN DĒLI

J. Turgeņevs
Tēvi un dēli

I. TURGEŅEVS — TĒVI UN DĒLI

TĒVI
UN
DĒLI

LEVIAS VALSTIS IEDRUKOTĀS
RĪGĀ 1902.

L
T. Turgeņevs

A
-13244

TĒVI
UN
DĒLI

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA
RĪGĀ 1960

И. С. Тургенев

«ОТЦЫ И ДЕТИ»

Государственное издательство
художественной литературы

Москва 1951

Художник В. Ковалев

На латышском языке

Latv. PSR Valsts bibliotēka

~~80.48.269~~

0209065635

Mākslinieks V. Kovaļovs
Tulkojusi E. Niedra

VELTITS
VISARIONA GRIGORJEVIČA
BEĻINSKA
PIEMIŅAI

LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO
129 St. George Street
Toronto, Ontario
M5S 1A5

1974-1975
14-1-75
14-1-75

1974-1975
14-1-75

— **K**as ir, Pēter? Vai vēl neredz? — tā 1859. gada 20. maijā, iznācis bez cepures uz *** šosejas iebraucamās vietas zemā lieveņīša, kāds kungs nedaudz pāri četrdesmit gadiem, apputējušā mētelī un rūtainās biksēs jautāja savam sulainim, jaunam apaļvaidzim ar pilsām pūkām zoda galā un mazām, nespodrām acīm.

Sulainis, kurā viss — ir tirkiza auskariņš ausī, ir iepomadētie nevienādās krāsas mati, ir godbijīgi pieklājīgās kustības — it viss runāja par jaunākās, modernākās paaudzes cilvēku, vēlīgi paraudzījās uz ceļa pusi un atbildēja: «Nebūt neko neredz.»

— Neredz? — kungs atkārtoja.

— Neredz, — sulainis atbildēja otrreiz.

Kungs nopūtās un apsēdās uz soliņa. Iepazīstināsim lasītāju ar viņu, kamēr viņš sēž, kājas zem sola saliecis, laiku pa laikam domīgi vērdamies apkārt.

Viņu sauc par Nikolaju Petroviču Kirsanovu. Verstis piecpadsmit no iebraucamās vietas viņam ir paprāva muiža ar divsimt dvēselēm jeb — kā viņš, kopš nodalījis savu zemi no zemnieku zemes un iekārtojis «fermu», izsakās — ar diviem tūkstošiem desetīnu zemes. Viņa tēvs, 1812. gada kauju ģenerālis, mazizglītots, rupjš, bet ne ļauns krievu cilvēks, visu mūžu bija vilcis darba jūgu, komandēja sākumā brigādi, vēlāk divīziju un pastāvīgi dzīvoja provincē, kur, pateicoties dienesta pakāpei, tam bija krietni ievērojama loma. Nikolajs Petrovičs, tāpat kā viņa vecākais brālis Pāvels, par kuru stāstīsim vēlāk, piedzima Krievijas dienvidos un līdz četrpadsmit gadiem tika audzināts mājās lētu mājskolotāju, iznesīgu, bet pārāk pakalpīgu adjutantu un citu pulka un štāba cilvēku sabiedrībā. Viņa māte, no Koļazinu ģimenes, pirms precēšanās saukta Agathe, bet, kļuvusi ģenerāliene, — Agafokleja Kuzmiņišna Kirsanova, piederēja pie «māmiņām-komandierēm», valkāja greznas aubes un čaukstošas zīda drānas, baznīcā pirmā noliecās pār krustu, mēdza runāt skaļi un daudz, no rītiem sniedza bērniem roku skūp-

stam, vakarā svētīja tos, vārdu sakot, dzīvoja, kā pašai patika. Kā ģenerāļa dēlam Nikolajam Petrovičam, lai gan tas ne vien neizcēlās ar droširdību, bet bija iemantojis pat zaķapastalas palamu, tāpat kā brālim Pāvelam, bija jāiestājas karadienestā; bet viņš pārļauza kāju tai pašā dienā, kad pienāca ziņa par ieskaitīšanu, un, sagulējis divus mēnešus uz gultas, palika uz visu mūžu «kliņš». Tēvs atmeta ar roku un atļāva viņam palikt civildienestā. Tikko dēlam palika pilni astoņpadsmit gadi, tēvs aizveda viņu uz Pēterburgu un iekārtoja universitātē. Jāpiebilst, ka Nikolaja Petroviča brāli tajā laikā paaugstināja par virsnieku gvardes pulkā. Jaunie cilvēki sāka dzīvot divatā vienā dzīvoklī mātes brālēna — augsta ierēdņa Iljas Koļazina ne visai stingrā uzraudzībā. Viņu tēvs atgriezās savā divīzijā un pie savas laulātās draudzenes un tikai laiku pa laikam sūtīja dēliem lielas, platiem rakstveža rokraksta vilcieniem izraibinātas pelēka papīra ceturtdaļloksnes. Šo ceturtdaļlokšņu beigās atradās ar rūpīgu «izdaiļojumu» apvīti vārdi: «Piotr Kirsanof, ģenerālmajors». 1835. gadā Nikolajs Petrovičs pabeidza universitāti ar kandidāta gradu, un tajā pašā gadā ģenerālis Kirsanovs, atvaļināts par neizdevušos parādi, pārbrauca ar sievu uz dzīvi Pēterburgā. Viņš noīrēja māju pie Taurijas dārza un iestājās Angļu klubā, bet pēkšņi nomira ar trieku. Agafokleja Kuzmi-

ņišna drīz vien tam sekoja: viņa nespēja pierast pie galvaspilsētas vientuļās dzīves, viņu sagrauca pensionāres dzīves skumīgums. Pa to laiku Nikolajs Petrovičs, vecākiem vēl dzīviem esot un viņiem par sirdēstiem, paspēja iemīlēties ierēdņa Prepolovenska — viņu bijušā dzīvokļa saimnieka meitā, patīkamā un, kā mēdz teikt, attīstītā jaunavā: viņa žurnālos lasīja nopietnus rakstus nodaļā «Zinātne». Viņš apprecēja to, tiklīdz bija pagājis sēru laiks, un, pametis Apanažas zemju ministriju, kur tēvs ar protekciju to bija iedabūjis, dzīvoja svētlaimē ar savu Mašu — no sākuma vasarnīcā pie Meža institūta, vēlāk pilsētā, mazā un jaukā dzīvoklītī ar tīrām kāpnēm un pavēsu viesistabu, beidzot — laukos, kur viņš galīgi apmetās uz dzīvi un kur viņiem drīz vien piedzima dēls Arkadijs. Laulātie draugi dzīvoja ļoti labi un klusi: tie gandrīz nekad nešķīrās — kopā lasīja, spēlēja četrrocīgi klavieres, dziedāja duetus; viņa stādīja puķes un pārzināja putnu kūti, viņš laiku pa laikam jāja medībās un nodarbojās ar saimniecību, bet Arkadijs auga un auga — arī labi un klusi. Desmit gadi pagāja kā sapnis. 47. gadā Ķirsanova sieva nomira. Viņš tikko spēja pārdzīvot šo sitienu, nosirmoja dažās nedēļās; sataisījās jau braukt uz ārzemēm, lai kaut mazliet izklaidētos... bet tad pienāca 48. gads. Negribot viņš atgriezās laukos un pēc diezgan ilgas bezdarbības ķērās pie saimnieciskiem pārkārtojumiem. 55. gadā viņš

aizveda dēlu uz universitāti; nodzīvoja ar viņu trīs ziemas Pēterburgā, gandrīz nekur neiziedams, un centās nodibināt pazišanos ar Arkadija jaunajiem biedriem. Pēdējā ziemā nebija varējis aizbraukt, — un nu mēs viņu redzam 1859. gada maijā jau pavisam sirmu, tuklu un mazliet sakumpušu. Viņš gaida dēlu, kurš, tāpat kā kādreiz viņš pats, ieguvis kandidāta gradu.

Sulainis aiz pieklājības, bet varbūt arī nevēlēdamies palikt kunga acu priekšā, iegāja vārtos un aizkūpināja pīpi. Nikolajs Petrovičs nokāra galvu un sāka aplūkot palieveniša satrunējušos pakāpienus: paprāvs, raibs cālis cienīgi staigāja šurp turp pa tiem, stingri piesizdams ar savām lielajām, dzeltenajām kājām; nosmulējies kaķis, klīriģi uz treliņiem attupies, naidīgi vēroja to. Saule kveldēja; no iebraucamās vietas pustumšā priekšnama plūda siltas rudzu maizes smarža. Mūsu Nikolajs Petrovičs aizsapņojās. «Dēls... kandidāts... Arkaša...» — bez mitas vērpās viņa galvā; viņš centās domāt par kaut ko citu, bet atkal atgriezās tās pašas domas. Atausa atmiņā nelaiķe sieva... «Nesagaidīja!» viņš skumji čukstēja... Resns, zilganpelēks balodis atlaidās uz ceļa un mudīgi aiztecēja padzerties peļķē pie akas. Nikolajs Petrovičs sāka raudzīties uz to, bet auss jau uztvēra tuvojošos ratu rīboņu...

— Nu gan laikam viņš brauc, — sulainis ziņoja, pēkšņi iznākdams pa vārtiem.

Nikolajs Petrovičs pietrūkās kājās un pievērta acis ceļam. Parādījās tarantass ar pasta zirgu trijjūgu, tarantasā pavidēja studenta cepures apmale, miļās sejas pazīstamie vaibsti...

— Arkaša! Arkaša! — iesaucās Kirsanovs un skrēja pretim, mādams ar rokām... Pēc dažiem mirkļiem viņa lūpas jau piekļāvās jaunā kandidāta bezbārdinajai, apputējušajai un iedegušajai sejai.

II

— Ļauj taču nopurināt putekļus, tēt, — Arkadijs teica no brauciena mazliet piesmakušā, bet skanīgā jaunekļa balsī, priecīgi atbildot tēva glāstiem, — tā es tevi pavisam novārtīšu.

— Nekas, nekas, — smaidīdams atkārtoja Nikolajs Petrovičs un pāris reižu uzsita ar roku pa dēla mēteļa apkakli un savu mēteli. — Parādies nu, kāds izskaties, — viņš piebilda, atvirzīdamies nost, un tūdaļ žigļiem soļiem devās uz iebraucamo vietu, mudinādam: — Šurp, šurp un drīzāk dodiet zirgus!

Nikolajs Petrovičs likās daudz satrauktāks par dēlu, bija it kā mazliet apmulsis, it kā nedrošs. Arkadijs apturēja viņu.

— Tēt, — Arkadijs sacīja, — ļauj tevi iepazīstināt ar manu krietno draugu Bazarovu, par kuru tev tik bieži rakstīju. Viņš

bija tik laipns, ka apsolījās paciemoties pie mums.

Nikolajs Petrovičs strauji apgriezās un piegāja pie garā putekļu mēteli ģērbta slaida auguma vīra, kurš tikko bija izkāpis no tarantasa, spēcīgi paspieda viņa sasārtušo roku, ko tas nesteigdamies pasniedza.

— No sirds priecājos, — viņš uzrunāja to, — un pateicos par labo nodomu apmeklēt mūs; ceru... atļaujiet uzzināt jūsu vārdu un tēva vārdu!

— Jevgeņijs Vasiļjevičs, — Bazarovs atbildēja laiskā, bet vīrišķīgā balsī un, atliecis putekļu mēteļa apkakli, atklāja Nikolajam Petrovičam visu savu seju. Tā bija gara un sausnēja, ar platu pieri, augšdaļā plakanu, lejāk pasmailu degunu, lielām, zaļganām acīm un kuplu smilšu krāsas vaigubārdu, seju atdzīvināja rāms smaidis, un tajā atspoguļojās pašapziņa un prāts.

— Ceru, cienījamo Jevgeņij Vasiļjevič, ka jums nebūs garlaicīgi pie mums, — Nikolajs Petrovičs turpināja.

Bazarova plānās lūpas mazliet sakustējās, bet viņš neko neatbildēja un tikai pacēla cepuri. Viņa garie un biezie tumši blondie mati nespēja noslēpt platā galvaskausa lielos izciļņus.

— Kā darīt, Arkadij, — Nikolajs Petrovičs atkal ierunājās, vērsdamies pie dēla, — vai tūlīt pat jūgt zirgus? Varbūt vēlaties atpūsties?

— Mājās atpūtīsimies, tēt, liec lai jūdz!

— Tūlīt tūlīt! — iesaucās tēvs. — Ei Pēteri, dzirdi? Izrīko, brāl, mudīgāk!

Pēteris, būdams moderns sulainis, negāja skūpstīt kunga dēlam roku, tikai paklanijās tam iztālēm, atkal pazudams vārtos.

— Es šeit esmu ar puskarieti, bet arī tavam tarantasam ir trijjūgs, — gādīgi teica Nikolajs Petrovičs, kamēr Arkadijs dzēra ūdeni no skārda kausiņa, ko bija atnesusi iebraucamās vietas saimniece, bet Bazarovs aizsmēķēja pīpi un piegāja pie pasta puīša, kas atjūdza zirgus, — tikai puskariete ir divvietīga, es tad nu nezinu, kā tavs draugs...

— Viņš brauks tarantasā, — Arkadijs pusbalsī pārtrauca. — Tu ar viņu, lūdzams, bez ceremonijām. Viņš ir jauks puisis, tāds vienkāršs, — gan pats redzēsi.

Nikolaja Petroviča kučieris izveda zirgus.

— Kusties nu, biezbārdi! — Bazarovs vērsās pie pasta puīša.

— Vai dzirdi, Mitjuha, — iesaucās otrs pasta puisis, kas stāvēja turpat, rokas aitādas kažoka vaļējās mugurvīlēs iebāzis, — kā kungs tevi nosauca? Biezbārdis tu jau arī esi.

Mitjuha tikai papurināja galvu un sāka noņemt grožus sasvīdušajam ilkšu zirgam.

— Veicīgāk, veicīgāk, puīši, piepalīdziet! — Nikolajs Petrovičs iesaucās. — Dabūsiet dzeramnaudu!

Dažās minūtēs zirgi bija aizjūgti; tēvs ar

dēlu novietojās puskarietē, Pēteris uzkāpa uz bukas; Bazarovs ielēca tarantasā, atslēja galvu pret ādas spilvenu, un abas ekipāžas sāka ripot.

III

— Tad nu beidzot tu esi kandidāts un esi atbraucis mājās, — sacīja Nikolajs Petrovičs, gan pieskardamies Arkadija plecam, gan ceļgalam. — Beidzot!

— Kā klājas tēvocim? Vai vesels? — jautāja Arkadijs, kam, neraugoties uz patieso, gandrīz bērnišķīgo prieku, kas to bija pārņēmis, gribējās sarunu ātrāk novirzīt no satraukuma noskaņas uz ikdienišķo.

— Vesels. Viņš gribēja braukt kopā ar mani tev pretim, bet nezina kādēļ pārdomāja.

— Vai tu mani ilgi gaidīji? — Arkadijs jautāja.

— Kādas piecas stundas.

— Labo tēt!

Arkadijs strauji pagriezās pret tēvu un skaļi noskūpstīja viņu uz vaiga. Nikolajs Petrovičs klusītiņām iesmējās.

— Kādu es tev lielisku zirgu sagādāju, — viņš iesāka, — tu redzēsi! Un tava istaba ir iztapsēta.

— Bet vai Bazarovam būs istaba?

— Atradīsies arī viņam.

— Lūdzu, tēt, esi pret viņu laipns! Es ne-

maz to nevaru izteikt, cik ļoti augstu vērtēju viņa draudzību.

— Vai nesen ar viņu iepazīnies?

— Nesen.

— Tāpēc es viņu pagājušo ziemu netiku redzējis. Ar ko viņš nodarbojas?

— Viņa galvenais priekšmets — dabas zinātnes. Bet viņš visu zina. Nākošgad viņš grib iegūt doktora gradu.

— Ā! Viņš ir medicīnas fakultātē, — noteica Nikolajs Petrovičs un aplusa. — Pēteri, — viņš piebilda un izstiepa roku, — tie taču laikam mūsu zemnieki, kas tur brauc?

Pēteris paraudzījās uz to pusi, kurp bija norādījis kungs. Vairāki zemnieku rati ar satracinātiem zirgiem strauji ripoja pa šauro lauku ceļu. Katros ratos sēdēja pa vienam, daudz — ja pa divi zemnieki atjoztos aitādas kažokos.

— Uz kuriem viņi brauc, uz pilsētu, vai?

— Tieši tā, — Pēteris atbildēja.

— Jādomā, ka uz pilsētu. Uz krogu, — Nikolajs Petrovičs nicīgi piebilda un mazliet paliecās uz kučiera pusi, it kā atsaukdamies uz to. Bet viņš pat nepakustējās — viņš bija veclaiku cilvēks, kas nepiekrita jaunlaiku uzskatiem.

— Man šogad lielas rūpes ar zemniekiem, — Nikolajs Petrovičs turpināja, pievērsdamies dēlam. — Nemaksā nomu. Ko tu padarīsi?

— Vai ar saviem algas strādniekiem tu esi apmierināts?

— Jā, — Nikolajs Petrovičs novilka caur zobiem. — Viņus sakūda, tā tā nelaime, nu, un īstas centības arvien vēl nav. Zirglietas bojā. Art tomēr ara, neko sacīt. Pieradīs — gan jau būs labi. Bet vai tad tevi tagad saimniecība interesē?

— Jums nav pavēņa, tas ir slikti, — Arkadijs noteica, neatbildējis uz pēdējo jautājumu.

— Ziemeļpusē balkona augšdaļā es lielu saules aizsargu pieliku, — sacīja Nikolajs Petrovičs, — tagad arī pusdienas var ēst ārā.

— Tad jau gan vairāk pēc vasarnīcas izskatīsies... nu, bet tas viss ir nieki. Toties kāds šeit ir gaiss! Cik jauki smaržo! Tiešām, man liekas, ka nekur citur pasaulē tā nesmaržo kā šajā pusē! Un debess šeit...

Arkadijs pēkšņi pārtrauca sarunu, pameta iešķību skatienu atpakaļ un klusēja.

— Protams, — piebilda Nikolajs Petrovičs, — tu te esi dzimis, tev visam šeit vajadzētu likties sevišķam...

— Nu, tēt, tas jau vienalga, lai cilvēks kur būtu dzimis.

— Tomēr...

— Nē, tas pilnīgi vienalga.

Nikolajs Petrovičs paskatījās no sāniem uz dēlu, un rati noripoja kādu pusversti, iekāms viņu starpā atjaunojās saruna.

— Neatceros, vai es tiku tev rakstījis, —

Nikolajs Petrovičs iesāka, — tava bijusī auklīte Jegorovna nomira.

— Tiešām? Nabaga večiņa! Bet vai Prokofjičs dzīvs?

— Dzīvs un nemaz nav pārvērties. Vēl vienmēr tāpat rūc. Vispār lielas pārmaiņas Marjinā tu neatradīsi.

— Vai pārvaldnieks tev arvien vēl tas pats?

— Jā, pārvaldnieku jau gan es nomainīju. Nolēmu neturēt sev vairs brīvātlaistos, bijušos dzimtcilvēkus, vai vismaz nedot viņiem nekādus atbildīgus amatus. (Arkadijs ar acīm norādīja uz Pēteri.) *Il est libre, en effet,*¹ — Nikolajs Petrovičs noteica pusbalsī, — bet viņš taču — sulainis. Tagad man ir pārvaldnieks no sīkpilsoniem, liekas, saprātīgs puisis. Es viņam maksāšu divi simti piecdesmit rubļu gadā. Starp citu, — piebilda Nikolajs Petrovičs, berzēdams ar roku pieri un uzacis, tas vienmēr liecināja par viņa iekšēju apjukumu, — es tev nule teicu, ka tu Marjinā neatradīsi pārmaiņas... Tas nav gluži pareizi. Es uzskatu par savu pienākumu tevi iepriekš brīdināt, lai gan...

Viņš uz mirkli aprāvās un turpināja jau franču valodā:

— Stingrs morālists teiks, ka mana valdība ir nevietā, bet, pirmkārt, to noslēpt nevar, otrkārt, tu zini, ka man vienmēr bijuši

¹ Viņš tiešām ir brīvs. (*Franc.*)

īpatnēji principi par tēva un dēla attiecībām. Protams, tev pilnīgas tiesības mani nosodīt. Manos gados... Vārdu sakot, šī... šī meiča, par kuru tu droši vien esi jau dzirdējis...

— Feņička? — Arkadijs familiāri jautāja. Nikolajs Petrovičs nosarka.

— Nēnosauc, lūdzams, viņas vārdu skaļi!... Nu jā... viņa tagad dzīvo pie manis. Es viņu novietuju mājā... tur bija divas nelielas istabiņas. Taču to visu var pārmainīt.

— Apžēlojies, tēt — kādēļ?

— Tavs draugs vlesosies pie mums... būs neērti...

— Par Bazarovu tu, lūdzu, nerūpējies! Viņš stāv pāri visam tam.

— Galu galā tu arī, — Nikolajs Petrovičs sacīja. — Piebūvīte veca — tā ir tā nelaime.

— Apžēlojies, tēt! — iesaucās Arkadijs. — Tu it kā atvainojies; vai par to nu jārunā?

— Protams, man ir jākaunas, — atbildēja Nikolajs Petrovičs, arvien vairāk nosarkdams.

— Ko tu runā, tēt, tiešām, beidz jel, lūdzu! — Arkadijs laipni smaidīja. «Par ko gan atvainojas!» viņš pie sevis nodomāja, un saudzīgs maigums pret labsirdīgo un jūtīgo tēvu reizē ar tādu kā slepenu pārākuma apziņu pildīja viņa sirdi. — Esi mierīgs, lūdzams, — Arkadijs atkārtoja vēlreiz, nevilus tīksminādamies savas attīstības un brīvības apziņā.

Nikolajs Petrovičs palūkojās uz viņu caur

pirkstiem, turpinādams berzēt pieri, un kaut kas iedūrās tam sirdī... Bet tūdaļ viņš vainoja pats sevi.

— Palūk, te jau sākas mūsu lauki, — viņš teica pēc ilgas klusēšanas.

— Bet priekšā tas, šķiet, mūsu mežs? — Arkadijs jautāja.

— Jā, mūsu. Tikai es to esmu pārdevis. Šogad nocirtīs.

— Kādēļ tu pārdevi?

— Bija vajadzīga nauda; pie tam šī zeme pāriet zemniekiem.

— Tiem, kuri tev nemaksā nomu?

— Tā nu ir viņu darīšana; gan jau beidzot kādreiz maksās.

— Žēl meža, — noteica Arkadijs un sāka raudzīties apkārt.

Apvidu, pa kuru viņi brauca, nevarēja saukt par gleznainu. Klajums, klajums vien sniedzās līdz pašai debess malai, te mazliet paceldamies, te atkal ieplakdams; vietumis bija redzami nelieli mežiņi, un, ar retiem, zemiem krūmiem apaugušas, vijās gravas, atgādinādamas savu attēlojumu senatnīgajos Katrinas laiku plānos. Ceļā bija sastopamas gan upītes ar izkalotiem krastiem, gan niecīgi dīķi ar vecām slūžām, gan sādžiņas ar zemām mājelēm zem tumšajiem, bieži vien līdz pusei izjukušajiem jumtiem, gan sašķiebušās maltuves ar žagaru pīteņa sienām un atvērtajiem vārtiem līdzās tukšajiem piedarbiem, gan baznīcas, kā no ķieģeļiem celtās ar vie-

tumis atlupušu apmetumu, tā koka ar nošķiebtiem krustiem un nolaistām kapsētām. Arkadija sirds neviļus sažņaudzās. Kā par spīti, zemnieki pretim gadījās tikai noplīsuši. kaulainos zirgēļos; kā skrandaini ubagi celmalā stāvēja vītoli ar noplēstu mizu un aplauztiem zariem; liesas un izspūrušas, it kā apkrimstas govīs pa grāvmalām kāri plūca zāli. Likās, ka tās nule kā izsprukušas no kādām baigām, nāvējošām ķetnām, un, spēku zaudējušo dzīvnieku nožēlojamā izskata izraisīts, jaukās pavasara dienas vidū pacēlās skumjas, bezgalīgas ziemas baltais rēgs ar tās puteņiem, salu un sniegu... «Nē,» Arkadijs nodomāja, «šis novads nav bagāts, tas nepārsteidz ne ar pārticību, ne darba mīlestību; tas nedrīkst, nedrīkst tāds palikt, vajadzīgi pārkārtojumi... bet kā tos izdarīt, kā sākt?»

Tā prātoja Arkadijs... un, kamēr viņš tā prātoja, pavasaris darīja savu darbu. Apkārtņē viss zeltaini zaļoja, plaši un maigi viļņoja un zalgoja siltā vējiņa klusajā elpā, viss — koki, krūmi un zāle; visapkārt bezgalīgās, dzidrās straumēs plūda cīruļu balsis. ķīvītes te kļiedza, riņķodamas virs zemajām pļavām, te klusu tekalēja pa ciņiem; skaisti izcēlās melnie krauķi, skraidot pa īso vasarāju maigo zaļumu; tie salīda jau mazliet bālēt sākušajos rudzos; tikai reizēm no dūmakainās druvas viļņiem iznira viņu galvas. Arkadijs raudzījās, raudzījās, un, pamazām

klūdamas bālākas, izgaisa viņa pārdomas... Tad viņš nometa savu mēteli un tik priecīgi kā jauns zēns palūkojās uz tēvu, ka tas viņu no jauna apskāva.

— Tagad jau vairs nav tālu, — sacīja Nikolajs Petrovičs, — jāuzbrauc tikai šajā pakalniņā, un māja būs redzama. Jauki mēs abi, Ārkaša, dzīvosim, tu man palīdzēsi saimniecībā, ja tikai tas tev neapniks. Mums tagad vienam ar otru cieši jātuvinās, labi jāiepazīst vienam otrs, vai ne?

— Protams, — Arkadijs noteica, — bet kāda šodien brīnišķīga diena!

— Tavai atbraukšanai par godu, dārgais. Jā, pavasaris ir pilnā krāšņumā. Bet es, tāpat kā Puškins, domāju, — vai atceries Jevgeņijā Oņeginā:

Cik skumja tava atnākšana,
Ak pavasari, mīlas laiks!
Kāds...

— Arkadij! — no tarantasa atskanēja Bazarova balss. — Atsūti man sērkokciņu, nav ar ko pīpi aizkūpināt!

Nikolajs Petrovičs aplusa, bet Arkadijs, kurš gan ar zināmu izbrīnu, bet ne bez līdzjūtības bija viņā klausījies, steidzīgi izvilkā no kabatas sudraba kārbiņu ar sērkokciņiem un ar Pēteri aizsūtīja Bazarovam.

— Vai gribi cigāru? — Bazarovs sauca atkal.

— Dod! — Arkadijs atbildēja.

Pēteris atgriezās pie karietes un iedeva viņam kopā ar kārbiņu resnu, melnu cigāru, ko Arkadijs tūlīt aizsmēķēja, izplatot ap sevi tik stipru un skāņu nostāvējušās tabakas smaku, ka Nikolajs Petrovičs, kas savā mūžā nebija smēķējis, negribot un nemanāmi, lai neapvainotu dēlu, aizgriezta degunu projām.

Pēc stundas ceturkšņa abas ekipāžas apstājās pie jaunas, pelēkas, ar sarkani krāsotu skārdu apjuntas koka mājas lieveņa. Tā tad nu bija Marjina vai Brīvciems jeb — kā zemnieki to sauca — Brīvnieku muiža.

IV

Uz lieveņa neizsteidzās kalpotāju bars, lai sagaidītu kungus; parādījās tikai gadu divpadsmit veca meitene, un tai nopakaļ no mājas iznāca jauns puisis, ļoti līdzīgs Pēterim, ģērbies pelēkos livrejas svārkos ar baltām ģerboņa pogām, — Pāvela Petroviča Kirsanova sulainis. Viņš klusēdams atvēra karietes durvis un atpogāja tarantasa ādas segu. Nikolajs Petrovičs ar dēlu un Bazarovu devās cauri tumšai un gandrīz tukšai zālei, kur aiz durvīm pavīdēja jaunas sievietes seja, uz viesistabu, kas bija iekārtota vismodernākajā gaumē.

— Tā, nu mēs esam mājās, — noteica Nikolajs Petrovičs, noņemdams cepuri un sapurinādams matus. — Galvenais — tagad jāpaēd vakariņas un jāatpūšas.

— Paēst tiešām nebūtu par ļaunu, — staidāmieš piebilda Bazarovs un apsēdās uz dīvāna.

— Jā, jā, vakariņas, dodiet ātrāk vakariņas! — Nikolajs Petrovičs bez jebkāda redzama iemesla piecirta kāju pie grīdas. — Nu, lūk, Prokofjičs arī pašā reizē.

Ienāca gadu sešdesmit vecs, vājš un melnīgsnējs vecis ar sirmu galvu, brūnā frakā ar vara pogām, sārtu lakatu ap kaklu. Viņš plati pasmaidīja, piegāja Arkadijam noskūpstīt roku un, paklanījies pret viesi, atkāpās pie durvīm un sakrustoja rokas uz muguras.

— Te nu viņš ir, Prokofjič, — Nikolajs Petrovičs iesāka, — beidzot atbrauca gan pie mums... vai ne? Kāds viņš tev liekas?

— Izskats vislabākais, — vecais noteica un atkal plati pasmaidīja, bet tūdaļ sarauca biežās uzacis. — Vai pavēlēsiet klāt galdu? — viņš svarīgi jautāja.

— Jā, jā, lūdzu. Bet vai neaiziesiet vispirms uz savu istabu, Jevgeņij Vasiļjič?

— Nē, pateicos, nav vajadzīgs. Lieciet tikai manu čemodāneli aizstiept turp un šo te drēbes gabalu! — viņš piebilda, novilkdams putekļu mēteli.

— Ļoti labi. Prokofjič, paņem taču no kunga mēteli! (Prokofjičs it kā neizpratnē saņēma ar abām rokām Bazarova «drēbes gabalu» un, to augstu virs galvas pacēlis, uz pirkstgaliem aizgāja projām.) Bet tu, Arkadij, vai neiesi uz brīdi savā istabā?

— Jā, jāapkopjas, — Arkadijs atbildēja un devās uz durvīm, bet šajā mirklī viesistabā ienāca vidēja auguma vīrs, tērpies tumšā angļu uzvalkā ar modernu, zemu kaklasaiti un lakādas puszābaciņos, — tas bija Pāvels Petrovičs Kirsanovs. No izskata viņam varēja dot gadus četrdesmit piecus; īsi apcirptie, sirmie mati laistījās tumšā spožumā kā jauns sudrabs; grumbu neizvagetā, dzeltenīgā seja ar neparasti pareiziem un tīriem vaibstiem, kas šķita kā ar smalku un vieglu kaldu veidoti, pauda bijušu dižu daiļumu: sevišķi skaistas izskatījās dzidrās, melnās, iegarenās acis. Viss Arkadija tēvoča smalkais un dižciltīgais izskats bija saglabājis jauneklīgu slaidumu un to tieksmi augšup, projām no zemes, kas parasti izžūd pēc divdesmitajiem gadiem.

Pāvels Petrovičs izvilka no bikšu kabatas savu skaisto roku ar garajiem, sārtajiem nagiem, roku, ko vēl skaistāku darīja sniegbaltā, ar prāvu opālu aizpogātā aprobe, un sniedza to brāļadēlam. Izdarījis vispirms eiropisko «shake hands»¹, tas pa krievu paražai trīsreiz saskūpstījās ar viņu, tas ir, trīsreiz pieskārs ar smaržīgajām ūsām pie viņa vaiga, un sacīja:

— Esi sveicināts!

Nikolajs Petrovičs iepazīstināja viņu ar Bazarovu; Pāvels Petrovičs mazliet pielieca savu lokano stāvu un tikko jaušami pasmai-

¹ Sarokošanos. (*Angl.*)

dīja, bet roku nesniedza un pat iebāza to atpakaļ kabatā.

— Es jau domāju, ka jūs šodien neatbrauksiet, — viņš ierunājās patīkamā balsī, vēlīgi šūpodamies, plecus raustīdams un rādīdams skaistus, baltus zobus. — Vai tad ceļā kas atgadījās?

— Nekas neatgadījās, — Arkadijs atbildēja, — tāpat vien mazliet aizķērāties. Toties mēs tagad esam izsalkuši kā vilki. Pastiezdini, tēt, Prokofjiču, bet es tūlīt atgriezīšos.

— Pagaidi, es iešu tev līdz! — Bazarovs iesaucās, pēkšņi pieceldamies no dīvāna.

Abi jaunie cilvēki izgāja.

— Kas tas tāds? — Pāvels Petrovičs jautāja.

— Arkašas draugs, pēc viņa vārdiem, ļoti gudrs cilvēks.

— Vai viņš pie mums ciemosies?

— Jā.

— Šis matainis?

— Nu jā.

Pāvels Petrovičs pabungoja ar pirkstgaliem pa galdu.

— Man šķiet, ka Arkadijs *s'est dé-gourdi*,¹ — viņš piebilda. — Es priecājos par viņa atgriešanos.

Pie vakariņu galda runāja maz. Sevišķi Bazarovs gandrīz nekā neteica, bet ēda daudz. Nikolajs Petrovičs stāstīja dažādus

¹ Kļuvis izveicīgāks. (*Franc.*)

gadījumus no savas, kā viņš izteicās, fermeru dzīves, spriedelēja par priekšā stāvošajiem valdības pasākumiem, par komitejām, par deputātiem, par nepieciešamību ieviest mašīnas utt. Pāvels Petrovičs lēnām pastaigājās šurp un turp pa ēdamistabu (viņš nekad neēda vakariņas), paretam ieņemdamas pa malīti no glāzītes, pildītas ar sarkano vīnu, un vēl retāk iestarpinādams kādu piezīmi vai drīzāk izsaucienu, tādu kā: «Ā! Ehē! Hm!» Arkadijs pastāstīja dažus Pēterburgas jaunumus, bet viņš izjuta mazu neveiklumu, to neveiklumu, kas parasti pārņem jaunu cilvēku, kad tas tikko kā pārstājis būt bērns un atgriezies tur, kur pieraduši viņu redzēt un uzskatīt par bērnu. Viņš bez vajadzības stiepa savu runu, izvairīdamies no vārda «tēt», un reiz pat aizstāja to ar vārdu «tēvs», ko gan izrunāja caur zobiem; ar pārlicīgu vaļību ielēja sev glāzē daudz vairāk vīna, nekā pašam gribējās, un izdzēra to visu. Prokofjičs acu no viņa nenolaida un tikai kodīja lūpas. Pēc vakariņām visi tūdaļ izklīda.

— Ir gan tev dīvains tēvocis, — Bazarovs teica Arkadijam, sēdēdams rītamētelī blakus viņa gultai un sūkdams īsu pīpīti. — Ko tu domā, kāda švītība laukos! Un nagi, nagi, kaut vai liec uz izstādi!

— Tu jau nezini, — Arkadijs atbildēja, — viņš taču bija savā laikā salonu lauva. Es tev kādreiz izstāstīšu viņa dzīves stāstu. Viņš bija skaistulis, sievietēm galva skurba.

— Ak tā gan! Tad jau pa vecam paradumam. Žēl gan, ka šeit nav ko valdzināt. Visu laiku skatījos: kādas viņam apbrīnojamas apkaklītes, it kā no akmens izcirstas, un zods tik rūpīgi noskūts. Arkadij Nikolajič, tas taču ir smieklīgi?

— Laikam gan; tikai viņš tiešām ir labs cilvēks.

— Arhaiska parādība! Bet tēvs tev jauks. Dzejoļus viņš veltīgi lasa un saimniecībā nezina vai ko sajēdz, bet viņš ir lāga vīrs.

— Mans tēvs ir zelta cilvēks.

— Vai tu ievēroji, kā viņš kautrējas?

Arkadijs pamāja ar galvu, it kā viņš pats nebūtu kautrs.

— Dīvaina parādība, — Bazarovs turpināja, — ir šie vecie romantiķi! Pārkairina savu nervu sistēmu... un zaudē līdzsvaru. Bet nu paliec sveiks! Manā istabā ir angļu mazgājamais galdiņš, bet durvis gan nevar aizslēgt. Tas taču apsveicami — angļu mazgājamais galds, tas ir progress!

Bazarovs aizgāja, bet Arkadiju pārņēma priecīgs noskaņojums. Saldi ir aizmigt tēva mājās, pazīstamā gultā zem segas, ap kuru pūlējušās mīlas rokas, varbūt auklītes mīlās, labās un nenogurstošās rokas. Arkadijs atcerējās Jegorovnu, nopūtās un novēlēja viņai debesu valstību... Par sevi pašu viņš dievu nelūdza.

Ir viņš, ir Bazarovs iemīga ātri, bet citi mājas ļaudis vēl ilgi palika nomodā. Dēla

atgriešanās bija Nikolaju Petroviču satraukusi. Viņš nolikās gultā, taču sveci nenodzēsa un, galvu rokās atbalstījis, ilgi domāja. Viņa brālis sēdēja vēl krietni pāri pusnaktij savā kabinetā platajā Gamba krēslā kamīna priekšā, kurā tikko gailēja akmeņogles. Pāvels Petrovičs nebija izgērbies, tikai sarkanās ķīniešu kurpes bez papēžiem bija nomainījušas viņa lakādas puszābaciņus. Viņš turēja rokās pēdējo Galignani numuru, bet nelasīja; acis nenovērsdams, raudzījās kamīnā, kur, te dzisdama, te uzliesmodama, drebēja gaišzila liesma... Dievs to zina, kur klīda viņa domas, taču ne tikai pagātnē tās maldījās: viņa sejas izteiksme bija koncentrēta un drūma, kāda nemēdz būt, ja cilvēku nodarbina vienīgi atmiņas. Bet mazajā dibenistabiņā uz lielās lādes, tērpusies gaišzilā, siltā bezrocī, sēdēja jauna sieviete — Feņička, tumšajiem matiem pārmetusi baltu lakatu, brīžiem uzmanīgi klausījās, snauda, brīžiem lūkojās uz atvērtajām durvīm, aiz kurām bija redzama bērna gultiņa un dzirdama guļoša bērna vienmērīgā elpa.

V

Otrā rītā Bazarovs atmodās agrāk par visiem un izgāja no mājas. «Ehē,» viņš nodomāja, pavēries visapkārt, «vietiņa nav vis no skaistajām.» Kad Nikolajs Petrovičs bija

atdalījis saviem zemniekiem zemi, jaunajai mājas vietai viņš izvēlējās apmēram četras desetīnas pilnīgi līdzena, kaila lauka. Viņš uzcēla māju, saimniecības ēkas un fermu, iestādīja dārzu, izraka dīķi un divas akas, bet jaunie kociņi auga lēni, dīķī ūdens uzkrājās ļoti maz, un aku ūdenim izrādījās sāļa piegārša. Vienīgi ceriņu un akāciju lapene bija kupli sazarojusi; tur dažreiz dzēra tēju un pusdienoja. Bazarovs ātri izskraidīja visus dārza celiņus, iegāja lopu kūtī, stallī, sameklēja divus saimes ļaužu puisēnus, ar kuriem tūlīt iedraudzējās, un devās ar viņiem uz nelielo purviņu apmēram versti no mājām pēc vardēm.

— Ko tu darīsi ar vardēm, kungs? — jautāja viens no zēniem.

— Redzi, ko, — atbildēja Bazarovs, kam bija sevišķa prasme modināt pret sevi uzticību zemākajos ļaudīs, lai gan nekad neglaimoja tiem un apgājās ar viņiem nevērīgi, — es vardi uzšķērdīšu un paskatīšos, kas viņai tur iekšā notiek; un, tā kā mēs abi esam tādas pašas vardes, tikai staigājam uz divām kājām, tad es zināšu arī, kas mums iekšā notiek.

— Kam tas tev vajadzīgs?

— Lai nekļūdītos, kad tu saslimsi un man vajadzēs tevi ārstēt.

— Vai tad tu esi dakteris?

— Jā.

— Dzi, Vaska, kungs saka, ka mēs esot tādas pašas vardes. Jocīgi!

— Man no viņām bail, no vardēm, — piebilda Vaska, gadus septiņus vecs zēns ar linu baltu galvu, pelēkā kazakinā ar stāvu apkakli un basām kājām.

— Kas tur ko baidīties? Vai tad viņas kož?

— Nu, filozofi, lieniet ūdenī! — Bazarovs teica.

Pa to laiku Nikolajs Petrovičs arī bija atmodies un devās pie Arkadija, kuru sastapa saģērkušos. Tēvs un dēls izgāja uz terases zem audekla saules aizsega; pie margām uz galda starp lieliem ceriņu pušķiem jau mutuļoja patvāris. Ieradās meitene, tā pati, kas iepriekšējā vakarā pirmā bija sagaidījusi atbraucējus uz lieveņa, un smalkā balstiņā norunāja:

— Fedosja Nikolajevna nav gluži vesela, nevar atnākt; lika jautāt, vai jums pašiem labpatiks ieliet tēju vai atsūtīt Duņāšu.

— Es pats ieliešu, pats, — Nikolajs Petrovičs steidzīgi atteica. — Kādu tu, Arkadij, dzersi tēju — ar krējumu vai citronu?

— Ar krējumu, — atbildēja Arkadijs un, brīdi klusējis, ievaicājās: — Tēt?

Nikolajs Petrovičs samulsis pavērās dēlā.

— Kas ir? — viņš jautāja.

Arkadijs nodūra acis.

— Atvaino, tēt, ja mans jautājums tev likties nevietā, — viņš iesāka, — bet tu pats ar

savu vakarējo atklātību uzvedini mani būt atklātam... vai tu nedusmosies?...

— Runā vien!

— Tu mani iedrošini jautāt tev... Vai tikai tādēļ Feņ... vai tādēļ viņa nenāk šurp ieliet tēju, ka es esmu šeit?

Nikolajs Petrovičs mazliet novērsās.

— Varbūt, — viņš beidzot teica, — viņa domā... viņa kaunas...

Arkadijs strauji pavērsa acis uz tēvu.

— Veltīgi gan viņa kaunas. Pirmkārt, tu taču zini, kā es domāju (Arkadijam bija ļoti patīkami izrunāt šos vārdus), un, otrkārt: vai tad es gribu kaut vai par matu ierobežot tavu dzīvi, tavus ieradumus? Turklāt esmu pārliecināts, ka tava izvēle nevar būt slikta; ja tu esi atļāvis viņai dzīvot ar sevi zem viena jumta, tad jau droši vien viņa to ir pelnījusi: katrā ziņā dēls nav tēva tiesnesis un it īpaši es, un it īpaši tādām tēvam, kāds esi tu, kurš nekad un nekur nav ierobežojis manu brīvību.

Arkadija balss sākumā drebēja: viņš jutās augstsirdīgs, tomēr tai pašā laikā saprata, ka noskaita savam tēvam kaut ko līdzīgu pamācībai; taču paša vārdu skaņas stipri iedarbojās uz viņu, un Arkadijs pēdējos vārdus izrunāja sparīgi, pat izteiksmīgi.

— Paldies, Arkaša! — dobajā balsī teica Nikolajs Petrovičs, un viņa pirksti atkal slīdēja pār uzacīm un pieri. — Tavas domas tiešām ir pareizas. Protams, ja šī meiča nebūtu cienīga... Tā nav vieglprātīga iekāre.

Man nav viegli runāt ar tevi par to, bet tu saproti, ka viņai grūti atnākt šurp, kad tu esi te, sevišķi tavas atbraukšanas pirmajā dienā.

— Tādā gadījumā es pats iešu pie viņas! — Arkadijs iesaucās jaunā augstsirdības uzplūdamā un pietrūkās no krēsla. — Es izskaidrošu, ka viņai nav ko kaunēties no manis.

Nikolajs Petrovičs arī piecēlās.

— Arkadij, — viņš stomijās, — esi tik labs... kā nu var... tur... Es tevi netiku brīdinājis...

Bet Arkadijs jau viņā vairs neklausījās un izskrēja no terases. Nikolajs Petrovičs noraudzījās viņam nopakaļ un apmulsumā apsēdās uz krēsla. Sirds viņam strauji pukstēja... Vai viņš šajā mirklī iedomājās savu un dēla turpmāko attiecību nenovēršamo divainību vai apzinājās, ka Arkadijs būtu varbūt viņam parādījis lielāku cieņu, ja vispār nebūtu skāris šo jautājumu, vai viņš pats sev pārmeta nevarību, — grūti pateikt: visas šīs jūtas bija viņā tikai vēl neskaidru nojautu veidā, bet seja arvien vēl bija pietvīkusi un sirds nerimās.

Atskanēja steidzīgi soļi, un Arkadijs ienāca terasē.

— Mēs iepazīnāties, tēv! — viņš iesaucās ar laipnu un labsirdīgu uzvaras izteiksmi sejā. — Fedosja Nikolajevna tiešām šodien ir mazliet nevesela un atnāks vēlāk. Bet kālab tu man nesacīji, ka man ir brālis? Es

jau vakar vakarā būtu viņu noskūpstījis, kā noskūpstīju to nupat.

Nikolajs Petrovičs gribēja kaut ko iebilst, gribēja piecelties un atplest rokas. Arkadijs krita viņam ap kaklu.

— Kas tad tas? Atkal apkampjaties? — viņiem aiz muguras atskanēja Pāvela Petroviča balss.

Tēvs un dēls vienlīdz priecājās par viņa ierašanos šajā mirklī; mēdz būt aizkustinoši brīži, no kuriem tomēr gribas ātrāk izklūt.

— Ko tad tu brīnies? — jautri ierunājās Nikolajs Petrovičs. — Pēc ilgiem gadiem esmu sagaidījis Arkašu... No vakardienas vēl pat pietiekami noskatīties neesmu paspējis.

— Nemaz nebrīnos, — Pāvels Petrovičs piezīmēja, — es pats arī labprāt ar viņu apkamptos.

Arkadijs piegāja pie tēvoča un no jauna sajuta uz saviem vaigiem viņa sasmaržoto ūsu pieskārienu. Pāvels Petrovičs apsēdās pie galda. Viņš bija ģērbies smalkā rīta uzvalkā pēc angļu gaumes; uz galvas lepojās maza feska. Šī feska un nevērigi sasietā kaklasaite liecināja par lauku dzīves vaļību; nevis baltas, bet, kā tas piederas rīta apģērbam, raibas apkaklītes sastīvinātie stūri ar parasto neatlaidību bakstīja gludi noskūto pazodi.

— Kur tad tavš jaunais draugs? — Pāvels Petrovičs jautāja Arkadijam.

— Viņa nav mājās; Bazarovs parasti ceļas

āgri un aiziet kaut kur. Galvenais, nevajag viņam pievērst uzmanību: viņam nepatīk ceremonijas.

— Jā, to var manīt. — Pāvels Petrovičs sāka nesteigdamies ziest sviestu uz maizes.

— Vai viņš ilgi pie mums ciemosies?

— Kā iznāks. Viņš šeit iegriezās pa ceļam, braukdams pie tēva.

— Kur viņa tēvs dzīvo?

— Mūsējā gubernā, verstis astoņdesmit no šejienes. Tur tam pieder neliela muižele. Agrāk viņš bijis pulka ārsts.

— Tā-tā-tā-tā... Tādēļ es visu laiku sev jautāju: kur es šo uzvārdu Bazarovs esmu dzirdējis?... Nikolaj, man nāk prātā, ka tētiņa divīzijā bija ārsts Bazarovs.

— Liekas, ka bija.

— Tiešām, tiešām! Tad tas ārsts ir viņa tēvs. Hm! — Pāvels Petrovičs pašķobīja ūsas. — Nu, bet kas īsti ir pats Bazarova kungs? — viņš vaicāja, uzsvērdams katru vārdu.

— Kas ir Bazarovs? — Arkadijs iesmējās. — Vai gribat, tēvocīt, lai pasaku, kas viņš īsti ir?

— Esi tik laipns, krustdēliņ.

— Viņš ir nihilists.

— Kā tu teici? — jautāja Nikolajs Petrovičs, bet Pāvels Petrovičs, pacēlis rokā nazi ar sviesta piciņu galā, sastinga.

— Viņš ir nihilists, — Arkadijs atkārtoja.

— Nihilists, — sacīja Nikolajs Petrovičs. — Cik es saprotu, tas ir no latīņu vārda

nihil — *nekas*; tātad šis vārds nozīmē cilvēku, kas... kas neko neatzīst.

— Saki: kas neko neciena, — Pāvels Petrovičs papildināja un turpināja rīkoties ar sviestu.

— Kas visu uzlūko no kritiskā viedokļa, — piebilda Arkadijs.

— Vai tas nav vienalga? — jautāja Pāvels Petrovičs.

— Nē, nav vienalga. Nihilists, tas ir cilvēks, kas nelokās nekādu autoritātu priekšā, kas nevienu principu nepieņem, tikai ticēdams vien, lai kāda šim principam tiktu izrādīta cieņa.

— Nu, bet vai tas ir labi? — iesaucās Pāvels Petrovičs.

— Skatoties, kā kuram, tēvocīt. Citam no tā labi, bet citam — ļoti nelāgi.

— Tad tā gan. Tas, kā es skatos, mums neder. Mēs esam vecā gadsimta cilvēki, mēs domājam, ka bez prinsīpiem (Pāvels Petrovičs šo vārdu izrunāja mīksti, pa franču modei, Arkadijs turpretim izrunāja «princips», uzsvērdams pirmo balsienu), bez prinsīpiem, kas pieņemti, kā tu saki, tikai ticot vien, ne soli spert, ne elpot nav iespējams. *Vous avez changé tout cela*,¹ lai dievs dod jums veselību un ģenerāļa godu, bet mēs tikai priecāsimies par jums, kungī... Kā viņus tur sauca?

— Nihilisti, — skaidri noteica Arkadijs.

¹ Jūs to visu esat izmainījuši. (*Franc.*)

— Jā. Agrāk bija hēgelisti, bet tagad — nihilisti. Nu, paskatīsimies, kā jūs dzīvosiet tukšumā, bezgaisa telpā; bet tagad pazvani, lūdzu, brāl Nikolaj Petrovič, man laiks dzert kakao.

Nikolajs Petrovičs pazvanīja un sauca: «Duņša!» Bet Duņšas vietā uz terases iznāca pati Feņička. Tā bija jauna sieviete, gadus divdesmit trīs, balta un apaļa, ar tumšiem matiem un acīm, ar sarkanām, bērnišķīgi pilnīgām lūpām un maigām rokām. Viņa bija ģērbusies tīrā katūna kleitā; gaiši zils, jauns lakatiņš viegli uzmešts uz apaļajiem pleciem. Viņa nesa lielu kakao tasi un, nolikusi to Pāvela Petroviča priekšā, apjuka: kvēlas asinis sārtā vīlnī ieplūda viņas maigajā, piemīlīgajā sejiņā. Viņa nodūra acis un apstājās pie galda, viegli atbalstīdamās uz pašiem pirkstgaliņiem. Likās, viņa kaunējās, ka atnākusi, bet tai pašā laikā it kā sajuta, ka viņai ir tiesības atnākt.

Pāvels Petrovičs nopietni savilka uzacis, bet Nikolajs Petrovičs samulsa.

— Sveika, Feņička! — tas noteica caur zobiem.

— Sveicināti, — viņa atbildēja ne skaļā, bet skanīgā balsī un, paskatījusies iesāņus uz Arkadiju, kas viņai draudzīgi uzsmaidīja, klusītēm izgāja. Viņa gāja mazliet gāzelēdamās, bet arī tas viņai piestāvēja.

Uz terases dažus mirkļus valdīja klusums.

Pāvels Petrovičs dzēra savu kakao un pēkšņi pacēla galvu.

— Redz, kur arī nihilista kungs pie mums ierodas, — viņš noteica pusbalsī.

Tiešām, caur dārzu, kāpdams pāri puķu dobēm, nāca Bazarovs. Viņa audekla mētelis un bikses bija notriepti ar dubļiem; purva staipekņa stāds vijās ap vecās, apaļās platmales dibenu, labajā rokā viņš turēja nelielu maisiņu, kurā kustējās kaut kas dzīvs. Viņš strauji tuvojās terasei un, palocījis galvu, sacīja:

— Sveiki, kungi! Atvainojiet, ka nokavējos uz tēju, tūlīt atgriezīšos, man tikai šīs gūsteknes kaut kur jānoliek.

— Kas jums tur ir, vai dēles? — Pāvels Petrovičs jautāja.

— Nē, varden.

— Jūs tās ēdat vai audzināt?

— Izmēģinājumiem, — vienaldzīgi atbildēja Bazarovs un iegāja mājā.

— Viņš tās graizīs, — noteica Pāvels Petrovičs. — Prinsīpiem netic, bet vardēm tic.

Arkadijs ar nožēlu palūkojās uz tēvoci, un Nikolajs Petrovičs paslepus paraustīja plecus. Pats Pāvels Petrovičs sajuta, ka jokojis nevietā, un sāka runāt par saimniecību un jauno pārvaldnieku, kas nesen atnācis pie viņa sūdzēties, ka strādnieks Foma «skandalierējot» un esot paklīdis. — «Tas jau tāds Ezops ir,»

viņš starp citu teica, «visur parādījis sevi par nelāgu cilvēku; padzīvos un aprimsies muļķībā.»

VI

Bazarovs atgriezās, nosēdās pie galda un sāka steidzīgi dzert tēju. Abi brāļi klusēdami lūkojās viņā, bet Arkadijs paslepus raudzījās gan uz tēvu, gan uz tēvoci.

— Vai tālu bijāt aizgājis? — Nikolajs Petrovičs beidzot jautāja.

— Te jums ir purviņš blakus apšu birzij. Es iztraucēju kādas piecas slokas; tu vari tās nošaut, Arkadij.

— Vai jūs neesat mednieks?

— Nē.

— Jūs tātad ar fiziku nodarbojaties? — savukārt jautāja Pāvels Petrovičs.

— Ar fiziku, jā; vispār ar dabas zinātnēm.

— Stāsta, ka ģermāņi pēdējā laikā guvuši lielus panākumus šajā nozarē.

— Jā, vācieši šajā ziņā ir mūsu skolotāji, — nevērīgi atbildēja Bazarovs.

Vārdu «ģermāņi» vārda «vācieši» vietā Pāvels Petrovičs lietoja ironijas dēļ, kuru tomēr neviens nebija pamanījis.

— Vai jūs tik augstās domās par vāciešiem? — izmeklēti pieklājīgi jautāja Pāvels Petrovičs. Tas sāka izjust slēptu uzbudinājumu. Viņa aristokrātisko dabu kaitināja Ba-

zarova pilnīgi brīvā izturēšanās. Šis ārsta dēls ne tikai nekautrējās, viņš pat atbildēja saraustīti un nelabprāt, un balsī viņam bija kaut kas rupjš, gandrīz izaicinošs.

— Turienes zinātnieki ir izveicīgi ļaudis.

— Tā, tā. Nu, un par krievu zinātniekiem jūs droši vien neesat tik glaimojošās domās?

— Tā laikam gan būs.

— Tā ir ļoti teicama pašnoliegšana, — sacīja Pāvels Petrovičs, izsliedamies un atgāzdamas galvu. — Bet kā tad Arkadijs Nikolajičs nule mums teica, ka jūs neatzīstot nekādas autoritātes? Vai neticat tām?

— Kādēļ lai es tās atzītu? Un kam lai ticētu? Ja man ko pareizu saka, es piekrītu — tas ir viss.

— Un vācieši vienmēr pareizi saka? — Pāvels Petrovičs jautāja, un viņa sejas izteiksme kļuva tik vienaldzīga, sveša, it kā viņš būtu pārcēlies aiz padebešiem.

— Ne visi, — īsi nožāvājies, atteica Bazarovs, kuram acīm redzot negribējās turpināt ķildu.

Pāvels Petrovičs palūkojās uz Arkadiju, it kā gribēdams sacīt: «Jāatzīstas, godprātīgs gan ir tavš draugs.»

— Kas uz mani attiecas, — viņš atkal ierunājās ar jūtamam piespiešanos, — es, grēcīgais, uz vāciešiem neturu labu prātu. Ar krievu vāciešiem es pat nerunāju: zināms jau, kas tie par putniem. Bet arī vācu vācieši man nav pa prātam. Senie gan šā tā; tad viņiem

bija — nu, Sillers vēl tur vai Jēte... Brālis — tas pret viņiem ir sevišķi labvēlīgs... Bet tagad saradušies tikai kaut kādi ķīmiķi un materiālisti...

— Kārtīgs ķīmiķis divdesmit reižu derīgāks par jebkuru dzejnieku, — Bazarovs pārtrauca.

— Tad tā gan, — noteica Pāvels Petrovičs un, it kā gatavojoties aizmigt, tikko manāmi sarauca uzacis. — Jūs laikam mākslu neatzīstat?

— Māksla iedzīvoties naudā jeb nav vairs hemoroīdu! — Bazarovs iesaucās, nicinoši smīnēdams.

— Tā, tā. Tad, lūk, kā jums labpatīk jokot! To visu jūs, kā redzams, noliedzat? Lai nu tā būtu. Tātad jūs ticat tikai zinātnei?

— Es jau jums teicu, ka neticu nekam; un kas ir zinātne — zinātne vispār? Ir zinātnes, kā ir amati, dienesta pakāpes; bet zinātne vispār nemaz neeksistē.

— Ļoti labi. Bet vai attiecībā pret citiem cilvēku sadzīvē pieņemtiem iestādījumiem jūs arī pieturaties pie tikpat noliedzoša virziena?

— Vai tā ir nopratināšana? — Bazarovs jautāja.

Pāvels Petrovičs mazliet nobāla. Nikolajs Petrovičs uzskatīja par nepieciešamu iejaukties sarunā.

— Mēs kādu citu reizi par to sīkāk parunāsim ar jums, mīļo Jevgeņij Vasiļjič, ir jūsu domās uzzināsim, ir savējās izteiksim. Es

savukārt ļoti priecājos, ka jūs nodarbojaties ar dabas zinātnēm. Es dzirdēju, ka Libiham esot brīnišķīgi atklājumi attiecībā uz lauku mēslošanu. Jūs varētu man palīdzēt manos agronomiskajos darbos; jūs varētu dot man kādu derīgu padomu.

— Esmu jūsu rīcībā, Nikolaj Petrovič. Bet kur nu mums ar Libihu mēroties! Vispirms jāiemācās ābece un pēc tam tikai jāķeras pie grāmatas, bet mēs vēl pat ne ābeci neesam redzējuši.

«Nu, tu, kā es redzu, tiešām esi nihilists,» Nikolajs Petrovičs nodomāja.

— Tomēr atļaujiet pie jums griezties vajadzības gadījumā, — viņš skaļi piebilda. — Bet tagad, es domāju, brāl, mums laiks iet apspriesties ar pārvaldnieku.

Pāvels Petrovičs piecēlās no krēsla.

— Jā, — viņš noteica, ne uz vienu neskatīdamies, — posts, ja tev jāpadzīvo gadiņi pieci laukos tālu no lielajiem gariem! Tiešām gan par muļķi var kļūt. Tu centies neaizmirst to, ko tev mācījuši, bet te — caps! — izrādās, ka viss tas ir blēņas, un tev pasaka, ka kārtīgi cilvēki ar tādiem niekiem vairs nenodarbojas un ka tu, lūk, esi atpalicis muļķis. Ko lai dara! Kā redzams, jaunatne tiešām ir gudrāka par mums.

Pāvels Petrovičs lēni apgriezās uz papēžiem un lēni izgāja; Nikolajs Petrovičs sekoja viņam.

— Vai viņš jums vienmēr tāds? — Baza-

rovs aukstasinīgi jautāja Arkadijam, tiklīdz aiz abiem brāļiem bija aizvērušās durvis.

— Paklausies, Jevgeņij, tu gan pārāk asi pret viņu izturējies, — iebilda Arkadijs. — Tu viņu apvainoji.

— Es lai viņus lutinātu, šos aprinča aristokratus! Tā taču tikai patmīlība, salonu laivas ieradumi, ģeķība! Nu, būtu turpinājis savu darbošanos Pēterburgā, ja jau viņam tāda domāšana... Bet dievs ar viņu! Zini, es atradu diezgan retu ūdens vaboles *Dytiscus marginatus* eksemplāru. Es tev to parādīšu.

— Es tev apsolīju pastāstīt viņa dzīves stāstu... — Arkadijs sacīja.

— Kukaiņa dzīves stāstu?

— Nu, gana, Jevgeņij! Mana tēvoča dzīves stāstu. Tu redzēsi, ka viņš nav tāds cilvēks, kādu tu esi iedomājies. Viņš drīzāk pelnījis līdzjūtību nekā izsmieklus.

— Es neapstrīdu, — bet kādēļ tu viņu tā aizstāvi?

— Jābūt taisnīgam, Jevgeņij.

— No kā tas izriet?

— Nu, paklausies...

Un Arkadijs izstāstīja viņam sava tēvoča dzīves stāstu. Lasītājs to atradīs nākošajā nodaļā.

VII

Pāvelu Petroviču Kirsanovu audzināja vispirms mājās, tāpat kā viņa jaunāko brāli Nikolaju, bet vēlāk pāžu korpusā. Viņš no bērnu

dienām bija sevišķi skaists, turklāt pašapzinīgs, mazliet zobgalīgs un kaut kā jocīgi dzēlīgs — viņš nevarēja nepatikt. Kļuvis virsnieks, viņš sāka parādīties sabiedrībā. Viņu nēsāja vai uz rokām, un viņš sevi lutināja, muļķojās un ākstījās, bet arī tas viņam piestāvēja. Sievietes viņa dēļ zaudēja prātu, vīrieši sauca par ākstu un klusībā apskauda. Viņš dzīvoja, kā jau teikts, vienā dzīvoklī ar brāli, kuru sirsnīgi mīlēja, lai gan nemaz nebija tam līdzīgs. Nikolajs Petrovičs kliboja, viņam bija sīki, patīkami, bet mazliet skumīgi sejas panti, nelielas, melnas acis un mīksti, plāni mati; viņš labprāt slinkoja, bet arī lasīja labprāt un baidījās no sabiedrības. Pāvels Petrovičs nevienu vakaru nepavadīja mājā, tika slavēts par drosmi un veiklību (viņš gandrīz ievada vingrošanas modi aristokratiskajā jaunatnē) un bija izlasījis tikai piecas vai sešas franču grāmatas. Divdesmit astoņu gadu vecumā viņš bija jau kapteinis, viņu sagaidīja spoža karjera. Pēkšņi viss izmainījās.

Tajā laikā Pēterburgas aristokratiskajās aprindās laiku pa laikam parādījās sieviete, kuru nav aizmirsuši līdz šim laikam, — kņaziene R. Viņai bija labi audzināts un pieklājīgs, bet vientiesīgs vīrs un nebija bērnu. Viņa mēdza pēkšņi doties uz ārzemēm, pēkšņi atgriezties Krievijā, vispār dzīvoja visai dīvainu dzīvi. Kņaziēni daudzinaja par vieglprātīgu koķeti, viņa ar aizrautību nodevās visāda

veida priekiem, dejoja līdz nemaņai, smējās un jokoja ar jauniem cilvēkiem, kurus priekšpusdienās pieņēma puskrēslainajā viesistabā, bet pa naktīm raudāja un lūdza dievu, neatrada nekur miera un bieži līdz rītam skraidīja pa istabu, skumīgi lauzīja rokas vai arī bāla un sastingusi sēdēja pie psalmu grāmatas. Uzausa diena, un viņa atkal pārvērtās par aristokrātisku dāmu, atkal brauca viesoties, smējās, plāpāja un it kā metās pretim visam tam, kas varēja sniegt kaut mazāko izklaidēšanos. Viņai bija apbrīnojams augums; zelta krāsas un smaga kā zelts matu pīne sniedzās pāri ceļgaliem, bet par skaistuli viņu neviens nebūtu dēvējis; sejā tik vien bija daiļuma kā acis, un pat ne pašas acis — tās bija nelielas un pelēkas, — bet skatiens, straujš un dziļš, nebēdīgs līdz pārdrošībai un grūtsirdīgs līdz izmisumam — noslēpumains skatiens. Kaut kas neparasts mirdzēja acīs pat tad, kad viņas mēle kūla vistukšākos niekus. Viņa ģērbās izsmalcināti. Pāvels Petrovičs sastapa kņazienu kādā ballē, nodejoja ar viņu mazurku, pa kuras laiku viņa nepateica neviena prātīga vārda, un kaislīgi viņā iemīlējās. Pieradis pie panākumiem, viņš arī šeit panāca savu mērķi; bet uzvaras vieglums viņu neatvēsināja. Tieši otrādi: viņš vēl kaislāk, vēl ciešāk pieķērās šai sievietei, kurā pat tad, kad viņa pilnīgi atdevās, vēl vienmēr it kā palika kaut kas svēts un nepieejams, kam neviens nevarēja piekļūt. Kas mitinājās

šajā dvēselē — dievs to zina! Likās, ka viņa atrodas kādu slepeni, pašai nezināmu spēku varā, tie rotaļājās ar viņu, kā gribēja, viņas nelielais prāts nevarēja tikt galā ar to iegribām. Visa kņazienes izturēšanās bija pretrunu virkne; vienīgās vēstules, kuras būtu varējušas radīt tās vīrā dibinātas aizdomas, kņaziene uzrakstīja cilvēkam, kas viņai bija gandrīz svešs, un viņas mīlestība bija skumīga: viņa vairs nesmējās un nejokojās ar to, kuru bija izvēlējusies, klausījās tajā un skatījās uz to neizpratnē. Dažreiz, lielāko tiesu pēkšņi, šī neizpratne pārvērtās par stindzinošām šausmām; viņas sejas izteiksme kļuva nedzīva un mežonīga; viņa ieslēdzās savā guļamistabā, un istabene, pielikusi ausi atslēgas caurumam, varēja sadzirdēt apslāpētās raudu elsas. Ne vienreiz vien, atgriežoties mājās pēc maigas satikšanās, Kirsanovs sajuta savā sirdī tās plosošās un rūglās dusmas, kas rodas pēc pilnīgas neveiksmes. «Ko tad es vēl gribu?» viņš jautāja sev, bet sirds tā smeldza. Reiz tas iedāvināja viņai greznu ar akmenī izgrieztu sfinksu.

— Kas tas ir? — kņaziene jautāja.
— Sfinksa?

— Jā, — viņš atbildēja, — un šī sfinksa esat jūs.

— Es? — viņa jautāja un lēni pievērsa viņam savu noslēpumaino skatienu. — Vai jūs zināt, ka tas ir ļoti glaimojoši? — viņa pie-

bilda ar tikko jaušamu smīnu, bet acis rau-
dzījās arvien tikpat dīvaini.

Pāvelam Petrovičam bija smagi pat tad,
kad kņaziene R. viņu mīlēja, bet, kad tā atsala
pret viņu, un tas notika visai drīz, tas gan-
drīz vai sajuka prātā. Pāvels Petrovičs bija
greizsirdīgs, nelika viņu mierā, visur viņai
sekoja; viņai apnika uzmācīgā sekošana, un
viņa aizbrauca uz ārzemēm. Pāvels Petrovičs
izstājās no karadienesta, lai gan draugi lūdza
to nedarīt, arī priekšnieki centās atrunāt, un
devās pakal kņazienei. Gadus četrus viņš pa-
vadīja svešās zemēs, gan cenzdamies viņu
panākt, gan ar nolūku izlaizdams no redzes
loka; viņš kaunējās pats no sevis, viņš bija
sašutis par savu mazdūšību... bet nekas ne-
līdzēja. Viņas tēls, šis neizprotamais, gandrīz
bezprātīgais, bet pievilcīgais tēls pārāk dziļi
bija iespiedies tā dvēselē. Bādenē viņi atkal
satikās kā senāk; likās, nekad viņa tik kaisli
nebija to mīlējusi... bet pēc mēneša jau vi-
sam bija beigas: uguns uzliesmoja pēdējo
reizi un nodzisa uz visiem laikiem. Nojauz-
dams neizbēgamo šķiršanos, tas gribēja vis-
maz palikt viņas draugs, it kā draudzība ar
tādu sievieti būtu iespējama... Viņa paslepus
aizbrauca no Bādenes un kopš tā laika pastā-
vīgi izvairījās no Kirsanova. Viņš atgriezās
Krievijā, mēģināja sākt dzīvot agrāko dzīvi,
bet vairs nevarēja ieiet vecajās sliedēs. Kā
saindēts tas klaiņoja no vienas vietas uz otru;
vēl brauca uz viesībām, bija saglabājis visus

aristokrata ieradumus, varēja palepoties ar divām trim jaunām uzvarām, bet jau vairs negaidīja ne no sevis, ne no citiem neko sevišķu un neko neuzsāka. Viņš kļuva vecs, nosirmoja; sēdēt pa vakariem klubā, žultaini garlaikoties, vienaldzīgi pastrīdēties neprecēto sabiedrībā viņam kļuva par nepieciešamību — kā zināms, tā ir slikta pazīme. Par precēšanos viņš, protams, pat nedomāja. Desmit gadi tā pagāja bāli, neauglīgi un ātri, šausmīgi ātri. Nekur laiks neaizrit tik ātri kā Krievijā; stāsta, cietumā tas ritot vēl ātrāk. Kādreiz klubā pie pusdienām Pāvels Petrovičs uzzināja par kņazienes R. nāvi. Viņa mirusi Parīzē, būdama tuvu ārprātam. Viņš piecēlās no galda un ilgi staigāja pa kluba istabām, kā piekalts apstājās pie kāršu spēlmaņiem, bet neatgriezās mājās ātrāk par parasto laiku. Pēc kāda laika Pāvels Petrovičs saņēma viņam adresētu sūtījumu: tajā atradās grezns, ko tas bija dāvinājis kņazienei. Viņa bija pārvilkusi sfinksai krustveida svītru un likusi pateikt viņam, ka krusts esot atmiņjums.

Tas notika 48. gada sākumā, tai pašā laikā, kad Nikolajs Petrovičs, zaudējis sievu, atbrauca uz Pēterburgu. Pāvels Petrovičs gandrīz nebija redzējies ar brāli kopš tā laika, kad viņš apmetās sādžā: Nikolaja Petroviča kāzas sakrita ar Pāvela Petroviča pašam pirmajām pazišanās dienām ar kņazienu. Atgriezies no ārzemēm, viņš aizbrauca pie brāļa, lai

paciemotos pāris mēnešu, papriecātos par viņa laimi, bet nodzīvoja pie tā tikai vienu nedēļu. Starpība abu brāļu dzīvē bija pārāk liela. 48. gadā šī starpība samazinājās: Nikolajs Petrovičs zaudēja sievu, Pāvels Petrovičs zaudēja savas atmiņas; pēc kņazienes nāves centās nedomāt par viņu. Bet Nikolajam bija palikusi tāda sajūta, ka dzīve ir pareizi nodzīvota, dēls uzauga viņa acu priekšā; Pāvelam turpretim kā neprecētam vientulim iesākās nemierīgais mijkrēšļa laiks, nožēlu laiks, nožēlu, kas līdzinās cerībām, cerību, kas līdzinās nožēlām, kad jaunība pagājusi, bet vecums vēl nav iestājies.

Šis laiks Pāvelam Petrovičam bija smagāks nekā jebkurai citam: zaudējis savu pagātņi, viņš līdz ar to bija zaudējis visu.

— Es tevi tagad neaicinu uz Marjinu, — kādreiz tam teica Nikolajs Petrovičs (viņš savu sādžu šajā vārdā bija nosaucis, godinot sievu), — tu jau, nelaiķei dzīvai esot, tur garlaikojies, bet tagad, es domāju, aiz garlaicības nobeigsies.

— Toreiz biju vēl muļķis un nemiera pilns, — atteica Pāvels Petrovičs. — Kopš tā laika esmu aprimis, ja arī neesmu kļuvis gudrāks. Tagad turpretim, ja tu atļausi, esmu ar mieru apmesties pie tevis uz visiem laikiem.

Nikolajs Petrovičs neatbildēja, tikai apskāva viņu; bet pēc šās sarunas pagāja pusotra gada, iekāms Pāvels Petrovičs saņēma izpildīt savu nodomu. Toties, apmeties sādžā,

viņš to vairs neatstāja pat tajās trīs ziemās, kuras Nikolajs Petrovičs pavadīja ar dēlu Pēterburgā. Viņš sāka lasīt, vairāk gan angļiski; viņš vispār savu dzīvi iekārtoja pēc angļu gaumes, reti sastapās ar kaimiņiem un izbrauca tikai uz vēlēšanām, kur lielāko tiesu klusēja, tikai laiku pa laikam kaitinādams un baidīdams veco uzskatu muižniekus ar liberāliem izlēcieniem, un nedraudzējās ar jaunās paaudzes pārstāvjiem. Kā vieni, tā otri viņu uzskatīja par augstprāti; kā vieni, tā otri cienīja viņu lielisko aristokratisko manieru dēļ, kā arī tā dēļ, ka klīda baumas par viņa uzvarām; tādēļ, ka viņš skaisti ģērbās un vienmēr apmetās labākās viesnīcas labākajā numurā; tādēļ, ka viņš vispār ēda labas pusdienas, bet vienreiz bija pat pusdienojis ar Vellingtonu pie Ludviķa Filipa; tādēļ, ka viņš visur vadāja sev līdzīgu ista sudraba ceļa tualetes piederumus un ceļa vannu; tādēļ, ka viņš smaržoja pēc kaut kādām neparastām, brīnišķīgi «cēlām» smaržām; tādēļ, ka viņš meistarīgi spēlēja vistu un vienmēr paspēlēja; visbeidzot, viņu cienīja arī tādēļ, ka viņš bija nevainojami godīgs. Dāmas atzina viņu par apburošu melanholiķi, bet viņš ar dāmām nesagājās...

— Redzi nu, Jevgeņij, — sacīja Ārkadijs, nobeidzams sāvu stāstu, — cik netaisni tu spried par tēvoci! Es jau nemaz nerunāju par to, ka viņš ne reizi vien izglābis tēvu no likstas, atdodot tam visu savu naudu, — muiža, tu varbūt nezini, nav viņu starpā sadalīta, —

bet tēvocis labprāt palīdz katram un, starp citu, vienmēr aizstāv zemniekus; tiesa, sarunājoties ar tiem, viņš viebjas un osta odekolonu...

— Nu protams, nervi, — Bazarovs iestarpināja.

— Var jau būt, tikai sirds tam ļoti laba. Un viņš nepavisam nav muļķis. Kādus viņš man deva labus padomus... sevišķi... sevišķi attiecībā uz sievietēm.

— Ahā! Apdedzinātus pirkstus otrreiz ugunī nebāž. To mēs zinām!

— Vārdu sakot, — Arkadijs turpināja, — viņš ir dziļi nelaimīgs, tici man; nicināt viņu būtu grēks.

— Bet kas tad viņu nicina? — Bazarovs atteica. — Es tev tomēr teikšu, ka cilvēks, kas visu savu dzīvi licis spēlē par sieviešu mīlestību un, kad šajā spēlē zaudējis, sapīcis un nolaidies tiktāl, ka kļuvis nekam nederīgs, tāds cilvēks nav vīrietis, bet tēviņš. Tu saki, ka viņš ir nelaimīgs: tu jau labāk zini, bet ģeķība viņā vēl pilnīgi nav izgaisusi. Esmu pārliecināts, ka viņš ne pa jokam iedomājas sevi par derīgu cilvēku, tāpēc ka lasa Galinjašku un reizi mēnesī paglābj zemnieku no eksekūcijas.

— Neaizmirsti taču viņa audzināšanu, laiku, kādā viņš dzīvojis, — iebilda Arkadijs.

— Audzināšanu? — turpināja Bazarovs. — Ikvienam cilvēkam pašam sevi jāaudzina, —

nu, piemēram, kā es... Un, kas attiecas uz laiku, kāpēc man no tā jābūt atkarīgam? Labāk, lai tas ir atkarīgs no manis. Nē, brāl, tas viss ir izlaidība, tukšums! Un kas tās par noslēpumainām attiecībām starp vīrieti un sievieti? Mēs, fiziologi, zinām, kas tās par attiecībām. Izpēti acs anatomiju: no kurienes te lai rastos, kā tu saki, noslēpumains ska-tiens? Tas viss ir romantisms, nieki, puvums, māksla. Iesim labāk apskatīt vaboli!

Un abi draugi devās uz Bazarova istabu, kuru jau bija paspējusi pārņemt medicīniski hirurģiska smaka, sajaukta ar lētas tabakas smaku.

VIII

Pāvels Petrovičs visai ilgi nepiedalījās brāļa sarunā ar pārvaldnieku, garu un kalsnu vīru ar saldu diloņslimnieka balstiņu un blēdīgām acīm, kurš uz visām Nikolaja Petroviča piezīmēm atbildēja: «Apžēliņ, kā tad, kā tad,» — un centās iztēlot zemniekus par dzērājiem un zagļiem. Nesen jaunajās sliedēs ievadītā saimniecība čīkstēja kā neieziesti rati, brīkšķēja kā paštaisītas, neizžuvušas koka mēbeles. Nikolajs Petrovičs nezaudēja drosmi, bet bieži vien nopūtās un kļuva domīgs: viņš sāka sajust, ka bez naudas nekur netiks, bet nauda viņam gandrīz visa bija izgājusi. Arkadijs bija teicis patiesību: Pāvels Petrovičs ne vienreiz vien palīdzēja savam

brālim; ne reizi vien, kad viņš pūlējās un laužija galvu, domādams, kā izkulties, Pāvels Petrovičs lēni piegāja pie loga un, sabāzis rokas kabatās, norūca caur zobiem: «*Mais je puis vous donner de l'argent.*»¹ — un deva Nikolajam Petrovičam naudu; bet todien pašam nekā nebija, un tas atzina par labāku aiziet projām. Tam netikās domāt par sīkām saimnieciskām rūpēm; turklāt vienmēr likās, ka Nikolajs Petrovičs ar visu savu lielo centību un uzņēmību neķeras pie darba tā, kā vajadzētu, lai gan norādīt, kur tieši Nikolajs Petrovičs kļūdās, tas nebūtu varējis. «Brālis nav pietiekami praktisks,» tas klusībā prātoja, «to apkrāpj.» Nikolajs Petrovičs turpretim bija augstās domās par Pāvela Petroviča praktiskumu un vienmēr prasīja tam padomu. «Es esmu mīksts, nespēcīgs cilvēks, savu mūžu nodzīvojis tālā nomalē,» viņš mēdza teikt, «bet tu ne velti esi tik ilgi dzīvojis starp cilvēkiem, tu tos labi pazīsti: tev ērgļa ska-tiens.» Pāvels Petrovičs, dzirdot šos vārdus, tikai novērsās, bet nelaupīja brālim viņa pār-liecību.

Atstājis Nikolaju Petroviču kabinetā, Pāvels Petrovičs devās projām pa koridoru, kas atdalīja mājas priekšpusi, un, nonācis pie zemām durtiņām, apstājās pārdomās, paraustīja ūsas un piekļauvēja.

¹ Es taču varu jums dot naudu. (*Franc.*)

— Kas tur ir? Nāciet iekšā! — atskanēja Feņičkas balss.

— Tas esmu es, — sacīja Pāvels Petrovičs un atvēra durvis.

Feņička pietrūkās no krēsla, uz kura bija sēdējusi ar bērnu klēpī, un, nodevusi mazo meitenes rokās, kas to tūdaļ iznesa no istabas, steidzīgi sakārtoja galvas lakatiņu.

— Atvainojiet, ja es iztraucēju, — sacīja Pāvels Petrovičs, neskatīdamies uz viņu, — es tikai gribēju palūgt jūs . . . šodien, liekas, sūta uz pilsētu . . . lieciet nopirkt man zaļo tēju.

— Klausos, — atbildēja Feņička. — Cik daudz pavēlēsiet pirkt?

— Domāju, ka pusmārciņas pietiks. Bet pie jums šeit, kā redzu, notikušas pārmaiņas, — viņš piebilda, pametis visapkārt strauju skatienu, kas pārslidēja arī pār Feņičkas seju. — Aizkari, — taš sacīja, redzēdams, ka viņa to nesaprot.

— Jā, aizkari: Nikolajs Petrovičs tos mums uzdāvināja; tie jau gan sen pielikti.

— Bet es jau arī sen pie jums neesmu bijis. Tagad šeit ir ļoti jauki.

— Ar Nikolaja Petroviča žēlastību, — nočukstēja Feņička.

— Vai jums te labāk nekā agrāk piebūvītē? — Pāvels Petrovičs jautāja pieklājīgi, bet bez mazākā smaida.

— Protams, labāk.

— Ko tagad jūsu vietā novietoja?

— Tagad tur veļas mazgātājas.

— Ak tā!

Pāvels Petrovičs apklusā. «Nu ies projām,» Feņička domāja; bet tas negāja, un viņa stāvēja tā priekšā kā stabs, nedroši kustinādama pirkstus.

— Kādēļ jūs likāt savu maziņo aiznest? — beidzot ierunājās Pāvels Petrovičs. — Man patīk bērni: parādiet man viņu!

Feņička nosarka aiz samulsuma un prieka. Viņai bija bail no Pāvela Petroviča: viņš gandrīz nekad ar to nerunājās.

— Duņaša, — viņa iesaucās, — atnesiet Mitju! (Feņička visus mājas cilvēkus uzrunāja ar *jūs*.) Nē, tomēr pagaidiet; viņam jāuzvelk drēbītes, — Feņička devās uz durvīm.

— Vai tas nav vienalga, — piebilda Pāvels Petrovičs.

— Es tūlīt nākšu, — Feņička atbildēja un veikli izgāja pa durvīm.

Pāvels Petrovičs palika viens un šoreiz sevišķi vērīgi palūkojās visapkārt. Nelielā, zemā istabiņā, kurā viņš atradās, bija ļoti tīra un mājīga. Tajā smaržoja pēc nesen krāsotas grīdas, kumelītēm un melisēm. Gar sienām stāvēja krēsli ar liras veida atzveltnēm; tos nelaiķis ģenerālis bija pircis Polijā karagājiena laikā; vienā kaktā blakus apkaltai apaļvāka lādei atradās gultiņa ar musulna pārklāju. Pretējā kaktā lielas, tumšas Nikolaja Brīnumdarītāja svētbildes priekšā dega eļļas lampiņa; oreolam piestiprināta, svētajam uz krūtīm karājās maza porcelāna oliņa sar-

kanā lentītē; caur rūpīgi nosietām pērngadējā ievārījuma burkā un loga spīdēja zaļgana gaisma; uz apsienamā papīra Feņička pati lieliem burtiem bija uzrakstījusi: «ērķšogās»; Nikolajam Petrovičam ļoti garšoja tieši šis ievārījums. Pie griestiem garā auklā karājās būris ar strupasti ķivuli; tas bez apstājas cīvināja un lēkāja, un būris pastāvīgi šūpojās un drebēja; kaņepju sēkliņas, viegli pakšķēdamas, bira uz grīdas. Pie šķērssienas virs nelielas kumodes karājās diezgan sliktas Nikolaja Petroviča fotogrāfijas dažādās pozās, ko bija uzņēmis iebraucējs mākslinieks; turpat karājās galīgi neizdevusies pašas Feņičkas fotogrāfija: tumšajā ietvarā stingi smaidīja seja bez acīm, neko citu nevarēja saskatīt; bet virs Feņičkas — Jermolovs kaukāziešu apmetnī, bargi pieri saraucis, raudzījās uz Kaukāza kalniem tālumā; virs pašas viņa pieres karājās zīda tupelīte adatiņu iespraušanai.

Pagāja minūtes piecas, blakus istabā čabēja un čukstēja. Pāvels Petrovičs paņēma no kumodes notaukotu, izirušu Mosaļska Streļcu sējumu, pāršķīra dažas lappuses... Durvis atvērās, un ienāca Feņička ar Mitju uz rokās... Viņa bija tam uzvilksusi sarkanu krekliņu ar zelta uzšuvēm uz apkakles, sasukājusi matiņus un noslaucījusi seju; viņš smagi elpoja, viss tiecās uz priekšu un kratīja roķeles, kā to dara veselīgi bērni; kā redzams, košais krekliņš viņam patika: viņa tuklajā augumiņā bija redzams apmierinājums. Feņička

bija sakārtojusi arī savus matus un lakatiņu apsējusi rūpīgāk; bet viņa būtu varējusi palikt arī, kāda bija. Tiešām, vai pasaulē var būt kas pievilcīgāks par jaunu, skaistu māti ar veselīgu bērnu uz rokām?

— Ak tu kunkuli, — laipni sacīja Pāvels Petrovičs un pakutināja Mitjas dubultzodu ar rādītāja pirksta garā naga galu; bērns pievērsās ķivulim un iesmējās.

— Tas ir krusttēvs, — klusi teica Feņička, noliekdama galvu pār bērnu un viegli viņu purinādama, kamēr Duņaša klusītēm nolika uz loga aizdegtu smaržīgu svecīti, palikusi zem tās grasi.

— Cik tad viņam ir mēnešu? — Pāvels Petrovičs jautāja.

— Seši, drīz jau būs septiņi, vienpadsmitajā datumā.

— Vai nav tikai astotais, Fedosja Nikolajevna? — pabailīgi iejautājās Duņaša.

— Nē, septītais, vai nu es nezinu! — Bērns atkal iesmējās, sāka skatīties uz lādi un pēkšņi ieķērās ar visiem pieciem pirkstiem mātes degunā un lūpās. — Ak tu nerātņi, — noteica Feņička, neatvirzot seju no viņa pirkstiem.

— Viņš izskatās pēc brāļa, — teica Pāvels Petrovičs.

«Pēc kā tad lai viņš izskatītos?» nodomāja Feņička.

— Jā, — Pāvels Petrovičs turpināja, it kā sarunādamies pats ar sevi, — neapšaubāma

līdzība. — Viņš vērīgi, gandrīz skumīgi palūkojās uz Feņičku.

— Tas ir krusttēvs, — viņa atkātoja, bet jau čukstot.

— Ā! Pāvels! Skat, kur viņš atnācis! — pēkšņi atskanēja Nikolaja Petroviča balss.

Pāvels Petrovičs strauji apgriezās un sarauca pieri; bet brālis tik līksmi, ar tādu pateicību lūkojās uz viņu, ka tam nevarēja neatbildēt ar smaidu.

— Tev ir jauks dēlēns, — viņš noteica un paskatījās pulkstenī, — bet es te iegriezos tējas dēļ.

Un, pieņēmis vienaldzīgu sejas izteiksmi, Pāvels Petrovičs tūlīt izgāja no istabas.

— Vai pats no sevis atnāca? — Nikolajs Petrovičs jautāja Feņičkai.

— Pats, pieklauvēja un ienāca.

— Bet Arkaša vairs pie tevis nav bijis?

— Nav bijis. Vai man nevajadzētu pāriet dzīvot uz piebūvi, Nikolaj Petrovič?

— Kālab tā?

— Domāju, ka tā pirmajam laikam būtu labāk...

— N... nē, — stostīdamies sacīja Nikolajs Petrovičs un paberzēja sev pieri. — To vajadzēja darīt agrāk... Sveiks, burbuli! — viņš teica, pēkšņi kļūdams možāks, un, piegājis pie bērna, noskūpstīja to uz vaiga; tad viņš mazliet pieliecās un piespieda lūpas pie Feņičkas rokas, kas uz Mitjas sarkanā kreklīņa šķita balta kā piens.

— Nikolaj Petrovič! Ko jūs darāt? — viņa čukstēja un nodūra acis, tad lēni pacēla tās . . . Jauka bija acu izteiksme, kad viņa raudzījās it kā caur pieri un smaidīja laipni un mazliet muļķīgi.

Nikolajs Petrovičs ar Feņičku bija iepazīnies šādā veidā. Kādreiz, priekš gadiem trim, viņam gadījās pārnakšņot iebraucamā vietā attālā apriņķa pilsētā. Viņu patīkami pārsteidza ierādītās istabas tīrība, svaigā gultas veļa: kazi, vai šejienes saimniece nav vāciete? — tam iešāvās prātā; bet saimniece izrādījās krieviete, gadu piecdesmit, tīriģi ģērbusies sieviete ar daiļu, gudru seju un prātīgu valodu. Tēju dzerot, viņš ar to sāka sarunāties; viņa tam ļoti iepatīkās. Nikolajs Petrovičs tajā laikā bija tikko kā pārcēlies uz dzīvi savā jaunajā muižā un, nevēlēdamies paturēt pie sevis dzimtcilvēkus, meklēja algotņus; saimniece savukārt žēlojās par mazo iebraucēju skaitu pilsētā, par grūtajiem laikiem; viņš piedāvāja tai salīgt pie viņa mājā par saimnieci; tā bija ar mieru. Vīrs tai sen miris, atstādams vienīgo meitu Feņičku. Pēc pāris nedēļām Arina Savišna (tā sauca jauno saimnieci) ieradās kopā ar meitu Marjinā un apmetās uz dzīvi piebūvītē. Nikolaja Petroviča izvēle izrādījās veiksmīga. Arina ieveda mājā kārtību. Par Feņičku, kurai tolaik pagāja jau septiņpadsmitais gads, neviens nerunāja, un retais viņu redzēja: viņa dzīvoja klusiņām, kautrīgi, un tikai pa svētdienām Ni-

kolajs Petrovičs draudzes baznīcā kaut kur maliņā pamanīja viņas baltās sejiņas smalko profilu. Tā pagāja vairāk nekā gads.

Kādu rītu Arina ieradās pie viņa kabinetā un, pēc paraduma zemu paklanījusies, jautāja, vai viņš nevarot palīdzēt tās meitai, kurai iesprakstējusi acī dzirkstele no krāsns. Nikolajs Petrovičs kā visi, kas ilgi dzīvo laukos, nodarbojās ar ārstēšanu un bija izrakstījis pat homeopātisko aptieciņu. Viņš tūdaļ lika Arīnai atvest slimo. Uzzinājusi, ka kungs viņu sauc, Feņička ļoti nobijās, tomēr gāja mātēi līdz. Nikolajs Petrovičs pieveda viņu pie loga un saņēma ar abām rokām viņas galvu. Labi apskatījis iesarkušo un iekaisušo aci, viņš ieteica kompresi, kuru turpat uz vietas pats pagatavoja, un, saplēsis savu lakatiņu, parādīja, kā uzlikt kompresi. Feņička noklausījās viņu un gribēja iet projām. «Noskūpstī taču kungam roku, muļķīte,» teica viņai Arina. Nikolajs Petrovičs nedeva viņai savu roku un apjucis pats noskūpstīja viņas noliektās galvas matu šķirtni. Feņičkas acs drīz izveseļojās, bet iespaids, kādu viņa bija atstājusi uz Nikolaju Petroviču, tik drīz neizgaisa. Viņam arvien rādījās šī tīrā, maigā, baiļu pilnā, augšup pavērstā seja; viņš juta zem savām plaukstām šos mīkstos matus, redzēja šīs nevainīgās, mazliet pavērtās lūpas, aiz kurām valgi saulē mirdzēja pārļainie zobi. Viņš ar lielāku uzmanību sāka noraudzīties uz Feņičku baznīcā, centās ievilkt viņu sarunās. Sā-

kumā viņa baidījās no Nikolaja Petroviča un kādreiz pievakarē, satikusi viņu uz šauras taciņas, ko gājēji bija ieminuši pāri rudzu laukam, iebrida augstajos, biezajos, vībotnēm un rudzupuķēm pieaugušajos rudzos, lai tikai ar viņu nesastaptos. Viņš ieraudzīja Feņičkas galviņu caur vārpu zelta tīklu, no kurienes viņa lūkojās kā zvērēns, un laipni uzsauca:

— Labdien, Feņička! Es jau nekožu.

— Labdien, — viņa čukstēja, nenākot ārā no sava slēpņa.

Pamazām Feņička sāka pierast pie viņa, lai gan vēl arvien bija bikla viņa klātbūtnē, tad pēkšņi viņas māte Arina nomira ar koleru. Kur lai Feņička ietu? Viņa bija mantojusi no savas mātes kārtības mīlestību, apdomību un nopietnību; bet viņa bija tik jauna, tik vienuļa. Nikolajs Petrovičs bija tik labsirdīgs un vienkāršs... Par pārējo var nestāstīt...

— Ak tad brālis tomēr pie tevis ienāca? — Nikolajs Petrovičs jautāja. — Pieklauvēja un ienāca?

— Jā-a.

— Nu, tas ir labi. Dod, lai pašūpoju Mitju!

Un Nikolajs Petrovičs sāka to svaidīt vai līdz pašiem griestiem, sagādādams mazajam lielu prieku un ne mazumu nemiera mātei, kura pie katra uzsviediena stiepa rokas pēc viņa kailajām kājiņām.

Bet Pāvels Petrovičs atgriezās savā elegantajā kabinetā, kur sienas iztapsētas ar skaidrām, ļoti spilgtām tapetēm, virs raibā persiešu paklāja karājas ieroči, riekstkoka mēbeles apvilktas ar tumšzaļu tripu, renesanses stila melna ozola grāmatskapis, krāšņs rakstāmgalds ar bronzas statuetēm, kamīns... Viņš atkrita uz dīvāna, aizlika rokas aiz galvas un sastinga, gandrīz izmisīgi raudzīdamies griestos. Vai nu viņš gribēja noslēpt sienām to, kas atspoguļojās viņa sejā, vai kāda cita iemesla dēļ, bet viņš piecēlās, atraisīja smagos logu aizkarus un atkal atkrita uz dīvāna.

IX

Tai pašā dienā arī Bazarovs iepazinās ar Feņičku. Viņš kopā ar Arkadiju staigāja pa dārzu un skaidroja tam, kāpēc dažī kociņi, īpaši ozoliņi, negrib augt.

— Šeit jāstāda vairāk sudrabpapeļu un eglīšu, un, manuprāt, liepiņas, pieliekot melnzemi. Lūk, lapenīte saaugusi kupla, — viņš piebilda, — tāpēc ka akācija un ceriņi, lāga bērni, neprasa kopšanu. Ā! Te, liekas, kāds sēž.

Lapenītē sēdēja Feņička ar Duņašu un Mitju. Bazarovs apstājās, bet Arkadijs pamāja ar galvu Feņičkai kā vecs paziņa.

— Kas tā tāda? — Bazarovs jautāja, tiklīdz viņi bija pagājuši garām. — Varen glīta!

— Par kuru tu runā?

— Skaidrs, par kuru: glīta taču ir tikai viena.

Arkadijs samulsis īsos vārdos paskaidroja viņam, kas Feņička ir.

— Ahā! — teica Bazarovs. — Tavam tēvam, kā redzams, acis īstā vietā. Man viņš patīk, tavs tēvs, nudien! Viņš ir brašs. Tad taču jāiet iepazīties, — viņš piebilda un devās atpakaļ uz lapenīti.

— Jevgeņij! — Arkadijs izbijies sauca viņam nopakaļus. — Uzmanīgāk, dieva dēļ!

— Neuztraucies, — Bazarovs atteica, — neesam jau vakarējie, esam dzīvojuši pilsētā.

Tuvojoties Feņičkai, viņš noņēma cepuri.

— Atļaujiet stādīties priekšā, — viņš teica, pieklājīgi palocīdamies, — Arkadija Nikolajeviča draugs un rāms cilvēks.

Feņička piecēlās no sola un klusēdama raudzījās viņā.

— Kāds brīnum jauks bērns! — Bazarovs turpināja. — Neuztraucieties, manas acis nevienam ļaunu nav nodarījušas! Kāpēc viņam vaigi tādi sasārtuši? Laikam zobīņi nāk?

— Jā-a, — atteica Feņička, — četri zobīņi viņam jau izlīduši, bet tagad, rau, atkal smaganas uztūkušas.

— Rādiet šurp... un nebīstieties, es esmu ārsts.

Bazarovs paņēma bērnu uz rokām, un tas Feņičkai un Duņai par brīnumu itin nemaz nepretojās.

— Redzu, redzu . . . Nekas, viss kārtībā: būs ar stipriem zobiem. Ja kas gadās, pasakiet man! Bet vai pati jūs esat vesela?

— Vesela, paldies dievam.

— Paldies dievam — tas ir vislabākais. Un jūs? — Bazarovs jautāja, vērsdamies pie Duņašas.

Duņaša, kas bija ļoti nopietna meiča mājās, bet ārpus mājas liela smējēja, atbildes vietā tikai nospurcās.

— Tad jau ir jauki. Saņemiet nu savu spēkavīru!

Feņička paņēma bērnu rokās.

— Cik viņš pie jums klusu sēdēja, — tā pusbalsī teica.

— Pie manis visi bērni klusu sēž, — Bazarovs atbildēja, — es tā protu.

— Bērni jūt, kas viņus mīl, — piebilda Duņaša.

— Tiešām, — Feņička apstiprināja. — Mitja arī pie dažā neparko neies.

— Bet vai pie manis nāks? — lapenei tuvodamies, jautāja Arkadijs, kas kādu brīdi bija stāvējis notālēm.

Viņš izstiepa rokas, aicinādams Mitju pie sevis, bet Mitja atmeta galvu un sāka spiegt, tas ļoti samulsināja Feņičku.

— Citu reizi, — kad būs pieradis, — laipni noteica Arkadijs, un abi draugi aizgāja.

— Kas tad viņai vārdā? — Bazarovs jautāja.

— Feņička... Fedosja, — atbildēja Arkadijs.

— Un tēva vārds? Tas arī jāzina.

— Nikolajevna.

— *Bene*.¹ Man pie viņas patīk tas, ka tā nav pārāk kautrīga. Cits varbūt tieši to viņā būtu nosodījis. Kas par niekiem! Par ko tad lai tā kaunētos? Viņa ir māte — un tāpēc dara pareizi.

— Viņa dara pareizi, — iebilda Arkadijs, — bet ne mans tēvs.

— Arī viņš dara pareizi, — Bazarovs pārtrauca.

— Nu, nē, es neatzīstu.

— Kā redzams, mums nav pa prātam vēl viens mantnieciņš?

— Kā tev nav kauna par mani tā domāt! — iekarsis iesaucās Arkadijs. — Ne no šā viedokļa es saskatu, ka tēvs nepareizi rīkojas, es domāju, ka viņam Feņička jāapprec.

— Ak tā, — Bazarovs mierīgi novilka. — Cik mēs augstsirdīgi! Tad tu laulībai piešķir arī nozīmi; to gan es no tevis nebiju gaidījis.

Draugi pagāja dažus soļus klusēdami.

— Apskatīju visus tava tēva ierīkojumus, — Bazarovs atkal ierunājās. — Lopi slikti, un zirgi nodzīti. Ēkas noplukušas, un strādnieki izskatās pēc rūdītiem sliņķiem; bet

¹ Labi. (*Latin.*)

pārvaldnieks ir vai nu muļķis, vai blēdis, pie īstas skaidrības vēl neesmu ticis.

— Tu gan šodien esi bargs, Jevgeņij Vasiļjič.

— Un labie zemnieciņi katrā ziņā piešmauks tavu tēvu. Atceries parunu «Krievu zemnieks pat dievu aprīs».

— Es sāku pievienoties tēvocim, — iebilda Arkadijs, — ka par krieviem tu esi galīgi sliktās domās.

— Ekur liela lieta! Krievu cilvēks tikai tajā ziņā ir labs, ka viņš pats par sevi ārkārtīgi sliktās domās. Svarīgi ir tas, ka divreiz divi ir četri, bet pārējais viss — blēņas.

— Arī daba blēņas? — jautāja Arkadijs, domīgi vērdamies tālumā uz lauku plankumiņiem, pār kuriem maiga un skaista spīdēja pievakares saule.

— Arī daba tajā nozīmē, kādā tu to saproti, ir blēņas. Daba nav svētnīca, bet darbnīca, un cilvēks tajā ir strādnieks.

Šajā mirklī no mājas līdz viņiem atplūda lēnas čella skaņas. Kāds iejūtīgi, lai gan ne visai prasmīgi, spēlēja Šūberta «Gaidas», un gaisā viņņoja salda melodija.

— Kas tad tas? — Bazarovs izbrīnījies jautāja.

— Tēvs.

— Vai tavš tēvs spēlē čellu?

— Jā.

— Cik tad tavam tēvam gadu?

— Četrdesmit četri.

Bazarovs pēkšņi skaļi iesmējās.

— Par ko tu smeji?

— Apžēlojies! Četrdesmit četrus gadus vecs cilvēks, *pater familias*,¹ *** apriņķī spēlē čellu!

Bazarovs joprojām skaļi smējās, bet Arkadijs, lai arī kā cienīja savu skolotāju, šoreiz pat nepasmaidīja.

X

Pagāja apmēram divas nedēļas. Dzīve Marjinā plūda ierastā kārtībā: Arkadijs pavadīja laiku dīkdienībā, Bazarovs strādāja. Visi pierada pie viņa, pie tā nevērīgās izturēšanās, pie skopās un aprautās valodas. Īpaši Feņička tā aprada ar viņu, ka reiz pat lika naktī pamodināt: Mitjam bija uznākusi krampju lēkme, Bazarovs atnāca un, pēc paraduma pa pusei jokodamies, pa pusei žāvādamies, nosēdēja pie tās pāris stundu un palīdzēja bērnam. Toties Pāvels Petrovičs sāka nīst Bazarovu ar visiem savas dvēseles spēkiem: turēja to par augstprāti, nekauņu, ciniķi, plebeju; viņam bija aizdomas, ka Bazarovs to neціena, ka gandrīz vai nicina viņu — viņu, Pāvelu Kirsanovu! Nikolajs Petrovičs baidījās no jaunā «nihilista» un apšaubīja, ka viņa ietekme uz Arkadiju būtu derīga, bet pats lab-

¹ Ģimenes tēvs. (*Latīn.*)

prāt klausījās viņā, labprāt piedalījās viņa fizikas un ķīmijas eksperimentos. Bazarovs bija atvedis sev līdzīgu mikroskopu un veselām stundām nodarbojās ar to. Arī kalpotāji bija pieķērušies Bazarovam, lai gan viņš par tiem zobojās: tie juta, ka viņš tomēr ir pašu cilvēks, nav kungs. Duņša labprāt ar viņu ķīķinājās, zīmīgi šķielēja uz to, skriedama garām «kā paipaliņa»; Pēteris, kas bija līdz galējībai patmīlīgs un muļķis, vienmēr ar krunkāš savilktu pieri, kura labās īpašības bija tikai tās, ka viņš raudzījās pazemīgi, lasīja burtodams un bieži ar suku tīrīja savus svārkus, — pat tas smaidīja un kļuva laipnāks, tiklīdz Bazarovs pievērsa viņam uzmanību, saimes zēni skraidīja nopakaļus «dakteram» kā kucēni. Vienīgi vecais Prokofjičs viņu necieta, ar sadrūmušu izskatu pasniedza tam pie galda ēdienu, saukāja par «dīriķi» un «viltnieku» un apgalvoja, ka viņš ar savu vaigubārdu esot gluži kā cūka krūmājā. Prokofjičs pa savai modei nebija sliktāks aristokrāts kā Pāvels Petrovičs.

Iestājās labākās dienas gadā — pirmās jūnija dienas. Laiks pastāvēja jauks: taisnība, iztālēm draudēja atkal kolera, bet *** guberņas iedzīvotāji bija paspējuši pierast pie tās apciemojumiem. Bazarovs cēlās ļoti agri un devās verstis divas trīs nevis pastaigāties, — viņš necieta pastaigas bez mērķa, — bet meklēt augus, kukaiņus. Dažreiz viņš ņēma līdzīgu Arkadiju. Atceļā viņiem parasti izraisījās

strīds, un Arkadijs, kā vienmēr, palika uzvarētais, lai gan runāja vairāk par savu biedru.

Kādreiz viņiem atgadījās ilgāk aizkavēties; Nikolajs Petrovičs izgāja dārzā viņiem pretim un, nonācis blakus lapenītei, pēkšņi izdzirdēja straujus soļus un abu jauno cilvēku balsis. Tie gāja lapenītei pa otru pusi un nevarēja viņu redzēt.

— Tu tēvu pietiekami nepazīsti, — Arkadijs sacīja.

Nikolajs Petrovičs paslēpās.

— Tavs tēvs ir lāga vīrs, — atteica Bazarovs, — bet viņš ir atpalicis cilvēks, viņa dziesmiņa nodziedāta.

Nikolajs Petrovičs pielieca ausi tuvāk... Arkadijs neko neatbildēja.

«Atpalikušais cilvēks» brītiņu pastāvēja nekustīgs un lēnām aizvilkās mājup.

— Aizvakar, es skatos, viņš lasa Puškinu, — Bazarovs pa to laiku turpināja. — Izskaidro tu viņam, lūdzu, ka tas nekur neder. Viņš taču nav zēns, laiks atmest šīs blēņas. Un kas par patiku būt romantiķim mūsu laikmetā! Dod tu viņam, lai lasa ko prātīgu.

— Ko lai viņam dod? — Arkadijs jautāja.

— Domāju, ka sākumam derētu Bihnera «*Stoff und Kraft*»¹.

— Es pats arī tā domāju, — piekrītoši piebilda Arkadijs. — «*Stoff und Kraft*» uzrakstīts populārā valodā.

¹ «Matērija un spēks». (Vāc.)

— Redz, kā mēs abi esam nokļuvuši atpalcējos, — tajā pašā dienā pēc pusdienām Nikolajs Petrovičs teica savam brālim, sēdēdams tā kabinetā, — mūsu dziesmiņa esot nodziedāta. Ko nu? Varbūt Bazarovam taisnība; bet man, jāatzīstas, ļoti sāpīgi: es cerēju tieši tagad cieši sadraudzēties ar Arkadiju, bet iznāk, ka esmu palicis iepakaļ, viņš aizgājis uz priekšu un saprast mēs viens otru nevaram.

— Kāpēc tad viņš ir aizgājis priekšā? Un ar ko tad gan viņš tik ļoti no mums atšķiras? — nepacietīgi iesaucās Pāvels Petrovičs. — To viņam visu tas sinjors galvā sadzinis, tas nihilists. Es šo daktereli nevaru ciest; manuprāt, viņš ir vienkārši šarlatāns; esmu pārlicināts, ka ar visām savām vardēm viņš arī fizikā nav tālu ticis.

— Nē, brāl, tā vis nesaki. Bazarovs ir gudrs un daudz zina.

— Un cik pretīgs patmīlis, — Pāvels Petrovičs atkal pārtrauca.

— Jā, — turpināja Nikolajs Petrovičs, — viņš ir patmīlīgs. Bet bez tā, kā redzams, nevari iztikt; tikai vienu es nevaru saprast. Liekas, es daru visu, lai ietu laikam līdzī; zemniekus apgādāju ar zemi, fermu iekārtoju, tā ka mani pat visā guberņā daudzina par *sarkano*; lasu, mācos, vispār cenšos būt mūs-laiku prasību līmenī, bet viņi saka, ka mana dziesmiņa nodziedāta. Un tā, brāl, es pats sāku domāt, ka tiešām ir gan nodziedāta.

— Kādēļ tad tā?

— Paklausies, kādēļ. Šodien es sēžu un lasu Puškinu... Cik atceros, man pagadījās «Čigāni»... Pēkšņi Arkadijs pienāk man klāt un klusēdams, ar tādu laipnu nožēlu sejā lēnītēm kā bērnam atņem man grāmatu un noliek priekšā citu, vācu valodā... pasmaida un aiziet, un Puškinu aiznes.

— Tad tā gan! Kādu grāmatu tad viņš tev iedeva?

— Šo te.

Un Nikolajs Petrovičs izņēma no svārku mugurpuses kabatas izdaudzinātās Bihnera brošūras devīto izdevumu.

Pāvels Petrovičs pagrozīja to rokās.

— Hm! — viņš novilka. — Arkadijs Nikolajevičs rūpējas par tavu audzināšanu. Bet vai tu mēģināji lasīt?

— Mēģināju.

— Nu, un kā ir?

— Vai nu es esmu muļķis, vai arī tas viss — blēņas. Droši vien esmu muļķis.

— Vai neesi vācu valodu aizmirsis? — jautāja Pāvels Petrovičs.

— Es vāciski saprotu.

Pāvels Petrovičs atkal pagrozīja rokās grāmatu un paskatījās caur pieri uz brāli. Abi klusēja.

— Labi, ka atcerējos, — atsāka Nikolajs Petrovičs, acīm redzot gribēdams pārmainīt sarunu, — es saņēmu vēstuli no Koļazina.

— No Matveja Iljiča?

— Jā, no viņa. Viņš atbraucis uz *** revidēt gubernu. Viņš tagad liels vīrs un raksta man, ka gribot kā radnieks satīties ar mums, un aicina mūs abus un Arkadiju uz pilsētu.

— Vai tu brauksi? — Pāvels Petrovičs jautāja.

— Nē, — bet tu?

— Es arī nebraukšu. Kāda manta mani tur gaida, ka jādzenas piecdesmit verstis. *Mathieu* grib parādīties mums visā godībā; rauj viņu velns! Pietiks viņam ar gubernas vīraku, iztiks bez mūsējā. Ēkur gan liela lieta — slepenpadomnieks! Ja es būtu palicis dienēt, vilcis šo bezjēdzīgo jūgu, es tagad būtu ģenerāladjutants. Un turklāt mēs abi esam atpalikuši.

— Jā, brāl, acīm redzot laiks pasūtīt zārku un salikt rokas uz krūtīm, — nopūzdamies piebilda Nikolajs Petrovičs.

— Nu, es tik ātri nepadošos, — viņa brālis norūca. — Mums vēl būs saķeršanās ar šo ārstu, es to nojaušu.

Saķeršanās notika tai pašā vakarā, tēju dzerot. Pāvels Petrovičs nonāca viesistabā jau gatavs kaujai, sakaitināts un apņēmības pilns. Viņš tikai gaidīja ieganstu, lai mestos uz ienaidnieku, bet iegansts ilgi nerādās. Bazarovs vispār runāja maz «Kirsanovu vecīšu» (tā viņš sauca abus brāļus) klātbūtnē, bet tovakar viņam bija slikts garastāvoklis un viņš klusēdams dzēra tasīti pēc tasītes. Pāvels Petrovičs vai dega aiz nepacietības; viņa vēlēšanās beidzot piepildījās.

Sarunas novirzījās par kādu kaimiņu muižnieku.

— Mēsls, aristokratelis, — Bazarovs, kas Pēterburgā bija ticies ar viņu, vienaldzīgi noteica.

— Atļaujiet jums jautāt, — Pāvels Petrovičs iesāka, un viņam iedrebējās lūpas. — Pēc jūsu izpratnes, vārdi «mēsls» un «aristokrats» nozīmē vienu un to pašu?

— Es sacīju — «aristokratelis», — atteica Bazarovs, kūtri iesūkdams malciņu tējas.

— Tieši tā; taču es domāju, ka jūs esat tādās pašās domās par aristokrātiem kā par aristokrātiem. Uzskatu par savu pienākumu paziņot jums, ka es šādām domām nepievienojos. Uzdrošinos sacīt, ka mani visi pazīst kā liberālu un progresu mīlošu cilvēku; bet tieši tāpēc es cīnu īstus aristokratus. Atcerieties, cienītais kungs (pie šiem vārdiem Bazarovs pacēla acis uz Pāvelu Petroviču), atcerieties, cienītais kungs, — viņš atkārtoja ar niknumu, — angļu aristokratus! Viņi ne par matu neatkāpjas no savām tiesībām, un tāpēc viņi ciena citu tiesības; viņi prasa, lai izpildītu pienākumus pret viņiem, un tāpēc viņi arī paši izpilda *savus* pienākumus. Aristokrātija deva Anglijai brīvību un atbalsta to.

— Šo dziesmu mēs esam dzirdējuši daudzreiz, — atteica Bazarovs. — Bet ko jūs ar to gribat pierādīt?

— Ar *šito* es, cienītais kungs, gribu pierādīt (Pāvels Petrovičs, kad bija saskaities.

ar nolūku runāja «šito» un «šitas», lai gan ļoti labi zināja, ka tādus vārdus gramatika nepieļauj. Šajā divainībā izpaudās Aleksandra laiku tradīciju atliekas. Toreizējie dūži tajos retajos gadījumos, kad runāja dzimtajā valodā, vieni lietoja «šitas», citi — «šiten to», sak, mēs, īstenie krievi un tajā pašā laikā augstmaņi, kuriem atļauts neievērot skolas likumus), es ar šito gribu pierādīt, ka bez pašapziņas, bez cieņas pret sevi pašu, — un aristokratam šīs jūtas ir attīstītas, — nav nekāda droša pamata sabiedriskai... *bien public*... sabiedrības ēkai. Personība, cienītais kungs, — tas ir galvenais; cilvēka personībai jābūt stiprai kā klintij, jo uz tās ceļ visu. Es ļoti labi zinu, piemēram, ka jums labpatīk uzskatīt par smieklīgiem manus ieradumus, manu apgērbu, visbeidzot manu tīrību, bet tas viss izriet no pašcieņas jūtām, no pienākuma jūtām, jā, jā, pienākuma. Es dzīvoju sādžā, nomalē, bet es nezaudēju sevi, es cienu sevī cilvēku.

— Atļaujiet, Pāvel Petrovič, — iebilda Bazarovs, — jūs, lūk, sevi cienāt un sēžat, rokas salicis, kāds tad no tā labums *bien public*? Ja jūs sevi necienītu, jūs to pašu darītu.

Pāvels Petrovičs nobāla.

— Tas ir pilnīgi cits jautājums. Man nepavisam nav jums tagad jāizskaidro, kāpēc es sēžu, rokas salicis, kā jums labpatīk izteikties. Es tikai vēlos sacīt, ka aristokratisms ir princips, bet dzīvot bez principiem mūsu laikā

var tikai netikumīgi vai tukši cilvēki. To es teicu Arkadijam otrajā dienā pēc viņa atbraukšanas un atkārtāju tagad jums. Vai tā nav, Nikolaj?

Nikolajs Petrovičs palocīja galvu.

— Aristokratisms, liberālisms, progress, principi, — pa to laiku turpināja runāt Bazarovs, — palūk, cik daudz svešu... un nederīgu vārdu! Krievu cilvēkam tie nemaz nav vajadzīgi.

— Kas tad, pēc jūsu domām, viņam vajadzīgs? Ja paklausās jūsos, tad mēs esam ārpus cilvēces, ārpus tās likumiem. Apžēlojieties — vēstures loģika prasa...

— Bet kam mums šī loģika vajadzīga? Mēs arī bez tās iztiksim.

— Kā tā?

— Nu, tā. Jums, es ceru, nav vajadzīga loģika, lai iebāztu sev mutē kumosu maizes, kad esat izsalcis. Kur nu mums saprast šīs abstrakcijas!

Pāvels Petrovičs izplēta rokas.

— Es nu tagad jūs nesaprotu. Jūs apvainojat krievu tautu. Es nesaprotu, kā var neatzīt prinsipus, likumus? Pēc kā tad jūs vadāties savā darbībā?

— Es jau jums teicu, tēvoci, ka mēs neatzīstam autoritātes, — iejaucās Arkadijs.

— Mēs vadāmies pēc tā, ko atzīstam par derīgu, — sacīja Bazarovs. — Tagadējā laikā vislietderīgākā ir noliegšana, — mēs noliedzam.

— Vai visu?

— Visu.

— Kā? Ne tikai mākslu, poēziju... bet arī... bail izrunāt...

— Visu, — neizsakāmi mierīgi atkārtoja Bazarovs.

Pāvels Petrovičs, acis izplētis, raudzījās uz Bazarovu. To viņš nebija gaidījis, bet Arkadijs labpatikā pat pietvika.

— Tomēr, atļaujiet — ierunājās Nikolajs Petrovičs. — Jūs visu noliedzat jeb, pareizāk sakot, jūs visu nopostāt... Bet vajag taču arī celt.

— Tā vairs nav mūsu darīšana... Vispirms vajag attīrīt vietu.

— Tautas pašreizējais stāvoklis to prasa, — Arkadijs nopietni piebilda. — Mums jāizpilda šīs prasības, mums nav tiesību nodoties personīga egoisma apmierināšanai.

Šī pēdējā fraze, kā redzams, Bazarovam nepatika; tai bija filozofijas, tas ir, romantisma pieskaņa, jo Bazarovs arī filozofiju dēvēja par romantismu; bet viņš neturēja par vajadzīgu apstrīdēt savu jauno mācekli.

— Nē, nē! — pēkšņi kaismīgi iesaucās Pāvels Petrovičs. — Es negribu ticēt, ka jūs, kungi, tiešām pazīstat krievu tautu, ka jūs esat viņas vajadzību, viņas tieksmju pārstāvji! Nē, krievu tauta nav tāda, kādu jūs to iedomājaties. Viņa svēti ciens tradīcijas, ir patriarhāla, viņa nevar dzīvot bez ticības...

— Es nestrīdēšos pret to, — pātrauca Ba-

zarovs, — es pat esmu gatavs pievienoties tam, ka *šajā ziņā* jums taisnība.

— Bet, ja man taisnība...

— Tad tomēr tas neko nepierāda.

— Patiešām neko nepierāda, — Arkadijs atkārtoja kā drošs un pieredzējis šaha spēlētājs, kurš, kā liekas, paredzējis bīstamu pretinieka gājienu un tāpēc nemaz nav apjucis.

— Kā — neko nepierāda, — izbrīnījies nomurmināja Pāvels Petrovičs. — Tad jau iznāk, ka jūs ejat pret savu tautu?

— Un ja nu arī tā būtu? — iesaucās Bazarovs. — Tauta domā, — ja pērkons rūc, tad pravietis Elija ratos braukā pa debesīm. Ko darīt? Vai man pievienoties viņai? Turklāt — tā ir krievu tauta, un vai tad es pats neesmu krievs?

— Nē, jūs pēc visa tā, ko nupat teicāt, nesat krievs! Es jūs par krievu atzīt nevaru.

— Mans vectēvs ara zemi, — ar augstprātīgu lepnumu atteica Bazarovs. — Pajautājiēt ikvienam no jūsu pašu zemniekiem, kurā no mums — jūsos vai manī — viņš drīzāk atzīst tautieti. Jūs taču pat runāt ar viņu neprotat.

— Bet jūs runājat ar viņu un tajā pašā laikā nicināt to.

— Neko darīt, ja tas pelna nicināšanu! Jūs nosodāt manu virzienu, bet kas jums teica, ka tas manī ir nejaušs, ka to nav radījis tas pats tautas gars, kura vārdā jūs tā karojat?

— Kā tad! Nihilisti jau nu ļoti vajadzīgi.

— Vajadzīgi viņi vai ne — to mēs neizlemsim... Arī jūs taču uzskatāt sevi par derīgu.

— Kungi, kungi, lūdzu, bez personībām! — iesaucās Nikolajs Petrovičs un piecēlās.

Pāvels Petrovičs pasmaidīja un, uzlicis roku brālim uz pleca, piespieda viņu no jauna apsēsties.

— Neuztraucies! — viņš noteica. — Es neaizmirsīšos tieši tās pašcieņas dēļ, par kuru tik ļauni zobojas kungs... doktora kungs. Atļaujiet, — viņš turpināja, atkal vērsdamies pie Bazarova, — jūs varbūt domājat, ka jūsu mācība ir jauna? Veltīgi jūs to iedomājaties. Materiālisms, ko jūs sludināt, ne reizi vien bijis modē un vienmēr izrādījies nederīgs...

— Atkal svešvārds! — Bazarovs pārtrauca. Viņš sāka skaisties, seja tam kļuva raupja, vara sarkanumā. — Pirmkārt, mēs neko nesludinām: tā nav mūsu paraža...

— Ko tad jūs darāt?

— Lūk, ko mēs darām. Agrāk, vēl nesen, mēs teicām, ka mūsu ierēdņi ņem kukuļus, ka mums nav ne ceļu, ne tirdzniecības, ne taisnīgas tiesas...

— Nu jā, jūs esat atmaskotāji, — tā, liekas, to sauc. Daudziem jūsu atmaskojumiem arī es piekritu, bet...

— Bet pēc tam mēs apķērāmies, ka pļāpāt, tikai pļāpāt vien par mūsu trumiem nav vērts, ka tas noved tikai pie banalitātes un doktrinārisma; mēs ieraudzījām, ka arī mūsu

gudrinieki, tā sauktie progresīvie ļaudis un atmaskotāji, nekur neder, ka mēs nodarbojamies ar niekiem, spriežam par kaut kādu tur mākslu, neapzinīgu daiļradi, par parlamentārisumu, par advokatūru un velns zina par ko, kad runa ir par dienišķo maizi, kad mūs smacē vistumšākā māņticība, kad mūsu akciju sabiedrības izput vienīgi tāpēc, ka izrādās nepietiekami daudz godīgu cilvēku, kad paši brīvība, par ko rūpējas valdība, diezin vai nāks mums par labu, tāpēc ka mūsu zemnieks gatavs pats sevi apzagt, lai tikai sadzertos krogā sīvo.

— Ak tad tā, — Pāvels Petrovičs pārtrauca, — tā gan: jūs par visu to esat pārliecinājušies un nolēmuši paši neko nopietnu neuzsākt.

— Un esam nolēmuši neko nopietnu neuzsākt, — drūmi atkārtoja Bazarovs.

Viņam pēkšņi sanāca dusmas pašam par sevi, kāpēc tik plaši skaidrojies šā kunga priekšā.

— Un tikai lamāties?

— Un lamāties.

— Un to sauc par nihilismu?

— Un to sauc par nihilismu, — Bazarovs atkal atkārtoja, šoreiz sevišķi pādroši.

Pāvels Petrovičs mazliet piemiedza acis.

— Tad tā gan! — viņš noteica dīvaini mierīgā balsī. — Nihilismam jāpalīdz visās bēdās, un jūs, jūs esat mūsu glābēji un varoņi. Tā. Bet par ko tad jūs citus, kaut vai tos pa-

šus atmaskotājus, lamājat? Vai jūs tāpat nepļāpājat kā visi?

— Lai nu kā, bet šī grēka mums nav, — Bazarovs novilka caur zobiem.

— Kā tad tā? Vai varbūt jūs darbojaties? Gatavojaties darboties?

Bazarovs neko neatbildēja. Pāvels Petrovičs aiz dusmām nodrebēja, bet tūlīt atkal apvaidīja sevi.

— Hm! ... Darboties, graut ... — viņš turpināja. — Bet kā tad var graut, ja nezina pat, kādēļ?

— Mēs graužam tāpēc, ka esam spēks, — Arkadijs teica.

Pāvels Petrovičs palūkojās uz savu brāļadēlu un pasmaidīja.

— Jā, spēks — un tādēļ arī neprasa, ko un kā, — noteica Arkadijs un izslējās.

— Nelaimīgais! — iekliedzās Pāvels Petrovičs; viņš nepavisam vairs nebija spējīgs valdīties. — Kaut vai tu būtu padomājis, *ko* tu Krievijā atbalsti ar savu banālo sentenci! Nē, tā var eņģeli no pacietības izvest! Spēks! Arī mežonīgajā kalmikā un mongolī ir spēks — bet ko tas līdz? Mums dārga civilizācija, jā, jā, cienītais kungs; mums dārgi tās augļi. Un nesakiet man, ka šie augļi irniecīgi: pēdējais kleķerētājs un *barbouilleur*¹, muzikants, kam dod piecas kapeikas par vakaru, pat tie ir derīgāki par jums, tāpēc ka viņi ir civilizā-

¹ Skribents, rakstnieķelis. (*Franc.*)

cijas, bet ne rupjā mongoļu spēka pārstāvji! Jūs iedomājaties sevi par progresīviem cilvēkiem, bet jums tikai kalmiku kulbā būtu vieta! Spēks! Tad atcerieties, visbeidzot, spēcīgie, ka jūsu ir tikai maza saujiņa, bet to, kas neļaus jums mīdīt zem kājām savus svētākos ticējumus, kas samīs jūs, ir miljoni!

— Ja samīs, tad tā ar būs vajadzējis, — noteica Bazarovs. — Tikai nezin vēl, kuriem zvanīs pēdējiem. Mūsu nav tik maz, kā jūs domājat.

— Kā? Un jūs nejojot, domādami pieveikt, pieveikt veselu tautu?

— No kapeikas svecītes, kā jūs zināt, Maskava nodega, — Bazarovs atbildēja.

— Tā gan. No sākuma gandrīz velnišķīgs lepnums, pēc tam nīrgāšanās. Redzat nu, ar ko aizraujas jaunatne, re, kas iekaro nepiedzīvojušu zēnu sirdis! Nu, paskatieties, viens no tādiem sēž jums līdzās, viņš taču gandrīz vai pielūdz jūs, patīksminieties (Arkadijs novērsās un sarauca pieri), un šī sērga jau tālu izplatījusies. Man stāstīja, ka Romā mūsu mākslinieki Vatikanā ne kāju nesperot. Rafaēlu uzskatot gandrīz vai par muļķi, tāpēc ka tas, kā saka, ir autoritāte, bet paši viņi nespēcīgi un neauglīgi līdz riebumam; un pašiem fantāzija tālāk par «Meiteni pie strūklakas» nesniedzas, lai kā gribētu! Un meitene uzgleznota atbaidoši. Pēc jūsu domām, viņi ir braši zēni, vai nav tiesa?

— Manuprāt, — Bazarovs atteica, — ir

Rafaels nav plika graša vērts, ir viņi nav labāki par to.

— Bravo, bravo! Paklausies, Arkadij... klau, kā moderniem jauniem cilvēkiem jārunā! Un padomā tikai, kā gan lai viņi nesekotu jums! Agrāk jauniem cilvēkiem bija jāmācās; viņiem negribējās, lai tos uzskatītu par ne-jēgām, tāpēc tie gribot negribot pūlējās. Bet tagad vajag viņiem tikai pateikt: viss pasaulē ir blēņas! — un darīts. Jaunie cilvēki priecājas. Un tiešām, agrāk viņi vienkārši bija muļķi, bet tagad pēkšņi kļuvuši par nihilistiem.

— Redziet nu, jūsu izslavētā pašcieņa jūs atstāja, — flegmatiski noteica Bazarovs. Arkadijs turpretim pietvīka, un viņam iekvēlojās acis. — Mūsu strīds novirzījies pārāk tālu... Liekas, labāk to izbeigt. Būšu ar mieru pievienoties jums, — viņš piebilda piedamies, — ja jūs man parādīsiet kaut vienu iestādījumu mūslaiku sadzīvē, ģimenē vai sabiedrībā, kas neizraisītu pilnīgu un nesaudzīgu noliegšanu.

— Es jums miljoniem tādu iestādījumu parādīšu, — iesaucās Pāvels Petrovičs, — miljoniem! Ņemiet, piemēram, kaut vai kopienu.

Bazarova lūpas savilkās aukstā izsmieklā.

— Kas attiecas uz kopieni, — viņš sacīja, — parunājiet labāk ar savu brāli! Viņš tagad, liekas, īstenībā ir izbaudījis, kas ir kopiena, savstarpēja galvošana, atturība un tamlīdzīgas lietišas.

— Ģimene, beidzot, ģimene, tāda, kāda tā pastāv mūsu zemniekiem! — iekliedzās Pāvels Petrovičs.

— Arī šo jautājumu, domāju, būtu labāk jūsu dēļ necilāt sīkumos. Jūs droši vien esat dzirdējis par vedeklu piegulētājiem? Paklausiet mani, Pāvel Petrovič, padomājiet dienas divas, uzreiz jūs nezin vai kaut ko atradīsiet. Aplūkojiet visas mūsu kārtas un padomājiet labi par katru, kamēr mēs ar Arkadiju...

— Nīrgāsimies par visu, — Pāvels Petrovičs iekrita starpā.

— Nē, graizīsim vārdes. Iesim, Arkadij, uz redzēšanos, kungļ!

Abi draugi aizgāja. Brāļi palika vienatnē un sākumā tikai skatījās viens uz otru.

— Te nu bija, — beidzot sacīja Pāvels Petrovičs, — te jums bija mūsaiķu jaunatne! Tādi ir viņi — mūsu mantinieki.

— Mantinieki, — ar skumju nopūtu atkārtoja Nikolajs Petrovičs. Viņš visu strīda laiku bija sēdējis kā uz oglēm un tikai paslepus skumīgi palūkojies uz Arkadiju. — Vai zini, ko es atcerējos, brāl? Reiz es ar nelaiķi māmiņu sastrīdējos: viņa kļiedza, negribēja mani uzklausīt. Beidzot es pateicu viņai, ka jūs, sak, mani saprast nevarat, mēs, sak, piederam divām dažādām paaudzēm. Viņa šausmīgi apvainojās, bet es nodomāju: ko lai dara? Kumoss ir rūgts, bet jānorij. Tagad nu pienākusi mūsu reize, un mantinieki nu var teikt mums:

jūs, sak, neesat no mūsu paaudzes, jums jānoriņ rūgtais kumoss.

— Tu esi pārmērīgi labsirdīgs un pieticīgs, — atbildēja Pāvels Petrovičs, — es turpretim esmu pārlicināts, ka mums ir daudz vairāk taisnības nekā šiem kundziņiem, lai gan mēs izsakāmies varbūt mazliet novecojušā valodā, *vieilli*¹, un mums nav tās nekāunīgās pašpaļāvības... Bet cik uzpūtīga šī mūslaiku jaunatne! Dažam pajautāsi: kādu vīnu jūs vēlaties — sarkano vai balto? «Esmu pieradis cienīt sarkano!» viņš atbild basā un ar tik nopietnu seju, it kā visa pasaule šajā mirklī uz viņu vien raudzītos...

— Vai jūs tēju vairs nedzerset? — jautāja Feņička, pabāzusi galvu pa durvīm: viņa nebija uzdrīkstējusies ienākt ēdamistabā, kamēr tajā skanēja strīdnieku balsis.

— Nē, tu vari likt paņemt patvāri, — atbildēja Nikolajs Petrovičs un piecēlās viņu sagaidot. Pāvels Petrovičs pateica viņam īsi «*Bon soir!*»² — un aizgāja uz savu kabinetu.

XI

Pēc pusstundas Nikolajs Petrovičs devās uz dārzu, uz savu iemīļoto lapenīti. Viņam uzmacās skumīgas domas. Pirmo reizi tas skaidri apzinājās savu atšķeltību no dēla;

¹ Vecmodīgi. (*Franc.*)

² Arlabvakar! (*Franc.*)

viņš nojauta, ka ar katru dienu tā kļūs lielāka un lielāka. Tātad veltīgi viņš ziemā Pēterburgā caurām dienām sēdējis pie jaunākajiem sacerējumiem; veltīgi klausījies jauno cilvēku sarunas; veltīgi priecājies, kad arī viņam bija izdevies iemest kādu vārdu to dedzīgajās runās. «Brālis saka, ka mums taisnība,» viņš domāja, «un, atmetot pie malas patmīlību, man pašam liekas, ka viņi ir tālāk no patiesības nekā mēs, bet tajā pašā laikā es jūtu, ka aiz viņiem ir kaut kas, kā mums nav, kaut kāds pārākums pār mums... Jaunība?... Nē, ne tikai jaunība. Vai tikai tur neslēpjas viņu pārākums, ka viņos ir mazāk kundziskuma palieku nekā mūsos?»

Nikolajs Petrovičs nodūra galvu un pārvilka ar roku pār seju.

«Bet noliegt poēziju?» viņš atkal domāja. «Neizjust mākslu, dabu?»

Un viņš pavērās apkārt, it kā vēlētos saprast, kā var neizjust dabu. Tuvojās vakars, saule paslēpās aiz nelielās apšu birzs, kas atradās pusversti aiz dārza: no tās pāri nekustīgajiem laukiem stiepās bezgalīga ēna. Zemnieciņš jāja rikšiem uz balta zirgēļa pa tumšu, šauru taku gar pašu birzi: viņš viss bija skaidri saskatāms, viss, līdz pat ielāpam uz pleca, lai gan jāja pa ēnu; patīkami, vienmērīgi nīrbēja zirdziņa kājas. Saules stari no otras puses iespiedās birzī un laužās caur biezokni, apliedami apšu stumbrus ar tik siltu gaismu, ka tie kļuva līdzīgi priežu stumbriem,

bet to lapotne gandrīz zila, un virs tās pacēlās bālā debess, kas tikko jaušami sārtojās vakarblāzmā. Bezdelīgas lidoja augstu; vējš bija pilnīgi norimis; aizkavējušās bites slinki un miegaini dūca ceriņu ziedos; knišļu bars sijājās virs vientuļa, tāli izstiepta zara. «Mans dievs, cik jauki!» Nikolajs Petrovičs nodomāja, un viņam iegribējās skandēt iemīlotu dzejoli: viņš atcerējās Arkadiju, «*Stoff und Kraft*» — un aplusa, taču palika sēžot, jo projām nododamies vientuļu domu skumjajai un tīkamajai rotaļai. Viņam patika pasapņot; lauku dzīve bija attīstījusi viņā šo spēju. Vai tas tik sen, kad viņš tāpat sapņoja, gaidīdams dēlu iebraucamajā vietā, bet kopš tā laika jau notikusi pārmaiņa, jau izveidojušās toreiz vēl neskaidrās attiecības... un kā izveidojušās! Viņš atcerējās atkal savu nelaiķi sievu, bet ne tādu, kādu viņš to pazina ilgus gadus, ne pārtikušu, labsirdīgu namamāti, bet jaunu, slaidu meiteni ar nevainīgi ziņkāru skatienu un stingri sapītu matu pīni pār bērnišķīgo kaklu! Atcerējās, kā viņš to bija ieraudzījis pirmo reizi. Tolaik viņš bija vēl students. Viņš to sastapa uz sava dzīvokļa kāpnēm un, nejauši pagrūdis to, atskatījās, gribēja atvainoties, bet spēja tikai nomurmināt: «*Pardon, monsieur,*»¹ — un viņa nolieca galvu, pasmaidīja, pēkšņi it kā sabijās un aizskrēja, bet kāpņu likumā uzmeta viņam īsu skatienu,

¹ Atvainojiet, kungs. (*Franc.*)

sataisīja nopietnu seju un nosarka. Un vēlāk — pirmās kautrās tikšanās, pusvārdi, pussmaidi, šaubas un skumjas, jūtu uzliesmojumi un beidzot elpu aizraujošais prieks... Kurp tas viss aizsteidzies? Viņa kļuva tā sieva, viņš bija tik laimīgs kā nedaudzi virs zemes... «Bet,» viņš domāja, «tie saldie, pirmie mirkli, kāpēc tie nevarēja dzīvot mūžīgu, nemirstīgu dzīvi?»

Viņš necentās sev noskaidrot pats savu domu, tikai jūta, ka tam gribas aizturēt šo svētlaimības laiku ar kaut ko spēcīgāku nekā atmiņa, viņam gribējās no jauna izjust savas Marijas tuvumu, sajust viņas siltumu un elpu, un tam jau sāka likties, it kā pār viņu...

— Nikolaj Petrovič, — viņa tuvumā atskanēja Feņičkas balss, — kur jūs esat?

Viņš nodrebēja. Neizjuta ne sāpes, ne kauna... Viņš nepieļāva pat domu, kā varētu salīdzināt sievu ar Feņičku, bet nožēloja, ka viņa iedomājusies to uzmeklēt. Feņičkas balss tūdaļ atgādināja viņam tā sirnos matus, viņa vecumu, viņa tagadni...

Burvīgā pasaule, kurā viņš jau bija sācis iedziļināties, kura jau cēlās no pagājības miglainajiem vāliem, sagrīļojās un pazuda.

— Esmu šeit, — viņš atbildēja, — es iešu, ej vien projām. — «Te nu ir tās kundziskuma paliekas,» viņš nodomāja. Feņička klusēdama ieskatījās lapenītē un aizgāja; un viņš ar izbrīnu pamanīja, ka pa to laiku, kamēr sapņojis, paspējusi iestāties nakts. Apkārtne

viss satumsis un apklusis, un Feņičkas seja viņa priekšā pavīdēja tāda bāla un sīciņa. Viņš piecēlās un gribēja doties mājup, bet atmaigusī sirds krūtīs nespēja norimt, un viņš sāka lēni staigāt pa dārzu, te domīgi lūkodamies lejup, te paceldams acis pret debesīm, kur jau drūzmējās un mirgoja zvaigznes. Viņš staigāja ilgi, līdz kamēr nogura, bet nemiers viņā, tāds meklējošs, nenoteikts, skumīgs nemiers, arvien vēl nenorima. Ak, kā Bazarovs būtu smējies par viņu, ja tas zinātu, kas viņā toreiz norisinājās! Pat Arkadijs būtu viņu nosodījis. Viņam, četrdesmit četrus gadus vecam vīram, agronomam un saimniekam, spiedās asaras acīs, asaras bez iemesla; tas bija simtreiz sliktāk par čellu.

Nikolajs Petrovičs staigāja un staigāja un nevarēja saņemties ieiet mājā; šajā mierīgajā un patīkamajā ligzdā, kas tik laipni raudzījās viņā ar saviem apgaismotajiem logiem; viņam nebija spēka šķirties no tumsas, no dārza, no svaigā gaisa, ko sajuta uz sejas, un no šīm skumjām, no šā nemiera...

Celiņa līkumā viņš sastapa Pāvelu Petroviču.

— Kas tev noticis? — tas jautāja Nikolajam Petrovičam. — Tu esi bāls kā nāve. Tu neesi vesels. Kāpēc tu neliecies gulēt?

Nikolajs Petrovičs viņam īsi paskaidroja par savu noskaņojumu un sāka iet projām. Pāvels Petrovičs aizgāja līdz dārza galam, arī nogrima domās un arī pacēla acis pret

debesīm. Viņa skaistajās, tumšajās acīs neatspoguļojās nekas cits kā tikai zvaigžņu gaisma. Viņš nebija dzimis romantiķis, un viņa lepni lietišķā un kaislīgā, franciskā mizantropa dvēsele neprata sapņot.

— Vai zini ko? — tajā pašā naktī Bazarovs teica Arkadijam. — Man galvā iešāvās lieliska doma. Tavs tēvs šodien stāstīja, ka viņš saņēmis ielūgumu no tā jūsu ievērojamā radnieka. Tavs tēvs nebrauks; aizlaidīsim mēs abi uz ***; šis kungs taču aicina arī tevi. Redzi, kāds šeit iestājies laiks; bet mēs izvīzināsimies, apskatīsim pilsētu. Paklaidīsim kādas piecas sešas dienas, un diezgan!

— Vai no turienes tu atgriezīsies šurp?

— Nē, jābrauc pie tēva, tu zini, viņš no *** trīsdesmit verstis. Es viņu sen neesmu redzējis un māti arī; jāiepriecina vecīši. Viņi man ir labi cilvēki, sevišķi tēvs; ļoti jocīgs; es taču viņiem vienīgais.

— Un vai ilgi pie viņiem paliksi?

— Nedomāju vis. Droši vien būs garlaicīgi.

— Bet vai pie mums atceļā iebrauksi?

— Nezinu... redzēs, kā būs. Nu, vai brauksim?

— Var jau! — negribīgi atsaucās Arkadijs.

Viņš ļoti priecājās par drauga priekšlikumu, bet uzskatīja par pienākumu slēpt savas jūtas. Ne jau velti viņš bija nihilists!

Otrā dienā Arkadijs ar Bazarovu aizbrauca

uz ***. Marjinas jaunatne nožēloja viņu aizbraukšanu; Duņaša pat noraudājās... bet vecīši atviegloti uzelpoja.

XII

*** pilsētu, uz kuriem devās mūsu draugi, pārvaldīja jauns gubernators, progresists un despots, kā tas ļoti bieži gadās Krievzemē. Viņš savas pārvaldīšanas pirmajā gadā bija paspējis sanīsties ne vien ar guberņas muižniecības priekšnieku, atvaļinātu gvardes štāba rotmistru, zirgu audzētāju un viesmīlīgu vīru, bet arī ar saviem ierēdņiem. Sakarā ar to izcēlušās nesaskaņas beidzot pieņēma tādus apmērus, ka Pēterburgas ministrija atrada par nepieciešamu sūtīt pilnvaroto personu ar uzdevumu noskaidrot visu uz vietas. Priekšniecības izvēle krita uz Matveju Iljiču Koļazinu, tā Koļazina dēlu, kura aizgādībā kādreiz atradās brāļi Kirsanovi. Arī viņš bija no «jaunajiem», tas ir, viņam nesen bija pagājis četrdesmitais gads, bet viņš cerēja kļūt par valstsvīru un katrā krūšu pusē nēsāja pa zvaigznei. Taisnība, viena bija ārzemju, ne no labākajām. Tāpat kā gubernators, kuru tiesāt Koļazins bija atbraucis, viņš skaitījās progresists un, būdams jau dūzis, nelīdzinājās lielākajai dūžu daļai. Viņš par sevi domāja vislabāko; viņa godkārei nebija robežu, bet viņš izturējās vienkārši, raudzījās uzmun-

drinoši, klausījās labvēlīgi un smējās tik lab-sirdīgi, ka sākumā iemantoja pat «lāga vīra» slavu. Svarīgos gadījumos viņš prata, kā mēdz teikt, sadot piparus. «Enerģija nepieciešama,» viņš tad pamācīja, «*l'énergie est la première qualité d'un homme d'état*»¹; bet ar visu to viņu parasti pie-muļ-koja, un ikviens kaut cik pieredzējis ierēdnis tina to ap pirkstu. Matvejs Iljičs ar ļoti lielu cieņu atsaucās par Gizo un centās iestāstīt visiem un ikvienam, ka viņš nepieder pie ru-tīnas cilvēkiem un atpalikušiem birokratiem, ka viņš neatstāj neievērotu nevienu svarīgu sabiedriskās dzīves izpausmi... Visus tam-līdzīgus vārdus viņš labi zināja. Viņš pat se-koja, tiesa, gan ar nevērīgu augstprātību, mūsaiķu literatūras attīstībai, līdzīgi pie-augušam cilvēkam, kas, sastapis uz ielas zēnu baru, dažreiz pievienojas tam. Būtībā Matvejs Iljičs nebija ticis daudz tālāk par tiem Aleksandra laika valstsvīriem, kas, gatavo-damies iet uz viesībām pie Svečinas kundzes, kas tolaik dzīvoja Pēterburgā, no rīta izlasīja lappusi Kondiļjaka; tikai paņēmienu viņam bija citi, modernāki. Viņš bija veikls galmi-nieks, liels viltnieks un vairāk nekas; valsts lietās neko nesajēdza, prāta tam nebija, bet savas personīgās lietas mācēja kārtot: tur gan viņu neviens nespēja ap pirkstu aptīt, un tas taču ir pats galvenais.

¹ Enerģija ir valstsvīra galvenā īpašība. (*Franc.*)

Matvejs Iljičs pieņēma Arkadiju ar izgļītotam augstmanim piemītošu labsirdību, sacīsim vēl vairāk, pat ar jautrību. Viņš tomēr izbrīnījās, uzzinājis, ka viņa uzaicinātie radnieki palikuši laukos.

«Tavs papā vienmēr bijis savādnieks,» viņš piebilda, svaidīdams sava lieliskā samta rītasvārka pušķus, un pēkšņi, vērsdamies pie augstākā mērā pieklājīgi sapogātā vicmūndierī tērpta jauna ierēdņa, norūpējies iesaucās: «Kas ir?» Jaunais cilvēks, kam no ilgas klusēšanas bija salipušas lūpas, piecēlās un neizpratnē blenza uz savu priekšnieku... Bet, samulsinājis savu apakšnieku, Matvejs Iljičs vairs nelikās par to ne zinis. Mūsu augstmaņiem vispār patīk apmulsināt savus padotos; paņēmieni, kādus tie lieto, lai sasniegtu šo mērķi, diezgan dažādi. Starp citu, visai izplatīts paņēmiens «*is quite a favourite*»¹, kā mēdz teikt angļi: augstais ierēdnis pēkšņi vairs nesaprot pašus vienkāršākos vārdus, izliekas par kurlu. Viņš, piemēram, jautā: — Kas šodien par dienu?

Viņam godbijīgi paziņo: — Šodien ir piektdiena, jūsu augstība.

— Kas, ko? Kas ir? Ko jūs sakāt? — spraiģi atkārtoti augstais ierēdnis.

— Šodien ir piektdiena, jūsu aug-s-s-tība.

— Kā? Kas? Kas ir piektdiena? Kāda piektdiena?

¹ Visiemīlotākais. (*Angl.*)

— Piektdiena, jūsu aug-s-s-st-ība, nedēļas diena.

— Nu jau gan tu gribi mani mācīt.

Matvejs Iljičs tomēr bija augstmanis, lai gan tika uzskatīts par liberāli.

— Es tev ieteicu, mans draugs, ierasties vizītē pie gubernatora, — viņš teica Arkadijam. — Saproti, es tev to ieteicu ne tāpēc, ka turētos pie veciem uzskatiem par nepieciešamību ierasties vizītē pie varasvīriem, bet vienkārši tāpēc, ka gubernators ir kārtīgs cilvēks; turklāt tu droši vien gribi iepazīties ar šejienes sabiedrību... Ceru, tu taču neesi nekāds kurmis? Bet viņš parīt rīko lielu balli.

— Vai jūs būsiet šajā ballē? — Arkadijs jautāja.

— Viņš manis dēļ to rīko, — Matveja Iljiča atbildē skanēja gandrīz vai nožēla. — Vai tu dejo?

— Dejoju, tikai slikti.

— Žēl gan. Šeit glītas meičas, un jaunam cilvēkam kauns nedejot. To es atkal saku ne senlaiku uzskatu dēļ; es vispār nedomāju, ka prātam jāatrodas kājās; bet baironisms ir smieklīgs, *il a fait son temps*¹.

— Bet es, krusttēv, pavisam ne aiz baironisma ne...

— Es tevi iepazīstināšu ar šejienes kundzēm, es ņemu tevi savā paspārnē, — Matvejs

¹ Tas ir savu laiku pārdzīvojis. (*Franc.*)

Iļjičs viņu pārtrauca un pašapmierināts iesmējās. — Tev būs silti, ko?

Ienāca sulainis un paziņoja, ka atbraucis kroņa palātas priekšsēdētājs; tas bija vecītis ar saldeni piemiegtām actiņām un krunkainām lūpām, ārkārtīgi mīlēja dabu, it sevišķi vasaras dienā, kad, pēc viņa vārdiem, «katra bitīte no katras puķītes ņem dāvaniņu...». Arkadijs atvadījās.

Bazarovu tas sastapa traktierī, kur viņi bija apmetušies, un ilgi centās to pierunāt iet pie gubernatora. «Neko darīt!» beidzot sacīja Bazarovs. «Kādās kamanās esi iesēdies, tādās brauc. Ja jau esam ieradušies palūkoties uz muižniekiem, tad palūkosimies arī!» Gubernators pieņēma jaunos cilvēkus laipni, bet nelūdza apsēsties un arī pats neapsēdās. Viņš mūžam bija nevalīgs un steidzās; no rīta uzvilka šauru vicmundieri un uzlika pārmērīgi ciešu kaklasaiti, nepaspēja ne paēst, ne padzert, vienmēr deva rīkojumus. Gubernā viņu dēvēja par Burdalu, nenorādot ar to vis uz pazīstamo franču sludinātāju, bet uz burdu¹. Viņš uzaicināja Kirsanovu un Bazarovu uz balli un pēc dažiem mirkļiem aicināja otrreiz, uzskatīdams viņus jau par brāļiem un saukdams par Kāisaroviem.

Viņi gāja no gubernatora uz savu mājvietu, tad pēkšņi no garām braucošas droškas nolēca neliela auguma cilvēks, ģērbies slavofiļu

¹ Burda — saskalas, slikts dzēriens, sutra, žampa. (Tulk.)

svārkos, un, kliegdam: «Jevgeņij Vasiļjič!», — metās pie Bazarova.

— Ā! Tas esat jūs, Herr Sitņikov, — teica Bazarovs, soļodams pa ietvi uz priekšu. — Kāds liktenis jūs atvedis šurp?

— Iedomājieties, ierados pilnīgi nejauši, — Sitņikovs atbildēja, pagriezās uz droškas pusi, pamāja reizes piecas ar roku un iesaucās: — Brauc aiz mums, brauc! Manam tēvam šeit darišanas, — viņš turpināja, lēkdams pār ūdens noteku, — un tas mani lūdz... Šodien uzzināju par jūsu atbraukšanu un jau biju pie jums... (Tiešām, atgriezies savā viesnīcas istabā, draugi atrada tur vizītkartīti ar uzlocītiem stūriem un Sitņikova vārdu uz vienas puses franču valodā, uz otras — slavu rakstā.) Es ceru, ka jūs nenākat no gubernatora?

— Neceriet, mēs tieši no viņa nākam.

— Ak tā! Tādā gadījumā es beidzot iešu turp. Jevgeņij Vasiļjič, iepazīstiniet mani ar savu ... ar viņu ...

— Sitņikovs, Kirsanovs, — Bazarovs nomurmināja neapstādamies.

— Jūtos pagodināts, — iesāka Sitņikovs, sātiski sagriezies, smaidīdams un steigšus vilkdams nost savus pārmērīgi elegantos cimdus. — Esmu ļoti daudz dzirdējis... Esmu Jevgeņija Vasiļjiča sens paziņa un varu teikt — viņa māceklis. Esmu viņam pateicību parādā par savu pāraugšanu...

Arkadijs palūkojās uz Bazarova mācekli.

Nemierīgs, truls spriegums atspoguļojās viņa sīkajos, bet citādi patīkamajos gludās sejas vaibstos; nelielās, it kā iespiestās acis raudzījās cieši un nemierīgi, arī smējās viņš nemierīgi — saraustīti, kokaini.

— Ticiet vai ne, — viņš turpināja, — kad Jevgeņijs Vasiļjičs manā klātbūtnē pirmo reizi teica, ka nav jāatzīst autoritātes, es izjutu tādu sajūsmu... it kā būtu kļuvis redzīgs! Lūk, es domāju, beidzot esmu atradis cilvēku! Starp citu, Jevgeņij Vasiļjič, jums katrā ziņā jāapciemo viena šejienes dāma, kura ir pilnīgi spējīga saprast jūs un kurai jūsu ierašanās būs īsti svētki; jūs, es domāju, esat par viņu dzirdējis?

— Kas tā tāda? — Bazarovs negribot jautāja.

— Kukšina, *Eudoxie*, Jevdoksija Kukšina. Tā ir brīnišķīga daba, *émancipée*¹ vārda patiesā nozīmē, moderna sieviete. Zināt ko? Iesim tagad visi kopā pie viņas. Tā dzīvo pāris soļu no šejienes... Tur mēs pabrokastosim. Jūs taču vēl neesat brokastējuši?

— Vēl ne.

— Nu, tad jauki. Viņa, protiet, šķirusies no vīra, nav ne no viena atkarīga.

— Vai viņa ir glīta? — Bazarovs pārtrauca.

— N... nē, to nevar sacīt.

— Kāda joda pēc tad jūs aicināt mūs pie viņas?

¹ Emancipēta. (*Franc.*)

— Āk jūs jokdari... Viņa mums cels galdā šampanieša pudeli.

— Ak tā! Tūlīt var redzēt praktisku cilvēku. Starp citu, vai jūsu tēvs vēl vienmēr atpērk monopola tiesības?

— Vēl vienmēr, — steidzīgi noteica Sitņikovs un spiedoši iesmējās. — Nu, vai iesim?

— Tiešām nezinu.

— Tu vēlējies cilvēkus redzēt — ej, — pusbalsī piebilda Arkadijs.

— Bet kā tad jūs, Kirsanova kungs? — iesaucās Sitņikovs. — Nāciet arī jūs; bez jums nevar.

— Kā nu mēs tā visi reizē iebruksim?

— Nekas, Kukšina ir brīnišķīgs cilvēks!

— Vai šampanieša pudele būs? — Bazarovs jautāja.

— Trīs! — iesaucās Sitņikovs. — Par to es galvoju!

— Ar ko?

— Ar savu galvu.

— Labāk ar tētiņa naudas maisu... Nu, vienalga, iesim!

XIII

Nelielā Maskavas gaumē celtā muižnieku mājiņā, kurā dzīvoja Avdotja Ņikitišna (jeb *Jevdoksija*) Kukšina, atradās vienā no nesen atkal izdegušajām NN pilsētas ielām; kā zināms, mūsu guberņas pilsētas deg ik pa katrēm pieciem gadiem. Pie durvīm virs greizi piesistās vizītkartes karājās zvaniņa rokturis,

un priekšnamā atnācējus saņēma tāda kā kalpone, kā līdzbiedrene ar aubi galvā — saimnieces progresīvo centienu tiešs apliecinājums. Sitņikovs jautāja, vai Avdotja Nikitišna mājās.

— Vai tas esat jūs, *Victor*? — no blakus istabas atskanēja smalka balss. — Nāciet iekšā!

Sieviete ar aubi tūdaļ pazuda.

— Es neesmu viens, — atbildēja Sitņikovs, braši nosviezdams apmetni, zem kura bija kaut kas līdzīgs pagaram svārkam, un uzmeta žiglu skatienu Arkadijam un Bazarovam.

— Vienalga, — balss atbildēja. — *Entrez!*¹

Jaunie cilvēki iegāja. Istaba, kurā viņi atradās, drīzāk atgādināja darba kabinetu nekā viesistabu. Papīri, vēstules, biezie krievu žurnālu numuri, lielāko tiesu neatgriezti, mētājās uz apputējušiem galdiem; visur balsnēja izmētātie papirosu gali. Uz ādas dīvāna bija atlaidusies dāma, vēl jauna gaišmate, mazliet izspūrusi, ne visai tīrā zīda kleitā, ar lielām rokassprādzēm uz īsajām roķelēm un mežģiņu lakatiņu ap galvu. Viņa piecēlās no dīvāna un, nevērīgi vilkdama sev uz pleciem samta kažociņu ar nodzeltējušu sermuļādu oderi, kūtri noteica:

— Labdien, *Victor*! — Un paspieda Sitņikovam roku.

¹ Nāciet iekšā! (*Franc.*)

— Bazarovs, Kirsanovs, — viņš strūpi no-
teica, atdarinādams Bazarovu.

— Esiet sveicināti! — atbildēja Kukšina
un, pievērsusi Bazarovam savas apaļās acis,
starp kurām vientulīgi sārtoja mazs, uzrauts
deguntelis, piemetināja: — Es jūs pazīstu, —
un paspieda arī viņam roku.

Bazarovs saviebās. Mazajā un nepievilcīgajā
emancipētās sievietes augumā nebija nekā ne-
glīta; bet viņas sejas izteiksme atstāja uz
skatītāju nepatīkamu iespaidu. Neviļus gribē-
jās viņai jautāt: «Kas tev kait, vai esi izsal-
kusi? Vai garlaikojies? Vai tu baidies? Ko tu
tā sparojies?» Tāpat kā Sitņikovam, viņai
sirdī allaž kremta, viņa runāja un kustējās
ļoti brīvi, bet tai pašā laikā neveikli, acīm re-
dzot pati sevi uzskatīja par labsirdīgu un
vienkāršu būtni; taču, lai ko tā darītu,
vienmēr likās, ka viņa tieši to nav gribējusi
darīt; viņai viss iznāca, kā bērni mēdz teikt,
tišām, tas ir, — neīsti, nedabiski.

— Jā, jā, es jūs pazīstu, Bazarov, — viņa
atkārtoja. (Viņai bija paradums, kas piemīt
daudzām provinces un Maskavas dāmām, no
pirmās pazīšanās dienas saukt vīrieti uz-
vārdā.) — Vai vēlaties cigāru?

— Lai nu cigārs, kur cigārs, — uztvēra
Sitņikovs, kas bija paspējis atgāzties krēslā
un pasliet kāju uz augšu, — bet dodiet mums
brokastis. Mēs esam šausmīgi izsalkuši; un
lieciet pasniegt mums pudelīti šampanieša.

— Sibarīts, — noteica Jevdoksija un iesmē-

jās. (Kad viņa smējās, kļuva redzamas augšējās zobu smaganas.) — Vai nav tiesa, Bazarov, viņš ir sibarīts.

— Man patik dzīves komforts, — uzpūtīgi teica Sitņikovs. — Tas mani netraucē būt liberālam.

— Nē, un kā vēl tas traucē! — iesaucās Jevdoksija un tomēr pavēlēja savai apkalpotājai parūpēties par brokastīm un šampānieti. — Ko jūs par to domājat? — viņa piebilda, griezdamās pie Bazarova. — Esmu pārlicināta, ka jūs esat ar mani viens prātis.

— Nu, nē, — Bazarovs atteica. — Gabals gaļas labāks par gabalu maizes pat no ķīmijas viedokļa vien.

— Vai jūs nodarbojaties ar ķīmiju? Tā ir mana kaislība. Esmu pat izgudrojusi kādu mastiku.

— Mastiku? Jūs?

— Jā gan. Un vai zināt, kādam nolūkam? Leļļu taisīšanai, to galviņām, lai neplīstu. Es taču arī esmu praktiska. Bet tas viss vēl nav pabeigts. Jāpalasās vēl Libihs. Starp citu, vai esat lasījis Kisļakova rakstu «Maskavas Vēstnesī» par sievietes darbu? Izlasiet, lūdzu! Jūs taču interesē sieviešu jautājums? Un skolas arī? Ar ko nodarbojas jūsu draugs? Kā viņu sauc?

Kukšinas kundze bēra savus jautājumus citu pēc cita ar izlaidīgu nevērību, negaidīdama atbildes; tā runā izlutināti bērni ar savām auklēm.

— Mani sauc — Arkadijs Nikolajevičs Kirsanovs, — teica Arkadijs. — Es neko nedaru. Jevdoksija skaļi iesmējās.

— Tas nu gan ir jauki! Kā, jūs nesmeķējāt? Viktor, jūs zināt, esmu uz jums dusmīga.

— Kādēļ?

— Stāsta, jūs atkal sācis slavēt Žoržu Sandu. Atpalikusi sievietē, un vairāk nekas! Kā nu var viņu salīdzināt ar Emersonu! Viņai nav nekādu ideju ne par audzināšanu, ne par fizioloģiju, ne par ko. Viņa, es esmu pārlicināta, pat nav dzirdējusi par embrioloģiju, bet mūsu laikā — kā nu var bez visa tā? (Jevdoksija pat rokas izplēta.) Ak, cik brīnišķīgu apcerējumu par šo jautājumu uzrakstījis Jeļisevičs! Tas ir ģeniāls kungs. (Jevdoksija pastāvīgi lietoja vārdu «kungs» vārda «cilvēks» vietā.) Bazarov, sēdieties man līdzās uz dīvāna! Jūs varbūt nezināt, man no jums šausmīgi bail.

— Kādēļ tad tā? Atļaujiet būt ziņkārīgam!

— Jūs esat bīstams kungs: jūs tāds kritiķis. Ak mans dievs! Pašai jāsmejas, es runāju kā kāda lauku muižniece. Starp citu, es tiešām esmu muižniece. Es pati pārvaldu muižu, un, iedomājieties, man ir stārasts Jerofejs, apbrīnojams tips, tieši kā Kūpera Patfainders: viņš ir tik nemākslots. Es esmu galīgi apmetusies šeit; neciešama pilsēta, vai nav tiesa? Bet ko lai dara?

— Pilsēta kā jau pilsēta, — aukstasinīgi noteica Bazarovs.

— Arvien tikai sīkas intereses, tas ir šausmīgi! Agrāk es pa ziemu dzīvoju Maskavā... bet tagad tur mīt mans uzticīgais msjē Kukšins. Un Maskava arī tagad... es nu nezinu — arī vairs nav tāda kā agrāk. Es domāju braukt uz ārzemēm; pagājušajā gadā jau gandrīz biju sagatavojusies.

— Uz Parīzi, protams? — Bazarovs jautāja.

— Uz Parīzi un Heidelbergu.

— Kāpēc uz Heidelbergu?

— Apžēlojieties, tur ir Bunzens!

Uz to Bazarovam nekā nebija ko atbildēt.

— *Pierre* Sapožņikovs... vai jūs viņu pazīstat?

— Nē, nepazīstu.

— Apžēlojieties, *Pierre* Sapožņikovu... viņš jau vienmēr mēdz būt pie Lidijas Hostatovas.

— Es arī to nepazīstu.

— Nu un viņš apņēmās mani pavadīt. Paldies dievām, es esmu brīva, man nav bērnu... Vai, kā es runāju: paldies dievām! Taču tas jau vienalga.

Jevdoksija ar saviem no tabakas nobrūnējušajiem pirkstiem uztina papirosu, apslapināja to ar mēli, pasūkāja un aizdedzināja. Ienāca apkalpotāja ar paplāti.

— Brokastis arī klāt! Vēlaties uzkost? Viktor, attaisiet pudeli! Jūs to protat.

— Protu, protu, — Sitņikovs nomurmināja un atkal spiedoši iesmējās.

— Vai šeit ir skaistas sievietes? — Bazarovs jautāja, dzerdams trešo glāzīti.

— Ir, — atteica Jevdoksija, — tikai viņas visas tādas tukšās. Piemēram, *mon amie*¹ Odincova ir glīta. Tikai žēl, ka reputācija viņai tāda... Protams, tas nebūtu nekas, tikai nekādu brīvu uzskatu, nekāda plašuma, nekā... tāda. Visa audzināšanas sistēma jāpārmaina. Es jau esmu par to domājusi: mūsu sievietes ir ļoti slikti audzinātas.

— Neko jūs ar tām neizdarīsiet, — iekrita starpā Sitņikovs. — Viņas vajag nicināt, un es viņas nicinu pilnīgi un galīgi! (Iespēja nicināt un izrādīt savu nicināšanu bija Sitņikova vispatīkamākā izjūta; viņš it sevišķi uzbruka sievietēm, nenojauzdams, ka nedaudzus mēnešus vēlāk vajadzēs kā tārpam locīties savas sievas priekšā tikai tāpēc vien, ka viņa bija dzimusi kņaziene Durdoļeosova.) Neviena no viņām nebūtu spējīga saprast mūsu sarunu; neviena nav vērts, lai mēs, nopietni vīrieši, runātu par to.

— Viņām taču nemaz nav vajadzīgs saprast mūsu sarunas, — Bazarovs norūca.

— Par ko jūs runājat? — iejaucās Jevdoksija.

— Par glītām sievietēm.

— Kā? Jūs droši vien piekrītat Prudona uzskatiem?

Bazarovs augstprātīgi izslējās:

¹ Mana draudzene. (*Franc.*)

— Es nevieniem uzskatiem nepiekrītu; man ir pašam savi.

— Nost autoritātes! — iesaucās Sitņikovs, priecīgs, ka pienākusi reize asi izteikties tā cilvēka klātbūtnē, kura priekšā viņš verdziski zemojās.

— Bet pats Makolejs, — Kukšina ieteicās.

— Nost Makoleju! — Sitņikovs iekliedzās.
— Jūs aizstāvat šos sieviešus?

— Nevis sieviešus, bet sieviešu tiesības, kuras esmu zvērējusi aizstāvēt līdz pēdējai asins lāsei.

— Nost! — Bet pēkšņi Sitņikovs apklusā.
— Es jau tās nenoliedzu, — viņš nomurmināja.

— Nē! Es redzu, jūs esat slavofils!

— Nē! Es neesmu slavofils, lai gan, protams...

— Nē, nē, nē! Jūs esat slavofils. Jūs esat «Domostroja»¹ piekritējs. Jums tikai pātagu dot rokā!

— Pātaga ir laba lieta, — sacīja Bazarovs, — tikai mēs gan esam nonākuši pie pēdējās lāses...

— Kādas lāses! — Jevdoksija pārtrauca.

— Šampanieša, godājamā Avdotja Ņikitīšna, šampanieša, ne jau jūsu asiņu.

¹ Domostrojs — krievu 16. gadsimta rakstu piemiņeklis — sīki izstrādātu sabiedrisko, reliģisko, ģimenes sadzīves un uzvedības noteikumu krājums. (*Tulk.*)

— Es nevaru vienaldzīgi noklausīties, ja uzbrūk sievietēm, — Jevdoksija turpināja. — Tas ir šausmīgi, šausmīgi. Neuzbrūciet sievietēm, bet izlasiet labāk Mišlē grāmatu «De l'amour»¹! Tā ir brīnišķīga! Kungi, runāsim par mīlestību, — piebilda Jevdoksija, laudama rokai vāri nokrist uz sagumzītā dīvāna spilvena.

Iestājās pēkšņs klusums.

— Nē, kādēļ runāt par mīlestību, — teica Bazarovs. — Bet jūs minējāt Odincovu... Tā, liekas, jūs viņu nosaucāt? Kas ir šī kundze?

— Brīnišķīga, brīnišķīga! — iespiedzās Sitņikovs. — Es jūs iepazīstināšu. Gudriniece, bagātniece, atraitne. Diemžēl, viņa vēl nav pietiekami attīstīta: viņai derētu ciešāk iepazīties ar mūsu Jevdoksiju. Dzeru uz jūsu veselību. *Eudoxie!* Saskandināsim! «*Et toc, et toc, et tin-tin-tin! Et toc, et toc, et tin-tin-tin!!!*»

— *Victor*, jūs esat nerātnis.

Pie brokastu galda sēdēja ilgi. Pirmajai šampanieša pudelei sekoja otrā, trešā un pat ceturtā... Jevdoksija pļāpāja bez mitas; Sitņikovs viņai piebalsoja. Viņi daudz spriedelēja par to, kas ir laulība — aizspriedums vai noziegums — un kādi cilvēki piedzimst — vienādi vai ne, un kas ir būtībā individualitāte. Beidzot Jevdoksija, sasārtusi no izdzertā vīna

¹ «Par mīlestību». (*Franc.*)

un daudzot ar plakanajiem nagiem pa noskaņojušos klavieru taustiņiem, dziedāja aizsmakušā balsī vispirms čigānu dziesmas, tad Seimur-Šiffa «Grenada snauž dziļā miegā», bet Sitņikovs, apsējis šalli ap galvu, pie vārdiem:

Tavām lūpām tik ar manām
Kvēlā skūpstā vienoties...

atdarināja sastinguša mīlētāja pozu.

Arkadijs beidzot neizturēja.

— Kungi, tas jau nu sāk līdzināties Bedlamam¹, — viņš teica skaļā balsī.

Bazarovs, kas tikai paretam iestarpināja sarunā kādu izsmejošu vārdu, — viņš noņēmas vairāk ar šampanieti, — skaļi nožāvājās, piecēlās un, neatvadījies no saimnieces, izgāja ārā kopā ar Arkadiju. Sitņikovs izskrēja tiem nopakaļus.

— Nu, kā patika, kā patika? — viņš jautāja, pazemīgi pieskriedams te no labās, te kreisās puses. — Es taču jums teicu: ievērojama personība! Kaut mums tādu sieviešu būtu vairāk! Viņa savā ziņā ir augsti tikumiska parādība.

— Bet vai šī tava tēva iestāde arī ir tikumiska parādība? — jautāja Bazarovs, rādīdams ar pirkstu uz krogu, gar kuru viņi šajā mirklī gāja garām.

Sitņikovs atkal spiedzoši iesmējās. Viņš ļoti

¹ Bedlams — vājprātīgo slimnīca Anglijā. (Tulk.)

kaunējās no savas izcelšanās un nezināja, vai justies glaimotam vai apvainotam par Bazarova pēkšņo pāriešanu uz *tu*.

XIV

Pēc dažām dienām pie gubernatora notika balle. Matvejs Iljičs bija īsts «vakara varonis». Muižniecības maršals itin visiem paziņoja, ka ieradies patiesībā aiz cieņas pret viņu, bet gubernators arī ballē, pat nekustēdamies no vietas, turpināja «rīkoties». Matveja Iljiča maigā izturēšanās pret cilvēkiem varēja līdzināties tikai viņa cēlumam. Viņš izturējās laipni pret visiem — pret vieniem ar tikko jaušamu pretīgumu, pret citiem ar cieņas pieskaņu; viņš teica dāmām komplimentus kā «*en vrai chevalier francais*»¹ un bez mitas smēja stipriem, skanīgiem un vienādiem smiekliem, kā jau augstmanim pieklājas. Tas paplikšķināja Arkadijam pa muguru un skaļi nosauca viņu par «radnieciņu», Bazarovam, kas bija ģērbies apnēsātā frakā, veltīja izklaidīgu, bet augstsirdīgu garām ejošu skatienu pāri vaigam un neskaidri, tomēr laipni noīdējās, no kā saprast varēja tikai «es»... un «loti»; Sitņikovam sniedza pirkstu un uzsmaidīja, bet jau galvu uz citu pusi aizgriezis; pat pašai Kukšīnai, kas uz

¹ Kā īsts franču kavalieris. (*Franç.*)

balli bija ieradusies bez krinolīna un netīros cimdos, tikai ar paradīzes putnu matos, pat Kukšīnai viņš teica «*enchanté*»¹. Laužu bija milzu daudzums, un kavalieru netrūka; civilie vairāk spiedās gar sienām, bet karavīri dejoja cītīgi, sevišķi viens no viņiem, kas bija nodzīvojis nedēļas sešas Parīzē, kur iemācījies dažādus nebēdnīgus izsauzienus, kā, piemēram, «*zut*», «*ah, fichtrrrre*», «*pst, pst, mon bibi*» u. c. Tos viņš visus izrunāja tik pilnīgi, ar tādu Parīzes šiku, bet tajā pašā laikā teica: «*si j'auris*» «*si j'avais*» vietā, «*absolument*»² «*katrā ziņā*» nozīmē, vārdu sakot, runāja tajā lielkrievu-franču izloksnē, par kuru franči tā smejas, kad tiem nevajag mūsējos pārlicināt, ka mēs runājam viņu valodā kā eņģeļi — «*comme des anges*».

Arkadijs, kā mēs jau zinām, dejoja slikti, bet Bazarovs vispār nedejoja: viņi abi novietojās kaktiņā, tiem piebiedrojās Sitņikovs. Ar nicinošu izsmieklu sejā un pa dzēlīgai piezīmei izmezdams, viņš izaicinoši raudzījās visapkārt un, likās, izjuta īstu baudu. Pēkšņi Sitņikova sejas izteiksme pārvērtās, un, pagriezies pret Arkadiju, viņš it kā nokaunējies teica: «*Odincova atbraukusi.*»

Arkadijs atskatījās un ieraudzīja slaida auguma sievieti melnā tērpā stāvam zāles durvīs. Viņa pārsteidza ar savu cieņas pilno

¹ Apburoši. (*Franc.*)

² Pilnīgi. (*Franc.*)

stāvu. Viņas kailās rokas jauki piegūla slaidajam augumam; no spožajiem matiem pārslīpajiem pleciem glezni nokārās vieglie fukšijas zariņi; mierīgi un gudri, tieši mierīgi un nevis domīgi raudzījās gaišās acis no mazliet uz priekšu izvirzītās baltās pieres, un lūpas smaidīja tikko jaušamu smaidu. It kā laipns un maigs spēks staroja no viņas sejas.

— Vai jūs esat ar viņu pazīstams? — Arkadijs jautāja Sitņikovam.

— It tuvu. Ja gribat — iepazīstināšu.

— Lai notiek... pēc šīs kadriļas.

Arī Bazarovs bija ievērojis Odincovu.

— Kas tā tāda? — viņš jautāja. — Nelīdzinās citiem sievišķiem.

Sagaidījis kadriļas beigas, Sitņikovs pieveda Arkadiju pie Odincovas; jāšaubās, vai viņš bija ar to tuvu pazīstams: viņš ir pats sapinās, diezin ko sarunādams, ir viņa tajā noraudzījās ar zināmu izbrīnu. Taču tās sejā atplauka sirsnīgs smaids, kad izdzirda Arkadija uzvārdu. Odincova jautāja, vai viņš nesot Nikolaja Petroviča dēls.

— Tieši tā.

— Esmu redzējusi jūsu tētiņu divas reizes un daudz par viņu dzirdējusi, — Odincova turpināja, — ļoti priecājos iepazīties ar jums.

Šajā brīdī pie viņas pielidoja kāds adjutants un uzaicināja uz kadriļu. Viņa apsoliņa.

— Vai tad jūs dejojat? — Arkadijs godbijīgi jautāja.

— Dejoju. Bet kāpēc jūs domājat, ka ne-dejoju? Vai es jums liekos pārāk veca?

— Apžēlojieties, kā nu var... Tādā gadījumā atļaujiet man uzaicināt jūs uz mazurku.

Odincova vēlīgi pasmaidīja.

— Lūdzu, — viņa teica un palūkojās uz Arkadiju ne nu gluži no augšas, bet tā, kā precētas māsas noraugās uz saviem daudz jaunākajiem brāļiem.

Odincova bija mazliet vecāka par Arkadiju, viņai bija divdesmit deviņais gads, bet tās tuvumā viņš jutās kā skolnieks, studentīšs, it kā gadu starpība tiem būtu daudz lielāka. Matvejs Iljičs pienāca pie viņas, cēli izslējies un verdziski padevīgi runādams. Arkadijs atgāja malā, bet turpināja vērot viņu: arī kadriņas laikā tas nenolaida no viņas acu. Odincova tikpat brīvi sarunājās ar savu dejas partneri kā ar augsto ierēdni; lēni pagrozīja galvu un acis un pāris reižu klusu iesmējās. Deguns viņai bija paresns kā gandrīz visām krievietēm un arī ādas krāsa nebija pilnīgi tīra; tomēr Arkadijs atzina, ka vēl nekad nav sastapis tik jauku sievieti. Ausīs aizvien vēl skanēja viņas balss; pat viņas drēbju krokas, likās, krita savādāk nekā citām, slaidāk un plašāk, un kustības bija sevišķi vieglas un tajā pašā laikā dabiskas.

Arkadijs izjuta zināmu kautrību, kad pie pirmajām mazurkas skaņām viņš apsēdās blakus savai dāmai un, gatavodamies uzsākt sarunu, tikai glaudīja ar roku matus un

nespēja atrast nevienu vārdu. Bet tikai brīdī viņš mulsa un uztraucās; Odincovas mierīgums pārņēma arī viņu: nebija pagājusi ne ceturtdaļstunda, kad viņš jau brīvi stāstīja par savu tēvu, tēvoci, par dzīvi Pēterburgā un uz laukiem. Odincova klausījās ar pieklājīgu uzmanību, viegli atvērda un aizvērda vēdekli; viņa pļāpāšanu pārtrauca kavalieri, lūgdami Odincovu uz deju; Sitņikovs, starp citu, uzlūdzta viņu divas reizes. Viņa atgriezās, nosēdās atkal, atkal paņēma vēdekli, un pat viņas krūtis necilājās straujāk, bet Arkadijs joprojām pļāpāja, laimes pārņemts, ka atrodas viņas tuvumā, var runāt ar viņu, raudzīties acīs, skaistajā pierē, visā viņas jaukajā, nopietnajā un gudrajā sejā. Viņa pati runāja maz, bet vārdos izpaudās dzīves pazīšana; pēc dažām viņas piezīmēm Arkadijs saprata, ka šī jaunā sieviete paspējusi jau izjust un pārdomāt daudz ko...

— Ar ko jūs kopā stāvējāt, kad Sitņikova kungs jūs pieveda pie manis? — viņa tam jautāja.

— Un jūs viņu ievērojāt? — savukārt jautāja Arkadijs. — Vai nav tiesa, kāda viņam jauka seja? Tas ir Bazarovs, mans draugs.

Arkadijs sāka stāstīt par «savu draugu».

Viņš runāja par to tik daudz un ar tādu sajūsmu, ka Odincova pagriezās pret viņu un uzmanīgi viņā pavērās. Pa to laiku mazurka tuvojās beigām. Arkadijam bija žēl šķirties no savas dāmas: viņš kādu stundu tik jauki

ar to bija pavadījis! Tiesa, visu šo laiku viņš pastāvīgi sajuta, ka Odincova it kā bija augstprātīgi labvēlīga pret viņu, it kā viņam būtu jābūt tai pateicīgam... bet jaunas sirdis šādas jūtas nenomāc.

Muzika aplusa.

— *Merci!* — noteica Odincova pieceldamās. — Jūs apsoliņāties apmeklēt mani, atvediet līdzī arī savu draugu! Man būs ļoti interesanti redzēt cilvēku, kam ir drosme nekam neticēt.

Pie Odincovas pienāca gubernators, paziņoja, ka vakariņu galds klāts, un ar rūpju izteiksmi sejā sniedza viņai elkoni. Aiziedama viņa atgriezās, lai pēdējo reizi Arkadijam uzsmaidītu un pamātu ar galvu. Viņš zemu paklanījās, pavadīja ar skatienu (cik slaidis viņam likās tās melnā zīda pelēcīgā spīduma apņemtais stāvs) un, nodomājis: «Šajā mirklī viņa ir jau aizmirsusi, ka esmu pasaulē,» — sajuta sirdī tādu jauku pazemību...

— Kā ir? — Bazarovs jautāja Arkadijam, tiklīdz tas bija atgriezies pie viņa zāles stūrī. — Nu, vai bija jauki? Man nupat kāds kungs stāstīja, ka šī kundze — ai-ai-ai; tikai kungs, liekas, ir muļķis. Bet kā tev liekas, vai viņa tiešām — ai-ai-ai?

— Es šo apzīmējumu ne visai saprotu, — Arkadijs atbildēja.

— Palūk, kāds! Cik nevainīgs!

— Tādā gadījumā es nesaprotu tavu kungu.

Odincova, bez šaubām, ir ļoti patīkama, bet viņa tik vēsi un stingri izturas, ka...

— Klusi ūdeņi... tu zini! — iesaucās Bazarovs. — Tu saki, ka viņa ir vēsa. Tā jau ir tā pievilcība. Tev taču garšo saldējums.

— Varbūt, — Arkadijs nomurmināja, — es par to nevaru spriest. Viņa vēlas iepazīties ar tevi un lūdza mani, lai aizvedot tevi pie viņas.

— Varu iedomāties, kā tu mani saslavēji! Tomēr tu esi labi darījis. Ved mani līdz. Lai viņa būtu kas būdama — vai nu vienkārši gubernas dāma, vai «*emancipé*» pēc Kukšinas parauga, tikai viņai ir tādi pleci, kādus es sen neesmu redzējis.

Arkadiju aizskāra Bazarova cinisms, bet — kā tas bieži mēdz būt — viņš pārmeta savam draugam ne tieši to, kas viņam tajā nepatika...

— Kādēļ tu negribi sievietēm pieļaut domu brīvību? — Arkadijs pusbalsī jautāja.

— Tādēļ, brālīt, ka, cik esmu novērojis, starp sievietēm brīvdomātājas ir tikai kroples.

Ar to saruna izsīka. Abi jaunie cilvēki aizbrauca tūlīt pēc vakariņām. Kukšina nervozi un ļauni, bet mazliet bailīgi nosmējās tiem nopakaļus: viņas patmīlību dziļi aizvainoja tas, ka tie neviens nebija pievērsuši viņai uzmanību. Viņa palika ballē ilgāk par visiem un četros naktī nodejoja ar Sitņikovu poļu mazurku pēc Parīzes modes. Ar šo pamācošo skati arī nobeidzās gubernatora svētki.

Bazarovs pats sajuta, ka ir samulsis, un dusmojās par to. «Te tev nu bija! No sievieša nobijos!» viņš nodomāja un, atgāzies krēslā ne mazāk vaļīgi kā Sitņikovs, sāka runāt pārspīlēti brīvi, bet Odincova nenolaida no viņa savas dzidrās acis.

Anna Sergejevna Odincova bija pazīstamā skaistuļa, aferista un kāršu spēlmaņa Sergeja Nikolajeviča Loktjeva meita, kurš, kaut kā noturējies un trokšņaini nodzīvojis piecpadsmīt gadu Pēterburgā un Maskavā, beigās galīgi paputēja un bija spiests apmesties laukos, kur drīz nomira, atstājis niecīgu mantojumu savām divām meitām — divdesmit gadu vecajai Annai un divpadsmīt gadu vecajai Katrinai. Viņu māte, cēlusies no izputējušo H... kņazu dzimtas, nomira Pēterburgā, kad vīrs vēl bija spēka gados. Annas dzīve pēc tēva nāves bija ļoti smaga. Pēterburgā iegūtā smalkā audzināšana nebija viņu sagatavojusi mājas un saimniecības rūpēm — dzīvei nomaļā lauku stūrī. Viņa nepazina itin nevienu visā apkārtnē, un viņai nebija kam paprasīt padomu. Viņas tēvs bija centies izvairīties no satikšanās ar kaimiņiem, viņš tos nicināja, un tie nicināja viņu katrs savā veidā. Anna tomēr nezaudēja galvu un tūlīt ataicināja pie sevis savu mātesmāsu kņazi Avdotju Stepanovnu H...u, ļaunu un uzpūtīgu veceni, kura, apmetusies radniecēs mājā, paņēma sev visas labākās istabas, rūca un kurnēja no rīta līdz vakaram un pat

pa dārzu staigāja ne citādi kā sava vienīgā dzimtcilvēka — drūma sulaiņa pavadībā, kam bija nonēsāta, zaļgana livreja ar gaiši zilām uzšuvēm un galvā trīsstūrainā cepure. Anna pacietīgi panesa visus radniecēšus untumus, paklusām nodarbojās ar māsas audzināšanu un, likās, bija jau samierinājusies ar domām novīst lauku nomalē... Bet liktenis viņai bija lēmis ko citu. Nejauši viņu ieraudzīja kāds Odincovs, ļoti bagāts, gadus četrdesmit sešus vecs cilvēks, savādnieks, hipohondriķis, tukls, smags un īdzīgs, tomēr ne muļķis un ne ļauns; tas iemīlējās viņā un piedāvāja roku. Viņa bija ar mieru kļūt tā sieva, un tas nodzīvoja ar viņu kopā gadus sešus un mirdams atstāja viņai visu savu mantu. Anna Sergejevna kādu gadu pēc viņa nāves nodzīvoja uz laukiem, vēlāk devās kopā ar māsu uz ārzemēm, bet pabija tikai Vācijā; noilgojusies pēc mājām, viņa atgriezās uz dzīvi savā iemīļotajā Nikoļskā, kas atradās verstis četrdesmit no *** pilsētas. Tur viņai bija krāšņa, lieliski iekārtota māja, jauks dārzs ar siltumnīcām: nelaiķis Odincovs nebija sev neko liedzis. Pilsētā Anna Sergejevna ieradās ļoti reti, lielāko tiesu darīšanās un arī tad ne uz ilgu laiku. Viņu guberņā necieta, šausmīgi aprunāja sakarā ar tās laulībām ar Odincovu, par viņu stāstīja visādas pasakas, agalvoja, ka viņa palīdzējusi tēvam tā kāršu spēlmaņa blēdībās, ka arī uz ārzemēm braukusi ne bez nolūka, bet aiz nepieciešamības slēpt kādas

nelaimīgas sekas... «Jūs jau saprotat, ko!» piemetināja sašutušie stāstītāji. «Tā ir izgājusi caur uguni un ūdeni,» runāja par viņu; bet pazīstamais gubernas asprātis parasti piemetināja: «Un pašu velnu redzējusi.» Visas šīs tenkas sasniedza arī Odincovu; bet viņa neklausījās tajās: raksturs viņai bija brīvs un diezgan drošs.

Odincova sēdēja, atspiedusies pret krēsla atzveltni, un, sakrustojusi rokas, klausījās Bazarovā. Viņš pretēji paradumam runāja diezgan daudz un manāmi centās ieinteresēt savu sarunu biedreni; tas Arkadiju atkal pārsteidza. Viņš nevarēja izprast, vai Bazarovs sasniedz savu mērķi. No Annas Sergejevnas sejas bija grūti noprast, kādi viņas iespaidi: seja saglabāja to pašu laipno, smalko izteiksmi; viņas skaistajās acīs atspoguļojās uzmanība, bet tā bija bezrūpīga. Bazarova izlikšanās pirmajos apmeklējuma brīžos atstāja uz viņu nepatīkamu iespaidu kā slikta smaka vai griezīga skaņa; bet Anna Sergejevna tūlīt pamanīja, ka viņš ir samulsis, un tas viņai pat glaimoja. Viņu atbaidīja viss banālais, bet banalitāti pārmet Bazarovam neviens nevarētu. Arkadijs tajā dienā nevarēja beigt vien brīnīties. Viņš cerēja, ka Bazarovs sāks runāt ar Odincovu kā ar gudru sievieti par savu pārliecību un uzskatiem: viņa taču pati bija izteikusi vēlēšanos uzklaut cilvēku, «kam ir drosme nekam neticēt»; Bazarovs runāja par medicīnu, par homeopātiju, par

botāniku. Izrādījās, ka Odincova nebija velti šķiedusi laiku vientulībā: viņa bija izlasījusi daudz labu grāmatu un runāja pareizā krievu valodā. Viņa novadīja sarunu arī uz muziku, bet, pamanījusi, ka Bazarovs neatzīst mākslu, pamazām atgriezās pie botānikas, lai gan Arkadijs bija iesācis runāt par tautas melodiju nozīmi. Odincova joprojām izturējās pret viņu kā pret jaunāko brāli: likās, viņa ciena tā lab-sirdību un jaunības vientiesību — ne vairāk. Ilgāk par trim stundām turpinājās nesteidzīga, daudzpusīga un dzīva saruna.

Beidzot draugi piecēlās un sāka atvadīties. Anna Sergejevna laipni lūkojās uz viņiem, sniedza abiem savu daiļo, balto roku un, mazliet padomājusi, ar nedrošu, bet jauku smaidu sacīja:

— Ja jūs, kungi, nebaidāties garlaicības, atbrauciet pie manis uz Nikoļsku.

— Apžēlojieties, Anna Sergejevna! — iesaucās Arkadijs. — Es to uzskatīšu par sevišķu laimi...

— Bet jūs, msjē Bazarov?

Bazarovs tikai paklanījās, — un Arkadijam bija jābrīnās vēlreiz: viņš pamanīja, ka draugs nosarkst.

— Nu? — viņš jautāja tam uz ielas. — Vai tu vēl vienmēr domā, ka viņa — ai-ai-ai?

— Kas lai viņu saprot? Redz, kā tā sevi iesaldējusi! — atbildēja Bazarovs un, brītiņu klusējis, piemetināja: — Hercogiene, vald-niece. Trūkst tikai šlepes un kroņa galvā.

— Mūsu hercogienes ta krieviski nerunā, —
piebilda Arkadijs.

— Velnu redzējusi, brālīt manu, mūsu mai-
zīti nogaršojusi.

— Tomēr viņa ir jauka, — noteica Arkadijs.

— Kas tā par raženu miesu! — Bazarovs
turpināja. — Ķaut vai tūlīt uz anatomikumu.

— Dieva dēļ, rimsties taču, Jevgeņij! Tas
jau vairs ne pēc kā neizklausās.

— Neskaisties, luteklīt! Ķa tev saka —
pirmā šķira. Būs jāaizbrauc pie viņas.

— Kad?

— Nu, kaut vai parīt. Ko mēs te darīsim!
Ar Kukšinu šampanieti dzersim? Vai tava ra-
dinieka — liberālā augstmaņa runās klausīsi-
mies? ... Parīt pat laidīsimies turp. Starp
citu — arī mana tēva mājele no turienes nav
tālu. Nikoļska taču ir pie *** ceļa?

— Jā.

— *Optime*.¹ Nav ko vilcināties, vilcinās ti-
kai muļķi — un gudrinieki. Es tev saku: kas
par raženu miesu!

Pēc trim dienām abi draugi trauca pa ceļu
uz Nikoļsku.

Diena bija gaiša un ne visai karsta, labi
pabarotie pasta zirdziņi skrēja raiti, uz augšu
sagrieztās un sapītās astes vicinādami. Arka-
dijs raudzījās uz ceļu un smaidīja, pats ne-
zinot, kādēļ.

— Apsveic mani! — pēkšņi iesaucās Baza-

¹ Lieliski. (*Latīn.*)

rovs. — Šodien ir 22. jūnijs, mana vārdadiena. Palūkosimies, kā svētais par mani rūpējas. Šodien mani gaida mājās, — viņš jau klusāk piemetināja. — Lai pagaida, kas tur sevišķs!

XVI

Kungu māja, kurā dzīvoja Anna Sergejevna, stāvēja uz nolaidena, klaja pakalna netālu no dzeltenas mūra baznīcas ar zaļu jumtu, baltām kolonām un gleznojumu *al fresco* virs galvenās ieejas, kurš itāliešu gaumē attēloja «Kristus augšāmcelšanos». Sevišķi ievērojams ar savām noapaļotajām kontūrām bija priekšplānā novietotais melnīgsnējais kareivis ar bruņu cepuri galvā. Aiz baznīcas gar abām ceļa malām pletās ciems ar dažviet virs salmu jumtiem redzamiem dūmeņiem. Kungu māja bija celta vienā stilā ar baznīcu, tajā, ko pie mums pazīst kā Aleksandra laika stilu; šī māja arī bija nokrāsota dzeltenā krāsā, jumts bija zaļš, kolonas — baltas; bija arī frontons ar ģerboni. Gubernas arhitekts bija cēlis abas ēkas ar nelaiķa Odincova piekrišanu, kurš, kā pats izteicās, necieta nekādus tukšus un patvaļīgus jaunievedumus. Māju no abām pusēm apņēma senlaicīga dārza tumšie koki, apcirptu eglīšu aleja veda uz parādes durvīm.

Mūsu draugus priekšnamā saņēma divi liela auguma sulaiņi livrejās, viens no tiem tūlīt aizskrēja pēc mājas pārziņa. Pārzinis, resns

vīrs, gērbies melnā frakā, ieradās nekavējoties un aizvadīja viesus pa paklājiem klātajām kāpnēm uz īpašu istabu, kur atradās divas gultas ar visiem tualetes piederumiem. Mājā, kā redzams, valdīja kārtība: viss bija tīrs, visur jūtama tāda pieklājīga smarža, gluži kā ministru pieņemamās telpās.

— Anna Sergejevna lūdz jūs ierasties pie viņas pēc pusstundas, — ziņoja pārzinis. — Vai jums pagaidām nebūtu nekādu pavēļu?

— Nekādu pavēļu nebūs, godājamais, — Bazarovs atbildēja, — ja nu varbūt jums labpatiks pasniegt glāzīti degvīna.

— Klausos, — noteica pārzinis ne bez izbrīna un, zābakiem čīkstot, aizgāja.

— Kas par granžanru¹! — piebilda Bazarovs. — Liekas, ka tā to jūsu valodā sauc? Hercogiene gan, nekas cits.

— Laba hercogiene, — atcirta Arkadijs, — pirmoreiz tiekoties, ielūdza pie sevis tādus varenus aristokrātus kā mūs abus.

— Sevišķi es, nākošais ārsts un ārsta dēls un ķestera dēladēls... Tu taču zini, ka esmu ķestera dēladēls?...

— Tāpat kā Speranskis, — piebilda Bazarovs pēc neilgas klusēšanas un savieba lūpas. — Un tomēr viņa sevi izlutinājusi, ai, kā sevi izlutinājusi šī lielmāte! Diez vai mums neuzvilkt frakas?

¹ Granžanrs — (franciski *grande genre*) — augsts stils. (*Tulk.*)

Arkadijs tikai paraustīja plecus... bet arī viņš jutās drusku samulsis.

Pēc pusstundas Bazarovs ar Arkadiju nogāja viesistabā. Tā bija plaša, augsta, iekārtota diezgan grezni, bet bez sevišķas gaumes. Smagas, dārgas mēbeles stāvēja parastajā klīrīgajā kārtībā gar sienām, kuras klāja brūnas tapetes ar zelta rakstiem; nelaiķis Ōdincovs bija izrakstījis mēbeles no Maskavas ar sava drauga un komisionara vīntirgotāja starpniecību. Virs vidējā dīvāna karājās izblīduša, gaišmataina vīrieša ģīmetne un, kā šķita, nelaipni noraudzījās uz viesiem.

— Tas laikam *pats*, — Bazarovs čukstēja Arkadijam un, degunu saraucis, piebilda: — Vai nelaisties lapās?

Bet šajā brīdī ienāca saimniece. Viņa bija uzvilkusi vieglu bareža tērpu; gludi aiz ausīm sasukāti mati piešķīra jaunavīgu izteiksmi viņas tīrajai un svaigajai sejai.

— Pateicos, ka turējāt vārdu, — viņa iesāka, — paciemojieties pie manis: šeit tiešām nav slikti. Es jūs iepazīstināšu ar savu māsu; viņa labi spēlē klavieres. Jums, msjē Bazarov, tas ir vienalga; bet jūs, msjē Kirsanov, liekas, cienāt muziku; bez māsas pie manis dzīvo vecīte krustmāmiņa, un viens no kaimiņiem dažreiz atbrauc kārtis paspēlēt — tā arī ir visa mūsu sabiedrība. Bet tagad apsēdīsimies!

Ōdincova pateica visu šo mazo uzrunu sevišķi skaidri, it kā būtu to iemācījusies no galvas; tad viņa pievērsās Arkadijam. IZRĀDĪJĀS,

ka viņas māte pazinusi Arkadija māti un bijusi pat uzticības persona tās mīlestībā uz Nikolaju Petroviču. Arkadijs dedzīgi sāka runāt par nelaiķi; bet Bazarovs pa to laiku aplūkoja albumus. «Cik lēnprātīgs esmu kļuvis,» viņš nodomāja par sevi.

Skaists kurtu sugas suns ar gaišzilu kaklasaiti ieskrēja viesistabā, skrapšķinādams ar nagiem pa grīdu, un tam nopakaļus ienāca melnīgsnēja, gadu astoņpadsmit veca melnmate jaunava ar paapaļu, bet patīkamu seju un nelielām, tumšām acīm. Viņa turēja rokās ar puķēm pildītu grozu.

— Te jau arī mana Katja, — Odincova sacīja, norādot uz viņu ar galvas pamājienu.

Katja iztaisīja mazu reveransu, novietojās blakus mātai un sāka kārtot puķes. Kurtu suns, ko sauca par Fifi, asti luncinādams, pienāca pēc kārtas pie abiem viesiem un piegrūda katram pie rokas savu vēso purnu.

— Vai tu tās visas pati saplūci? — Odincova jautāja.

— Pati, — Katja atbildēja.

— Vai krustmāmiņa nāks tēju dzert?

— Nāks.

Kad Katja runāja, viņa ļoti jauki smaidīja, kautri un atklāti, un raudzījās kaut kā jocīgi bargi no apakšas uz augšu. Viņā viss vēl bija jaunavīgi svaigs: ir balss, ir spalvu pūciņas pār visu seju, ir sārtās rokas ar bālganajiem aplīšiem uz plaukstām un tikko jaušami uz-

rautie pleci . . . Viņa bez mitas tvīka un strauji elpoja.

Odicova pievērsās Bazarovam.

— Jūs aiz pieklājības skatāties bildītes, Jevgeņij Vasiļjič, — viņa iesāka. — Tās jūs neinteresē. Nāciet labāk pie mums un sāksim strīdēties par kaut ko.

Bazarovs pienāca.

— Par ko pavēlēsiet? — viņš jautāja.

— Par ko vēlaties. Brīdinu jūs, es esmu šausmīgi strīdīga.

— Jūs?

— Jā. Jūs tas it kā pārsteidz? Kādēļ?

— Tādēļ, ka, cik varu spriest, jums ir mierīga un auksta daba, bet, lai strīdētos, vajadzīga aizraušanās.

— Kā jūs tik ātri esat paspējis iepazīt mani? Es, pirmkārt, esmu neiecietīga un neatlaidīga, pajautājiēt labāk Katjai; un, otrkārt, es ļoti aizraujos.

Bazarovs palūkojās uz Annu Sergejevnu.

— Var jau būt, jums pašai labāk zināms. Tātad jums patīk strīdēties. Es apskatīju Sakcijas Šveices ainavas jūsu albumā, bet jūs man teicāt, ka tas mani nevarot interesēt. Jūs to teicāt tāpēc, ka domājat, it kā man nav nekādas jēgas par mākslu, — jā, man patiešām tās nav; bet šīs ainavas mani varēja ieinteresēt no ģeoloģiskā viedokļa, piemēram, no kalnu formācijas viedokļa.

— Atvainojiet, kā ģeologs jūs drīzāk ķersie-

ties pie grāmatas, pie speciāla sacerējuma, bet ne pie zīmējuma.

— Zīmējums man uzskatāmi parādīs to, kas grāmatā izteikts veselās desmit lappusēs.

Anna Sergejevna brīdi klusēja.

— Vai tiešām jums nav ne drusciņas mākslas izpratnes? — viņa jautāja, atspieždamās ar elkoņiem uz galda un ar šo pašu kustību tuvinādama savu seju Bazarovam. — Kā jūs bez tās iztiekat?

— Kam man tā vajadzīga, atļaujiet jautāt?

— Nu kaut vai tam, lai prastu pazīt un izpētīt cilvēkus.

Bazarovs pasmīnēja.

— Pirmkārt, tam nolūkam ir dzīves pieredze; bet, otrkārt, es jums teikšu, ka pētīt atsevišķas personības neatmaksājas. Visi cilvēki ir cits citam līdzīgi kā ar miesu, tā arī ar dvēseli; katram no mums smadzenes, liesa, sirds, plaušas vienādi uzbūvētas; un tā saucamās garīgās īpašības arī vienas un tās pašas visiem: nelieliem variantiem nav nekādas nozīmes. Pietiek viena cilvēka eksemplāra, lai spriestu par visiem pārējiem. Cilvēki ir kā koki mežā; neviens botāniķis nesāks nodarboties ar katru atsevišķu bērzu.

Katja, kas gausi lika puķi pie puķes, nesapratnē pacēla acis uz Bazarovu un, sastapusi viņa straujo un nevērīgo skatienu, notvīka līdz ausīm. Anna Sergejevna pašūpoja galvu.

— Koki mežā, — viņa atkārtoja. — Tad

jau, pēc jūsu domām, nav starpības starp muļķi un gudru cilvēku, starp labu un ļaunu?

— Nē, ir — kā starp slimo un veselo. Dilonšlimam plaušas nav tādā stāvoklī kā man un jums, lai gan uzbūvētas vienādi. Mēs apmēram zinām, no kā ceļas miesas kaites; bet gara slimības rodas no sliktas audzināšanas, no visādiem niekiem, ar ko no mazām dienām tiek piebāztas cilvēku galvas; ar vienu vārdu — no nejēdzīgā sabiedrības stāvokļa. Izlabojiet sabiedrību, un slimību nebūs.

Bazarovs visu to sacīja ar tādu izteiksmi, it kā tajā pašā laikā domātu pie sevis: «Tu man vari ticēt vai neticēt, man tas vienalga!» Viņš lēni laida savus garos pirkstus pār vaigubārdu, bet acis šaudījās apkārt.

— Un jūs domājat, — teica Anna Sergejevna, — ja sabiedrība labosies, tad vairs nebūs ne muļķu, ne ļaunu cilvēku?

— Vismaz pie pareizas sabiedriskās iekārtas būs pilnīgi vienalga, vai cilvēks ir muļķis vai gudrs, ļauns vai labs.

— Jā, saprotu — visiem būs vienādas aknas.

— Tieši tā, kundze.

Odincova jautāja Arkadijam:

— Bet kādas ir jūsu domas, Arkadij Nikolajevič?

— Piekrītu Jevgeņijam, — tas atbildēja. Katja paskatījās uz viņu caur pieri.

— Es par jums brīnos, kungi, — noteica

Odincova, — bet mēs vēl parunāsim. Pašlaik, es dzirdu, krustmāmiņa nāk tēju dzert; mums jāsaudzē viņas ausis.

Annas Sergejevnas krustmāte Kņaze H...a, vāja un sīka sieviete ar seju, kas saraukta kā dūrīte, un nekustīgām, ļaunām acīm zem sirmās parūkas, ienāca un, tikko manāmi palocījusies viesiem, apsēdās platajā samta atzveltnes krēslā, uz kura nevienam, izņemot viņu, nebija brīv sēdēt. Katja palika viņai zem kājām soliņu; vecene nepateicās, pat nepaskatījās uz viņu, tikai pakustināja rokas zem dzeltenā lakata, kas sedza gandrīz visu vārgo ķermeni. Kņazei patika dzeltena krāsa: viņas aubei bija spilgti dzeltenas lentes.

— Kā labi gulējāt, krustmāt? — Odincova jautāja, balsi pacēlusi.

— Atkal jau tas suns ir te, — vecā tikai norūca vien un, ieraudzījusi, ka Fifi sper dažus nedrošus soļus viņas virzienā, iesaucās: — Šķic, šķic!

Katja pasauca Fifi un atvēra durvis.

Fifi priecīgs metās laukā, cerēdams, ka to vedīs pastaigāties, bet, palicis aiz durvīm, sāka skrāpēties un smilkstēt. Kņaze savilka uzacis, Katja grasījās iet ārā...

— Domāju, ka tēja ir galdā, — sacīja Odincova.

— Iesim, kungi; krustmāmiņ, lūdzu tēju dzert!

Kņaze klusēdama piecēlas no atzveltnes

krēsla un pirmā izgāja no viesistabas. Visi devās viņai nopakaļus uz ēdamistabu. Sulainēns livrejā ar troksni atvilka no galda spilveniem aplikto, arī neaizskaramo atzveltne krēslu, kurā apsēdās kņaze; Katja, kas ielēja tēju, pasniedza viņai pirmajai tasīti ar izkrāsotu ģerboni. Vecā ielika sev tasītē medu (viņa atzina, ka dzert tēju ar cukuru esot grēks un par dārgu, lai gan pati netērēja ne kapeiku) un pēkšņi iejautājās čērksstošā balsī.

— Bet ko raksta *kņess* Ivans?

Neviens tai neatbildēja. Bazarovs un Arkadijs drīz vien saprata, ka viņai nepievērš uzmanību, lai gan izturas pret to godbijīgi. «Augstprātības dēļ tur, tāpēc ka kņazu dzimuma,» Bazarovs nodomāja. Pēc tējas Anna Sergejevna ierosināja iet pastaigāties; bet sāka smidzināt lietutiņš, un visa sabiedrība, izņemot kņazi, atgriezās viesistabā. Atbrauca kaimiņš, vārdā Porfirijs Platoničs, liels kāršu spēles cienītājs, resns, sirms vīrs ar īsām, it kā izvīrpotām kājiņām, ļoti pieklājīgs un vienmēr gatavs smieties. Anna Sergejevna, kas arvien vairāk sāka runāties ar Bazarovu, jautāja, vai viņš negribētu sacīkstēties ar tiem pa vecai modei preferansā. Bazarovs piekrita, sacīdams, ka viņam jau laikus jāsagatavojas priekšā stāvošajam apriņķa ārsta amatam.

— Sargieties! — piebilda Anna Sergejevna. — Mēs ar Porfiriju Platoniču sakausim jūs. Bet tu, Katja, — viņa piebilda, — no-

spēlē kaut ko Arkadijam Nikolajevičam; viņš cienī muziku, arī mēs paklausīsimies.

Katja nelabprāt piegāja pie klavierēm; arī Arkadijs, lai gan tiešām cienīja muziku, bez patikas viņai sekoja: viņam likās, ka Odincova sūta viņu projām, — bet Arkadijam sirdī kā katram jaunam cilvēkam viņa gados jau veidojās kāda neskaidra un mokoša sajūta, kas bija līdzīga mīlas nojautai. Katja pacēla klavieru vāku un, neraudzīdamās uz Arkadiju, paklusu jautāja:

— Ko lai jums spēlē?

— Ko vēlaties, — vienaldzīgi atbildēja Arkadijs.

— Kādu muziku jūs visvairāk cienāt? — Katja jautāja neizkustēdamās.

— Klasisko, — Arkadijs tādā pašā balsī atbildēja.

— Vai Mocarts jums patīk?

— Mocarts patīk.

Katja sameklēja Mocarta c-mol sonāti-fantāziju. Viņa spēlēja ļoti labi, lai gan mazliet nopietni un sausi. Acis no notīm nepaceldama un cieši sakniebusi lūpas, viņa sēdēja nekustīgi un taisni, un tikai sonātes beigās tās seja pietvīka un maza, izspūrusi matu sprogā noslīdēja pār tumšo uzaci.

Arkadiju sevišķi pārsteidza sonātes pēdējā daļa, tā daļa, kurā valdzinoši jautrās, bezbēdīgās melodijas vidū pēkšņi ieskanas tik sāpīgas, gandrīz traģiskas skumjas... Bet

domas, ko rosināja Mocarta skaņas, neattiecās uz Katju. Raudzīdamies uz to, viņš tikai domāja: «Šī jaunkundze taču labi spēlē un pati arī nav neglīta.»

Nospēlējusi sonāti, Katja, no taustiņiem rokas nepacēlusi, jautāja: «Vai pietiek?» Arkadijs atbildēja, ka neuzdrošinās viņu vairāk apgrūtināt, un sāka runāt ar viņu par Mocartu, jautāja — vai pati izvēlējusies šo sonāti, vai kāds viņai to ieteicis. Bet Katja atbildēja strupi: viņa it kā paslēpās, ievilkās sevī. Kad ar viņu tā mēdza notikt, viņa tik drīz sevi neatklāja, viņas seja tad kļuva stūrgalvīga, gandrīz trula. Katja nebija bikla, bet gan nezticējās, jo māsa audzinot viņu bija mazliet iebiedējusi, par ko, protams, mātai pašai nebija ne jausmas. Beidzot Arkadijs piesauca atgriezušos Fifi un, lai nebūtu jāgarlaikojas, laipni smaidīdams, sāka glaudīt tam galvu. Katja atkal ķērās pie savām puķēm.

Bet Bazarovs pa to laiku cīnījās kāršu spēlē. Anna Sergejevna spēlēja kārtis meistariski, arī Porfirijs Platoničs prata sevi aizstāvēt. Bazarovs paspēlēja, kaut arī nedaudz, tomēr tas viņam ne visai patika. Pie vakariņu galda Anna Sergejevna atkal iesāka sarunu par botāniku.

— Iesim rīt no rīta pastaigāties, — viņa tam teica. — Es vēlos uzzināt no jums lauku stādu latīņu nosaukumus un to īpašības.

— Kam jums latīņu nosaukumi? — Bazarovs jautāja.

— Visur vajadzīga kārtība, — atbildēja viņa.

— Cik Anna Sergejevna brīnišķīga sievietel! — iesaucās Arkadijs, palicis vienatnē ar savu draugu viņiem ierādītajā istabā.

— Jā, — Bazarovs atbildēja, — tas ir sevišķis ar galvu. Nu, un pieredzējusi jau arī viņa ir.

— Kādā nozīmē tu to domā, Jevgeņij Vasiljič?

— Labā nozīmē, labā, mīlo Arkadij Nikolajič! Esmu pārlicināts, ka viņa arī savā muižā teicami saimnieko. Tikai brīnums nav viņa, bet tās māsa.

— Kā? Šī melnīgsnējā?

— Jā, šī melnīgsnējā. Viņa ir spirta, neskartā, bikla, klusa, ir viss, ko vēlies. Ar to var nodarboties. No viņas, ko vien gribēsi, to arī iztaisīsi, bet otra — tā ir rūdīta.

Arkadijs Bazarovam neko neatbildēja, un abi likās gulēt katrs ar citādām domām galvā.

Arī Anna Sergejevna tajā vakarā domāja par saviem viesiem. Bazarovs viņai patika — viņš nekoķetēja un asi izteica savas domas. Anna Sergejevna saskatīja viņā kaut ko jaunu, ko nebija gadījies sastapt, un viņa bija ziņkārīga.

Anna Sergejevna bija diezgan dīvaina būtne. Būdama bez jebkādiem aizspriedu-

miem, pat bez stipras pārlicības, viņa ne no kā nevairījās un ne pēc kā netiecās. Viņa daudz ko skaidri redzēja, daudz kas viņu interesēja, bet nekas neapmierināja pilnīgi, nez vai viņa maz vēlējās būt pilnīgi apmierināta. Viņas prāts bija ziņkārīgs un vienaldzīgs vienā un tai pašā laikā; viņas šaubas nekad nenorima līdz aizmirstībai un nekad nepieauga līdz trauksmei. Ja Anna Sergejevna nebūtu bagāta un neatkarīga, viņa varbūt būtu metusies cīņā, iedegusies kaislībās... Bet viņai bija viegli dzīvot, lai gan dažreiz nācās garlaikoties, un viņa bez steigas pavadīja dienu pēc dienas, tikai reizēm uztraukdamās. Varavīksnes krāsas iemirdzējās dažreiz arī viņas acu priekšā, bet viņa atviegloti uzelpoja, kad tās apdzisa, un tādēļ neskuma. Viņas iztēle sniedzās pat pāri tā robežām, ko pēc parastās morāles likumiem uzskata par atļautu; bet arī tad viņas valdziņoši slaidajā un mierīgajā ķermenī asinis kā vienmēr ritēja lēni. Dažreiz, izkāpusi no smaržīgas vannas sasilusi un atmaigusi, viņa nogrima domās par dzīves niecīgumu, skumīgumu, par darbu un ļaunumu... Viņas dvēseli pēkšņi pārņem drosme, uzbango cēli centieni, bet no puspievērtā loga uzpūš caurvējš, un Anna Sergejevna saraucas, sāk gausties, kļūst gandrīz vai nikna, un šajā mirklī viņai ir tikai viena vēlēšanās — lai uz viņu nepūstu šis nejaukais vējš.

Kā visas sievietes, kurām nav bijusi izde-

vība mīlēt, viņa pēc kaut kā tiecās, pati nezinādama, pēc kā īsti. Patiesībā viņai negribējās nekā, lai gan viņai likās, ka grib visu. Nelaiķi Odincovu viņa nebija lāgā ieredzējusi (viņa bija apprecējusies aiz aprēķina, kaut gan droši vien nebūtu bijusi ar mieru kļūt viņa sieva, ja neuzskatītu to par labu cilvēku) un iemantoja slēptu riebumu pret visiem vīriešiem, par kuriem domāja ne citādi kā par netīrīgiem, smagiem un miegainiem, glēvi apnicīgiem radījumiem. Reiz kaut kur ārzemēs viņa bija sastapusi jaunu, skaistu zviedru ar bruņiniecisku sejas izteiksmi, godīgām, zilām acīm zem atklātās pieres; viņš uz Odincovu bija atstājis dziļu iespaidu, bet tas tomēr netraucēja viņai atgriezties Krievijā.

«Dīvains cilvēks šis ārsts!» viņa domāja, gulēdama savā krāšņajā gultā uz mežģiņu spilveniem zem vieglas zīda segas... Anna Sergejevna bija mantojusi no tēva daļiņu viņa tieksmju uz greznību. Viņa ļoti mīlēja savu grēcīgo, bet labo tēvu, un viņš to bija dievinājis, draudzīgi jokojies ar viņu kā ar līdzīgu un pilnīgi tai uzticējies, prasījis padomus. Savu māti viņa tikko atcerējās.

«Dīvains ir šis ārsts!» tā klusībā atkārtoja. Viņa izstaipījās, pasmaidīja, palika rokas zem galvas, pēc tam pārskrēja ar acīm pāris lappusēm muļķīgā franču romānā, izlaida no rokām grāmatu — un aizmiga tīra un vēsa tīrā un smaržīgā veļā.

Nākošajā rītā Anna Sergejevna tūlīt pēc brokastīm devās ar Bazarovu botanizēt un atgriezās īsi pirms pusdienām; Arkadijs nebija nekur projām gājis, bet pavadījis kādu stundu ar Katju. Arkadijam nebija ar viņu garlaicīgi, viņa pati ierosināja atkārtot vakardienas sonāti; bet, kad Odincova beidzot atgriezās, kad viņš to ieraudzīja, — sirds pēkšņi sažņaudzās... Anna Sergejevna nāca pa dārzu mazliet nogurušā gaitā; viņas vaigi sārtoja un acis zem apaļās salmu cepures mirdzēja spožāk nekā parasti. Viņa grozīja pirkstos lauku zieda tievo kātiņu, vieglā mantiņa bija noslīdējusi viņai uz elkoņiem un platās, pelēkās cepures lentes pieklāvušās pie krūtīm. Bazarovs gāja viņai nopakaļus pašapzinīgs un nevērīgs kā vienmēr, bet viņa sejas izteiksme, lai gan jautra un pat vēlīga, Arkadijam nepatika... Nomurminājis caur zobiem: «Sveiks!» — Bazarovs devās uz savu istabu, bet Odincova izklaidīgi paspieda Arkadijam roku un arī pagāja viņam garām.

«Sveiks...» nodomāja Arkadijs. «Vai tad mēs šodien neesam tikušies?»

XVII

Laiks (kā zināms) dažreiz lido kā putns, dažreiz velkas kā gliemezis; bet cilvēkam mēdz būt sevišķi labi tad, kad viņš pat nemanā, vai ātri vai lēni tas pāiet. Arkadijs un Bazarovs tieši tādā veidā pavadīja pie Odin-

covas dienas piecpadsmit. To pa daļai sek-
mēja kārtība, kādu viņa bija ieviesusi savā
mājā un dzīvē. Viņa stingri pie tās turējās
un piespieda citus tai pakļauties. Viss dienas
gaitā notika zināmā laikā. No rīta tieši pulk-
sten astoņos visa sabiedrība sapulcējās uz
tēju; no tējas līdz brokastīm katrs darīja, ko
vēlējās, bet pati namamāte kārtoja darīšanas
ar pārvaldnieku (muiža bija izdota grunts
nomā), ar mājas pārzini, ar galveno saim-
nieci. Pirms pusdienām sabiedrība atkal sa-
nāca kopā uz pārrunām vai lasīšanu; vakarus
veltīja pastaigai, kāršu spēlei, muzikai; pus-
vienpadsmitos Anna Sergejevna devās uz
savu istabu, deva norīkojumus nākošajai
dienai un gāja gulēt. Bazarovam nepatika
šis vienmērīgais, mazliet svinīgais ikdienas
dzīves ritms. «Rit kā pa sliedēm,» viņš teica;
livrejotie sulaiņi, cienīgie mājas pārvaldnieki
aizskāra viņa demokratiskās jūtas. Viņš do-
māja, ja jau nu dzīves kārtība ir tāda, tad
arī pusdienot vajadzētu pēc angļu modes —
frakās un ar baltām kaklasaitēm. Viņš vien-
reiz par to runāja ar Annu Sergejevnu. Viņa
izturējās tā, ka ikviens cilvēks vaļsirdīgi vi-
ņai izteica savas domas. Anna Sergejevna
uzklausa to un sacīja: «No jūsu viedokļa,
jums taisnība — un varbūt šajā gadījumā es
esmu lielmāte; bet laukos nevar dzīvot ne-
kārtīgi, garlaicība nomāks,» — un joprojām
darīja pēc saviem ieskatiem. Bazarovs kur-
nēja; bet ir viņam, ir Arkadijam tāpēc jau

arī bija tik viegli dzīvot pie Odincovas, ka tās mājā viss «ritēja kā pa sliedēm». Ar visu to abos jaunajos cilvēkos jau kopš viņu pirmajām uzturēšanās dienām Nikolškā bija notikusi pārmaiņa. Bazarovā, pret kuru Anna Sergejevna acīm redzot izturējās labvēlīgi, lai gan reti kad piekrita viņam, sāka izpausties senāk nemanīts nemiers: viņš ātri uzbudinājās, runāja nelabprāt, raudzījās dusmīgi un nevarēja nosēdēt uz vietas, it kā viņu kāds urdītu; bet Arkadijs, kas pats sevī bija galīgi izlēmis, ka ir iemīlējies Odincovā, sāka nodoties klusām skumjām. Taču šīs skumjas netraucēja Arkadiju tuvināties Katjai; tās viņam palīdzēja pat nodibināt ar viņu sirsnīgas, draudzīgas attiecības. «Viņa mani neciena! Lai jau! Bet šī labā dvēsele mani neatstumj,» Arkadijs domāja, un sirds tam no jauna izjuta augstsirdības jūtu saldumu. Katja neskaidri nojauta, ka viņš tās sabiedrībā meklē sev mierinājumu, un neliedza ne viņam, ne sev pa daļai kautrās, pa daļai sirsnīgās draudzības prieku. Annas Sergejevnas klātbūtnē viņi nesarunājās: Katja vienmēr jutās nebrīva zem māsas vērīgā skatiena, bet Arkadijs, kā tam jābūt ar iemīlējušos cilvēku, sava mīlas objekta tuvumā nespēja nekam citam pievērst uzmanību, bet labi viņam bija tikai ar Katju. Viņš jūta, ka nav spējīgs saistīt Odincovu, kļuva nedrošs un mulsa, kad palika ar viņu divatā; arī viņa nezināja, ko tam teikt: viņa uzskatīja, ka

Arkadijs pārāk jauns. Turpretim ar Katju Arkadijs bija draudzīgs; viņš izturējās pret Katju augstsirdīgi, netraucēja viņu izteikties par iespaidiem, ko viņa guvusi no muzikas, stāstiem, dzejoļu lasīšanas un citiem niekiem, pats nemanīdams vai neapzinādami, ka šie *nieki* ieinteresē arī viņu. Katja savukārt ļāva viņam skumt. Arkadijs jutās labi ar Katju, Odincovu — ar Bazarovu, un tādēļ parasti notika tā: abi pāriši, pabijuši mazliet kopā, aizgāja katrs uz savu pusi, īpaši pastaigu laikā. Katja *dievināja* dabu, arī Arkadijs to mīlēja, lai gan neuzdrošinājās to atzīt; Odincova, tāpat kā Bazarovs, bija pret dabu diezgan vienaldzīga. Gandrīz pastāvīga mūsu draugu nošķiršanās nepalika bez sekām: viņu attiecības sāka mainīties. Bazarovs vairs nerunāja ar Arkadiju par Odincovu, pārstāja pat nosodīt viņas «aristokratiskos paradumus»; tiesa, Katju viņš slavēja tāpat kā senāk, tikai deva padomu apvaldīt tajā sentimentālās tieksmes, taču viņa uzslavas bija steidzīgas, padomi sausi, un vispār tas ar Arkadiju sarunājās daudz retāk nekā agrāk... viņš it kā vairījās, it kā kaunējās no tā...

Arkadijs to visu manīja, taču paturēja pie sevis savus novērojumus.

Visa šā «jaunuma» īstais iemesls bija jūtas, ko Odincova bija izraisījusi Bazarovā, jūtas, kuras viņu mocīja un kaitināja un no kurām viņš tūdaļ būtu atteicies ar nicīgiem smieklīem un ciniskām lamām, ja kāds kaut vai

iztālēm būtu viņam licis domāt, ka iespējams tas, kas viņā norisinājās. Bazarovs bija liels sieviešu un sieviešu skaistuma cienītājs, bet mīlestību ideālā vai, kā viņš mēdza teikt, romantiskā nozīmē sauca par blēņām, nepiedodamu ģeķību, uzskatīja bruņnieciskās jūtas par kaut ko līdzīgu kroplībai vai slimībai un ne vienreiz vien izteica savu izbrīnu, kāpēc Togenburgu nav iesēdinājuši trako mājā ar visiem minnezingeriem un trubadūriem. «Ja tev patik sievietē,» viņš mēdza teikt, «centies panākt savu: ja nevari — nu, tad nav vajadzīgs, ej projām — pasaule bojā neaizies.» Odincova tam patika; par to izplatītās baumas, tās domu brīvība un neatkarība, nepārprotami labvēlīgais noskaņojums pret viņu — viss, likās, runāja viņa labā, bet Bazarovs drīz vien saprata, ka ar Odincovu «savu nepanākt», bet atsacīties no tās, sev par brīnumu, viņam nebija spēka. Viņa asinis iekvēlojās, tiklīdz iedomājās par Odincovu; viņš būtu viegli ticis galā ar savām asinīm, bet kaut kas cits bija ieviesies viņā, ko tas nekādi negribēja pieļaut, par ko vienmēr bija zobojies, kas kaitināja tā augstprātību. Sarunās ar Annu Sergejevnu Bazarovs vēl vairāk nekā agrāk izrādīja savu vienaldzīgo nicinājumu pret visu romantisko, bet, vienatnē palicis, ar sašutumu apzinājās romantiķi pats sevi. Tad viņš devās uz mežu un staigāja lieliem soļiem, lauздams ceļā pagadījušos zarus un lamādams pusbalsī gan Odincovu, gan sevi,

vai arī uzlīda šķūnī uz siena un, ietiepīgi aizvēris acis, pūlējās aizmigt, kas tam, protams, ne vienmēr izdevās. Viņš pēkšņi iedomājās, ka šīs tiklās rokas kādreiz apvīsies ap viņa kaklu, ka šīs lepnās lūpas atbildēs viņa skūpstiem, ka šīs gudrās acis maigi — jā, maigi gremdēsies viņa acīs, un galva tam apskurba, viņš uz mirkli aizmirsās, līdz atkal uzliesmoja sašutums. Viņš sevi notvēra pie visāda veida «apkaunojošām» domām, it kā nelabais to ķircinātu. Viņam dažreiz likās, ka arī Odincovā notiek pārmaiņa, ka tās seja pauž kaut ko sevišķu, ka varbūt . . . Bet te viņš parasti cirta kāju pie zemes vai grieza zobus un draudēja sev ar dūri.

Bet īstenībā Bazarovs nebija daudz kļūdījis. Viņš bija satraucis Odincovas iztēli; viņai tas interesēja, tā daudz par viņu domāja. Bazarova prombūtnē tā neskuma, negaidīja viņu, bet, tam ierodoties, tūdaļ kļuva možāka; labprāt palika ar to divatā un labprāt runājās pat tad, kad tas kaitināja viņu vai apvainoja viņas gaumi, smalkos ieradumus. Odincova it kā gribēja ir viņu pārbaudīt, ir sevi izdibināt.

Kādreiz Bazarovs, staigādams ar viņu pa dārzu, pēkšņi drūmā balsī paziņoja, ka nodomājis drīzumā aizbraukt uz sādžu pie tēva . . . Odincova nobāla, it kā viņai kas sirdī būtu iedūris un tā iedūris, ka viņa izbrīnījās un ilgi pēc tam domāja par to, ko tas varētu nozīmēt. Bazarovs paziņoja par savu aizbrauk-

šanu, nevis gribēdams viņu pārbaudīt, redzēt, kas no tā iznāks: viņš nekad «neizgudroja». Tās dienas rītā viņš bija ticis ar tēva mājas pārvaldnieku — savu bijušo audzinātāju Timofejiču. Šis Timofejičs, manīgs un nīprs večuks, izbalējušiem, dzelteniem matiem, vēja appūstu, sarkanu seju un sīkām asaru lāsītēm piemiegtajās acīs, pēkšņi negaidot nostājās Bazarova priekšā savos īsajos biežās, zilgani pelēkās vadmalas svārkos, apjozies ar siksnu, ar trānu smērētiem zābakiem kājās.

— Ā, sveiks, vecais! — Bazarovs iesaucās.

— Sveicināti, mīlais Jevgeņij Vasiļjič, — večuks atteica un priecīgs pasmaidīja, un visa viņa seja pēkšņi pārklājās ar grumbām.

— Kādēļ tu ieradies? Vai man pakaļ atsūtīja?

— Apžēlojieties, mīlais, kā nu tā var! — Timofejičs sāka stostīties. (Viņš atcerējās stingro norādījumu, ko kungs bija devis, projām braucot.) — Uz pilsētu kungu darīšanās braucām un padzirdējām par jums, jūsu žēlastība, tad, rau, iegriezāties pa ceļam, tas ir, paskatīties uz jums, jūsu žēlastība... bet citādi — kā nu drīkstētu traucēt!

— Nemelo nu! — Bazarovs viņu pārtrauca.

— Vai tad uz pilsētu tev pa šo ceļu jābrauc?

Timofejičs pamiņājās un neko neatbildēja.

— Vai tēvs vesels?

— Paldies dievam.

— Un māte?

— Arī Arina Vlasjevna, lai slavēts dievs.

— Laikam gaida mani?

Večuks pašķieba savu mazo galviņu.

— Ak Jevgeņij Vasiļjič, kā tad nu negaida! Dievs mans liecinieks, sirds aiz bēdām sagurusi, uz jūsu vecākiem skatoties.

— Nu labi, labi! Neizpušķo nu! Saki viņiem, ka drīz būšu.

— Klausos, — nopūzdamies atbildēja Timofejičs.

Izgājis no mājas, viņš ar abām rokām uzmauca sev galvā cepuri, iekāpa vecajā, vieglajā droškā, ko bija atstājis aiz vārtiem, un aizbrauca sīkiem rikšiem, tikai ne pilsētas virzienā.

Tās pašas dienas vakarā Odincova sēdēja ar Bazarovu savā istabā, bet Arkadijs stāigāja pa zāli un klausījās, kā Katja spēlē. Kņaze aizgāja augšā uz savām istabām. Viņa vispār nevarēja ciest viesus un it īpaši šos «jaunos mežonūs», kā viņa tos dēvēja. Viesu pieņemamās istabās viņa tikai bozās, toties savās telpās savas istabenes priekšā dažreiz tā ārdījās, ka aube uz galvas lēkāja kopā ar parūku. Odincova to visu zināja.

— Kā tad jūs tā taisāties aizbraukt, — viņa iesāka, — bet jūsu solījums?

Bazarovs satrūkās.

— Kāds?

— Vai esat aizmirsis? Jūs gribējāt man pasniegt dažas ķīmijas stundas.

— Neko darīt! Mani gaida tēvs, ilgāk vilcināties nevaru. Starp citu, jūs varat izlasīt *Pelouse et Frémy, Notions générales de Chimie*¹; grāmata ir laba un uzrakstīta saprotami. Jūs tajā atradīsiet visu, kas vajadzīgs.

— Bet atcerieties: jūs man apgalvojāt, ka grāmata nevar aizstāt... esmu aizmirsusi, kā jūs izteicāties, bet jūs zināt, ko es gribu teikt... atceraties?

— Neko darīt! — Bazarovs atkārtoja.

— Kādēļ jābrauc? — Odincova paklusu jautāja.

Viņš palūkojās uz to. Odincova bija atspiedusi galvu pret krēsla atzveltni un sakrustojusi līdz elkoņiem kailās rokas uz krūtīm. Vientuļās lampas gaismā, ko klāja izgriezts papīra abažūrs, viņa šķita bālāka. Platais, baltais tērps ar savām mīkstajām krokām apņēma visu viņas augumu; tikko manāmi bija viņas sakrustoto kāju pirkstgali.

— Bet kādēļ jāpaliek? — Bazarovs atbildēja.

Odincova mazliet pagrieza galvu.

— Kā — kādēļ? Vai tad jums pie manis nepatīk? Varbūt jūs domājat, ka šeit pēc jums neilgosies?

— Es par to esmu pārliecināts.

Odincova kādu brīdi klusēja.

— Veltīgi jūs tā domājat. Patiesībā es jums neticu. Jūs to nevarējāt teikt nopietni. —

¹ Peluza un Fremi «Ķīmijas pamati».

Bazarovs joprojām sēdēja nekustēdamies.
— Jevgeņij Vasiļjič, kādēļ jūs klusējat?

— Ko tad lai es jums teiktu? Pēc cilvēkiem vispār nav vērts ilgoties, bet jums pēc manis jau nepavisam.

— Kādēļ tad tā?

— Es esmu parasts cilvēks, neinteresants. Runāt neprotu.

— Jūs pavadiniet uz glaimiem, Jevgeņij Vasiļjič.

— Man nav tāda paraduma. Vai tad jūs pati nezināt, ka dzīves daiļā puse man ir nepieejama, tā puse, kuru jūs tā cienāt?

Odincova kodīja kabatas lakatiņa stūri.

— Domājiet, ko gribat, bet man būs garlaicīgi, kad jūs aizbrauksiet.

— Arkadijs paliks, — Bazarovs piebilda.

Odincova viegli paraustīja plecu.

— Man būs garlaicīgi, — viņa atkārtoja.

— Vai tiešām? Katrā ziņā ilgi jūs negar laikosieties.

— Kādēļ jūs tā domājat?

— Tādēļ, ka jūs pati man teicāt, ka garlaikojaties tikai tad, kad tiek izjaukta jūsu kārtība. Jūs tik nemaldīgi pareizi esat iekārtojusi savu dzīvi, ka tajā nevar būt vietas ne garlaicībai, ne skumjām... nekādām smagām izjūtām.

— Un jūs atzīstat, ka esmu nemaldīga... tas ir, ka es tik pareizi esmu iekārtojusi savu dzīvi?

— Kā nu ne! Lūk, piemēram: pēc dažām

minūtēm pulkstenis sitīs desmit, un es jau iepriekš zinu, ka jūs mani dzīsiet projām.

— Nē, nedzīšu vis, Jevgeņij Vasiļjič. Jūs varat palikt. Atveriet tur to logu... man trūkst elpas.

Bazarovs piecēlās un atgrūda logu. Tas tūdaļ ar troksni atvērās... Viņš nebija gaidījis, ka logs tik viegli atvērsies; turklāt viņam drebēja rokas. Tumšā, maigā nakts ielūkojās istabā ar savām gandrīz melnajām debesīm, klusi šalčošajiem kokiem un brīvā, tīrā gaisa svaigo smaržu.

— Nolaidiet aizkaru un apsēdieties! — notice Odincova. — Es gribu papļāpāt ar jums pirms jūsu aizbraukšanas. Pastāstiet man kaut ko par sevi: jūs nekad par sevi nerunājat.

— Es cenšos runāt ar jums par derīgām lietām, Anna Sergejevna.

— Jūs esat ļoti kautrīgs... Bet man gribētos dzirdēt kaut ko par jums, par jūsu ģimeni, jūsu tēvu, kura dēļ jūs mūs pametat.

«Kādēļ viņa runā tādus vārdus?» domāja Bazarovs.

— Tas viss ne mazākā mērā nav interesanti, — viņš teica skaļi, — īpaši jums; mēs esam tumši ļautiņi...

— Un es, pēc jūsu domām, aristokrate?

Bazarovs pacēla acis uz Odincovu.

— Jā, — viņš sacīja pārspīlēti asi.

Viņa iesmējās.

— Es redzu, jūs mani maz pazīstat, lai gan

apgalvojat, ka visi cilvēki līdzīgi cits citam un ka tos nav vērts pētīt. Es jums kādreiz pastāstīšu par savu dzīvi... bet jūs man vispirms izstāstīsiet savējo.

— Es jūs pazīstu maz, — Bazarovs atkātoja. — Varbūt jums taisnība; varbūt tiešām katrs cilvēks ir mīkla. Ņemsim piemēra dēļ jūs, jūs vairāties no sabiedrības, jums tajā ir grūti — un uzaicināt pie sevis dzīvot divus studentus. Kādēļ jūs ar jūsu prātu, ar jūsu skaistumu dzīvojat laukos?

— Kā? Kā jūs to teicāt? — dzīvi iesaucās Odincova. — Ar manu... skaistumu?

Bazarovs sadrūma.

— Tas vienalga, — viņš nomurmināja, — es gribēju teikt, ka lāgā nesaprotu, kāpēc jūs esat apmetusies uz dzīvi laukos.

— Jūs to nesaprotat... Tomēr jūs to sev kaut kā izskaidrojat?

— Jā... es domāju, ka jūs pastāvīgi dzīvojat uz vietas tāpēc, ka esat sevi izlutinājusi, tāpēc, ka ļoti mīlat komfortu, ērtības, bet pret visu pārējo esat ļoti vienaldzīga.

Odincova atkal iesmējās.

— Jūs nepavisam negribat ticēt, ka es būtu spējīga aizrauties.

Bazarovs paskatījās uz viņu caur pieri.

— Ziņkāres dēļ — varbūt, bet ne citādi.

— Tiešām? Nu, tagad es saprotu, kāpēc mēs abi esam sadraudzējušies: jūs taču arī esat tāds pats kā es.

— Mēs — sadraudzējušies... — klusi atkārtoja Bazarovs.

— Ak!... Es taču aizmirsu, ka jūs vēlaties aizbraukt.

Bazarovs piecēlās. Lampa blāvi dega satumsušās, smaržas pilnās, klusās istabas vidū, caur vēsmas šūpoto aizkaru ieplūda kairais nakts dzestrums, bija dzirdami tās noslēpumainie čuksti. Odincova sēdēja gluži kā sastingusi, bet viņu pamazām pārņēma apslēpts satraukums... Tas pārņēma arī Bazarovu. Viņš pēkšņi sajuta, ka ir divatā ar jaunu, skaistu sievieti...

— Uz kurieni jūs? — viņa lēni jautāja.

Bazarovs neko neatbildēja un apsēdās uz krēsla.

— Tātad jūs uzskatāt mani par mierīgu, izlutinātu, izlepušu radījumu, — viņa turpināja tādā pašā balsī, acis no loga nenolaizdama. — Bet es zinu par sevi to, ka esmu ļoti nelaimīga.

— Jūs esat nelaimīga? Kādēļ? Vai tiešām jūs pievēršat kādu nozīmi nejdzīgajām tenkām?

Odincova sadrūma. Viņai bija dusmas, ka tas sapratis viņu *tā*.

— Mani šīs tenkas pat neskundina, Jevgeņij Vasiļjič, un es esmu pārāk lepna, lai atļautu tām sevi aizskart. Esmu nelaimīga tāpēc... ka manī nav vēlēšanās, patikas dzīvot. Jūs raugāties uz mani ar neuzticību, jūs domājat: to runā «aristokrate», kura tērpusies

mežģinēs un sēž uz samta krēsla. Es arī nenoliedzu: man patīk tas, ko jūs saucat par komfortu, bet tai pašā laikā man nav lielas patikas dzīvot. Saskaņojiet šo pretrunu, kā protat. Protams, tas viss jūsu acīs ir romantisms.

Bazarovs papurināja galvu.

— Jūs esat veselīga, neatkarīga, bagāta. Kā tad vēl trūkst? Ko jūs vēlaties?

— Ko es vēlos? — Odincova atkārtoja un nopūtās. — Esmu ļoti nogurusi, esmu veca; man liekas, ka es dzīvoju jau ļoti sen. Jā, esmu veca, — viņa piebilda, klusu uzvilkdama mantiļas stūrus uz kailajām rokām. Viņas acis sastapās ar Bazarova acīm, un viņa tikko jaušami pietvīka. — Man jau ir tik daudz atmiņu: dzīve Pēterburgā, bagātība, tad nabadzība, tad tēva nāve, apprecēšanās, tad ārzemju brauciens, kā pienākas... atmiņu daudz, bet nav ko atcerēties, un man priekšā — garš garš ceļš, bet mērķa nav... Un man negribas iet.

— Vai jūs esat tā vīlusies? — Bazarovs jautāja.

— Nē, — vilcinādamās teica Odincova, — bet es neesmu apmierināta. Šķiet, ja es varētu kādam stipri pieķerties...

— Jūs vēlaties iemīlēties, — Bazarovs viņu pārtrauca, — bet iemīlēties jūs nespējat: lūk, tā ir jūsu nelaime.

Odincova aplūkoja savas mantiļas piedurknes.

— Es nespētu iemīlēties? — viņa jautāja.

— Nezin vis! Tikai velti es to nosaucu par nelaimi. Drīzāk tas ir nožēlas vērts, ar kuru šādi joki notiek.

— Kas notiek?

— Iemīlēšanās.

— Bet kā jūs to zināt?

— Esmu dzirdējis, — Bazarovs nikni atcirta.

«Tu koķetē,» viņš nodomāja, «tu garlaikoies un aiz gara laika kaitini mani, bet man...» Sirds viņam tiešām vai pušu plīsa.

— Turklāt jums varbūt pārāk lielas prasības, — Bazarovs noteica, saliekdami ar visu augumu uz priekšu un rotaļādami ar krēsla bārkstīm.

— Varbūt. Manuprāt — visu vai neko. Dzīvi pret dzīvi. Ja esi paņēmis manu, tad atdod savu bez nožēlas un atpakaļ skatīšanās. Ja tā nav, tad labāk nevajag.

— Tur nav ko iebilst, — sacīja Bazarovs, — šis noteikums ir taisnīgs, un es brīnos, ka jūs līdz šim... neesat atradusi, ko vēlaties.

— Bet vai jūs domājat, ka ir viegli kaut kam sevi pilnīgi atdot!

— Nav viegli, ja sāk prātot un nogaidīt, pats sevi augstāk novērtēt, dārgu turēt; bet neprātojot atdoties ir ļoti viegli.

— Kā tad sevi lai nevērtē, netur dārgu? Ja man nav nekādas vērtības, kam tad ir vajadzīga mana uzticība?

— Man gar to nav daļas; to lai izšķir otrs, kāda ir mana vērtība. Galvenais — jāprot sevi atdot.

Odincova atliecās no krēsla atzveltnes.

— Jūs runājat tā, — viņa iesāka, — it kā pats būtu visu to izbaudījis.

— To es tikai tā starp citu teicu, Anna Sergejevna: tas viss, kā jūs zināt, uz mani neattiecas.

— Bet vai jūs spētu sevi atdot?

— Nezinu, negribu lielīties.

Odincova neko neatbildēja, un Bazarovs aplusa. No viesistabas līdz viņiem atplūda klavieru skaņas.

— Kā tad Katja tik vēlu spēlē, — Odincova piebilda.

Bazarovs piecēlās.

— Jā, tagad tiešām ir vēls, jums laiks iet dusēt.

— Pagaidiet, uz kuriem jūs steigzaties... man vēl jāsaka jums viens vārds.

— Kāds?

— Pagaidiet! — Odincova čukstēja.

Viņas skatiens apstājās pie Bazarova; likās, ka viņa to uzmanīgi aplūkoja.

Viņš pagāja dažus soļus pa istabu, tad pēkšņi tuvojās tai, steidzīgi pateica «sveiki», saspieda tās roku tā, ka viņa tikko neiekliedzās, un izgāja. Viņa pielika savus salīpušos pirkstus pie lūpām, papūta uz tiem, un pēkšņi, strauji piecēlusies no krēsla, ātriem soļiem devās uz durvīm, it kā gribēdama aicināt Ba-

zarovu atpakaļ... Ienāca istabene ar karafi uz sudraba paplātes. Odincova apstājās, lika istabenei aiziet, un atkal atsēdās, un atkal nogrima domās. Viņas matu pīne atrisa un kā tumša čūska nokrita uz pleca. Lampa vēl ilgi dega Annas Sergejevnas istabā, un ilgi viņa sēdēja nekustēdamās, tikai reizēm pārvilkdama ar pirkstiem pār savām rokām, ko viegliņām knaibīja nakts dzestrums.

Bet Bazarovs pēc pāris stundām atgriezās savā guļamistabā rasā sabristiem zābakiem, izspūris un sadrūmis. Arkadijs sēdēja pie galda ar grāmatu rokā, līdz augšai aizpogātos svārkos.

— Tu vēl neguli? — Bazarovs teica it kā sapīcis.

— Šodien tu ilgi sēdēji ar Annu Sergejevnu, — sacīja Arkadijs, neatbildēdams uz viņa jautājumu.

— Jā, es ar viņu sēdēju visu laiku, kamēr jūs ar Katerinu Sergejevnu spēlējāt klavieres.

— Es nespēlēju... — Arkadijs iesāka un apklusā. Viņš juta, ka acīs spiežas asaras, bet negribējās raudāt sava zobgalīgā drauga priekšā.

XVIII

Nākamajā dienā, kad Odincova ieradās pie tējas galda, Bazarovs ilgi sēdēja, pārlicies pār savu tasīti, tad pēkšņi paskatījās uz viņu. Viņa pavērsās pret Bazarovu, it kā tas būtu viņu pagrūdis, un tam likās, ka seja viņai

pa nakti kļuvusi mazliet bālāka. Viņa drīz vien aizgāja uz savu istabu un ieradās tikai brokastīs. No rīta liņāja, nebija iespējams pastaigāties. Visa sabiedrība sapulcējās viesistabā. Arkadijs sameklēja pēdējo žurnāla numuru un sāka lasīt. Kņaze, pēc sava ieraduma, vispirms izrādīja izbrīnu, it kā viņš būtu pasācis ko nepieklājīgu, tad sāka nikni uz viņu raudzīties, bet Arkadijs nepievērsa tai uzmanību.

— Jevgeņij Vasiļjič, — sacīja Anna Sergejevna, — iesim manā istabā... Gribu jums pajautāt... Jūs vakar minējāt kādu rokasgrāmatu...

Viņa piecēlās un gāja uz durvīm. Kņaze skatījās apkārt ar tādu izteiksmi, it kā vēlētos teikt: «Paraugieties, paraugieties, kā es brīnos!» — un atkal sāka cieši lūkoties uz Arkadiju, bet viņš pacēla balsi, saskatījās ar Katju, kurai sēdēja blakus, un turpināja lasīt.

Odincova ātriem soļiem aizgāja līdz savam kabinetam. Bazarovs veikli viņai sekoja, acis nepacēlis un tikai ar dzirdi uztverdams viņa priekšā slīdošā zīda tērpa smalko švīkstoņu un čaukstoņu. Odincova atsēdās tajā pašā krēslā, uz kura bija sēdējusi vakar, arī Bazarovs ieņēma savu vakarējo vietu.

— Kā tad sauc to grāmatu? — viņa iesāka pēc nelielas klusēšanas.

— *Pelouse et Frémy, Notions générales...* — Bazarovs atbildēja. — Starp citu, jums var ieteikt arī *Ganot, Traité élémentaire*

*de physique expérimentale*¹. Šajā sacerējumā zīmējumi ir skaidrāki, un vispār šī mācību grāmata...

Odincova izstiepa roku.

— Jevgeņij Vasiļjevič, atvainojiet mani, bet es jūs ataicināju šurp ne tādēļ, lai spriedelētu par mācību grāmatām. Man gribējās atjaunot mūsu vakardienas sarunu. Jūs aizgājāt tik pēkšņi... Vai jums nebūs garlaicīgi?

— Esmu jūsu rīcībā, Anna Sergejevna. Bet par ko tad mēs vakar runājām?

Odincova palūkojās iesāņus uz Bazarovu.

— Mēs, liekas, runājām par laimi. Es jums stāstīju par sevi. Es nule minēju vārdu «laime». Sakiet, kāpēc pat tad, kad mēs izjūtam, piemēram, muziku, jauku vakaru, sarunājamies ar simpatiskiem cilvēkiem, kāpēc viss tas šķiet drīzāk kā kādas bezgalīgas, kaut kur esošas laimes mājiens, nevis patiesa laime, tas ir, tāda, kas pieder mums pašiem. Kādēļ tas tā? Varbūt jūs neko līdzīgu neizjūtat?

— Jūs zināt parunu: «Labi ir tur, kur mūsu nav,» — Bazarovs iebilda, — turklāt, jūs pati vakar sacījāt, ka neesat apmierināta. Bet manā galvā tiešām tādas domas nerodas.

— Varbūt tās liekas jums smieklīgas?

— Nē, bet tās man nenāk prātā.

— Tiešām? Ziniet, es ļoti vēlētos zināt, par ko jūs domājat.

¹ Gano, Eksperimentālās fizikas elementārais kurss. (Franc.)

— Kā? Es jūs nesaprotu.

— Paklausieties, es sen gribēju tikt skaidrībā ar jums. Man nav jums jāsaka, — jūs to sen zināt, — ka neesat parastais cilvēks; jūs vēl esat jauns — visa dzīve jums priekšā. Kam jūs gatavojaties? Kāda nākotne jūs gaida, es gribu sacīt — kādu mērķi jūs vēlaties sasniegt, kurp jūs ejat, kas jūsu dvēselē? Vārdu sakot: kas jūs īsti esat?

— Jūs mani pārsteidzat, Anna Sergejevna. Jūs taču zināt, ka es studēju dabas zinātnes, bet kas es...

— Jā — kas jūs esat?

— Es jau jums teicu, ka esmu nākamais aprīņķa ārsts.

Anna Segejevna nepacietīgi sakustējās.

— Kāpēc jūs to sakāt? Jūs pats tam neticat. Arkadijs tā man varētu atbildēt, bet ne jūs.

— Ar ko tad Arkadijs...

— Rimstieties! Vai ir iespējams, ka jūs apmierinātos ar tik šauru darbības loku, un vai jūs pats vienmēr neatkārtojat, ka medicīnu jūs neatzīstat. Jūs — ar savu patmīlību — aprīņķa ārsts! Jūs man tā atbildat, lai tiktu no manis vaļā, tāpēc ka neuzticaties man. Bet vai jūs zināt, Jevgeņij Vasiļjič, ka es spētu jūs saprast: es pati biju nabaga un patmīlīga tāpat kā jūs, izcietu varbūt tādus pašus pārbaudījumus kā jūs.

— Tas viss ir jauki, Anna Sergejevna, bet jūs man piedodiet... es vispār neesmu piera-

dis izteikt savas domas, un starp jums un mani ir tāds atstatums...

— Kāds atstatums? Jūs atkal teiksiet man, ka esmu aristokrate? Pietiek, Jevgeņij Vasiļjič! Es jums, liekas, pierādīju...

— Jā, un turklāt, — Bazarovs viņu pārtrauca, — kāds gan prieks runāt un domāt par nākotni, kas pa lielākai daļai nav atkarīga no mums? Ja izdosies kaut ko izdarīt — jauki, ja ne — vismaz tas apmierinās, ka neesi iepriekš veltīgi pļāpājis.

— Jūs draudzīgu sarunu nosaucat par pļāpāšanu... Vai varbūt jūs mani kā sievieti neturat par jūsu uzticības cienīgu? Jūs taču mūs visas nicināt.

— Jūs es nenicinu, Anna Sergejevna, un jūs to zināt.

— Nē, es neko nezinu... bet pieņemsim: es saprotu jūsu nevēlēšanos runāt par jūsu turpmāko darbību; bet tas, kas pašlaik jūsos noris...

— Noris! — Bazarovs atkārtoja. — It kā es būtu kāda valsts vai sabiedrība! Katrā ziņā tas nepavisam nav interesanti; un turklāt — vai cilvēks vienmēr var skaļi pateikt visu, kas viņā «noris»?

— Bet es neredzu, kāpēc nevar pateikt visu to, kas ir uz sirds.

— Vai *jūs* varat? — Bazarovs jautāja.

— Varu, — Anna Sergejevna atbildēja pēc nelielas šaubīšanās.

Bazarovs nolieca galvu.

— Jūs esat laimīgāka par mani.

Anna Sergejevna jautājoši pavērās viņā.

— Kā nu gribat, — viņa turpināja, — bet manī tomēr kaut kas sāka, ka mēs neesam veltīgi satikušies, ka mēs būsim labi draugi. Esmu pārliecināta, ka šī jūsu, kā to lai saka, jūsu saspīlētība, atturība beidzot izzudīs.

— Vai tad jūs esat pamanījusi manī atturību... un, kā jūs vēl izteicāties... saspīlētību?

— Jā.

Bazarovs piecēlās un piegāja pie loga.

— Un jūs vēlētos zināt šīs atturības iemeslu, jūs vēlētos zināt, kas manī noris?

— Jā, — Odincova atkārtoja ar tādām kā neizprotamām izbailēm.

— Un jūs nedusmosieties?

— Nē.

— Nē? — Bazarovs stāvēja ar muguru pret viņu. — Tad nu zināt, ka es jūs mīlu muļķīgi, bezprātīgi... Lūk, ko jūs esat pānākusi.

Odincova izstiepa uz priekšu abas rokas, bet Bazarovs piespieda pieri pie loga rūts. Viņam aizrāvās elpa; viss viņa augums manāmi trīsēja. Bet tās nebija jauneklīgā kautruma trīsas, ne pirmās atzīšanās saldās šausmas bija pārņēmušas viņu: viņā bangoja kaisle, spēcīga un smaga, — kaisle, kas līdzinās naidam un ir varbūt pat tam rada... Odincovai kļuva ir bail, ir žēl viņa.

— Jevgeņij Vasiļjič... — tā ierunājās, un neviļus maigums ieskanējās viņas balsī.

Bazarovs strauji atgriezās, uzmeta Odincovai alkatīgu skatienu un, satvēris viņas abas rokas, pēkšņi pievilka viņu pie savām krūtīm. Odincova tūlīt neatbrīvojās no viņa skaujām; bet mirkli vēlāk jau stāvēja tālu kaktā un skatījās no turienes uz Bazarovu. Viņš metās uz Odincovas pusi.

— Jūs neesat mani sapratis, — viņa straujās bailēs čukstēja.

Likās, ja viņš spers vēl soli, viņa iekliegšies... Bazarovs saknieba lūpas un izgāja no istabas.

Pēc pusstundas kalpone pasniedza Annai Sergejevnai zīmīti no Bazarova; tajā bija tikai viena vienīga rindiņa: «Vai man jāaizbrauc jau šodien, vai drīkstu palikt līdz rītdienai?» — «Kāpēc jāaizbrauc? Es nesapratu jūs — jūs nesapratāt mani,» viņam atbildēja Anna Sergejevna, bet pati pie sevis nodomāja: «Es jau sevi arī nesapratu.»

Līdz pusdienām Odincova nerādījās un visu laiku staigāja šurpu turpu pa savu istabu, rokas aiz muguras salikusi, paretam apstādamās gan pie loga, gan spoguļa priekšā, un lēni vilka ar lakatiņu gar kaklu, uz kura viņai vienmēr vēl rēgojās kvēls plankums. Viņa jautāja sev, kas spiedis viņu «panākt», pēc Bazarova izteiciena, tā atklātību un vai viņai nav bijis aizdomu par kaut ko... «Esmu vainīga,» viņa sacīja sev, «bet to es nevarēju pa-

redzēt.» Odincova nogrima domās un sarka, atcerēdamās Bazarova gandrīz zvēram līdzīgo seju, kad tas metās viņai klāt.

«Varbūt?» viņa pēkšņi iesaucās un apstājās, sapurināja cirtas... Viņa ieraudzīja sevi spogulī; atpakaļ atmestā galva ar noslēpumaino smaidu, pusaizvērtās acis un pusatvērtās lūpas, likās, stāstīja viņai šajā mirklī kaut ko tādu, no kā viņa pati samulsa...

«Nē,» viņa beidzot nolēma, «dievs zina, kurp tas novestu, ar tādām lietām nevar jokot, miers tomēr labāks par visu pasaulē.»

Viņas miers nebija satricināts, viņa bija apbēdināta un pat noraudājās, pati nezinādama, kādēļ, tikai ne apvainojuma dēļ. Viņa nejutās apvainota: drīzāk gan pati jutās vainīga. Dažādu neskaidru jūtu ietekmē, apzinoties aizejošo dzīvi, tiecoties pēc jaunā, viņa piespieda sevi noiet līdz zināmai robežai, piespieda sevi palūkoties aiz tās — un ieraudzīja tur pat ne bezdibeni, bet tukšumu... vai ne jēdzību.

XIX

Lai gan Odincova valdīja pār sevi, lai gan stāvēja pāri visiem aizspriedumiem, taču arī viņa jutās neveikli, kad ieradās ēdamistabā uz pusdienām. Tomēr tās noritēja diezgan gludi. Atbrauca Porfirijs Platonovičs un stāstīja dažādas anekdotes; viņš tikko kā bija atgriezies no pilsētas. Starp citu viņš pastāstīja,

ka gubernators Burdalu pavēlējis saviem sevišķu uzdevumu ierēdņiem nēsāt piešus, lai steidzamā gadījumā viņus varētu aizsūtīt uz kaut kurieni jāšus. Arkadijs paklusām sarunājās ar Katju un diplomātiski pakalpoja kņazei. Bazarovs stūrgalvīgi un drūmi klusēja. Odincova pāris reižu palūkojās tieši, ne paslepus, uz viņa nopietno un žultaino seju ar nodurtām acīm, kurā katrs vaibsts atspulgoja nicīgu apņemšanos, un nodomāja: «Nē... nē... nē...» Pēc pusdienām viņa kopā ar visu sabiedrību devās uz dārzu un, redzēdama, ka Bazarovs vēlas runāt ar viņu, pagāja dažus soļus sāņus un apstājās. Viņš pienāca Odincovai klāt, bet arī tad nepacēla acis un klusi sacīja:

— Man jāatvainojas jūsu priekšā, Anna Sergejevna. Jums diezgan iemeslu dusmoties uz mani.

— Nē, es uz jums nedusmojos, Jevgeņij Vasiļjič, — Odincova atbildēja, — bet esmu sarūgtināta.

— Jo sliktāk. Visādā ziņā esmu pietiekami sodīts. Mans stāvoklis, tam jūs droši vien piekritīsiet, ir ļoti muļķīgs. Jūs man rakstījāt: kāpēc aizbraukt? Bet es nespēju un negribu palikt. Rīt manis te nebūs.

— Jevgeņij Vasiļjič, kādēļ jūs...

— Kādēļ es braucu projām?

— Nē, es to nevēlos teikt.

— Notikušo nevar padarīt par nebijušu, Anna Sergejevna... un agri vai vēlu tam

bija jānotiek. Tātad man ir jāaizbrauc. Es zinu tikai vienu apstākli, kas man atļautu palikt; bet šā apstākļa nekad nebūs. Atvainojiet manu nekautrību, jūs taču nemīlat mani un nekad nemīlēsiet?

Bazarova acis zem tumšajām uzacīm iegaiļējās.

Anna Sergejevna viņam neatbildēja. «Man bail no šā cilvēka,» viņai pazibēja galvā.

— Dzīvojiet sveika! — noteica Bazarovs, it kā uzminējis viņas domas, un aizsoļoja uz mājas pusi.

Anna Sergejevna lēnām gāja viņam nopakaļus un, pasaukusi Katju, paņēma to zem rokas. Viņa nešķīrās no māsas līdz pašam vakaram. Kāršu spēlē viņa nepiedalījās, tikai bieži smējās, kas it nemaz nesaskanēja ar tās nobālušo un apjukušo seju. Arkadijs bija neizpratnē un vēroja viņu, kā vēro jauni ļaudis, tas ir, pastāvīgi vaicādams pats sev: sak, ko gan tas nozīmē? Bazarovs bija ieslēdzies savā istabā; uz tēju viņš tomēr ieradās, Annai Sergejevnai gribējās pateikt viņam kādu labu vārdu, bet nezināja, kā lai iesāk runāt...

Piepešs gadījums palīdzēja viņai izkļūt no grūtībām: mājas pārzinis paziņoja, ka atbraucis Sitņikovs.

Grūti attēlot ar vārdiem, cik veikli kā paipala istabā ietecēja jaunais progresists. Ar viņam piemītošo uzbāzību sadomājis aizbraukt uz laukiem pie sievietes, kuru viņš gandrīz nepazīna, kura nekad nebija viņu

uzaicinājusi, bet pie kuras, pēc ievāktajām ziņām, viesojas tādi gudri un viņam tuvi cilvēki, viņš tomēr jutās ārkārtīgi nedrošs un nevis norunāja iepriekš iekaltu atvainošanās un apsveikuma runu, bet nomurmināja kādas blēņas, ka Jevdoksija, tas ir, Kukšina, atsūtījusi viņu apjautāties par Annas Sergejevnas veselību un ka arī Arkadijs Nikolajevičs vienmēr ar vislielāko atzinību atsaucies... Pie šiem vārdiem viņš aprāvās un tā apjuka, ka apsēdās uz savas platmales. Taču, tā kā neviens viņu projām nedzina un Anna Sergejevna pat iepazīstināja ar krustmāti un māsu, viņš drīz vien atžirga un sāka gvelzt visādus niekus. Banāls cilvēks dzīvē mēdz bieži būt noderīgs: tas padara brīvākas pārāk stingri savilktās stīgas, liek atjēgties pašpārliecinātiem jeb tiem, kas aizmirsušies, atgādinot savu tuvo radniecību ar viņiem. Ar Sitņikova ierašanos viss kļuva it kā trulāks, tukšāks — un vienkāršāks; visi pat vakariņās ieēda vairāk un gulēt aizgāja pusstundu agrāk nekā parasti.

— Es tagad varu tev atkārtot, — gulēdams gultā, Arkadijs teica Bazarovam, kurš arī bija izģērbies, — to, ko tu man reiz sacīji: «Kāpēc tu esi tik skumīgs? Droši vien esi izpildījis kādu svētu pienākumu?»

Abu jauno cilvēku starpā kopš kāda laika bija izveidojusies liekulīgi familiāra zobgalība, kas vienmēr liecina par slepenu neapmierinātību vai neizteiktām aizdomām.

— Es rīt braucu pie vecā, — Bazarovs paziņoja.

Arkadijs piecēlās pussēdus un atspiedās uz elkoņa. Viņš izbrīnījās un reizē nezin kādēļ kļuva priecīgs.

— Ak tā! — viņš novilka. — Tad tāpēc tu esi skumīgs?

Bazarovs nožāvājās.

— Ja gribēsi daudz zināt, drīz novecosi.

— Bet ko teiks Anna Sergejevna? — Arkadijs turpināja.

— Kas Annai Sergejevnai ko teikt?

— Es gribu sacīt: vai viņa tevi laidīs?

— Es jau neesmu viņas algādzis.

Arkadijs kļuva domīgs, bet Bazarovs apgūlās un pagriezās ar seju pret sienu.

Vairākas minūtes pagāja klusējot.

— Jevgeņij! — pēkšņi iesaucās Arkadijs.

— Kas ir?

— Es arī rīt braukšu reizē ar tevi.

Bazarovs neko neatbildēja.

— Tikai es braukšu uz mājām, — Arkadijs turpināja. — Mēs reizē aizbrauksim līdz Ukrainu ciemam, tur tu paņemsi no Fedota zirgus. Es ar prieku iepazītos ar tavējiem, bet baidos ir viņus, ir tevi apgrūtināt. Tu taču vēlāk atkal atbrauksi pie mums?

— Es pie jums atstāju savas mantas, — Bazarovs atsaucās, pret Arkadiju nepagriezies.

«Kādēļ gan viņš nejautā man, kāpēc es braucu? Un tikpat pēkšņi kā viņš?» domāja

Arkadijs. «Tiešām, kāpēc es braucu, un kāpēc viņš brauc?» tas turpināja savas pārdomas. Arkadijs nespēja apmierinoši atbildēt pats uz savu jautājumu, bet sirds tam pielija ar kaut ko svelošu. Viņš juta, ka grūti būs šķirties no šās dzīves, pie kuras tā pieradis, bet arī palikt bija kaut kā neparasti. «Kaut kas viņiem ir noticis,» Arkadijs klusībā domāja, «kādēļ gan man jārēgojas viņas acu priekšā pēc Jevgeņija aizbraukšanas? Es viņai galīgi apnikšu; pazaudēšu pēdējo.» Viņš sāka iedomāties Annu Sergejevnu; tad pamazām jaunās atraitnes skaisto veidolu aizēnoja citi vaibsti.

«Žēl arī Katjas!» Arkadijs čukstēja spilvenā, uz kura jau bija uzpilējusi asara... Pēkšņi tas atmeta atpakaļ matus un skaļi sacīja:

— Kāda velna pēc tas stulbais Sitņikovs te ieradies?

Bazarovs vispirms sagrozījās gultā, bet tad sacīja sekojošo:

— Tu, brāl, kā redzu, vēl esi muļķis. Sitņikovi mums ir noderīgi. Man, saproti tu to, — man vajadzīgi tamlīdzīgi mūlāpi. Ne jau nu dieviem patiešām pašiem māli jāmicā!...

«Ak tad tā gan!» Arkadijs klusībā nodomāja, un te tikai viņam uz mirkli atvērās kā bezdibenis dziļā Bazarova patmīlība. «Mēs tātad esam dievi? Tas ir — tu esi dievs, bet vai mūlāps tikai neesmu es?»

— Jā, — Bazarovs drūmi atkārtoja, — tu vēl esi muļķis.

Odincova nebija sevišķi izbrīnījies, kad otrā dienā Arkadijs viņai pateica, ka aizbrauc reizē ar Bazarovu; viņa šķita izklaidīga un nogurusi. Katja klusēdama nopietni palūkojās uz Arkadiju, kņaze pat pārmeta krustu zem sava lakata tā, ka viņš to nevarēja nepamanīt; toties Sitņikovs pavisam satrūkās. Viņš tikko bija ieradies uz brokastīm jaunā, švītīgā, šoreiz ne slavofilu ģērbā; vakar Sitņikovs bija pārsteidzis viņam norīkoto sulaini ar milzīgo daudzumu līdz atvestās veļas, un pēkšņi viņa biedri to pamet! Viņš mazliet pamīņājās, pasvaidījās šurp un turp kā trenkāts zaķis meža malā un pēkšņi gandrīz ar izbailēm, gandrīz kliegdamas paziņoja, ka arī viņš nodomājis aizbraukt. Odincova necentās viņu atrunāt.

— Man ir ļoti ērta kariete, — piebilda nelaimīgais jaunais cilvēks, vērsdamies pie Arkadija, — es varu jūs aizvest, bet Jevgeņijs Vasiļjičs var braukt jūsu tarantasā, tā būs pat ērtāk.

— Bet apžēlojieties, jums taču nepavisam nav pa ceļam, un līdz manai mājai ir tālu.

— Nekas, nekas; laika man ir daudz, bez tam man tajā pusē ir darīšanas.

— Vai monopola lietas? — jautāja Arkadijs jau gluži nicīgi.

Bet Sitņikovs bija tik izmisis, ka pretēji paradumam pat nepasmējās.

— Es jums galvoju, kariete ir ārkārtīgi ērta, — viņš murmināja, — un visiem pietiks vietas.

— Neapbēdiniet mājē Sitņikovu ar atteikšanos, — sacīja Anna Sergejevna.

Arkadijs pavērās viņā un dziļi nolieca galvu.

Viesi aizbrauca pēc brokastīm. Atvadāmās no Bazarova, Odincova sniedza tam roku un teica:

— Mēs vēl redzēsimies, vai ne?

— Kā pavēlēsiet, — Bazarovs atteica.

— Tādā gadījumā mēs redzēsimies.

Arkadijs pirmais izgāja uz lievenēm; viņš iekāpa Sitņikova kariatē. Mājas pārzinis viņam godbijīgi palīdzēja iekāpt, bet Arkadijs labprāt būtu to piekāvis vai apraudājies. Bazarovs novietojās tarantasā. Aizbraucis līdz Ukrainu ciemam, Arkadijs pagaidīja, kamēr Fedots, iebraucamās vietas turētājs, iejūdza zirgus, un, piegājis pie tarantasa, ar agrāko smaidu teica Bazarovam:

— Jevgeņij, ņem mani līdz; es gribu braukt uz tavu māju.

— Sēdies! — Bazarovs novilka caur zobiem.

Sitņikovs, kas, ņipri svilpodams, staigāja ap savu ekipāžu, tikai muti vien atpleta, padzirdis šos vārdus, bet Arkadijs mierīgi izņēma savas mantas no viņa kariatē, nosēdās blakus Bazarovam un, pieklājīgi paklanījies savam bijušajam ceļa biedram, uzsauca:

«Brauc!» Tarantass sāka ripot un drīz pazuda no redzes loka... Sitņikovs galīgi apkaunots paskatījās uz savu kučieri, bet tas šūpoja pātagu virs piejūga zirga astes. Tad Sitņikovs ielēca kariatē un, uzbļāvis diviem garām ejošiem zemniekiem: «Lieciet cepures galvā, muļķi!» — aizklančoja uz pilsētu, kurā ieradās ļoti vēlu un kur otrā dienā pie Kukšinas krietni sadeva abiem «pretīgajiem vīzdeguņiem un nejēgām».

Sēžoties tarantasā pie Bazarova, Arkadijs cieši saspieda viņa roku un ilgi neko nerunāja. Likās, Bazarovs saprata un novērtēja šo rokas spiedienu un klusēšanu. Visu iepriekšējo nakti viņš nebija ne gulējis, ne smēķējis un jau vairākas dienas nebija gandrīz nekā ēdis. Drūms un dzelīgs zem dziļi uzmauktās cepures iezīmējās viņa noliesējusais profils.

— Nu, brāl, — beidzot viņš ierunājās, — dod šurp cigāru!... Un paskaties, vai man nav dzeltena mēle!

— Dzeltena gan, — atbildēja Arkadijs.

— Tā ir... tāpēc jau cigārs arī negaršo. — Mašīna saputējusi.

— Tu tiešām pēdējā laikā esi pārvērties, — Arkadijs piebilda.

— Nekas! Atlabsim. Tikai viena nelaime — māte man tāda žēlīga: ja neesi uzaudzējis vēderu un neēd desmitreiz dienā, viņa beidzas vai nost. Tēvs gan nekas, pats gājis ir caur uguni, ir ūdeni. Nē, nevaru smēķēt, —

viņš piebilda un izmeta cigāru lielceļa putekļos.

— Vai līdz tavām mājām ir divdesmit piecas verstis? — Arkadijs jautāja.

— Jā. Pajautā labāk šim prātniekam! — Viņš norādīja uz zemnieku — Fedota strādnieku, kas sēdēja uz bukas. Bet prātnieks atbildēja: «Kas šo zina — kas ta šte verstis mērījis,» — un turpināja pusbalsī rāt piejūga zirgu par to, ka tas «spārdās ar galveni», tas ir, rausta galvu.

— Jā, jā, — Bazarovs ierunājās, — mācieties, mans jaunais draugs, no kāda pamācoša piemēra! Velns zina kādas blēņas! Ikviens cilvēks karājas mata galā, ik mirkli zem viņa var atvērties bezdibenis, bet viņš vēl sadomā sev visādas nepatikšanas, bojā savu dzīvi.

— Ko tu ar to domā? — Arkadijs jautāja.

— Es neko nedomāju, es tieši saku, ka mēs abi ļoti muļķīgi izturējāties. Ko tur runāt! Bet es jau klīnikā novēroju: ja kāds ir nikns uz savu slimību, viņš katrā ziņā to pārvar.

— Es tevi lāgā nesaprotu, — noteica Arkadijs, — liekas, ka tev taču nebija par ko sūdzēties.

— Ja nu tu mani lāgā nesaproti, tad es tev teikšu sekojošo: manuprāt, labāk uz ielas akmeņus skaldīt nekā atļaut sievietei paņemt kaut vai pirksta galiņu. Tas viss... — Bazarovs tikko neizteica savu iemīloto vārdu «romantisms», bet noturējās un sacīja: — Blēņas. Tu man tagad neticēsi, bet es tev saku:

mēs abi bijām nokļuvuši sieviešu sabiedrībā, un mums bija patīkami; bet pamest šādu sabiedrību — tas ir tas pats, kas karstā dienā aplieties ar aukstu ūdeni. Vīrietim nav laika nodarboties ar tādiem niekiem; vīrietim jābūt negantam, saka lieliskais spāņu sakām-vārds. Nu, piemēram, tu, — viņš turpināja, vērsdamies pie zemnieka, kas sēdēja uz bukas, — tu, gudriniek, — vai tev ir sieva?

Zemnieks pagrieza pret abiem draugiem savu plakano un tuvredzīgo seju.

— Sieva, vai? Ir. Kā nu bez sievas.

— Vai tu viņu sit?

— Sievu, vai? Visādi gadās. Bez vainas nesitam.

— Jauki. Bet vai viņa tevi arī sit?

Zemnieks sāka raustīt grožus.

— Vai, kā tu gan runā, kungs. Tev tik joki prātā.... — Viņš acīm redzot bija apvainojies.

— Dzirdi, Arkadij Nikolajevič! Bet mūs abus izpēra... re, ko nozīmē būt izglītotiem cilvēkiem.

Arkadijs māksloti iesmējās, bet Bazarovs aizgriezās un visu ceļu vairs muti neatvēra.

Divdesmit piecas verstis Arkadijam šķita kā veselas piecdesmit. Bet nu, lūk, plakana pakalna nogāzē beidzot parādījās neliela sādžiņa, kur dzīvoja Bazarova vecāki. Blakus tai jaunā bērzu birzstalā bija redzama kungu mājiņa ar salmu jumtu. Pie pirmās mājas stāvēja divi zemnieki ar cepurēm galvā un

lamājās. «Tu esi liels cūka,» viens teica otram, «bet sliktāks par mazu sivēnu.» — «Bet tava sieva ir burve,» otrs atcirta.

— Pēc brīvās izturēšanās, — Bazarovs teica Arkadijam, — un pēc izteicienu rotaļīguma tu vari spriest, ka mana tēva zemnieki nav pārāk apspiesti. Paskat, tur jau arī viņš pats iznāk uz savas mītnes lievenēm. Tad jau ir sadzirdējis pulkstentiņu. Tas ir viņš — es jau pēc auguma pazīstu. Āk vai! Kā tomēr, nabags, nosirmojis!

XX

Bazarovs izliecās no tarantasa, bet Arkadijs, izstiepis kaklu, skatījās viņam pār plecu un ieraudzīja uz kungu mājiņas lievenīša garu, kalsnēju vīru izspūrušiem matiem un plānu ērgļa degunu, neaizpogātos, vecos karavīra svārkos. Viņš stāvēja, kājas izplētis, smēķēja garu pīpi, acis pret sauli piemiedzis.

Zirgi apstājās.

— Beidzot ieradies gan, — noteica Bazarova tēvs, arvien vēl smēķēdams, lai gan pīpja kāts viņa pirkstos lēkāt lēkāja. — Kāp nu ārā, kāp, lai var sasveicināties!

Viņš apskāva dēlu ... «Jeņušā, Jeņušā!» sauca dreboša sievietes balss. Durvis atvērās, un uz sliekšņa parādījās apaļa, maza vecenīte ar baltu aubi un īsu, raibu jaciņu. Viņa iekliedzās, sagrīļojās un droši vien būtu pa-

kritusi, ja Bazarovs nebūtu viņu pieturējis. Acumirkli vecenītes apaļīgās rociņas apvijās ap viņa kaklu, galva pieglaudās pie viņa krūtīm, un viss apklusā. Bija dzirdami tikai viņas saraustītie šņuksti.

Vecais Bazarovs elpoja dziļi un vēl vairāk piemiedza acis.

— Pietiek jau nu, pietiek, Ariša! Rimsties jel! — viņš iesaucās, saskatījās ar Arkadiju, kas stāvēja nekustīgs pie tarantasa, bet zemnieks uz bukas pat aizgriezās projām. — Tā nemaz neklājas! Rimsties, lūdzu!

— Ak Vasilij Ivanič, — šļupstēja vecenīte, — veselu mūžību es savu mīļo, savu acuraugu Jeņušēnku... — Un, rokas neatlaidusi, tā atvirzīja no Bazarova savu no asarām slapjo, saraukto un mīlestībā starojošo seju, palūkojās uz viņu ar svētlaimīgām un smieklīgām acīm un atkal pieplaka pie viņa.

— Nu jā, protams, tas viss dabiski, — noticea Vasilijs Ivaničs, — bet labāk gan iesim istabā. Rau, Jevgeņijam līdzī atbraucis viesis. Atvainojiet, — viņš piebilda, vērsdamies pie Arkadija, un viegli pievilka kāju, — jūs saprotat, sievietes jūtīgums; un arī mātes sirds...

Bet pašam ir lūpas, ir uzacis raustījās un zods trīsēja... viņš, kā redzams, gribēja sevi pārvarēt un izlikties gandrīz vai vienaldzīgs. Arkadijs paklanījās.

— Iesim, māmiņ, tiešām, — teica Bazarovs

un ieveda mājā sagurušo vecenīti. Apsēdinājis viņu mīkstā krēslā, tas vēlreiz steidzīgi apkampa tēvu un stādīja viņam priekšā Arkadiju.

— No sirds priecājos iepazīties, — teica Vasilijs Ivanovičs, — tikai jūs gan neņemiet ļaunā: man šeit viss vienkārši kā jau karavīram. Arina Vlasjevna, esi tik laba, apmierinies! Kas tā par mazdūšību? Viesa kungam jāizsaka tev pārmetums.

— Mīļais dēls, — caur asarām teica vecenīte, — kā jūs lai vārdā un tēva vārdā godinām...

— Arkadijs Nikolajičs, — Vasilijs Ivanovičs svarīgi, paklusām pateica priekšā.

— Atvainojiet mani, muļķo sievu! — Vecenīte izšņauca degunu un, pagriezusi galvu gan uz labo, gan kreiso pusi, rūpīgi izslaucīja vienu aci pēc otras. — Jūs atvainojiet mani! Es taču vienmēr domāju, ka nomiršu, nesa-gaidījusi savu mī...ī...ī...ļo dēliņu.

— Bet nu esat sagaidījusi, cienītā, — piebilda Vasilijs Ivanovičs. — Taņūša, — viņš teica gadu trīspadsmit vecai meitenei, basām kājām, spilgti sarkanā katūna kleitā, kura pabailīgi blenza no aizdurves, — atnes kundzei glāzi ūdens — uz paplātes, vai dzirdi? Bet jūs, kungi, — viņš piebilda ar dīvainu, vecmodīgu rotaļīgumu, — atļaujiet lūgt uz kabinetu, pie atvaļinātā veterāna.

— Atļauj, lai tevi apskauju kaut vēl vienu reizīti, Jeņušin! — ievaidējās Arina Vlas-

jevna. Bazarovs noliecās pie viņas. — Kāds tu esi kļuvis skaistulītis!

— Nu, skaistulis jau nu gan ne, — piebilda Vasilijs Ivanovičs, — bet vīrietis, kā saka, *omme fait*¹. Un tagad, es ceru, Arina Vlasjevna, ka, atveldzējusi savu mātes sirdi, tu parūpēsies, lai paēdinātu dārgos ciemiņus, jo, kā tev zināms, izsalkumu ar jaukiem vārdiem nevar remdināt.

Vecenīte piecēlās no krēsla.

— Tūlīt, Vasilij Ivanič, tiks uzklāts galds, pati aiztecēšu uz virtuvi un likšu uzpūst patvāri, viss būs, viss. Taču jau trīs gadus nesmu viņu ne redzējusi, ne ēdinājusi, ne dzirdinājusi, — vai viegli bija?

— Nu, raugies, saimniecīt, pacenties, nedari kaunu; bet jūs, kungi, lūdzu, nāciet man līdz! Palūk, Jevgeņij, arī Timofejičs ieradies tevi apsveikt. Viņš ar, vecais krancis, priecājas. Vai ne tā? Tu taču priecājies, vecais? Laipni lūdzu, nāciet man līdzi!

Un Vasilijs Ivanovičs steidzās uz priekšu, švīkstinādams un šļūkdams ar nomīdītām kurpēm.

Visa viņa mājiņa sastāvēja no sešām mazām istabiņām. Vienu no tām, to, uz kuriem viņš veda mūsu draugus, dēvēja par kabinetu. Ar sendienu putekļos nomelnējušiem, it kā nokvēpinātiem papīriem apkrautais galds uz resnām kājām aizņēma visu sienu starp di-

¹ *Homme fait* (franc.) vietā — īsts vīrietis.

viem logiem; pie sienām karājās turku bises, nagaikas, zobens, divas lauku kartes, kaut kādi anatomiski zīmējumi, Hufelanda portrets, no matiem taisīta monograma melnā ierāmējumā un diploms zem stikla; vietumis izsēdēts un saplēsts ādas dīvāns, kas bija novietots starp diviem milzīgiem Karēlijas bērza skapjiem; plauktos nekārtībā mētājās grāmatas, kastītes, izbāzti putni, burkas, pudelītes; vienā stūrī stāvēja salauzta elektriskā mašīna.

— Es jūs jau brīdināju, manu laipno apmeklētāj, — Vasilis Ivanovičs iesāka, — ka mēs šeit dzīvojam, tā sakot, kā čigāni.

— Liecies nu mierā, kas te ko atvainoties! — Bazarovs viņu pārtrauca. — Kirsanovs ļoti labi zina, ka mēs abi neesam Krezi un ka tev nepieder pils. Kur mēs viņu novietosim, tas, lūk, ir jautājums.

— Apžēlojies, Jevgeņij, tur piebūvītē man ir lieliska istabiņa: tur viņam būs ļoti labi.

— Vai tad tev piebūvīte arī ir?

— Kā tad; tur, kur pirts, — iejaucās Timofejičs.

— Tas ir, blakus pirtij, — steidzīgi piebilda Vasilis Ivanovičs. — Tagad taču vasara... Es tūlīt aiztecēšu uz turieni, izrikošu; bet tu, Timofejič, pagaidām būtu ienesis viņu lietas. Tev, Jevgeņij, es, protams, atdošu savu kabinetu. *Suum cuique.*¹

¹ Katram savu. (*Latin.*)

— Te tev nu bija! Ļoti jocīgs un ļoti lab-sirdīgs večuks, — piebilda Bazarovs, tikko Vasilijs Ivanovičs bija izgājis. — Tāds pats dīvainis kā tavējais, tikai citādā ziņā. Pārāk daudz gan runā.

— Un tava māte arī, liekas, jauka sie-viete, — piemetināja Arkadijs.

— Jā, viņa man ir sirsnīga. Redzēsi, kādu pusdienu mums pasniegs.

— Šodien jūs negaidīja, godātais, vērša gaļiņa nav atvesta, — ierunājās Timofejičs, kas tikko bija iestiepis Bazarova čemodānu.

— Iztiksim arī bez vērša gaļiņas, ja nav, lai nav. Nabadzība, saka, neesot ne kauns. ne grēks.

— Cik tavam tēvam ir dvēseļu? — piepeši jautāja Arkadijs.

— Muiža nav viņa, bet mātes. Dvēseļu, cik atceros, piecpadsmīt.

— Ir visas divdesmit divas, — neapmierināts piebilda Timofejičs.

Atskanēja kurpju švīkstēšana, un no jauna parādījās Vasilijs Ivanovičs.

— Pēc dažām minūtēm jūsu istaba būs kārtībā! — viņš svinīgi iesaucās. — Arka-dij... Nikolajič, tā, liekas, ir jūsu goda vārds? Un te jums būs apkalpotājs, — viņš piebilda, norādīdams uz līdzi ienākušo zēnu, kam bija īsi apcirpti mati, zili svārki cauriem elkoņiem un pārāk lieli zābaki kājās. — Viņu sauc par Fedjku. Vēlreiz atkārtoju, lai gan dēls aizliedz, neņemiet nu pār ļaunu! Starp

citū, pīpi piebāzt viņš prot. Jūs taču pīpojat?

— Es vairāk smēķēju cigārus, — Ārkadijs atteica.

— Un visai prātīgi darāt. Es pats arī dodu priekšroku cigāriem, bet mūsu tālajā nomalē tos ir visai grūti dabūt.

— Pietiek tev gausties! — Bazarovs atkal viņu pārtrauca. — Sēdies labāk te uz dīvāna un ļauj paskatīties uz tevi!

Vasilijs Ivanovičs iesmējās un apsēdās. Pēc sejas viņš ļoti līdzinājās savam dēlam, tikai piere tam bija zemāka un šaurāka, bet mute mazliet platāka, un tas nemitīgi kustējās, raustīja plecus, it kā drānas padusēs žņaugtu, mirkšķināja acis, košļāja nagus un kustināja pirkstus, kamēr viņa dēlam piemita tāda kā nevērīga nekustība.

— Gausties! — Vasilijs Ivanovičs atkārtoja. — Tu, Jevgeņij, nedomā, ka es vēlētos, tā sakot, iežēlināt ciemiņu: sak, redz, kādā mēs nomalē dzīvojam. Es, gluži otrādi, esmu tādos uzskatos, ka domājošam cilvēkam nav nomales. Vismaz es cenšos, cik iespējams, kā saka, neapsūnot, neatpalikt no laikmeta.

Vasilijs Ivanovičs izvilka no kabatas jaunu dzeltena zīda kabatas drānu, kuru bija paguvis paķert, tecēdams uz Ārkadija istabu, un turpināja, vēdinādams ar to: — Es jau nerunāju par to, ka es, piemēram, ciezdams jūtamus zaudējumus no savas puses, sāku iznomāt zemi, izdevu to zemniekiem uz pusgrauda. Es to uzskatīju par savu

pienākumu, pats saprāts šajā gadījumā pavēl, lai gan citi īpašnieki pat nedomā par to; es runāju par zinātnēm, par izglītību.

— Jā, es redzu, tev ir 1855. gada *Veselības draugs*, — Bazarovs piezīmēja.

— Man to aiz labas pazišanās kāds vecs biedrs sūta, — steidzīgi sacīja Vasilijs Ivanovičs, — bet mums, piemēram, ir nojēga arī par frenoloģiju, — viņš piebilda, vērsdamies it kā vairāk pie Arkadija un norādīdams uz nelielu ģipša galviņu, kas stāvēja uz skapja, sadalīta sanumurētos četrstūros, — mums arī Šenleins nav palicis nezināms — un Rademahers.

— Vai *** gubernā vēl tic Rademahe-ram? — Bazarovs jautāja.

Vasilijs Ivanovičs iekāsējās.

— Gubernā... Protams, jūs, kungi, labāk zināt; kur mēs jums līdzī tiksīm? Jūs taču esat nākuši mūs nomainīt. Arī manā laikā kāds humorālists Hofmans, kaut kāds Brouns ar viņa vitālismu šķita ļoti smieklīgi, taču arī tie kādreiz bija slavenības. Kāds no jaunajiem jums nomainījis Rademahe-ru, jūs pielūdzat to, bet pēc gadiem divdesmit varbūt arī par viņu smiesies.

— Teikšu tev par apmierinājumu, — sacīja Bazarovs, — ka mēs tagad vispār smejamies par medicīnu un neviena priekšā ceļus nelokām.

— Kā tad tā? Tu taču vēlies kļūt ārsts?

— Vēlos, bet tas viens otru netraucē.

Vasilijs Ivanovičs pabikstīja ar vidējo pirkstu pīpi, kurā vēl bija palicis mazliet karstu pelnu.

— Varbūt arī, varbūt arī — negribu strīdēties. Kas tad es esmu? — Atvaļināts štāba ārsts, *volatū*¹; tagad esmu nokļuvis agromoma godā. Es pie jūsu vectēva brigādē dienēju, — viņš atkal pievērsās Arkadijam. — Jā, jā, daudz savā mūžā esmu pieredzējis. Un kādās gan aprindās neesmu bijis, ar ko neesmu sastapies! Es, — tas pats, ko jūs redzat tagad savā priekšā, — es kņazam Vitgenšteinam un Žukovskim pulsu skaitīju. Tos tur dienvidu armijā, kas četrpadsmitajā, jūs saprotat (un te Vasilijs Ivanovičs cieši saknieba lūpas), visus līdz pēdējam pazinu. Nu, bet kas man par daļu; paliec pie savām lancetēm, un viss! Bet jūsu vectēvs bija ļoti godājams vīrs, īsts karavīrs.

— Saki nu taisnību, muļķis bija pamatīgs, — gausi noteica Bazarovs.

— Ak Jevgeņij, kā tu runā! Apžēlojies!... Protams, ģenerālis Kirsanovs nepiederēja pie...

— Lai nu paliek! — Bazarovs pārtrauca. — Es, šurp braukdams, nopriecājos par tavu bērzu birztaļu, vareni pastiepusies.

Vasilijs Ivanovičs kļuva možāks.

— Bet tu paskaties, kāds man tagad dārziņš! Pats katru kociņu esmu stādījis. Gan

¹ *Voilà tout (franc.)* vietā — un tas ir viss.

āugļi ir, gan ogas un visādas medicīniskās zāles. Lai nu jūs, jaunie kungi, nez cik gudri būtu, tomēr vecais Paracelsijs runāja svētu patiesību: *in herbis, verbis et lapidibus*...¹ Es taču, kā zini, no prakses esmu atteicies, bet reizes divas nedēļā tomēr jāstrādā pa vecam. Nāk pēc padoma — nevar taču dzīt projām. Gadās, nabagi griežas pēc palīdzības. Un arī ārstu šeit pavisam nav. Iedomājies, kāds šejienes kaimiņš, atvaļināts majors, arī ārstē. Es jautāju par viņu, vai viņš ir studējis medicīnu. Man atbild: nē, viņš nav studējis, viņš vairāk filantropijas dēļ... Ha, ha, filantropijas dēļ! Kā jums patīk? Ha-ha! Ha-ha!

— Fedjka! Piebāz man pīpi! — Bazarovs bargi uzsauca.

— Kāds cits ārsts šeit atbrauc pie slimā, — Vasilis Ivanovičs turpināja ar tādu kā izmisumu, — bet slimais jau *ad patres*², sulainis nemaz nepielaiž ārstu un saka: «Tagad jau vairs nevajag.» Tas to nav gaidījis, apjūk un jautā: «Vai kungs pirms nāves žagojās?» — «Žagojās.» — «Vai daudzreiz žagojās?» — «Daudzreiz.» — «Ā, nu — tad ir labi,» — un pagriež zirgus atpakaļ. Ha-ha-ha!

Vecais smējās viens pats; Arkadijs sātaisīja smaidīgu seju. Bazarovs tikai ievilka

¹ Zālēs, vārdos un akmeņos... (*Latin.*)

² Pie tēviem. (*Latin.*)

dziļāk dūmu. Saruna tādā veidā turpinājās kādu stundu; Arkadijs paspēja aiziet uz savu istabu, kas izrādījās par pirts priekš-istabiņu, bet bija ļoti mājīga un tīra. Beidzot ienāca Taņušā un paziņoja, ka pusdienu galds jau klāts.

Vasilijs Ivanovičs piecēlās pirmais.

— Iesim, kungi! Piedodiet augstsirdīgi, ja esmu apnicis. Varbūt ar manu saimnieci jūs būsiet vairāk apmierināti nekā ar mani.

Pusdienas, lai gan gatavotas uz ātru roku, bij iznākušas ļoti labas, pat bagātīgas, tikai vīns, kā saka, nebija padevis: gandrīz melns heress, ko Timofejičs pilsētā pircis pie pazīstama tirgotāja, garšoja it kā pēc vara, it kā pēc kalifonija; un mušas arī traucēja. Parasti saimes zēns tās vienmēr atgaiņāja ar lielu, zaļu zaru; bet šoreiz Vasilijs Ivanovičs bija aizsūtījis viņu projām, baidīdamies, ka jaunā paaudze var šādu rīcību nosodīt. Arina Vlasjevna bija paguvusi uzposties; uzlikusi augstu aubi ar zīda lentēm un gaišzilu, puķainu lakatu. Viņa atkal apraudājās, tiklīdz ieraudzīja savu Jeņušu, bet vīram nebija jākaunina: viņa pati drīz vien noslaucīja asaras, lai neapslacītu lakatu. Apkalpoja Fedjka, kuru acīm redzot apgrūtināja nepierastie zābaki, viņam palīdzēja vienace sievietē ar vīrišķīgu seju, vārdā Anfisuška, kas ieņēma saimnieces,

putnu pārzines un veļas mazgātājas amatus. Vasilijs Ivanovičs visu maltītes laiku stāgāja šurp un turp pa istabu un ar pavisam laimīgu un pat svētlaimīgu izskatu runāja par smagajām bažām, ko viņā izraisot Napoleona politika un sarežģītais Itālijas jautājums. Arina Vlasjevna nelikās par Arkadiju ne zinīs, necienāja viņu; atspiedusi uz dūrītes apaļo seju, kurai pabiezās ķiršu krāsas lūpas un dzimumzīmītes uz vaigiem un virs uzacīm piešķīra ļoti labsirdīgu izskatu, viņa nenovērsa acis no dēla un tikai nopūtās: viņai ārkārtīgi gribējās uzziņāt, uz cik ilgu laiku tas atbraucis, bet pajautāt viņa neuzdrīkstējās. «Pateiks vēl — uz divām dienām,» viņa nodomāja, un sirds tai pamira. Pēc cepeša Vasilijs Ivanovičs uz mirkli pazuda un atgriezās ar atkorķētu šampanieša pudeli. «Rau,» viņš iesaucās, «lai gan mēs dzīvojam nomalē, bet mums ir ar ko svinīgos gadījumos sevi iepriecināt!» Viņš pielēja trīs pokālus un glāzīti, uzsauca labu veselību «dārgajiem viesiem» un vienā malkā kā karavīrs izdzēra savu pokālu, piespieda Arinu Vlasjevnu izdzert glāzīti līdz pēdējai pilītei. Kad pienāca kārta ievārijumam, Arkadijs, kas necieta neko saldu, tomēr uzskatīja par savu pienākumu nogaršot no četrām dažādām, nule kā ievāritām šķirnēm vēl vairāk tāpēc, ka Bazarovs strupi atteicās un tūlīt aizsmēķēja cigāru. Tad galdā parādījās tēja ar saldu krējumu, ar sviestu un kliņģe-

riem; pēc tam Vasilijs Ivanovičs veda vīsus dārzā, lai papriecātos par vakara skaistumu. Iedams garām solam, viņš pačukstēja Arkadijam: — Šajā vietā man patīk pafilozofēt, skatoties, kā saule riet: tā pieklājas vientuļim. Bet tur tālāk es iestādīju dažus Horācija iemīļotus kokus.

— Kas tie par kokiem? — jautāja Bazarovs ieklausījies.

— Kas gan cits... akācijas.

Bazarovs sāka žāvāties.

— Es domāju, laiks ceļiniekiem doties Morfeja apkampienos, — ierunājās Vasilijs Ivanovičs.

— Tas ir, laiks gulēt! — Bazarovs uztvēra. — Šīs domas ir pareizas. Tiešām laiks.

Atvadīdamies no mātes, Bazarovs noskūpstīja to uz pieres, bet viņa to apskāva un slepus no mugurpuses tam trīsreiz pārmeta krustu. Vasilijs Ivanovičs pavadīja Arkadiju uz viņa istabu un novēlēja «tādu brīnišķīgu atpūtu, kādu es baudīju, būdams jūsu laimīgajos gados». Tiešām, Arkadijs gulēja lieliski savā pirts priekšistabiņā: tur smaržoja pēc piparmētrām, un divi circeņi viens par otru iemidzinošāk čirkstēja aizkrāsnē. Vasilijs Ivanovičs no Arkadija devās uz savu kabinetu un, piemeties uz dīvāna dēlam kājgalī, taisījās patērzēt ar viņu, bet Bazarovs tūdaļ aizraidīja to projām, teikdams, ka nākot miegs, bet neaizmīga līdz rītam.

Plati atvēris acis, viņš nikni raudzījās

tumsā: bērņības atmiņām nebija varas pār to, un turklāt viņš vēl nebija paspējis atbrīvoties no saviem pēdējiem rūgtajiem iespaidiem. Arina Vlasjevna vispirms pēc sirds patikas izlūdzās dievu, tad ilgi runājās ar Anfisušku, kura, nostājusies kā stabs kundzes priekšā un urbdamās tajā ar savu vienīgo aci, noslēpumaini čukstot, pateica visus savus novērojumus un ierosinājumus sakarā ar Jevgeņiju Vasiļjiču. Vecenītei no prieka, no vīna, no cigāru dūmiem bija pavisam noreibusi galva; vīrs gribēja parunāties ar sievu, bet tad atmeta ar roku.

Arina Vlasjevna bija īsta krievu agrāko laiku sīkmuižniece; viņai būtu derējis dzīvot pirms gadiem divsimt — senās Maskavas laikos. Viņa bija ļoti dievbijīga un jūtīga, ticēja visādām parādībām, zīlēšanai, buršanai, sapņiem; ticēja plānprātiņiem, mājas gariem, meža gariem, nelāgām sastapšanām, ļaunām acīm, tautas zālēm, apvārdotai sālij, drīzam pasaules galam; viņa ticēja, ja lieldienu nakts dievkalpojumā nenodziest sveces, tad ir laba gurķu raža un ka sēnes vairs neaug, ja cilvēka acs tās ir redzējusi; ticēja tam, ka velnam patīk būt tur, kur ir ūdens, un ka katram žīdam uz krūtīm ir asiņains plankumiņš; baidījās no pelēm, zalkšiem, vardēm, zvirbuliņiem, dēlēm, pērkona, auksta ūdens, caurvēja, no zirgiem, āžiem, rudiem cilvēkiem un melniem kaķiem, uzskatīja circeņus un suņus par nešķīstiem dzīvniekiem; neēda ne teļa, ne

baloža gaļu, ne vēžus, ne sieru, ne spargelus, ne zemes bumbierus, ne zaķus, ne arbūzus, tāpēc ka sagraizīts arbūzs atgādinot Jāņa Kristītāja galvu, bet par austerēm runāja ne citādi kā drebinādamās; viņa mīlēja labi paēst un stingri ievēroja gavēņus; gulēja desmit stundu diennaktī un negāja nemaz gulēt, ja Vasilijam Ivanovičam sāpēja galva; nebija izlasījusi nevienu grāmatu, atskaitot *Aleksis jeb Būdiņa mežā*, vēstules rakstīja vienu, daudz, ja divas reizes gadā, bet saimniecībā prata žāvēt un ievārīt, lai gan ar pašas rokām ne pie kā nepieskārās un vispār nelabprāt kustējās no vietas. Arina Vlasjevna bija ļoti labsirdīga un savdabīgi gudra. Viņa zināja, ka pasaulē ir kungi, kuriem ir jāpavēl, un vienkāršā tauta, kurai ir jākalpo, — un tāpēc neizjuta riebumu ne pret verdzisku padevību, ne pret klanīšanos līdz zemei, bet ar padotajiem apgājās laipni un labsirdīgi, nevienu nabagu neaizlaida bez dāvanas un nekad nevienu nenosodīja, lai gan dažreiz mēdza tenkot. Jaunībā viņa bija bijusi ļoti glīta, spēlējusi klavieres un mazliet runājusi franciski; bet, ilgus gadus klejodama kopā ar vīru, ar kuru bija apprecējusies pret savu gribu, aptaukojās, aizmirsā muziku un franču valodu. Savu dēlu viņa mīlēja un neizsakāmi baidījās no tā; muižas pārvaldišanu atstāja Vasilija Ivanoviča ziņā un neinteresējās vairs ne par ko: viņa sāka vaidēt, atvēdinājās ar lakatiņu un no bailēm rauca uzacis augstāk

un augstāk, tiklīdz viņas vecais sāka skaidrot par priekšā stāvošajiem pārkārtojumiem un par saviem plāniem. Viņa bija slimīgi aizdomīga, vienmēr gaidīja kādu lielu nelaimi un tūdaļ raudāja, tiklīdz atcerējās ko bēdīgu... Tādu sieviešu tagad gandrīz vairs nav. Dievs to zina — vai par to ir jāpriecājas!

XXI

Piecēlies no gultas, Arkadijs atvēra logu, — pirmais, ko viņš ieraudzīja, bija Vasilis Ivanovičs. Buharas halātā, apjozies ar kabatas lakatu, vecais centīgi raka sakņu dārzā. Viņš pamanīja savu jauno viesi un, atspiedies uz lāpstas, iesaucās:

— Esiet sveicināts! Kā labi gulējāt?

— Lieliski, — Arkadijs atbildēja.

— Bet es šeit, kā redzat, līdzīgi pašam Cincinātam roku dobīti vēlīniem rāceņiem. Tagad pienācis tāds laiks, — un paldies dievam! — ka katram ar paša rokām sev pārtika jāzagādā; uz citiem nav ko paļauties: jāpūlas pašam. Un iznāk, ka Žanam Žakam Ruso ir taisnība. Pirms pusstundas jūs, mans kungs, būtu mani redzējis pilnīgi citā pozīcijā. Kā dai sievai, kura žēlojās par vēderguļu, — tā viņi sauc, bet mēs — par dizentēriju, — es... kā to labāk pateikt... devu opiju, bet otram izrāvu zobu. Tas ir, ieteicu ēterizāciju... bet viņa nebija ar mieru. Visu to es daru *gra-*

*tis*¹ — *anamatēr*². Taču man nav jāpierod; es taču esmu plebejs, *homo novus*³ — ne no dzimts muižniekiem, ne tā kā mana cienīgā... Bet varbūt jums labpatiktu ierasties šeit ēnā, paelpot pirms tējas rīta svaigumu?

Arkadijs izgāja pie viņa.

— Esiet sveicināts vēlreiz! — sacīja Vasiļijs Ivanovičs, pielikdams kā karavīrs roku pie nosmulētās, mazās, apaļās cepurītes, kas sedza viņa galvu. — Jūs, es zinu, esat pieradis pie greznības, pie izpriecām, taču arī šās pasaules varenie neatsakās īsu brītiņu pavadīt zem būdiņas jumta.

— Apžēlojieties! — skaļi iesaucās Arkadijs. — Kas tad es par šās pasaules vareno? Arī pie greznības neesmu pieradis.

— Pagaidiet, pagaidiet! — laipni iebilda Vasiļijs Ivanovičs. — Es, lai gan tagad esmu nodots arķīvā, arī esmu redzējis pasauli — pazīstu putnu pēc tā lidojuma. Es arī pa savai modei esmu psihologs un fiziognomists. Ja man nebūtu šīs, uzdrošinos teikt, dotības, es jau sen būtu pagalam; mani, mazo cilvēku, būtu saminuši. Teikšu jums bez komplimentiem: draudzība, kādu es vēroju starp jums un manu dēlu, mani no sirds iepriecina. Es nule redzējos ar viņu: viņš, pēc sava ieraduma, ko jūs droši vien pazīstat, uzcēlās ļoti

¹ Par brīvu. (*Latin.*)

² *En amateur* (*franc.*) vietā — kā amatieris,

³ Jaunais cilvēks. (*Latin.*)

agri un aizjoza apstaigāt apkārtni. Atļaujiet vaicāt — vai jūs jau sen pazīstat manu Jevgeņiju?

— Kopš šās ziemas.

— Tā-ā. Un atļaujiet vēl jums vaicāt, — bet vai mums nederētu apsēsties? — Atļaujiet man kā tēvam vaicāt jums pilnīgi atklāti: kādas ir jūsu domas par manu Jevgeņiju?

— Jūsu dēls ir viens no visievērojamākiem cilvēkiem, ar kādu es jebkad esmu sastapies, — dzīvi attrauca Ārkadijs.

Vasilijs Ivanoviča acis pēkšņi izpletās, un viņa vaigi mazliet pietvīka. Lāpsta tam izkrita no rokām.

— Un jūs domājat, — viņš iesāka.

— Esmu pārliecināts, — Ārkadijs uzsvēra, — ka jūsu dēlu gaida liela nākotne, ka viņš darīs slavenu jūsu vārdu. Par to es pārliecinājos jau kopš mūsu pirmās tikšanās.

— Kā... kā tas bija? — Vasilijs Ivanovičs izrunāja ar pūlēm. Aizgrābts viņš pavēra plātās lūpas smaidā, kas vairs nenodzisa no tām.

— Jūs vēlaties zināt, kā mēs satikāmies?

— Jā... un vispār...

Ārkadijs sāka stāstīt un runāt par Bazarovu ar vēl lielāku kvēli, ar lielāku aizrautību nekā tajā vakarā, kad viņš dejoja mazurku ar Odincovu.

Vasilijs Ivanovičs klausījās, klausījās, šņaukājās, vīkstīja mutautu abās rokās, kā-

sēja, bužināja matus — un beidzot neizturēja: pieliecās pie Arkadija un noskūpstīja tā plecu.

— Jūs mani gaužām aplaimojāt, — viņš teica, nemitēdamies smaidīt. — Es — man jums jāsaka, ka es... dievinu savu dēlu; par savu veceni jau nemaz nerunāju: saprotams, viņa taču — māte! — bet es neuzdrošinos viņa klātbūtnē izrādīt savas jūtas, tāpēc ka viņš to necieš. Viņš ir ikviena jūtu uzplūduma ienaidnieks; daudzi viņu pat nosoda par tādu rakstura stingrumu un saskata tajā lepnības vai bezjūtīguma pazīmi; bet viņam līdzīgus cilvēkus nevar mērot ar parasto mērauklu, — vai nav tiesa? Tā, piemēram, cits viņa vietā būtu plēsis un plēsis no saviem vecākiem, bet no mums, ticat vai ne, viņš nemūžam lieku kapeiku nav ņēmis, nudien!

— Viņš ir nesavtīgs, godīgs cilvēks, — Arkadijs piebilda.

— Tiešām nesavtīgs. Un es, Arkadij Nikolajič, ne vien dievinu viņu, es lepojos ar viņu, un visa mana godkārība ir tā, lai ar laiku viņa biografijā būtu šādi vārdi: «Vienkārša štāba ārsta dēls, kura tēvs tomēr agri viņa spējas uzminējis un neko nav žēlojis viņa audzināšanai...»

Vecā vīra balss aprāvās.

Arkadijs cieši saspieda viņa roku.

— Kā jūs domājat, — Vasilijs Ivanovičs jautāja, brīdi klusējis, — taču ne medicīnas laukā viņš sasniegs to slavu, ko jūs viņam pareģojat?

— Protams, ne medicīnas laukā, lai gan arī šajā ziņā viņš būs no pirmajiem zinātniekiem.

— Kādā tad, Arkadij Nikolajič?

— To tagad grūti pateikt, bet viņš kļūs slavens.

— Viņš kļūs slavens! — vecais vīrs atkārtoja un nogrima domās.

— Arina Vlasjevna lika lūgt jūs tēju dzert, — sacīja Anfisuška, nesdama garām milzīgu šķīvi ienākušos aveņu.

Vasilijs Ivanovičs sarosījās.

— Vai auksts saldaiss krējums pie avenēm būs?

— Būs.

— Pielūko, tā kā lai būtu auksts! Bez ceremonijām, Arkadij Nikolajič, — ņemiet vairāk! Ko tad Jevgeņijs nenāk?

— Te es esmu, — atskanēja Bazarova balss no Arkadija istabas.

Vasilijs Ivanovičs strauji apgriezās.

— Ahā! Tu gribēji apmeklēt savu draugu; bet esi nokavējies, *amice*¹, es ar viņu jau ilgāku laiku šeit sarunājos. Tagad jāiet tēju dzert: māte aicina. Turklāt man ar tevi jāparunā.

— Par ko?

— Šeit kāds zemnieciņš slimo ar ikteru...

— Tas ir, ar dzelteno kaiti?

— Jā, ar kronisku un ļoti iesīkstējušu ik-

¹ Draugs. (*Itāl.*)

teru. Es viņam parakstīju augstiņus un asinszāles, liku ēst burkānus, dzert sodu; bet tie visi ir *paliatīvi* līdzekļi; vajag kaut ko radikālāku. Tu, lai gan smeji par medicīnu, tomēr, esmu pārliecināts, varēsi man dot lie-tišķu padomu. Bet par to parunāsim vēlāk. Tagad iesim dzert tēju.

Vasilijs Ivanovičs veikli pielēca kājās un sāka dziedāt no «Roberta»¹:

Lai likumu tad sevim lemjam,
Kā jau-ki, jau-tri pa-dzīvot!

— Apbrīnojama izturība! — noteica Bazarovs, atiedams no loga.

Pienāca pusdienu. Saule kveldēja, slēpdamās aiz plāna nepārtrauktu, bālganu mākoņu aizsega. Visur valdīja klusums, tikai sādžas gaiši izaicinoši sasaucās, modinādami ikvienā, kas tos dzirdēja, dīvainu snaudas un garlaicības sajūtu; kaut kur augstu koku galotnēs, raudulīgi aicinot, nemitīgi čiepstēja jauns vanadzēns. Arkadijs un Bazarovs gulēja nelielas siena kaudzes ēnā, pasvieduši sev apakšā pāris klēpju čaukstošas, sausas, bet vēl zaļas un smaržīgas zāles.

— Tā apse, — ierunājās Bazarovs, — atgādina man bērniņu; tā aug pie bedres, kas palikusi no ķieģeļu šķūņa, bet es tolaik biju pārliecināts, ka šai bedrei un apsei piemīt

¹ Franču komponista Meierbera opera «Velna Roberts».

īpašs talismaņa spēks: man nekad to tuvumā nebija garlaicīgi. Es toreiz vēl nesapratu, ka garlaicīgi man nav tāpēc, ka esmu bērns. Tagad esmu pieaudzis, un talismans vairs nelīdz.

— Cik ilgi tu te nodzīvoji? — Arkadijs jautāja.

— Kādus divus gadus no vietas; pēc tam mēs šad un tad iegriezāmies. Mēs dzīvojām klejotāju dzīvi; visvairāk blandījāmies pa pilsētām.

— Bet vai šī māja sen celta?

— Sen. To vēl vectēvs cēlis, manas mātes tēvs.

— Kas viņš bija, tavs vectēvs?

— Velns viņu zina. Kaut kāds sekundmajors. Suvorova pulkos dienējis un vienmēr stāstīja par gājienu pāri Alpiem. Meloja droši vien.

— Tad tāpēc jums viesistabā Suvorova portrets karājas. Bet man patīk tādas mājiņas, vecas un siltas, arī smarža tajās tāda īpatnēja.

— Ož pēc svētbilžu lampiņu eļļas un ceļamoliņa, — žāvādamies teica Bazarovs.

— Bet cik daudz mušu šajās jaukajās mājiņās... Tfu!

— Saki, — ieminējās Arkadijs pēc neilgas klusēšanas, — vai tev bērībā nedarīja pāri?

— Tu jau redzi, kādi man vecāki. Nav jau nekādi stingrie.

— Vai tu viņus mīli, Jevgeņij?

— Mīlu, Arkadij.

— Viņi tevi tik ļoti mīl!

Bazarovs brīdi klusēja.

— Vai zini, par ko es domāju? — viņš beidzot sacīja, salikdams rokas zem galvas.

— Nezinu. Par ko tad?

— Es domāju, cik maniem vecākiem labi pasaulē dzīvot! Tēvs sešdesmit gadu vecumā rūpējas, spriež par «paliatīviem» līdzekļiem, ārstē ļaudis, izturas augstsirdīgi pret zemniekiem, — vārdu sakot, priecājas; arī manai mātei labi: viņas diena tiktāl piepildīta ar visādiem darbiem, ar nopūtām un vaidiem, ka viņai nav vaļas pat apdomāties; bet es...

— Bet tu?

— Bet es domāju tā: te nu es guļu pie siena kaudzes... Šaurā vietīņa, ko es aizņemu, ir tik niecīga, salīdzinot ar pārējo telpu, kur manis nav un kur gar mani nav nekādas daļas; un laika sprīdis, ko man izdosies nodzīvot, ir tik niecīgs, salīdzinot ar mūžību, kur manis nav bijis un nebūs... Bet šajā atomā, šajā matemātiskajā punktā, riņķo asinis, strādā smadzenes, arī tiecas pēc kaut kā... Kāda nejēdzība! Kādas blēņas!

— Atļauj tev iebilst: tas, ko tu saki, attiecināms vispār uz visiem cilvēkiem...

— Tev taisnība! — iesaucās Bazarovs. — Es gribēju teikt, ka viņi, tas ir, mani vecāki, ir aizņēmti un tos neuztrauc viņu niecība, tā tiem nesmird... bet es... es jūtu tikai garlaicību un dusmas.

— Dusmas? Kāpēc dusmas?

— Kāpēc? Kā — kāpēc? Vai tu esi aizmirsis?

— Es atceros visu, tomēr neatzīstu, ka tev būtu tiesības dusmoties. Tu esi nelaimīgs, es saprotu, bet...

— Ahā! Tu, Arkadij Nikolajevič, es redzu, izproti mīlestību kā visi mūslaiku jaunie cilvēki: cip, cip, cip, cālīt, bet, tiklīdz cālītis sāktuvoties, tā dod kājām vaļu! Es tāds neesmu. Bet nu pietiek runāt par to. Kur neko nevar līdzēt, par to arī runāt kauns. — Viņš pagriežas uz sāniem. — Ē! Paskat, kur gudrā skudra velk pusdzīvo mušu. Velc vien, skudriņ, velc! Neskaties neko, ja viņa pretojas, izmanto to, ka tev kā dzīvniekam ir tiesība neatzīt līdzjūtību, nevis tā kā mums, kas paši sevi salaužam!

— Labāk tu nebūtu runājis, Jevgeņij! Kad tu sevi esi lauzis?

Bazarovs pacēla galvu.

— Tas ir vienīgais, ar ko varu lepoties. Ja pats neesmu sevi salauzis, tad arī sievišķis mani nesalauzīs. Amen! Beigas! Neviena vārda par to no manis vairs nedzirdēsi.

Abi draugi pagulēja vēl brītiņu klusēdami.

— Jā, — iesāka Bazarovs, — cilvēks ir divaina būtne. Ja tā no sāniem un iztālēm paskatās uz šās nomales dzīvi, kādu šeit dzīvo «tēvi», tad šķiet: ko gan labāku var vēlēties? Ēd, dzer un apzinies, ka tu rīkojies pareizāk un prātīgāk par visiem. Bet nē —

ģarlaicība māc nost! Ģribas ar cilvēkiem noņemties, kaut vai lamāt tos, bet tikai noņemties ar viņiem.

— Dzīvi vajadzētu iekārtot tā, lai ik mirklis tajā būtu nozīmīgs, — Arkadijs domīgi teica.

— Kas tad to noliedz! Nozīmīgais, lai gan mēdz būt maldi, taču saldi, un arī ar nenozīmīgo var samierināties... bet — ķildas, ķildas... tā ir nelaime.

— Ķildu nebūs, ja tikai cilvēks pats tās negribēs.

— Hm... tu pateici *vispārīgas domas pretstatu*.

— Ko? Ko tu saproti ar šo vārdu?

— Nu, to, ka sacīt, piemēram, izglītība ir derīga, tā ir vispārīga doma, bet sacīt, ka izglītība ir kaitīga, tas ir vispārīgas domas pretstats. Tas it kā skan lepnāk, bet pēc būtības ir viens un tas pats.

— Bet kur patiesība, kurā pusē?

— Kur? Es tev atbildēšu kā atbalss: kur?

— Tu šodien esi melanholiski noskaņots, Jevgeņij.

— Tiešām? Droši vien saule mani sakarsējusi, un arī aveņu nedrīkst tik daudz ēst.

— Tādā gadījumā nebūtu slikti nosnausties, — ieminējās Arkadijs.

— Lai notiek; tikai tu nelūkojies uz mani: katra cilvēka seja guļot ir muļķīga.

— Bet vai tev nav vienalga, ko par tevi domā?

— Nezinu, ko lai tev saka. Īstam cilvēkam par to nav jārūpējas; īsts cilvēks ir tas, par kuru nav ko domāt, bet kurš ir vai nu jā-klausa, vai jānīst.

— Dīvaini! Es nevienu nenīstu, — Arkadijs padomājis noteica.

— Bet es gan daudzus. Tu esi maiga dvēsele, mīkstčaulis, kur nu tev nīst!... Tu baidies pats uz sevi paļauties...

— Bet tu, — Arkadijs pārtrauca viņu, — vai tu uz sevi paļaujies? Vai tu esi augstās domās pats par sevi?

Bazarovs brīdi klusēja.

— Kad sastapšu cilvēku, kas neatkāpsies manā priekšā, — viņš vilcinādamies sacīja, — tad es mainīšu savas domas par sevi pašu. Nīst! Nu, piemēram, tu šodien teici, ejot garām mūsu sādžas vecākā Filipa mājai, — tā ir tāda jauka, balta, — un tu sacīji, ka Krievija tad sasniegs pilnību, kad vispēdējam zemniekam būs tāds mājoklis, un mums katram tas jāsekmē... Bet es sāku nīst šo pēdējo zemnieku, Filipu vai Sidoru, kura dēļ man vai no ādas jālien laukā un kurš man pat paldies nepateiks... un kam man viņa paldies? Labi, viņš dzīvos baltā mājā, bet no manis augs dadži; un kas tālāk?

— Rimsties, Jevgeņij!... Šodien, tevī klausoties, negribot jāpiekrīt tiem, kas mums pārmet principu trūkumu.

— Tu runā kā tavs tēvocis. Principu vis-

pār nav, — vai tu līdz šim to neesi sapratis! — bet ir sajūtas. No tām viss atkarīgs.

— Kā tad tā?

— Nu tāpat vien. Piemēram, es esmu noliedzoša virziena piekritējs — sajūtu dēļ. Man ir patīkami noliegt, manas smadzenes tā iekārtotas — un tas ir viss! Kāpēc man patīk ķīmija? Kāpēc tev garšo āboli? — Arī sajūtu dēļ. Tas viss ir kopā. Dziļāk par to cilvēki nekad neiespiedīsies. Ne katrs tev to teiks, un arī es tev citā reizē to neteikšu.

— Vai tad arī godīgums ir sajūta?

— Un kā vēl!

— Jevgeņij! — Arkadijs iesāka skumīgā balsī.

— Kas ir? Ko? Nepatīk? — Bazarovs pārtrauca viņu. — Nē, brāl! Ja esi nolēmis visu nopļaut — cērt arī sev pa kājām! . . . Bet mēs gan pietiekami esam filozofējuši. «Daba maigu miegu aijā,» saka Puškina.

— Nekad viņš neko tamlīdzīgu nav teicis, — Arkadijs iebilda.

— Ja nav teicis, tad varēja teikt, un viņam kā dzejniekam bija jāsaka. Starp citu, viņš droši vien ir bijis karadienestā.

— Puškina nekad nav bijis karavīrs.

— Apžēlojies, viņam katrā lappusē: «Uz cīņu, uz cīņu! Par Krievijas godu!»

— Kādas gan tu pasakas vari sadomāt! Tā taču galu galā ir apmelošana.

— Apmelošana? Kas par to! Ekur vārdu sadomājis, ar ko nobaidīt! Lai tu nezin kā

apmelotu cilvēku, viņš patiesībā pelnījis divdesmitreiz vairāk.

— Labāk gulēsim! — īgni sacīja Arkadijs.

— Ar lielāko prieku, — Bazarovs atteica.

Bet ne vienam, ne otram nenāca miegs. Gandrīz vai naida jūtas bija pārņēmušas abu jauno cilvēku sirdis. Pēc minūtēm piecām viņi atvēra acis un klusēdami saskatījās.

— Raugies, — pēkšņi teica Arkadijs, — sausa kļavas lapa atrisusi un krīt uz leju, tās kustības pilnīgi līdzinās tauriņa lidojumam. Vai nav dīvaini? Visskumjākais un nedzīvais — līdzīgs pašam priecīgākajam un dzīvajam.

— Ak draugs Arkadij Nikolajič! — Bazarovs iesaucās. — Vienu gan es lūdzu: nerunāt skaisti!

— Es runāju, kā protu... Un galu galā tas ir despotisms. Man iekrita prātā doma: kāpēc lai es to neizsaku?

— Pareizi, bet kāpēc tad arī es nevarētu izteikt savu domu. Es atzīstu, ka runāt skaisti ir nepieklājīgi.

— Kas tad ir pieklājīgi? Lamāties?

— Ehē! Tu jau, kā redzu, tiešām gribi iet sava tēvoča pēdās. Kā šis idiots priecātos, ja dzirdētu tevi!

— Kā tu nosauci Pāvelu Petroviču?

— Es viņu nosaucu, kā pienākas, — par idiotu.

— Tas tomēr ir neizturami! — Arkadijs iesaucās.

— Ak tā gan, radniecīgās jūtas ierunājās, — Bazarovs mierīgi teica. — Esmu novērojis: tās turas cilvēkos ļoti sīksti. No visa kā cilvēks ar mieru atteikties, no ikviena aizsprieduma atraisīties; bet atzīties, ka, piemēram, brālis, kas zog svešus mutautiņus, ir zaglis, — tas ir pāri viņa spēkiem. Un tiešām gan: *mans* brālis, *mans* — un lai nebūtu ģenijs... vai tas maz iespējams?

— Manī ierunājās vienkārša taisnības izjūta, nevis radniecība, — Arkadijs iekaisis atcirta. — Bet, tā kā tu to nesaproti, tev nav šīs *sajūtas*, tad tu arī nevari spriest par to.

— Ar citiem vārdiem: Arkadijs Kirsanovs ir pārāk cēls manai saprašanai, — loku ceļus un aplustu.

— Rimsties, lūdzams, Jevgeņij! Mēs beidzot saķildosimies.

— Ak Arkadij! Esi tik labs, saķildosimies reiz tā pa īstam — līdz asinīm un asarām.

— Bet mēs taču tā tiešām beigsim ar to...

— Ka saplēsīsimies? — uztvēra Bazarovs. — Lai notiek. Šeit uz siena tādos idiliskos apstākļos, tālu no pasaules un cilvēku skatieniem — tas nekas. Bet tu ar mani netiksi galā. Es tevi tūlīt sagraībšu pie rīkles...

Bazarovs izpleta savus garos un cietos pirkstus. Arkadijs pagriezās un sagatavojās it kā jokodamies pretoties... Bet drauga seja viņam likās tik ļaunu vēstoša, tik nopietni draudi pavidēja tā greizajā smīnā, iegailējās acīs, ka viņš neviļus izjuta bailes...

— Ā! Skat, kur jūs ielīduši! — šajā mirklī atskanēja Vasilija Ivanoviča balss, un vecais štāba ārsts nostājās jauno cilvēku priekšā, tērpies mājās darinātā linu svārkā un salmu cepurē, kas arī bija mājas ražojums. — Es jūs meklēju, meklēju... Lielisku vietu gan esat izvēlējušies un jaukai nodarbībai nododaties. Guļot uz «zemes», raudzīties «debesīs»... Vai zināt — tajā ir kāda īpaša nozīme!

— Es skatos debesīs tikai tad, kad gribu šķaudīt, — norūca Bazarovs un, griezdamies pie Arkadija, pusbalsī piebilda: — Žēl, ka iztraucēja.

— Rimsties jel! — čukstēja Arkadijs un slepus paspieda drauga roku. — Bet neviena draudzība ilgi neizturēs tādas sadursmes.

— Raugos es uz jums, mani jaunie sarunu biedri, — pa to laiku runāja Vasilijs Ivanovičs, šūpodams galvu un ar sakrustotām rokām atbalstījies uz kāda ļoti sarežģīti savīta, paša darināta spieķa ar turka figūru roktura vietā, — raugos un nevaru vien nopriecāties. Cik jums daudz spēka, pašas ziedošākās jaunības, spēju, talantu! Vienkārši... Kastors un Polluks!

— Redzi nu — mitoloģijā iebrauca! — Bazarovs iesaucās. — Tūlīt var redzēt, ka savā laikā bijis spēcīgs latīnists! Cik atceros, tev taču piesprieduši sudraba medali par domrakstiem, ko?

— Dioskuri, Dioskuri! — Vasilijs Ivanovičs atkārtoja.

— Nu gan pietiek, tēvs, — nerunā tik maigi!

— Par tik ilgiem laikiem vienu reizīti jau var, — nomurmināja vecais vīrs. — Starp citu, es jūs, kungi, uzmeklēju ne tādēļ, lai jums komplimentus teiktu, bet tādēļ, lai, vispirms, paziņotu jums, ka mēs drīz ēdīsim pusdienas; un, otrkārt, man gribējās tevi brīdināt, Jevgeņij... Tu esi gudrs, tu pazīsti cilvēkus un arī sievietes sirdi, un tātad atvainosi... Tava māmiņa gribēja dievkalpojumu noturēt sakarā ar tavu atbraukšanu. Tu tikai neiedomājies, ka es tevi aicinu piedalīties šajā dievkalpojumā: tas jau sen noticis, bet tēvs Aleksejs...

— Vai pops?

— Nu jā, garīdznieks; viņš pie mums... ēdis... Es to nebiju gaidījis un pat neieteicu... bet kaut kā tā iznāca... viņš mani nebija sapratis... Un arī Arina Vlasjevna... Pie tam viņš mums ir ļoti labs un prātīgs cilvēks.

— Viņš taču manu pusdienu porciju nenoēdis? — Bazarovs jautāja.

Vasilijs Ivanovičs iesmējās.

— Apžēlojies, ko tu runā!

— Nu, vairāk man arī neko nevajag. Es ar katru cilvēku labprāt sēžos pie galda.

Vasilijs Ivanovičs sakārtoja savu cepuri.

— Es jau iepriekš biju pārliecināts, — viņš teica, — ka tu stāvi augstāk par visiem aizspriedumiem. Arī man to nav, kaut gan esmu vecs — sešdesmit otro gadu dzīvoju. (Vasi-

lijs Ivanovičs neuzdrošinājās atzīties, ka viņš pats ir vēlējies dievkalpojumu... Viņš bija ne mazāk dievbijīgs par savu sievu.) Un tēvs Aleksejs ļoti gribēja ar tevi iepazīties. Viņš tev patiks, tu redzēsi. Viņam nav nekas pretim arī kārtis paspēlēt un pat... bet lai tas paliek starp mums... pīpīti pasūkāt.

— Nu, labi. Pēc pusdienām sitīsim trumpas un es viņu apspēlēšu.

— He-he-he, redzēsim! Tas viss vēl karājas gaisā.

— Ko? Varbūt tu arī jaunību atcerēsies? — Bazarovs teica ar sevišķu uzvaru.

Vasilija Ivanoviča bronzas krāsas vaigi tumši pietvīka.

— Kā tev nav kauna, Jevgeņij... Kas bijis, tas pagājis. Nu jā, esmu ar mieru te *viņa* priekšā atzīties, man jaunībā piemita šī kaislība — tas tiesa; un es taču dārgi samaksāju par to! Bet tad ir gan karsts! Atļaujiet apsēsties pie jums. Es taču netraucēju?

— Itin nemaz, — Arkadijs atbildēja.

Vasilijs Ivanovičs krekšķinādams apsēdās sienā.

— Man jūsu tagadējā guļvieta, mani kungi, — viņš atsāka, — atgādina manu karavīra nometņu dzīvi, pārsienamos punktus kaut kur arī tā pie kaudzes, un tad vēl paldies dievam ka tā. — Viņš nopūtās. — Daudz daudz esmu piedzīvojis savā mūžā. Ja atļausiet, es jums, piemēram, izstāstīšu interesantu mēra laika epizodi Besarābijā.

— Par kuru tu saņēmi Vladimīru¹? — iejaucās Bazarovs. — Zinām, zinām... Starp citu, kāpēc tu to nenēsā?

— Es taču tev teicu, ka man nav aizspriedumu, — nomurmināja Vasilijš Ivanovičš (viņš tikai nesen bija licis noārdīt sarkano lentīti no svārkiem) un sāka stāstīt mēra epizodi. — Bet viņš taču ir aizmidzis, — tas pēkšņi čukstēja Arkadijam, norādīdams uz Bazarovu un labsirdīgi pamirkšķinādams ar acīm. — Jevgeņij! Celies augšā! — Vasilijš Ivanovičš skaļi piebilda. — Iesim pusdienās...

Tēvs Aleksejs, izskatīgs un tukls vīrs bieziem, rūpīgi sasukātiem matiem, ar izrakstītu jostu uz mēlā zīda mācītāja tērpa bija veikls un atjautīgs cilvēks. Viņš pirmais pasteidzās paspiest roku Arkadijam un Bazarovam, it kā jau iepriekš saprazdams, ka tiem nav vajadzīga viņa svētība, un vispār izturējās brīvi. Ne viņš pats izblamējās, ne citus aizskāra; vietā pasmējās par semināra latīņu valodu un aizstāvēja savu bīskapu; izdzēra divas glāzītes vīna, bet no trešās atteicās; paņēma no Arkadija cigāru, bet smēķēt nesmēķēja, teikdams, ka ņems līdz to uz māju. Nēpatīkamu iespaidu atstāja tas, ka viņš laiku pa laikam lēni un uzmanīgi cēla roku, lai noķertu sev uz sejas mušas, un turklāt dažreiz saspieda

¹ Svētā Vladimīra ordenis.

tās. Viņš apsēdās pie zaļā galda ar mēreni izteiktu labpatiku un pašās beigās apspēlēja Bazarovu par 2 rubļiem un 50 kapeikām papīra naudā: Arinas Vlasjevnas mājā nebija sajēgas par rēķiniem sudrabā... Viņa joprojām sēdēja blakus dēlam (kārtis viņa nespēlēja), joprojām atbalstījusi vaigu ar dūrīti; un piecēlās tikai tādēļ, lai liktu pasniegt kaut kādu jaunu gardumu. Viņa baidījās apmīļot Bazarovu, un tas arī nepamudināja viņu, neuzdrošināja uz glāstiem; turklāt arī Vasilis Ivanovičs bija piekodinājis viņai dēlu pārāk «netraucēt». «Jaunajiem cilvēkiem tas nepatīk,» viņš tai bija atkārtojis. (Nav ko runāt par to, kādas tajā dienā bija pusdienas: Timofejičs pats personīgi rītausmā aizauļoja pēc kādas sevišķas čerkasu vērša gaļas; sādžas vecākais brauca uz otru pusi pēc vēdzelēm, ķīšiem un vēžiem; tikai par sēnēm vien sievas saņēma 42 vara kapeikas); bet Arinas Vlasjevnas acis, pastāvīgi Bazarovam pievērstas, izteica ne vien padevību un maigumu: tajās bija skumjas, jauktas ar ziņkāri un bailēm, un it kā kluss pārmetums.

Bet Bazarovam nebija laika, lai pētītu, ko īsti pauž mātes acis; viņš reti griezās pie viņas un tad arī ar īsu jautājumu. Reiz viņš palūdza tās roku «laimei»; viņa lēnām uzlika savu mīksto rociņu uz tā cietās un platās plaukstas.

— Nu, — viņa pēc brītiņa jautāja, — vai nepalīdzēja?

— Vēl sliktāk veicas, — viņš atbildēja, nevēriģi smaidīdams.

— Viņš jau gan dikti riskē, — it kā nožēlodams teica Alekseja tēvs un noglāstīja savu skaisto bārdu.

— Napoleona likums, tētiņ, Napoleona, — Vasilijs Ivanovičs iesaucās un izspēlēja dūzi.

— Tas jau viņu arī noveda svētās Helenas salā, — noteica Alekseja tēvs un nokāva viņa dūzi ar trumpi.

— Vai tu nevēlies jāņogu dzērienu, Jeņušin? — Arina Vlasjevna jautāja.

Bazarovs tikai paraustīja plecus.

— Nē! — nākošajā dienā viņš teica Arkadijam. — Rīt braukšu projām no šejienes. Garlaicīgi; gribas strādāt, bet šeit nevar. Došos atkal pie jums uz sādžu; es taču tur visus savus preparātus atstāju. Pie jums vismaz es varu ieslēģties. Te man tēvs aizvien skandina: «Mans kabinets tavā rīcībā — neviens tevi ne-traucēs,» — bet pats neatiet no manis ne soļa. Un kauns arī no viņa noslēģties. Nu, un māte arī. Es dzirdu, kā viņa aiz sienas nopūšas, bet, kad iznāku pie tās, nav pat viņai ko sacīt.

— Viņa būs ļoti sarūģtināta, — Arkadijs ieminējās, — un viņš jau arī.

— Es pie vecīšiem vēl atģriezīšos.

— Kad?

— Tad, kad braukšu uz Pēterburgu.

— Man tavas mātes sevišķi žēl.

— Kāpēc tā? Ar ogām, vai, viņa tev tā izpatikusi?

Arkadijs nodūra acis.

— Tu savu māti nepazīsti, Jevgeņij. Viņa ne vien ir lieliska sieviete, viņa ir arī ļoti gudra, patiesi. Šorīt ar mani veselu pusstundu tērzēja, un tik lietišķi, interesanti.

— Laikam par mani vien runāja?

— Vai nu par tevi vienu bija runa.

— Var jau būt; tu no malas vari labāk redzēt. Ja jau sieviete var pusstundu ilgu sarunu risināt, tad tā jau ir laba zīme. Bet es tomēr braukšu projām.

— Tev nebūs viegli viņiem pateikt šo ziņu. Viņi visu laiku spriež par to, ko mēs pēc divām nedēļām darīsim.

— Nebūs viegli. Pats jods mani grūda šodien paķircināt tēvu: nesen viņš pavēlējis nopērt kādu savu rentes zemnieku — un ļoti labi darījis; jā, jā, neskaties manī ar tādām šausmām, — ļoti labi darījis, tāpēc ka šis zemnieks ir vislielākais zaglis un dzērājs; tikai tēvs nekādi nebija gaidījis, ka man tas, kā saka, kļūs zināms. Viņš ļoti sakaunējās, tagad man turklāt vēl jāapbēdina... Nekas! Laiks visu sadziedēs.

Bazarovs teica «nekas», bet pagāja vesela diena, kamēr viņš sasparojās paziņot Vasilijam Ivanovičam savu nodomu. Beidzot, jau atvadīdamies no viņa kabinetā, tas pateica, mākšloti žāvādamies:

— Jā... es gandrīz aizmirsu tev pateikt...

Liec, lai rīt aizved Fedotam mūsu zirgus no-
mainīšanai!

Vasilijs Ivanovičs izbrīnījās.

— Vai tad Kirsanova kungs brauc no mums
projām?

— Jā, un arī es braucu reizē ar viņu.

Vasilijs Ivanovičs uz vietas apsviedās.

— Tu brauc projām?

— Jā... man vajadzīgs. Izrīko, lūdzams,
par zirgiem!

— Labi... — vecais vīrs nevarīgi čuk-
stēja, — nomainīšanai... labi... tikai... ti-
kai... Kā tad tā?

— Man nepieciešami aizbraukt pie viņa uz
neilgu laiku. Vēlāk es atkal atgriezīšos.

— Jā! Uz neilgu laiku... Labi. — Vasilijs
Ivanovičs izvilka lakatiņu un šņaukādami
noliecās gandrīz līdz zemei. — Vai tad...
tas... būs viss? Es biju domājis, ka tu pie
mums... ilgāk. Trīs dienas... Tas, tas pēc
trim gadiem ir tā pamaz, tā pamaz, Jevgeņij!

— Bet es taču tev saku, ka drīz atgriezī-
šos. Man nepieciešami.

— Nepieciešami... Ko darīt? Vispirms jau
jāizpilda pienākums... Tad aizsūtīt zirgus?
Labi. Mēs, protams, ar Arinu to negaidījām.
Viņa, raug, puķes izlūdzās no kaimiņienes,
gribēja tavu istabu izgreznot. (Vasilijs Iva-
novičs nemaz neminēja par to, ka viņš katru
rītu ar gaismiņu, kurpes basās kājās uzvil-
cis, apspriedās ar Timofejiču un, ar drebošiem
pirkšiem vilkdams vienu saplēstu papīr-

naudas gabalu pēc otra, uzdeva viņam visādus pirkumus, sevišķi rūpēdamies par pārtikas produktiem un sarkanvīnu, kas, cik varēja novērot, bija jaunajiem cilvēkiem ļoti iepatīcies.) Galvenais — brīvība, tas mans nosacījums... nevajag apspiest... ne...

Viņš pēkšņi apklusā un devās uz durvīm.

— Mēs drīz redzēsimies, tēv, tiešām.

Bet Vasilijs Ivanovičs neatskatīdamies pameta tikai ar roku un izgāja. Atgriezies guļamistabā, tas atrada savu sievu gulētā un sāka lūgt dievu čukstēdams, lai viņu neatmodinātu. Tomēr viņa pamodās.

— Vai tas esi tu, Vasilij Ivanič? — viņa jautāja.

— Es, mīļā!

— Vai tu no Jeņušas? Zini, es baidos: vai tikai viņam ir laba guļa uz dīvāna? Es Anfišai pavēlēju uzlikt viņam tavu ceļa matracīti un jaunos spilvenus; es labprāt tam dotu mūsu pēli, bet viņam, kā es atceros, nepatīk gulēt uz mīksta.

— Nekas, mīļā, nerūpējies! Viņam ir labi. Kungs, piedod mums, grēciniekiem, — viņš turpināja pusbalsī savu lūgšanu. Vasilijam Ivanovičam bija žēl savas vecenītes; viņš negribēja tai naktī teikt, kādas bēdas to gaida.

Bazarovs ar Arkadiju aizbrauca otrā dienā. Jau no rīta mājā visi kļuva skumīgi: Anfisuškai krita trauki no rokām; pat Fedjka bija neizpratnē un beidzot pat novilkā zābakus. Vasilijs Ivanovičs rosījās vairāk nekā jebkad:

viņš, kā redzams, drošināja pats sevi, skaļi runāja un klaudzināja ar kājām, bet seja tam bija sakritusies un skatiens pastāvīgi slīdēja garām dēlam. Arina Vlasjevna klusām raudāja; viņa būtu pilnīgi apmulsusi un nespētu sevi savaldīt, ja vīrs no rīta agri veselās divas stundas nebūtu viņu pierunājis. Kad Bazarovs pēc vairākkārtīgiem solījumiem atgriezties ne vēlāk kā pēc mēneša beidzot izrāvās no ciešajām skavām un iesēdās tarantasā, kad zirgi sāka kustēties, ieskanējās zvaniņš un rati sāka ripot un kad nebija nozīmes ilgāk skatīties nopakaļus, kad nostājās putekli un Timofejičs, salicis un ejot grīlodamies, aizvilkās atpakaļ uz savu istabiņu, kad vecīši palika vieni savā mājā, kura arī pēkšņi šķita saraukusies un vecāka, — tad Vasilijs Ivanovičs, kas vēl pirms dažiem mirkliem bija braši vēdinājis uz lieveņa ar lakatiņu, atkrita krēslā un nokāra galvu uz krūtīm. — Pameta, pameta mūs! — viņš čukstēja. — Pameta: garlaicīgi viņam kļuva ar mums. Tagad nu viens kā pirksts, viens! — viņš atkārtoja vairākas reizes un ik reizi pacēla uz priekšu savu roku ar izstieptu rādītāja pirkstu. Tad Arina Vlasjevna pienāca viņam klāt un, pieliekusi savu sirmo galvu pie viņa sirmās galvas, teica: — Ko darīt, Vasja! Dēls — tas ir atgriezts riecieni. Viņš kā vanags: kad grib — atlido, kad grib — aizlido; bet mēs abi kā piepes pie koka dobuma sēžam blakus viens otram un nekustamies no vietas. Tikai es

mūžam palikšu kopā ar tevi tāpat kā tu ar mani.

Vasilijs Ivanovičs atņēma rokas no sejas un apskāva savu sievu, savu draudzeni, tik cieši, kā pat jaunībā nebija apskāvis: viņa bija remindājusi to bēdās.

XXII

Klusēdami, tikai paretam apmainīdamies ar kādu nenožīmīgu vārdu, mūsu draugi aizbrauca līdz Fedotam. Bazarovs nejutās visai apmierināts. Arkadijs bija nemierā ar viņu. Bez tam viņam sirdī viesās tās beziemesla skumjas, kādas pazīstamas vienīgi tikai ļoti jauniem cilvēkiem. Vedējs pārjūdza zirgus un, uzrāpies uz sēdekļa, jautāja: «Pa labi vai pa kreisi?»

Arkadijs nodrebēja. Ceļš pa labi veda uz pilsētu, bet no turienes uz māju; ceļš pa kreisi veda pie Odincovas.

Viņš paskatījās uz Bazarovu.

— Jevgeņij, — viņš jautāja, — vai pa kreisi?

Bazarovs novērsās.

— Kas tad tās par muļķībām? — viņš nomurmināja.

— Es zinu, ka muļķības, — Arkadijs atteica. — Bet kas par to? Vai tad mums tā pirmā reize?

Bazarovs uzvilka cepuri uz pieres.

— Kā zini, — tas beidzot noteicā.

— Brauc pa kreisi! — Arkadijs uzsauca.

Tarantass aizripoja Nikoļskas virzienā. Bet, nolēmuši izdarīt šo *muļķību*, draugi klusēja vēl stūrģalvīgāk un likās pat dusmīgi.

Jau pēc tā vien, kā viņus uz Odincovas mājas lieveņa sagaidīja mājas pārzinis, draugi varēja uzminēt, ka tie rīkojušies neprātīgi, aizraudamies no pēkšņas iedomas. Viņus acīm redzot negaidīja. Diezgan ilgi ar diezgan muļķīgām sejām viņi nosēdēja viesistabā. Odincova beidzot iznāca pie tiem. Viņa apsveicinājās ar parasto laipnību, taču brīnījās par viņu tik drīzu atgriešanos un, cik varēja spriest no tās kustību un valodas gausuma, nebija visai iepriecināta. Viņi pasteidzās paziņot, ka iegriezušies tikai pa ceļam un pēc stundām četrām dosies tālāk uz pilsētu. Tā aprobežojās ar vieglu izsaucienu, lūdza Arkadiju pasveicināt tēvu no viņas un aizsūtīja pēc krustmātes. Kņaze ieradās samiegojusies, tādēļ viņas vecā, grumbainā seja izskatījās vēl niknāka. Katja bija nevesela, tā neiznāca no savas istabas. Arkadijs pēkšņi sajuta, ka viņš tikpat daudz gribējis redzēt Katju, cik pašu Annu Sergejevnu. Četras stundas pagāja nenozīmīgās pārrunās par šo un to; Anna Sergejevna ir klausījās, ir runāja bez smaida. Tikai pašā atvadīšanās brīdī viņas dvēselē it kā pamodās senais draudzīgums.

— Man tagad uznākusi grūtsirdība, — viņa teica, — bet jūs nepievērsiet tam uzmanību un pēc kāda laika atbrauciet atkal, es to saku jums abiem.

Kā Bazarovs, tā Arkadijs atbildēja tikai palocīdamies, iesēdās ekipāžā un, vairāk nekur neapstādamies, devās uz mājām, uz Marjinu, kur arī laimīgi ieradās nākošās dienas vakarā. Visu ceļu ne viens, ne otrs Odincovas vārdu pat nepieminēja; īpaši Bazarovs gandrīz muti neatpleta un visu laiku sasprindzis cieši raudzījās kaut kur sāņus, projām no ceļa.

Marjinā par viņu ierašanos visi ārkārtīgi priecājās. Dēla ilgā prombūtne bija sākusi darīt Nikolaju Petroviču nemierīgu: viņš iekliedzās, sašūpoja kājas un palēcās uz dīvāna, kad Feņička ieskrēja pie viņa ar mirdzošām acīm un paziņoja par «jauno kungu» ierašanos; pat Pāvels Petrovičs jutās mazliet patīkami satraukts un labvēlīgi smaidīja, kratīdams rokas atbraucējiem ceļiniekiem. Sākās valodas, jautājumi; runāja vairāk Arkadijs, sevišķi pie vakariņām, kas ieilga pāri pusnaktij. Nikolajs Petrovičs pavēlēja pasniegt dažas tikko no Maskavas atvestas portera pudeles un pats iemeta tik daudz, ka vaigi kļuva sarkani kā avenes, un viņš tikai smējās tādus kā bērnišķīgus, kā nervozus smieklus. Vispārēja sajūsma pārņēma arī kalpotājus. Duņaša skraidīja šurp un turp kā apsvilusi un bieži kladzināja durvis; bet Pēteris vēl trijos

naktī mēģināja nospēlēt uz ģitāras kazaku valsī. Rāmajā gaisā stīgas skanēja žēli un tīkami, bet vairāk par sākuma fioritūru izglītotajam sulainim nekas neiznāca — daba bija viņam liegusi muzikālas spējas tāpat kā visas citas.

Taču dzīve Marjinā veidojās ne pārāk jauka, un nabaga Nikolajam Petrovičam klājās grūti. Rūpes par fermu pieauga ar katru dienu — smagas, bezjēdzīgas rūpes. Noņemšanās ar algas strādniekiem kļuva nepanesama. Vieni prasīja algas izmaksu vai pielikumu, citi, saņēmuši rokasnaudu, aizgāja; zirgi slimoja; zirglietas izputēja; darbus darīja nevīžīgi; no Maskavas izrakstītā kuļmašīna izrādījās nederīga sava smaguma dēļ; otru pirmajā kuļšanas dienā tūlīt sabojāja; puse lopu kūts nodega tāpēc, ka akla muižas ļaužu vecene vējainā laikā bija gājusi ar pagali apvārdot savu govī... Tiesa, pēc tās pašas vecenes apgalvojuma, visa nelaime notikusi tāpēc, ka kungs sadomājis taisīt nez kādus tur neredzētus sierus un piena krātuves. Muižas pārvaldnieks pēkšņi kļuva slinks un pat sāka aptaukoties, kā aptaukojas ikviens krievu cilvēks, kas nokļūst «brīvā maizē». Ieraudzījis iztālēm Nikolaju Petroviču, viņš, lai parādītu savu centību, svieda ar skaidu garām skrejošam sivēnam vai draudēja pusplikam puikam, visbiežāk gan gulēja. Par nomniekiem padarītie

zemnieki nemaksāja laikā naudu, cirta mežu; gandrīz katru nakti sargi ķēra, bet dažreiz ar cīņu atņēma zemniekiem zirgus «fermas» pļavās. Nikolajs Petrovičs gan noteica naudas sodu par pļavas noganīšanu, bet viss parasti beidzās ar to, ka, paturētus dienu vai divas pie kunga barības, zirgus atdeva to īpašniekiem. Beidzot, zemnieki sāka savā starpā ķildoties: brāļi prasīja, lai sadala viņu zemi; viņu sievas nevarēja sadzīvot vienā mājā; pēkšņi izcēlās kautiņš un visi kā pēc komandas sacēlās kājās, visi saskrēja kantora lievenīša priekšā, līda pie kunga bieži vien ar sadauzītiem ģīmjiem, piedzērušies un prasīja pēc tiesas un atmaksas; sacēlās troksnis, vaišanas, sieviešu raudu spiedzieni jaucās ar vīriešu lamām. Bija jāizšķir naidīgās puses, jāklie dz pašam līdz aizsmakumam, jau iepriekš zinot, ka pareizi izlemt tāpat nav iespējams. Trūka darba roku pļaujai: kaimiņu viensētnieks ar visgodīgāko seju uzņēmās sagādāt cilvēkus, kas nopļauj par diviem rubļiem desetīnu, un piekrāpa visbezkaunīgākā veidā; paša zemnieces plēsa nedzirdētas cenas, bet labība pa to laiku izbira, un nebija vēl tikuši galā ar pļaušanu, kad jau Bāriņu tiesa draudēja un prasīja nekavējoties un pilnīgi nomaksāt procentus...

— Man trūkst spēka! — ne vienreiz vien izmisis iesaucās Nikolajs Petrovičs. — Pats es kauties nevaru, sūtīt pēc iecirkņa pristava —

neatļauj principi, bet bez draudiem par sodu neko nepadomāsi!

— *Du calme, du calme*,¹ — Pāvels Petrovičs uz to atteica, bet pats murminādams savilka uzacis un raustīja ūsas.

Bazarovs turējās tālāk no šīm «nepatikšanām», un viņam jau arī kā viesim nepieklājās iejaukties citu darišanās. Otrā dienā pēc atbraukšanas Marjinā viņš ķērās pie savām vardēm, infuzorijām, ķīmiskajiem sastāviem un visu laiku nodarbojās ar tiem. Arkadijs turpretim uzskatīja par savu pienākumu ja ne palīdzēt tēvam, tad vismaz ārēji parādīt, ka viņš gatavs tam palīdzēt. Viņš pacietīgi uzklusēja tēvu un reiz pat deva kādu padomu, ne jau tādēļ, lai tam paklausītu, bet izrādīdams savu līdzjūtību. Saimniekošana neizraisīja viņā riebumu, viņš pat ar labpatiku sapņoja par agronomisko darbību, bet šajā laikā tam galvā plaiksnījās citas domas. Arkadijs sev par izbrīnu nemitīgi domāja par Nikolškas muižu; agrāk viņš būtu tikai paraustījis plecus, ja kāds tam teiktu, ka viņam varētu kļūt garlaicīgi zem viena jumta ar Bazarovu un vēl zem kāda! — zem tēva mājas jumta; bet viņam tiešām bija garlaicīgi, un to vilktin vilka projām. Viņš gāja pastaigāties, kamēr pavisam nogura, bet arī tas nelīdzēja. Kādreiz no sarunas ar tēvu viņš uzzināja, ka Nikolajam Petrovičam glabājas dažas diezgan

¹ Mieru, mieru. (*Franc.*)

interesantas vēstules, ko Odincovas māte rakstījusi viņa nelaiķei sievai, un tikmēr nerimās, kamēr dabūja šīs vēstules, kuru dēļ Nikolajs Petrovičs bija spiests rakņāties divdesmit dažādās atvilktnēs un lādēs. Ieguvis šos pa pusei sabirzušos papīrišus, Arkadijs mazliet nomierinājās, it kā būtu ieraudzījis savā priekšā mērķi, uz kuru jāiet. «Es jums to abiem saku,» viņš nemitīgi čukstēja, «pati piebilda.» «Braukšu, braukšu, velns lai parauj!» Bet tad viņš atcerējās pēdējo apmeklējumu, vēso uzņemšanu un neseno neveiklības sajūtu, un to pārņēma biklums. Jaunības «varbūt», slepenā vēlēšanās izbaudīt savu laimi, izmēģināt savus spēkus vienatnē, bez jebkuras aizbildnības — viņu beidzot uzvarēja. Ne desmit dienas nebija pagājušas, kopš viņi atgriezušies Marjinā, kad viņš jau atkal ar ieganstu izpētīt svētdienas skolu iekārtu auļoja uz pilsetu, bet no turienes uz Nikoļskas muižu. Bez mitas mudinādams pasta puisī, viņš traucās turp kā jauns virsnieks uz kauju: viņam bija ir baigi, ir priecīgi ap sirdi, un viņš slāpa vai nost aiz nepacietības. «Nevajag domāt — tas ir galvenais,» Arkadijs nemitīgi atkārtoja pats sev. Pasta puisis tam gadījās manīgs; tas apturēja pie katra kroga, atkārtodams: «Iemetīsim?» vai arī: «Varbūt iemetīsim?», toties *iemetis* nežēloja zirgus. Un beidzot kļuva redzams pazīstamās mājas augstais jumts... «Ko es daru?» Arkadijam pēkšņi iešāvās prātā. «Bet atpakaļ taču negriezties!» Trijjūgs

auļoja strauji; pasta puisis pa reizei spalgi iekliedzās un svilpoja. Nu jau arī tiltiņš norībēja zem pakaviem un riteņiem, un sākās apcirpto eglīšu aleja... Tumšajā zaļumā pavīdēja sārts sievietes tērps, jaunavīga seja lūkojās no saulesarga vieglo bārķšu apakšas... Viņš ieraudzīja Katju, un arī viņa bija to saskatījusi. Arkadijs lika vedējam apturēt saskrietos zirgus, izlēca no ekipāžas un piegāja viņai klāt. — Tas esat jūs! — Katja teica, un pamazām viņai notvīka visa seja. — Iesim pie māsas, viņa ir šeit dārzā; viņai būs patīkami jūs redzēt.

Katja veda Arkadiju dziļāk dārzā. Sastapšanās ar Katju Arkadijam likās sevišķi laimīga zīme; tas priecājās par viņu kā par savu cilvēku. Viss norisinājās tik jauki: ne mājas pārziņa, ne pieteikšanas. Celiņa līkumā viņš ieraudzīja Annu Sergejevnu. Tā stāvēja ar muguru pret Arkadiju. Izdzirdējusi soļus, viņa lēnām apgriezās.

Arkadijs gandrīz vai atkal samulsa, bet pirmie viņas teiktie vārdi to tūdaļ nomierināja. — Sveicināts, bēgli! — viņa noteica savā mierīgajā, laipnajā balsī un nāca tam pretim smaidīdama, acis pret sauli un vēju piemiegusi. — Kur tu viņu atradi, Katja?

— Es jums, Anna Sergejevna, — viņš iesāka, — atvedu kaut ko tādu, ko jūs nekad nebūsiat gaidījusi...

— Jūs atvedāt sevi, tas ir labāk par visu.

Pavadījis Arkadiju ar zobgalīgu nožēlošanu un licis saprast, ka viņš ne mazākā mērā neviļas par tā brauciena īsto nolūku, Bazarovs galīgi noslēdzās sevī: viņam uznāca darba drudzis. Ar Pāvelu Petroviču viņš vairs nestrīdējās, jo vairāk tāpēc, ka tas viņa klātbūtnē mēdza pieņemt pārmērīgi aristokratisku izskatu un savas domas izteica vairāk ar skaņām nekā ar vārdiem. Tikai reiz viņš gribēja uzsākt strīdu ar *nihilistu* sakarā ar tolaik bieži cilāto jautājumu par Baltijas muižnieku tiesībām, bet pats pēkšņi aprāvās, noteicis vēsi, pieklājīgi:

— Mēs gan viens otru nespējam saprast; man vismaz nav tas gods jūs saprast.

— Kur nu! — iesaucās Bazarovs. — Cilvēks ir spējīgs visu saprast — ir to, kā ēters viļņo, ir to, kas notiek uz saules; bet, ka otrs cilvēks var citādi degunu šņaukt, nekā šņauc viņš pats, to viņš nav spējīgs saprast.

— Vai tā ir asprātība? — jautāja Pāvels Petrovičs un novērsās.

Taču viņš dažreiz lūdza atļauju būt klāt pie Bazarova mēģinājumiem, bet reiz pat pielieca savu sasmaržoto un ar smalkām ziepēm mazgāto seju pie mikroskopa, lai paskatītos, kā caurspīdīga infuzorija rija zaļu puteklīti, to steidzīgi un rūpīgi zelēdama ar tādām kā ļoti izveicīgām dūrītēm, kas atradās tās kaklā. Daudz biežāk nekā viņa brālis Bazarovu ap-

meklēja Nikolajs Petrovičs; viņš būtu nācis katru dienu, kā pats izteicās, «lai mācītos», ja saimniecības rūpes nekavētu. Viņš neapgrūtināja jauno dabas pētnieku: nosēdās kaut kur istabas kaktā un skatījās vērīgi, laiku pa laikam atļaudamies kādu uzmanīgu jautājumu. Pusdienu un vakariņu laikā viņš centās novadīt valodas uz fiziku, ģeoloģiju un ķīmiju, jo visi citi jautājumi, pat saimnieciskie, nerunājot nemaz par politiskajiem, varēja novest ja ne pie sadursmēm, tad pie savstarpēja sarūgtinājuma. Nikolajs Petrovičs nojauta, ka viņa brāļa naidis pret Bazarovu nepavisam nav mazinājies. Kāds niecīgs gadījums starp daudziem citiem apstiprināja viņa nojautu. Vienā otrā vietā apkārtņē sāka parādīties kolera un pat no pašas Marjinas «aizrāva» divus cilvēkus. Nakti Pāvelam Petrovičam uznāca diezgan stipra lēkme. Viņš nomocījās līdz rītam, bet negriezās pēc palīdzības pie Bazarova un, sastopoties ar to otrā dienā, uz viņa jautājumu: «Kāpēc neaicinājāt mani?» — vēl pilnīgi bāls, bet jau rūpīgi sasukājies un noskuvies, atbildēja: «Jūs taču, cik es atceros, pats apgalvojāt, ka neticat medicīnai?» Tā aiztecēja dienas. Bazarovs strādāja neatlaidīgs un drūms... taču Nikolaja Petroviča mājā atradās būtne, kurai viņš ne jau nu gluži savu sirdi izkratīja, bet sarunājās ar to labprāt... Šī būtne bija Feņička.

Viņš ar to satikās pa lielākai daļai agri no rītiem dārzā vai pagalmā; istabā pie viņas tas

nemēdza iet, un viņa tikai vienu reizi pienāca pie tā durvīm, lai pajautātu, vai Mitju mazgāt vannā vai ne. Viņa ne vien uzticējās tam, ne vien nebaidījās, viņa tā klātbūtnē izturējās pat brīvāk un drošāk nekā pie paša Nikolaja Petroviča. Grūti pateikt, kāpēc tas tā bija; varbūt tāpēc, ka viņa neapzinīgi juta, ka Bazarovam trūkst visa muižnieciskā, visa tā cēlā, kas ir pievelk, ir atbaida. Feņičkas acīs viņš bija krietns ārsts un vienkāršs cilvēks. Nekautrēdamās no Bazarova, viņa darbojās ar savu bērnu un kādreiz, kad tai pēkšņi sāka reibt un sāpēt galva, izdzēra viņa pasniegto zāļu karoti. Nikolaja Petroviča klātbūtnē viņa it kā vairījās no Bazarova: viņa to darīja ne viltības dēļ, bet it kā aiz pieklājības. No Pāvela Petroviča tā baidījās vairāk nekā agrāk; viņš kopš kāda laika bija sācis to novērot un, it kā no zemes izaudzis, ieradās negaidīts viņai aiz muguras savā angļu uzvalkā, ar nekustīgu vērotāja seju, rokas kabatās sabāzis. «Tevi apņem kā ar ledus elpu,» Feņička kādreiz sūdzējās Duņāšai, bet tā tikai nopūtās un domāja par kādu citu «nejūtīgu» cilvēku. Bazarovs, pats to nenojauzdams, bija kļuvis par viņas sirds *nežēlīgo tirānu*.

Feņičkai Bazarovs patika; arī viņa tam patika. Pat seja Bazarovam pārvērtās, kad tas sarunājās ar Feņičku; seja ieguva gaišāku, gandrīz labsirdīgu izteiksmi, un tā parastajai nevērībai piejaucās tāda kā zobgalīga uzmanība. Feņička kļuva skaistāka ar katru dienu.

Jaunu sieviešu dzīvē kādreiz mēdz būt laiks, kad viņas pēkšņi sāk uzplaukt un ziedēt kā rozes vasarā: tāds laiks iestājās Feņičkai. Viss to veicināja, pat jūlija tveice, kas tolaik bija iestājusies. Tērpusies vieglās, baltās drānās, viņa pati šķita baltāka un vieglāka: viņu neskāra iedegums, bet karstums, no kura tā nespēja izsargāties, viegli sārtoja viņas vaigus un ausis un, liedams gurdu slinkumu visā viņas ķermenī, miegaini sapņains atspoguļojās tās skaistajās acīs. Viņa gandrīz nespēja strādāt; rokas tā vien noslīdēja uz ceļiem. Viņa tikko spēja paiet un visu laiku vaidēja un žēlojās ar jocīgu bezspēcību.

— Būtu tu biežāk peldējusies, — sacīja viņai Nikolajs Petrovičs. Viņš bija ierīkojis lielu, ar audeklu segtu peldētavu vienā no tiem saviem dīķiem, kas vēl nebija pilnīgi izžuvis.

— Ak Nikolaj Petrovič! Kamēr līdz dīķim aiziesi — var nomirt un, kamēr atpakaļ atnāksi, — arī var nomirt. Dārzā taču nav ēnas.

— Tas ir taisnība, ka ēnas nav, — atbildēja Nikolajs Petrovičs un paberzēja sev uzacis.

Kādreiz ap pulksten septiņiem no rīta Bazarovs, atgriezdamies no pastaigas, sastapa sen noziedējušo, bet vēl biezo un zaļo ceriņu lapenītē Feņičku. Viņa sēdēja uz sola, pa paradumam uzmetusi baltu lakatiņu uz galvas; viņai blakus gulēja vesels klēpis no rasas vēl

mitru sarkanu un baltu rožu. Bazarovs sveicināja Feņičku.

— Ak jūs, Jevgeņij Vasiļjič! — viņa sacīja un mazliet pacēla lakatiņa malu, lai palūkotos uz Bazarovu, viņas roka kļuva redzama līdz elkonim.

— Ko jūs te darāt? — jautāja Bazarovs, apsēzdamies tai līdzās. — Vai ziedus kārtojat?

— Jā, brokastu galdam. Nikolajam Petrovičam tā patīk.

— Līdz brokastīm vēl tālu. Ekur milzums ziedu!

— Es tos saplūcu tagad, vēlāk kļūs tik karsts, ka ne iziet nevar. Tikai tagad jau vien var elpot. Pavisam esmu novārgusi šajā karstumā. Man bail, vai tikai nesaslimšu.

— Kas tās par iedomām? Dodiet man pataustīt jūsu pulsu! — Bazarovs saņēma viņas roku, sameklēja vienmērīgi pukstošo dzīslīņu un pat nesāka skaitīt tās sitienus. — Simt gadu nodzīvosiet, — viņš noteica, atlaizdams tās roku.

— Ak, lai dievs nedod! — viņa iesaucās.

— Kāpēc? Vai tad jūs nevēlaties ilgi dzīvot?

— Taču ne simt gadu! Mums vecmāmiņai bija astoņdesmit pieci gadi — bet kāda gan tā bija mocekle! Melna, kurla, kupraina, vienmēr kāšēja; sev tikai par nastu. Kas tā par dzīvi!

— Vai tad labāk būt jaunai?

— Nu kā gan citādi?

— Kādēļ tad tā ir labāk? Sakiet man!

— Kā — kādēļ? Nu, lūk, tagad es esmu jauna, visu varu padarīt, — ir aizeju, ir atnāku, ir atnesu, man neviens nav jālūdz... Ko vēl labāku var vēlēties.

— Bet man vienalga, vai esmu jauns vai vecs.

— Kā jūs teicāt — vienalga? Tas nav iespējams, ko jūs sakāt.

— Nu padomājiet jūs pati, Fedosja Nikolajevna, kam man vajadzīga mana jaunība? Dzīvoju es kā tāds vientulis...

— Tas no jums vienmēr atkarīgs.

— Tā jau ir tā nelaime, ka ne no manis! Kaut jel kāds par mani apžēlojies.

Feņička sāņus pavērās Bazarovā, bet neko neteica.

— Kas tā jums par grāmatu? — pēc brīža viņa jautāja.

— Vai šī te? Tā ir zinātniska grāmata, gudra.

— Un jūs vēl vienmēr mācāties? Vai jums neapnīk? Jūs jau, kazi, tāpat visu zināt.

— Redzams, vēl ne visu. Pamēģiniet jūs mazliet palasīt!

— Es jau neko nesapratīšu. Vai tā jums ir krievu? — Feņička jautāja, saņemdama abās rokās smago, iesieto sējumu. — Cik bieza!

— Krievu.

— Vienalga, es neko nesapratīšu.

— Es jau to saku ne tādēļ, lai jūs saprastu.

Vēlos palūkoties uz jums, kad jūs lasīsit. Jums, kad jūs lasāt, deguna galiņš tik jauki kustas.

Feņička, kas jau bija iesākusi pusbalsī burtot viņai pagadījušos rakstu «par kreozotu», iesmējās un aizmeta grāmatu... tā noslīdēja no sola zemē.

— Man patīk arī, kad jūs smejaties, — Bazarovs teica.

— Rimstieties!

— Man patīk, kad jūs runājat. It kā strautiņš burbuļotu.

Feņička aizgriezta galvu projām.

— Kāds jūs gan esat! — viņa noteica, puķes cilādama.

— Kas jums manī ko klausīties? Jūs ar tādām gudrām dāmām esat runājies.

— Ak Fedosja Nikolajevna! Ticiet man: visas pasaules gudrās dāmas nav jūsu elkonīša vērtas.

— Nu, ko jūs vēl neizdomāsi! — Feņička nočukstēja un atrāva rokas.

Bazarovs pacēla no zemes grāmatu.

— Tā ir ārstniecības grāmata, — kāpēc jūs to metāt projām?

— Ārstniecības? — Feņička atkārtoja un pagriezās pret viņu. — Vai zināt ko? Kopš tās reizes, kad jūs man iedevāt tos pilienus, — atceraties? — cik gan labi Mitja guļ! Es domāju un nevaru izdomāt, kā man jums pateikties; tiešām, tik labs jūs esat.

— Bet īstenībā ārstiem ir jāmaksā, — smai-

dīdams teica Bazarovs. — Ārsti, jūs paši zināt, ir mantkārīgi cilvēki.

Feņička pacēla pret Bazarovu acis, kas šķita vēl tumšākas no gaišā atspulga uz viņas pieres. Viņa nesaprata — vai tas joko vai ne...

— Ja jūs tā vēlaties, mēs ar lielāko prieku... Būs jāpaprasa Nikolajam Petrovičam...

— Un jūs domājat, ka es vēlos naudu? — Bazarovs viņu pārtrauca. — Nē, man no jums nauda nav vajadzīga.

— Kas tad? — jautāja Feņička.

— Kas? — Bazarovs atkārtoja. — Atminiet!

— Kas es par atminētāju!

— Tad es jums teikšu; es vēlos... vienu no šīm rozēm.

Feņička atkal iesmējās un pat plaukstas sasita, tik jocīga viņai likās Bazarova vēlēšanās. Viņa smējās un tajā pašā laikā jutās glaimota. Bazarovs vērīgi lūkojās viņā.

— Lūdzu, lūdzu, — viņa beidzot sacīja un, noliekusies pie sola, sāka izvēlēties rozes.

— Kādu jūs gribat, sarkanu vai baltu?

— Sarkanu un ne visai lielu.

Viņa izslējās taisni.

— Lūdzu, ņemiet! — viņa teica, bet tūdaļ atrāva atpakaļ izstiepto roku un, lūpas sakniebusi, paskatījās uz lapenītes ieeju, pēc tam pieliecās klausīdamās.

— Kas tur ir? — Bazarovs jautāja. — Nikolajs Petrovičs?

— Nē... Viņš aizbrauca uz tīrumu... un es no viņa arī nebaidos... bet... Pāvels Petrovičs... Man likās...

— Kas?

— Man likās, ka *viņš* te staigā. Nē... neviens nav. Nemiet!

Feņička atdeva rozi Bazarovam.

— Kādēļ gan jūs baidāties no Pāvela Petroviča?

— Viņš mani pastāvīgi biedē. — Runāt nerunā, bet tik dīvaini skatās. Jums jau arī viņš nepatīk. Atceraties, kā agrāk jūs ar viņu strīdējāties. Es jau nezinu, par ko jūs strīdaties, bet redzu, ka jūs viņu gan tā griežat, gan šitā...

Feņička ar rokām parādīja, kā, pēc viņas domām, Bazarovs grozījis Pāvelu Petroviču. Bazarovs pasmaidīja.

— Bet, ja viņš būtu sācis mani pieveikt, — viņš jautāja, — vai jūs nāktu man palīgā?

— Kur nu man jums palīgā iet? Tad nē jau, ar jums galā netiks.

— Jūs domājat? Bet es zinu kādu roku, kas, ja vēlēties, ar pirkstu mani apgāzīs.

— Kas tā par roku?

— Un jūs laikam nezināt? Paodiet, cik jauki smaržo jūsu dotā roze.

Feņička izstiepa kaklu un pielieca seju pie

zieda ... Lakats no viņas galvas noslīdēja uz pleciem; kļuva redzams melno, spīdīgo, mazliet izspūrušo, mīksto matu vilnis.

— Pagaidiet, es vēlos izjust smaržu kopā ar jums, — Bazarovs teica pieliecies un uzspieda ciešu skūpstu viņas atvērtajām lūpām.

Viņa nodrebēja, atspiedās ar abām rokām pret tā krūtīm, bet atspiedās vārgi, un viņš varēja atkārtot un paildzināt savu skūpstu.

Aiz ceriņiem atskanēja sauss kāss. Feņička acumirkli atvirzījās uz sola otro galu. Pāvels Petrovičs parādījās, viegli palocījās un, no teicis naidīgi, drūmi: «Jūs šeit,» — aizgāja. Feņička tūdaļ salasīja visas rozes un izgāja no lapenītes. «Grēks jums, Jevgeņij Vasiļjič,» viņa nočukstēja aizejot. Neviltots pārmetums izskanēja viņas čukstā.

Bazarovs atcerējās citu neseno ainu, un viņu pārņēma kauns un nicīgs īgnums. Bet viņš tūdaļ papurināja galvu, ironiski apsveica sevi «ar formālu iestāšanos mīļākajos» un devās uz savu istabu.

Bet Pāvels Petrovičs izgāja no dārza un, lēni soļojot, nonāca līdz mežam. Viņš palika tur diezgan ilgi, un, kad atgriezās uz brokastīm, Nikolajs Petrovičs norūpējies jautāja, vai viņš nejūtoties vesels: tik ļoti viņa seja bija satumsusi.

— Tu jau zini, es dažreiz slimoju ar žults izplūdumu, — Pāvels Petrovičs tam mierīgi atteica.

Pēc pāris stundām viņš piekļāvēja pie Bazarova durvīm.

— Man jāatvainojas, ka traucēju jūs zinātniskajās nodarbībās, — viņš iesāka, apsēdies uz krēsla pie loga un atbalstījies ar abām rokām uz skaista spieķa ar ziloņkaula rokturi (viņš parasti staigāja bez spieķa), — esmu spiests lūgt jūs vēltīt man piecas minūtes no jūsu laika... ne vairāk.

— Viss mans laiks jūsu rīcībā, — atbildēja Bazarovs, kuram kaut kas pavīdēja sejā, tiklīdz Pāvels Petrovičs kāpa pār sliksni.

— Man pietiks ar piecām minūtēm. Atnācu uzdot jums vienu jautājumu.

— Jautājumu? Par ko tad?

— Esiet tik laipni un uzklausiet! Sākumā, kad jūs ieradāties mana brāļa mājā, kad es nebiju vēl sev liedzis prieku sarunāties ar jums, man gadījās dzirdēt jūsu spriedumus par daudzām lietām; bet, cik spēju atcerēties, ne starp mums, ne manā klātbūtnē runa nekad nenonāca pie divkaujām, par dueļiem vispār. Atļaujiet uzzināt, kādas ir jūsu domas šajā jautājumā.

Bazarovs, kas grasījās iet pretim Pāvelam Petrovičam, apsēdās uz galda malas un sakrustoja rokas.

— Manas domas ir šādas, — viņš sacīja, — no teorētiskā viedokļa divkauja — neje-

dzība, nu, bet no praktiskā viedokļa — tā pavisam cita lieta.

— Tas ir, jūs vēlaties sacīt, ja es tikai jūs esmu sapratis, lai kādi būtu jūsu teorētiskie uzskati par divkauju, praksē jūs neatļautu sevi apvainot, neprasījis gandarījumu?

— Jūs pilnīgi uzminējāt manas domas.

— Ļoti labi. Man ļoti patīkami to dzirdēt no jums. Jūsu vārdi izgaisina manu neziņu...

— Jūs vēlaties sacīt — nenoteiktību.

— Tas vienalga; es izsakos tā, lai mani saprastu; es... neesmu semināra žurka. Jūsu vārdi mani atbrīvo no zināmas bēdīgas nepieciešamības. Esmu nodomājis cīnīties ar jums.

Bazarovs izpleta acis.

— Ar mani?

— Katrā ziņā ar jums.

— Par ko tad? Apžēlojieties!

— Es būtu varējis jums paskaidrot iemeslu, — iesāka Pāvels Petrovičs. — Bet uzskatu par labāku noklusēt to. Jūs, pēc mana prāta, esat šeit lieks; es jūs nevaru ciest, es jūs nicinu, un ja jums ar to nepietiek...

Pāvela Petroviča acis iegailējās... Tās iekvēlojās arī Bazarovam.

— Ļoti labi, — viņš atteica. — Tālāki paskaidrojumi nav vajadzīgi. Jums uznākusi iedoma izmēģināt pie manis savu bruņinieka garu. Es varētu jums liegt šo prieku, bet lai notiek arī!

— Sirsnīgi pateicos jums, — Pāvels Pet-

rovičs atbildēja, — un ceru, ka pieņemsiet manu izaicinājumu, neliksiet man ķerties pie piespiedu līdzekļiem!

— Tas ir, bez alegorijām runājot, pie šā spieķa? — aukstasinīgi piebilda Bazarovs. — Tas ir pilnīgi pareizi. Jums nemaz nav jāapvaino mani. Turklāt tas ir visai bīstami. Jūs varat palikt džentlmenis... Pieņemu jūsu izaicinājumu arī kā džentlmenis.

— Jauki, — noteica Pāvels Petrovičs un nolika spieķi kaktā. — Mēs tūdaļ parunāsim dažus vārdus par mūsu divkaujas noteikumiem; bet es vispirms vēlētos uzzināt, vai jūs atzīstat par vajadzīgu izmantot formāli nelielu ķildu, kas varētu noderēt par iemeslu manam izaicinājumam.

— Nē, labāk bez formalitātēm.

— Es arī tā domāju. Uzskatu arī, ka nevietā būtu iedziļināties mūsu sadursmes īstajos iemeslos. Mēs viens otru nevaram ciest. Ko gan vairāk?

— Ko gan vairāk? — Bazarovs ironiski atkātoja.

— Kas attiecas uz pašiem divkaujas noteikumiem, tad, tā kā mums nebūs sekundantu, jo kur gan lai tos ņemtu...

— Tieši tā, kur tos lai ņemtu?

— Tad man ir tas gods ieteikt jums sekojošo: šauties rīt agri, teiksim, pulksten sešos aiz birzs ar pistolēm no desmit soļu attāluma...

— Desmit soļu? Tas ir pareizi; mēs no šāda attāluma viens otru nīstam.

— Var arī no astoniem, — Pāvels Petrovičs piebilda.

— Var, kāpēc gan ne!

— Šaut divas reizes; un katram gadījumam ikviens ieliek sev kabatā vēstuli, kurā vairo pats sevi savā nāvē.

— Tam nu gan es ne visai piekrītu, — Bazarovs iebilda. — Mazliet ož pēc franču romāna, — kaut kā neticami.

— Varbūt. Taču jums jāpiekrīt, ka nav patīkami, ja tur aizdomās par slepkavību.

— Piekrītu. Bet ir līdzeklis, kā izbēgt no šā skumīgā pārmetuma. Sekundantu mums nebūs, bet var būt liecinieks.

— Kas tieši, ja drīkstu zināt?

— Nu, Pēteris.

— Kāds Pēteris?

— Jūsu brāļa sulainis. Viņš ir cilvēks, kas atrodas modernās audzināšanas augstumos, un izpildīs savu lomu ar tādos gadījumos nepieciešamo *komilfo*¹.

— Man liekas, jūs jokojaties, cienītais kungs.

— It nemaz. Apsvēris manu priekšlikumu, jūs pārlicināsit, cik tajā daudz veselā saprāta un vienkāršības. Īlenu maisā nenošlēpsi, bet Pēteri es apņemos attiecīgi sagatavot un aizvest uz šaušanās vietu.

¹ Kā pienākas (*fr. comme il faut*).

— Jūs vēl arvien jokojat, — Pāvels Petrovičs noteica, pieceldamies no krēsla. — Bet pēc laipnās pretimnākšanas, ko man parādījāt, man nav tiesības uzstādīt jums kādas prasības... Tātad viss nokārtots... Šķiet, ka pistoļu jums nav?

— Kur tad es lai būtu ņēmis pistoles, Pāvel Petrovič? Es taču neesmu karavīrs.

— Tādā gadījumā piedāvāju jums savas. Varat būt pārliecināts, ka nu jau ir pieci gadi, kopš neesmu šāvis no tām.

— Tā ir ļoti iepriecinoša ziņa.

Pāvels Petrovičs paņēma savu spieķi.

— Pēc visa tā, cienītais kungs, man atliek tikai pateikties un ļaut turpināt jums jūsu darbu. Man ir tas gods atvadīties.

— Uz patīkamu atkalredzēšanos, mans cienītais kungs, — atbildēja Bazarovs, pavadīdams viesi.

Pāvels Petrovičs izgāja, bet Bazarovs pastāvēja brīdi pie durvīm un pēkšņi iesaucās: «Ak tu velns! Cik skaisti un cik muļķīgi! Kādu mēs komēdiju nospēlējam! Mācīti suņi tā uz pakaļkājām dejo. Bet atteikties nebija iespējams; viņš taču man droši vien būtu iezvēlis un tad... (Bazarovs nobāla no šās domas vien; viss viņa lepnums saslējās.) Tad viņu vajadzētu nožņaut kā kaķēnu.» Bazarovs atgriezās pie sava mikroskopa, bet sirds viņam bija satraukusies un novērojumiem vajadzīgais miers zudis. «Viņš mūs šodien ir redzējis,» tas domāja, «bet vai tad

tiešām viņš tā aizstāv brāli? Un vai nu skūpstas kas liels? Te ir kaut kas cits. Ē! Vai viņš pats nav iemīlējies? Protams, iemīlējies; tas ir skaidrs kā diena. Padomā, kas par sarežģījumiem! . . . Nelāgi!» viņš beidzot atzina. «Nelāgi, lai no kādas puses skatītos. Vispirms jāliek piere lodei pretim un visādā ziņā jābrauc projām; bet te Arkadijs un šis jāņtārpiņš Nikolajs Petrovičs. Nelāgi, nelāgi.»

Diena pagāja kaut kā visai klusi un gausi. Feņičkas it kā pavisam pasaulē nebūtu bijis; viņa sēdēja savā istabā kā pelēns aliņā. Nikolajam Petrovičam bija noraižējies izskats. Viņam bija ziņots, ka kviešos, uz kuriem viņš sevišķi cerēja, parādījusies melnplauka. Pāvels Petrovičs nomāca visus, pat Prokofjiču ar savu stindzinoši vēso pieklājību. Bazarovs iesāka vēstuli tēvam, bet saplēsa to un nometa zem galda. «Ja nomiršu,» viņš nodomāja, «uzzinās; bet es jau nemiršu. Nē, es vēl ilgi klaiņošu pa pasauli.» Viņš lika Pēterim atnākt pie viņa nākošajā dienā ar gaismiņu svarīgā lietā; Pēteris iedomājās, ka viņu grib ņemt līdz uz Pēterburgu. Bazarovs apgūlās vēlu, un visu nakti to mocīja nelāgi sapņi . . . Odincova grozījās tā priekšā, it kā viņa māte būdama, viņai skrēja līdzī kaķītis ar melnām ūsiņām, un šis kaķītis bija Feņička; bet Pāvels Petrovičs viņam šķita kā liels mežs, ar kuru tam tomēr jācinās. Pēteris piecēla viņu pulksten četros; viņš tūlīt apģērbās un abi izgāja ārā.

Rīts bija jauks, vēss; mazie, raibie mākonīši stāvēja kā jēriņi bāli dzidrajā debesu zilgmē; sīkas rāsas pilītes zvīloja uz lapām un zālē, mirdzēja kā sudrabs zirnekļa tīmekļos; valgā, tumšā zeme, likās, vēl glabāja sārtās rītausmas pēdas; visa debess bija cīruļu dziesmu pielijusi. Bazarovs aizgāja līdz birzij, apsēdās mežmalā ēnā un tikai tad atklāja Pēterim, kādu pakalpojumu no tā gaida. Izglītotais sulainis pagalam nobijās; bet Bazarovs to nomierināja, pārliecinādams, ka viņam cits nekas nebūs jādara kā tikai jāstāv attālāk un jāskatās un ka nekāda atbilde uz viņu negulsies. — Padomā taču, — Bazarovs piebilda, — cik tev svarīga loma! — Pēteris noplātīja rokas, nodūra galvu un ar gluži zaļu seju atspiedās pie bērza.

Ceļš no Marjinas gāja gar mežiņu; to klāja viegli putekļi, kurus kopš vakardienas nebija skāris ne ritenis, ne kāja. Bazarovs neviļus raudzījās uz šo ceļu, plūca un kodīja smilgas, bet pats visu laiku atkārtoja sev: «Ak, kāda muļķība!» Rīta dzestrums lika viņam pāris reižu nodrebēt... Pēteris sērīgi noraudzījās uz to, bet Bazarovs tikai smīnēja: viņš nebija nobijies.

No ceļa atskanēja zirga pakavu dipona... Aiz kokiem parādījās zemnieks. Viņš dzina sev pa priekšu divus sapītus zirgus un, iedams garām Bazarovam, noskatījās viņā tā savādi, bet nenoņēma cepuri, tas acīm redzot kā nelāga pazīme samulsināja Pēteri,

«Tas arī agri cēlies,» Bazarovs nodomāja, «un vismaz darba dēļ; bet mēs?»

— Liekas, viņš nāk, — pēkšņi čukstēja Pēteris.

Bazarovs pacēla galvu un ieraudzīja Pāvelu Petroviču. Ģērbies vieglos, rūtainos svārkos un sniegbaltās biksēs, viņš strauji nāca pa ceļu; padusē tas nesa zaļā vadmalā ietītu lādīti.

— Atvainojiet, es, liekas, liku jums gaidīt, — viņš sacīja un vispirms sveicināja Bazarovu, tad Pēteri, kurā viņš šajā mirklī cienīja kaut ko līdzīgu sekundantam. — Es negribēju modināt savu sulaini.

— Nekas, — Bazarovs atbildēja, — mēs arī tikko atnācām.

— Ak tā! Jo labāk! — Pāvels Petrovičs palūkojās visapkārt. — Kā redzams, neviens netraucēs... Vai mēs varam sākt?

— Sāksim.

— Jaunus paskaidrojumus, es domāju, jūs neprasāt?

— Neprasu.

— Vai jums labpatiks pielādēt? — Pāvels Petrovičs jautāja, izņemdam no lādītes pistoles.

— Nē, lādējiet jūs, bet es nomērīšu soļus. Man ir garākas kājas, — Bazarovs teica smīnēdams. — Viens, divi, trīs...

— Jevgeņij Vasiļjič, — Pēteris ar pūlēm čukstēja (viņš drebēja kā drudzī), — dariet, ko gribat, es iešu tālāk.

— Četri... pieci... Ej vien, brāl, ej vien; vari pat nostāties aiz koka un aizbāzt ausis, tikai acis neaizver; bet, ja kāds novelsies, tad skrej celt augšā. Seši... septiņi... astoņi... — Bazarovs apstājās. — Vai pietiek? — viņš jautāja, vērsdamies pie Pāvela Petroviča. — Vai vēl divus soļus pielikt?

— Kā vēlaties, — tas atbildēja, iedzīdams otru lodi.

— Nu, piemētīsim vēl divus soļus. — Bazarovs ar zābaka purngalu novilkā svītru uz zemes. — Te būs barjera. Starp citu: cik soļi mums katram no barjeras jāatiet? Tas arī ir svarīgs jautājums. Par to mēs vakar nediskutējām.

— Es domāju, ka desmit, — Pāvels Petrovičs atbildēja, sniedzams Bazarovam abas pistoles. — Esiet tik laipns, izvēlieties!

— Būšu tik laipns, izvēlēšos. Bet vispirms jums jāpiekrīt man, Pāvel Petrovič, ka mūsu divkauja ir līdz smieklīgumam neparasta. Jūs palūkojieties tikai uz mūsu sekundanta fizionomiju.

— Jums patīk jokot, — Pāvels Petrovičs atteica. — Es nenoliedzu mūsu divkaujas neparastumu, bet turu par savu pienākumu brīdināt jūs, ka esmu nodomājis šauties nopietni. *A bon entendeur, salut!*¹

— O! Es nešaubos par to, ka mēs esam nolēmuši viens otru iznīcināt; bet kāpēc gan

¹ Kam ausis, tas lai klausās! (*Franc.*)

nepasmieties un nesavienot *utile dulci*¹? Tā, lūk: jūs man franciski, bet es jums latīniski.

— Es cīnīšos nopietni, — Pāvels Petrovičs atkārtoja un devās uz savu vietu. Bazarovs savā pusē noskaitīja desmit soļu no barjeras un apstājās.

— Vai esat gatavs? — Pāvels Petrovičs jautāja.

— Pilnīgi.

— Varam saiet kopā.

Bazarovs gāja lēnām uz priekšu, un Pāvels Petrovičs nāca tieši pretim, kreiso roku kabatā iebāzis un pamazām celdams pistoles stobru uz augšu... «Viņš man tēmē tieši degunā,» nodomāja Bazarovs, «un cik cītīgi piemiedz acis, slepkava tāds! Tomēr tā ir nepatīkama sajūta. Es raudzīšos tieši uz viņa pulksteņa važiņu...» Kaut kas spalgi iekaucās pie pašas Bazarova auss, un tajā pašā mirklī atskanēja šāviens. «Ja dzirdēju, tad laikam nekas nav noticis,» pavīdēja viņa galvā. Viņš spēra vēl soli un tēmēdams nospieda mēlīti.

Pāvels Petrovičs viegli sagrīļojās un saķēra ar roku savu cisku. Asiņu strūkļaņa tecēja pa viņa baltajām biksēm.

Bazarovs nometa pistoli un piegāja pie sava pretinieka.

— Jūs esat ievainots? — viņš jautāja.

— Jums bija tiesības saukt mani pie bar-

¹ Derīgo ar patīkamo. (*Latin.*)

šanas, — atbildēja Pāvels Petrovičs, — bet šis te ir nieks. Pēc noteikumiem, katram no mums ir vēl viens šāviens.

— Nē, atvainojiet, tas lai paliek līdz citai reizei, — Bazarovs atbildēja un satvēra Pāvelu Petroviču, kas kļuva bāls. — Tagad es neesmu vairs duelants, bet ārsts, un vispirms man jāaplūko jūsu ievainojums. Pēter! Nāc šurp, Pēter! Kur tu esi paslēpies!

— Tas viss ir nieki... Man nav vajadzīga palīdzība, — vilcinādamies teica Pāvels Petrovičs, — un... vajag... atkal... — viņš gribēja pieskarties ūsai, bet roka kļuva nevarīga, acis pārvērsās, un viņš zaudēja samaņu.

— Paraug, jaunums! Ģībonis! No kā tad tas! — Bazarovs nevilus iesaucās, noguldīdams Pāvelu Petroviču zālē. — Paraudzīsimies, kas par lietu. — Viņš izvilkta lakatiņu, noslaucīja asinis, aptaustīja ievainojumu... «Kauls ir vesels,» viņš murmināja caur zobiem, «lode sekli izgājusi cauri, vienīgi muskulis *vastus externus* skarts. Kaut vai dejo pēc trim nedēļām... Bet ģībonis! Ak šie nervozie ļaudis! Paraug vien, cik maiga āda.»

— Vai beigts, vai? — atskanēja Pētera drebošais čuksts.

Bazarovs palūkojās apkārt.

— Steidzies, brāl, ātrāk pēc ūdens, bet viņš dzīvos par mums abiem ilgāk.

Bet modernais sulainis, kā likās, nesaprata viņa vārdus un nekustējās ne no vietas.

Pāvels Petrovičs lēni atvēra acis. «Mirst!» čukstēja Pēteris un sāka mest krustus.

— Jums taisnība... Tā ir gan muļķīga fizionomija! — ar piespiestu smaidu teica ievainotais džentlmenis.

— Ej taču pēc ūdens, velns tāds! — Bazarovs uzkliedza.

— Nevajag... Tas bija tikai acumirkļīgs *vertige*¹... Palīdziet man apsēsties!... Tā, tā... Šo ieskrabājumu vajag tikai ar kaut ko apsiet, un es aiziešu uz māju kājām, bet, ja ne, tad var atsūtīt man pakaļ drošku. Divkauja, ja jūs tā vēlaties, atjaunota netiek. Jūs rīkojāties cēli... šodien, šodien — ievērojiet!

— Pagājušo nav ko pieminēt, — Bazarovs atbildēja, — bet, kas attiecas uz nākotni, tad par to arī nav ko galvu lauzīt, tāpēc ka esmu nodomājis tūlīt laisties projām. Ļaujiet, es jums tagad pārsiešu kāju; jūsu ievainojums nav bīstams, tomēr labāk ir apturēt asinis. Bet vispirms nepieciešami, lai šis mirstīgais atgūst samaņu.

Bazarovs sapurināja Pēteri aiz apkakles un aizsūtīja viņu pēc droškas.

— Pielūko, ka brāli nenobiedē, — sacīja viņam Pāvels Petrovičs, — nedomā tam ko stāstīt!

Pēteris aizšāvās; bet, kamēr viņš skrēja pēc droškas, abi pretinieki sēdēja zemē un

¹ Reibonis. (*Franc.*)

klusēja. Pāvels Petrovičs centās neskatīties uz Bazarovu; salīgt mieru ar to viņš tomēr negribēja; viņam bija kauns par savu augstprātību, savu neveiksmi, kauns par visu šo savu pasākto lietu, lai gan sajuta, ka labāka atrisinājuma tai nevarēja būt. «Vismaz nerēgosies šeit acu priekšā,» viņš sevi mierināja, «paldies par to pašu.» Klusēšana ieilga, smaga un neveikla. Abi jutās neērti. Ikviens apzinājās, ka otrs viņu saprot. Draugiem šī apziņa ir patīkama, bet visai nepatīkama ienaidniekiem, sevišķi, ja nevar ne izskaidroties, ne aiziet projām viens no otra.

— Vai neesmu par ciešu apsējis jums kāju? — Bazarovs beidzot jautāja.

— Nē, nekas, ir labi, — atteica Pāvels Petrovičs un mazliet vēlāk piebilda: — Brāli jau nevarēs apkrāpt, būs jāsaka viņam, ka mēs saķildojāmies politikas dēļ.

— Ļoti labi, — noteica Bazarovs. — Jūs varat teikt, ka es apvainoju visus angļomanus.

— Lieliski. Kā jums liekas: ko par mums domā šis cilvēks? — Pāvels Petrovičs turpināja, norādīdams uz to pašu zemnieku, kas dažas minūtes pirms divkaujas bija dzinis garām Bazarovam sapītus zirgus un, nākdams pa ceļu atpakaļ, noņēma cepuri, kad ieraudzīja «kungus».

— Kas to lai zina! — Bazarovs atbildēja. — Visticamākais, ka viņš neko nedomā. Krievu zemnieks — tas ir tas pats noslēpu-

mainais svešinieks, par kuru kādreiz tik daudz spriedelēja Ratklifa kundze. Kas viņu sapratīs? Viņš pats sevi nesaprot.

— Ā! Tad tā jūs domājat! — Pāvels Petrovičs iesāka, bet pēkšņi iesaucās: — Paraugieties, ko jūsu muļķais Pēteris izdarījis! Brālis taču auļo šurp!

Bazarovs apgriezās un ieraudzīja nobālušo Nikolaju Petroviču, kas sēdēja droškā. Viņš nolēca no tās, iekāms tā bija apstājusies, un metās pie brāļa.

— Ko tas nozīmē? — viņš jautāja satrauktā balsī. — Jevgeņij Vasiļjič, apžēlojieties, ko tas nozīmē?

— Neko, — Pāvels Petrovičs atbildēja, — veltīgi tevi satraukuši. Mēs mazliet saķildojāmies ar Bazarova kungu, un es tātad drusku dabūju ciest.

— Bet, pasargi dievs, kā dēļ tad viss tas iznāca?

— Kā tev lai pasaka? Bazarova kungs necienīgi izteicās par seru Robertu Pīlu. Steidzos piebilst, ka pie visa vainīgs esmu vienīgi es, bet Bazarova kungs izturējās teicami. Es viņu izaicināju.

— Bet tev taču asinis, apžēlojies!

— Vai tu domāji, ka manās dzīslās ūdens? Man šī asiņu nolaišana pat vēlama. Vai nav tiesa, doktor? Palīdzi man iesēsties droškā un nekļūsti melanholisks! Rīt es būšu vesels. Lūk, tā; ļoti jauki. Brauc, kučier!

Nikolajs Petrovičs soļoja aiz droškas; Bazarovs gribēja palikt iepakaļus.

— Esmu spiests jūs lūgt palīdzēt brālim, — Nikolajs Petrovičs viņam teica, — kamēr mums no pilsētas atvedīs citu ārstu.

Bazarovs klusēdams nolieca galvu.

Pēc stundas Pāvels Petrovičs jau gulēja gultā ar prasmīgi pārsietu kāju. Visa māja satraucās; Feņičkai kļuva nelabi. Nikolajs Petrovičs klusībā lauzīja rokas, bet Pāvels Petrovičs smējās, jokoja, sevišķi ar Bazarovu; apvilka smalku batista kreklu, greznus rītasvārkus un uzlika fesku, neatļāva nolaist logu aizkarus un jocīgi žēlojās par nepieciešamību atturēties no ēdiena.

Tomēr naktī viņam sākās drudzis, arī galva sāpēja. No pilsētas ieradās ārsts. (Nikolajs Petrovičs nebija paklausījis brāli, un arī pats Bazarovs to vēlējās; viņš augu dienu sēdēja savā istabā dzeltens un saīdzis un tikai uz pavisam īsu brītiņu šad un tad iegāja pie slimā; divas reizes viņam gadījās sastapties ar Feņičku, bet tā šausmās metās projām no viņa.) Jaunais ārsts ieteica atvēsinošus dzērienus, bet visumā apstiprināja Bazarova apgalvojumus, ka nekādas briesmas nedraudot. Nikolajs Petrovičs viņam teica, ka brālis pats sevi neuzmanības dēļ ievainojis, uz ko ārsts atbildēja: «Hm!» — bet, saņēmis tūdaļ 25 rubļus sudrabā, piebilda:

— Tiešām! Tādas lietas jau bieži gadās. Neviens mājā negāja gulēt un neizģērbās.

Nikolajs Petrovičs ik pa brītiņu iegāja uz pirkstgaliem pie brāļa un uz pirkstgaliem iznāca ārā; brālis laidās snaudā, mazliet vaidēja, teica viņam franciski: «*Couchez-vous!*»¹ — un lūdza dzert. Nikolajs Petrovičs reiz piespieda Feņičku pasniegt tam glāzi limonādes; Pāvels Petrovičs cieši palūkojās uz viņu un izdzēra glāzi līdz dibenam. Pret rītu drudzis mazliet pastiprinājās, sākās viegli murgi. No sākuma Pāvels Petrovičs izrunāja nesakarīgus vārdus; vēlāk viņš pēkšņi atvēra acis un, ieraudzījis pār savu gultu pārlietušos norūpējušos brāli, sacīja:

— Vai nav taisnība, Nikolaj, Feņičkā ir kaut kas kopējs ar Nelliju?

— Ar kādu Nelliju, Paša?

— Kā tu gan jautā? Ar kņazi R... Sevišķi sejas augšdaļā. *C'est de la même famille.*²

Nikolajs Petrovičs neko neatbildēja, bet pats klusībā nobrīnījās par to, cik ilgi senas jūtas turas cilvēkā.

«Lūk, kad uzpeldēja,» viņš nodomāja.

— Ak, kā es mīlu šo tukšo radījumu! — Pāvels Petrovičs ievaidējās, sērīgi atmezdamas rokas pār galvu. — Es nepieļaušu, ka kāds nekauņa uzdrošinātos pieskarties... — viņš čukstēja dažus mirkļus vēlāk.

Nikolajs Petrovičs tikai nopūtās; viņš pat nenojauta, uz ko attiecas šie vārdi.

¹ Ejiet gulēt! (*Franc.*)

² Ir radniecīga līdzība. (*Franc.*)

Bazarovs pie viņa ieradās otrā dienā ap pulksten astoņiem. Viņš bija paspējis jau sakravāties un palaist brīvībā visas savas vardes, kukaiņus un putnus.

— Jūs atnācāt pie manis atvadīties? — Nikolajs Petrovičs jautāja, pieceldamies viņam pretim.

— Tieši tā.

— Es jūs saprotu un pilnīgi jums piekrītu. Mans nabaga brālis, protams, ir vainīgs: tādēļ viņš arī saņēmis sodu. Viņš man sacīja, ka apvainojis jūs un citādi rīkoties jums nav bijis iespējams. Es ticu, ka jūs nevarējāt izvairīties no šīs divkaujas, kura... zināmā mērā izskaidrojama vienīgi ar pastāvīgu jūsu savstarpējo uzskatu antagonismu. (Nikolajs Petrovičs sapinās savos vārdos.) Mans brālis — vecā rūdījuma cilvēks, straujš un ietiepīgs... Paldies dievam, ka vēl tā beidzās. Es darīju visu, lai tas nekļūtu zināms atklātībā...

— Atstāju jums savu adresi gadījumam, ja sacelšas tracis, — nevērīgi piebilda Bazarovs.

— Es ceru, ka nekāda trača nebūs, Jevgeņij Vasiļjič... Man ļoti žēl, ka jūsu uzturēšanās manā mājā... ka tai bija tādas beigas... Man tas ir jo sāpīgāk, ka Arkadijs...

— Es droši vien redzēšos ar viņu, — atteica Bazarovs, kuram visāda veida «izskaidrošanās» un «izteikšanās» vienmēr izraisīja nepacietību, — pretējā gadījumā lūdzu svei-

cināt viņu no manis un pieņemt manas nožēlas apliecinājumu.

— Arī es lūdzu... — palocīdamies atbildēja Nikolajs Petrovičs. Bet Bazarovs izgāja, nenogaidījis viņa teikuma beigas.

Uzzinājis, ka Bazarovs brauc projām, Pāvels Petrovičs vēlējās redzēt viņu un spieda viņam roku. Tomēr Bazarovs arī šeit palika auksts kā ledus; viņš saprata, ka Pāvelam Petrovičam gribas izrādīt savu augstsirdību. No Feņičkas neizdevās atvadīties: Bazarovs tikai saskatījās ar to pa logu. Viņas seja tam likās skumja. «Aizies bojā droši vien!» viņš sev teica. «Bet var jau būt, ka izrausies kaut kā!» Toties Pēteris tik ļoti atmaiga, ka raudāja viņam uz pleca, kamēr Bazarovs neatvēsināja to ar jautājumu: «Vai acis tam esot slapjā vietā?» — bet Duņaša bija spiesta skriet uz birzi, lai noslēptu savu satraukumu. Visu šo bēdu vaininieks iekāpa ratos, aizsmēķēja cigāru, un, kad ceturtajā verstī ceļa likumā pēdējo reizi viņa acu priekšā, vienā līnijā, kļuva redzama Kirsanovu muiža ar savu jauno kungu māju, viņš tikai nosplāvās un, nomurminājis «nolādētie kundzēni», ciešāk ietinās mētelī.

Pāvelam Petrovičam drīz vien kļuva vieglāk; bet gultā viņam bija jānoguļ kādu nedēļu. Viņš izcieta savu, kā tas izteicās, *gūstu* diezgan pacietīgi, tikai pārāk daudz noņēmas ar tualeti un vienmēr lika izlaistīt odekolonu. Nikolajs Petrovičs lasīja viņam priekšā žur-

nālus; Feņička to apkalpoja tāpat kā agrāk: nesa buljonu, limonādi, mīksti novārītas olas; bet slepenas šausmas Feņičku pārņēma ik reizi, kad viņa iegāja tā istabā. Pāvela Petroviča negaidītā rīcība bija izbiedējusi visus mājas ļaudis, bet vairāk par visiem viņu; vienīgi Prokofjičs nebija samulsis un skaidroja, ka arī viņa laikos kungi šāvušies, «tikai labdzimtīgi kungi savā starpā, bet šitādus plikadīdas viņi būtu likuši rupjības dēļ stallī nopērt».

Sirdsapziņa Feņičkai gandrīz neko nepārmeta, bet doma par ķildas patieso iemeslu laiku pa laikam mocīja; un arī Pāvels Petrovičs raudzījās uz viņu tik dīvaini... tā, ka viņa, pat ar muguru pret to pagriezusies, jūta sev pievērstus tā skatienus. No pastāvīga iekšēja satraukuma viņa novājēja un, kā tas mēdz būt, kļuva vēl jaukāka.

Kādreiz, tas bija no rīta, Pāvels Petrovičs jutās labi un pārgāja no gultas uz dīvānu, bet Nikolajs Petrovičs, apjautājies par viņa veselību, aizgāja uz piederību. Feņička atnesa tasīti tējas un, nolikusi to uz galda, gribēja doties projām. Pāvels Petrovičs aizturēja viņu.

— Kurp jūs tā steidzaties, Fedosja Nikolajevna, — viņš iesāka. — Vai jums kas jādara?

— Nē-ē... Man tur tēja jāielej.

— Duņaša to izdarīs bez jums; pasēdiet

mazliet pie slima cilvēka. Starp citu, man jāparunā ar jums.

Feņička klusēdama apsēdās uz krēsla malas.

— Paklausieties, — Pāvels Petrovičs teica un paraustīja ūsas, — es sen gribēju jums jautāt: jūs it kā baidāties no manis?

— Ē-e-s? ...

— Jā, jūs. Jūs manī nekad nelūkojaties, it kā jums sirdsapziņa nebūtu tīra.

Feņička nosarka, tomēr paskatījās uz Pāvelu Petroviču. Viņš likās tik dīvains, un sirds tai klusi iedrebējās.

— Jums taču sirdsapziņa ir tīra? — viņš jautāja.

— Kādēļ lai tā nebūtu tīra? — viņa čukstēja.

— Vai maz kādēļ! Un kā priekšā jūs varat būt vainīga? Manā priekšā? Maz ticams. Citu personu priekšā šeit mājās? Arī tas nevar būt. Varbūt brāļa priekšā? Bet jūs taču viņu mīlat?

— Mīlu.

— Ar visu dvēseli, no visas sirds?

— Es Nikolaju Petroviču mīlu no visas sirds.

— Tiešām? Paskatieties uz mani, Feņička! (Tas pirmo reizi viņu tā nosauca.) Jūs zināt — melot ir liels grēks!

— Es nemeloju, Pāvel Petrovič. Ja es Nikolaju Petroviču nemīlu, tad lai es nemaz vairs nedzīvoju!

— Un ne pret vienu jūs viņu nomainītu?
— Pret ko tad es viņu varētu mainīt?
— Vai maz pret ko! Nu, kaut vai pret to kungu, kas no šejienes aizbrauca.

Feņička piecēlās.

— Ak kungs dievs, Pāvel Petrovič, kāpēc jūs mani mokāt? Ko es jums esmu nodarījusi? Kā tā var runāt?

— Feņička, — skumīgā balsī teica Pāvels Petrovičs, — es taču redzēju...

— Ko jūs redzējāt?

— Nu, tur... lapenītē.

Feņička pietvīka līdz matu un ausu galiņiem.

— Bet kur tad te mana vaina? — viņa ar pūlēm izrunāja.

Pāvels Petrovičs piecēlās sēdus.

— Jūs neesat vainīga? Nē? Nemaz?

— Es vienīgo pasaulē mīlu un mūžam mīlēšu Nikolaju Petroviču! — ar pēkšņu spēku teica Feņička, lai gan asaras žņaudza viņai kaklu. — Bet to, ko jūs redzējāt, par to es pastarā tiesā teikšu, ka manas vainas tur nav un nebija, un, lai tad labāk es uz vietas nomirstu, ja mani var turēt aizdomās, ka es sava labdara Nikolaja Petroviča priekšā...

Te nu viņai balss aizrāvās, un tajā pašā laikā tā sajuta, ka Pāvels Petrovičs saķer un saspiež viņas roku... Viņa paraudzījās uz to un sastinga. Viņš bija kļuvis vēl bālāks, viņa acis mirdzēja, un visdīvainākais bija

tas, ka smaga vientuļa asara ritēja pār viņa vaigu.

— Feņička! — Pāvels Petrovičs sacīja, divaini čukstēdams. — Miliet, miliet manu brāli! Viņš ir tik labs, jauks cilvēks! Nekad nekļūstiet viņam neviena dēļ neuzticīga, neklausieties neviena runā! Padomājiet, kas var būt šausmīgāk kā mīlēt un nebūt mīlētam! Neatstājiet nekad manu nabaga Nikolaju!

Feņičkai asaras nožuva un bailes mitējās, — tik liela bija viņas izbrīna. Bet kas notika ar viņu, kad Pāvels Petrovičs, pats Pāvels Petrovičs, piespieda viņas roku pie savām lūpām un tik cieši tai pieklāvās, neskūpstīdams to, tikai laiku pa laikam drudzaini nopūzdamies...

«Ak kungs!» Feņička domāja. «Vai tikai viņam nav uznākusi lēkme? ...»

Bet šajā mirklī Pāvels Petrovičs pārdzīvoja visu savu bojā gājušo dzīvi.

Zem straujiem soļiem iečikstējās kāpnes. Pāvels Petrovičs atgrūda Feņičku no sevis un nolaida galvu uz spilvena. Durvis atvērās, un priecīgs, spīrgts un sārts ieradās Nikolajs Petrovičs. Mitja, tāds pats spīrgts un sārts kā tēvs, spirinājās vienā krekliņā pie viņa krūtīm, ķerdamies ar kailajām kājelēm pie viņa laucinieciskā mēteļa lielajām pogām.

Feņička metās viņam pretim un, apskāvusi ir Nikolaju Petroviču, ir dēlu, pieglauđa galvu pie viņa pleca. Nikolajs Petrovičs

izbrīnījās: Feņička, kautrā un biklā, nekad nemīlinājās citu cilvēku klātbūtnē.

— Kas tev noticis? — tas jautāja un, palūkojies uz brāli, atdeva Mitju Feņičkai. — Vai tu nejūties sliktāk? — viņš vaicāja Pāvelam Petrovičam.

Tas paslēpa seju batista lakatiņā. — Nē... tā... nekas... Tieši otrādi, man ir daudz labāk.

— Veltīgi tu pasteidzies pāriet uz dīvāna. Uz kurieni tad tu? — piebilda Nikolajs Petrovičs, vērsdamies pie Feņičkas, bet tā jau bija aizcirtusi aiz sevis durvis. — Es atnesu tev parādīt savu spēkavīru; viņš ir noilgojies pēc sava tēvoča. Kādēļ viņa to aiznesa? Tomēr, kas tev kaiš? Vai jums te kas noticis, vai?

— Brāli! — Pāvels Petrovičs svinīgi teica.

Nikolajs Petrovičs nodrebēja. Viņam kļuva baismi, viņš pats nesaprata, kādēļ.

— Brāli! — Pāvels Petrovičs atkārtoja. — Āpsoli, ka izpildīsi kādu manu lūgumu!

— Kādu lūgumu? Runā!

— Tas ir ļoti svarīgs: no tā, pēc manas saprašanas, atkarīga visa tavas dzīves laime. Es visu šo laiku esmu daudz domājis par to, ko vēlos tev tagad teikt... Brāli, izpildi savu pienākumu, godīga un cēla cilvēka pienākumu, nepadodies kārdinājumam, nerādi sliktu piemēru tu, labākais no cilvēkiem!

— Ko tu vēlies sacīt, Pāvel?

— Appreci Feņičku! . . . Viņa tevi mīl, viņa ir tava dēla māte.

Nikolajs Petrovičs atkāpās soli un sasita rokas.

— Tu to saki, Pāvel? Tu, kuru es vienmēr uzskatīju par visnelokāmāko šādu laulību pretinieku! Tu to saki! Bet vai tad tu nezini, ka vienīgi aiz cieņas pret tevi es neizpildīju to, ko tu tik pareizi nosauci par manu pienākumu!

— Veltīgi gan tu esi mani cienījis šajā gadījumā, — drūmi smaidot, iebilda Pāvels Petrovičs. — Es sāku domāt, ka Bazarovam bijusi taisnība, kad viņš man pārmeta aristokratismu. Nē, mīļo brāl, laiks beigt mums ākstīties un domāt par to, ko ļaudis teiks: mēs esam jau veci un rāmi cilvēki; laiks mums atmest visādas blēņas. Tieši kā tu saki — sāksim pildīt mūsu pienākumu; un tu redzēsi, mēs vēl iegūsim laimi piedevām.

Nikolajs Petrovičs metās apskaut brāli.

— Tu man galīgi atvēri acis! — viņš iesaucās. — Ne velti es vienmēr apgalvoju, ka tu esi vislabsirdīgākais un gudrākais cilvēks pasaulē; bet tagad es redzu, ka tu esi tikpat prātīgs, cik augstsirdīgs.

— Lēnāk, lēnāk! — Pāvels Petrovičs pārtrauca viņu. — Nesāpini sava prātīgā brāļa kāju, kurš vēl mūža otrajā pusē dueļējās kā praporščiks. Tātad šī lieta ir izlemta: Feņička būs mana . . . *belle-soeur*¹.

¹ Svaine. (*Franc.*)

— Manu dārgo Pāvel! Bet ko teiks Arkadijs?

— Arkadijs? Viņš taču būs sajūsmināts, apžēlojies! Laulība nav viņa princips, toties viņš būs apmierināts ar vienlīdzību. Un tiešām, kas tās par kastām *au dixneuvième siècle*¹?

— Ak Pāvel, Pāvel! Ļauj, es tevi vēlreiz noskūpstīšu! Nebaidies, es uzmanīgi.

Brāļi apkampās.

— Kā tu domā: vai nepaziņot viņai tavu nodomu tūlīt pat? — Pāvels Petrovičs jautāja.

— Kāpēc steigties? — iebilda Nikolajs Petrovičs.

— Vai tad jūs par to esat runājuši?

— Mēs — runājuši? *Quelle idée!*²

— Tad jau jauki. Vispirms izveseļojies, bet tas cits nekur nepaliks. To vajag labi pārdomāt, apsvērt...

— Bet tu taču apņēmieš?

— Protams, apņēmos un pateicos tev no sirds. Es tagad tevi atstāšu vienu; tev jāatpūšas; katrs satraukums tev kaitīgs... Bet mēs vēl parunāsim. Aizmiedz, mans miļlais, lai dievs tev dod veselību!

«Par ko viņš man tā pateicas?» nodomāja Pāvels Petrovičs, palicis vienatnē. «It kā tas nebūtu no viņa paša atkarīgs? Bet es,

¹ Deviņpadsmitajā gadsimtā. (*Franc.*)

² Kas tev nāk prātā! (*Franc.*)

tiklīdz viņš apprecēsies, aizbraukšu kaut kur tālāk, uz Drēzdeni vai Florenci, un dzīvošu tur, kamēr pienāks beigas.»

Pāvels Petrovičs saslapināja pieri ar odekolonu un aizvēra acis. Spilgtās dienas gaismas apspīdēta, viņa skaistā, novājējusī galva gulēja uz baltā spilvena kā mirušam... Un viņš jau arī bija mironis.

XXV

Nikoļskas dārzā slaida oša ēnā uz koka soliņa sēdēja Katja ar Arkadiju; viņiem blakus zemē bija novietojies Fifi, izliecis savu garo ķermeni tajā graciozajā līkumā, ko mednieki sauc par «pelēkā zaķa guļu». Ir Arkadijs, ir Katja klusēja; viņš turēja rokās pusatvērtu grāmatu, bet viņa lasīja no groza tajā palikušās baltmaizes drusciņas un svieda nelielai zvirbuļu saimei, kas ar tiem piemītošo bailīgo nekaunību lēkāja un čivināja pie pašām sēdētāju kājām. Rēna vēsma, čabinādama oša lapas, lēni virzīja uz priekšu un atpakaļ pa tuvāko celiņu un dzelteno Fifi muguru bāli zeltainus gaismas plankumus; Arkadiju un Katju apņēma vienmērīga ēna; tikai paretam viņas matos iedegās spilgtāka svītriņa. Viņi abi klusēja; bet tieši šajā klusēšanā, šajā blakus sēdēšanā izpaudās uzticības pilnā tuvība: ikviens no viņiem it kā nedomāja par savu kaimiņu, bet klusībā priecājās par tā tuvumu.

Arī viņu sejas bija pārvērtušās, kopš mēs viņus redzējām pēdējo reizi. Arkadijs likās mierīgāks, Katja — možāka, drošāka.

— Vai jums nešķiet, — Arkadijs pārtrauca klusumu, — ka osis krieviski ļoti labi nosaukts: nevienam kokam nevar tik viegli un skaidri redzēt cauri kā tam¹.

Katja pacēla acis uz augšu un noteica: — Jā, — bet Arkadijs nodomāja: «Viņa nepārmēt man, ka es lietoju *skaistus* vārdus.»

— Es nemīlu Heini, — ierunājās Katja, norādīdama ar acīm uz grāmatu, ko Arkadijs turēja rokās, — ne, kad tas smejas, ne, kad raud: es mīlu to, kad tas ir domīgs un skumst.

— Bet man patīk, kad tas smejas, — iebilda Arkadijs.

— Tās ir vēl vecās jūsu satīriskās ievirzes pēdas... («Vecās pēdas!» nodomāja Arkadijs. «Ja Bazarovs to dzirdētu!») Pagaidiet vien, mēs jūs pārveidosim.

— Kas mani pārveidos? Jūs?

— Kas? Māsa; Porfirijs Platoničs, ar ko jūs vairs nestrīdaties; krustmāmiņa, ko jūs aizvakar pavadījāt uz baznīcu.

— Es taču nevarēju atteikties! Bet, kas attiecas uz Annu Sergejevnu, tad viņa pati, atcerieties vien, daudzos jautājumos piekrita Jevgeņijam.

¹ Osis krievu valodā — яшень, kas līdzīgs vārdam ясный — skaidrs. (*Tulk.*)

— Māsa toreiz bija viņa ietekmē tāpat kā jūs.

— Kā arī es! Vai tad jūs manāt, ka es jau būtu atbrīvojies no viņa ietekmes?

Katja klusēja.

— Es zinu, — Arkadijs turpināja, — viņš jums nekad nav paticis.

— Nevaru par viņu spriest.

— Zināt ko, Katerina Sergejevna? Ik reizi, kad es dzirdu šo atbildi, es tai neticu... Nav tādu cilvēku, par kuru ikviens no mums nevarētu spriest! Tā ir vienkārši aizbildināšanās.

— Nu, tad es jums teikšu, ka viņš... ne nu īsti man nepatīktu, bet es jūtu, ka viņš man ir svešs un arī es viņam sveša... un arī jūs viņam esat svešs.

— Kādēļ tā?

— Kā jums to teikt... Viņš ir plēsīgais, bet mēs — pieradinātie.

— Arī es pieradinātais?

Katja palocīja galvu.

Arkadijs pakasīja sev aiz auss.

— Paklausieties, Katerina Sergejevna: tas taču būtībā ir apvainojši.

— Vai tad jūs vēlaties būt plēsīgs?

— Plēsīgs ne, bet spēcīgs, enerģisks.

— To nevar vēlēties... Lūk, jūsu draugs to arī nevēlas, bet viņā tas ir.

— Hm! Tad jūs domājat, ka viņam būtu bijusi liela ietekme uz Annu Sergejevnu?

— Jā. Bet pār viņu neviens ilgi nevar ņemt virsroku, — Katja pusbalsī piebilda.

— Kādēļ jūs tā domājat?

— Viņa ir ļoti lepna... es ne tā gribēju sacīt... viņa ļoti augstu vērtē savu neatkarību.

— Kas gan to nevērtē? — Arkadijs jautāja, bet pašam viņam prātā pavidēja: «Kam tā vajadzīga?» — «Kam tā vajadzīga?» pavīdēja arī Katjai. Jauniem cilvēkiem, kas bieži un draudzīgi saietas, pastāvīgi rodas vienas un tās pašas domas.

Arkadijs pasmaidīja un, mazliet pievirzījies tuvāk Katjai, čukstēja:

— Atzīstieties, ka jūs mazliet baidāties no viņas.

— No kā?

— No viņas, — nozīmīgi sacīja Arkadijs.

— Un jūs? — savukārt jautāja Katja.

— Arī es; ievērojiet, es teicu: *arī* es.

Katja padraudēja tam ar pirkstu.

— Es par to brīnos, — viņa iebilda, — nekad māsa nav bijusi tik labvēlīga pret jums kā tieši tagad: daudz vairāk nekā toreiz, kad jūs atbraucāt pirmo reizi.

— Ak tā!

— Un jūs neesat pamanījis? Jūs par to nepriecājaties?

Arkadijs kļuva domīgs.

— Ar ko es būtu izpelnījies Annas Sergejevņas labvēlību? Vai ne ar to, ka atvedu viņai jūsu māmiņas vēstules?

— Gan ar to, gan ir citi iemesli, kurus es neteikšu.

— Kādēļ tad tā?

— Neteikšu.

— O! Es zinu: jūs esat ļoti ietiepīga.

— Esmu.

— Un laba novērotāja.

Katja palūkojās sāņus uz Arkadiju.

— Varbūt jūs tas kaitina? Par ko jūs domājat?

— Es domāju par to, no kurienes jums tās novērošanas spējas, kas tiešām jums piemīt. Jūs esat tik bikla, neuzticības pilna; no visiem vairāties...

— Es esmu ilgi dzīvojusi viena; gribot negribot jāsāk domāt. Bet vai tad es no visiem vairos?

Arkadijs uzmeta Katjai pateicības pilnu skatienu.

— Tas viss jauki, — viņš turpināja, — bet cilvēkiem jūsu apstākļos, es gribu teikt, ar jūsu mantu, reti kad ir šī īpašība; pie viņiem kā pie cariem patiesībai grūti nokļūt.

— Es taču neesmu bagāta.

Arkadijs izbrīnījās un ne uzreiz saprata Katju. «Tiešām gan, muiža taču visa pieder māsai!» viņam iešāvās prātā; šī doma Arkadijam nebija nepatīkama.

— Cik jūs to labi pateicāt! — viņš sacīja.

— Ko tad?

— Labi pateicāt — vienkārši, nekaunēdamās un neizlikdamās. Starp citu, es iedomā-

jos, ka tā cilvēka izjūtās, kurš zina un saka, ka viņš ir nabags, ir kaut kas īpatnējs, kaut kāda sava veida augstprātība.

— Pateicoties māsas žēlastībai, neko tādu neesmu izjutusi; savu mantas stāvokli minēju tikai tāpēc, ka par to iznāca runa.

— Labi; bet atzīstieties, ka arī jums ir daļiņa tās augstprātības, par ko es nule runāju.

— Piemēram?

— Piemēram, jūs taču, — piedodiet manu jautājumu, — jūs taču neietu par sievu pie bagāta cilvēka?

— Ja es viņu ļoti mīlētu... Nē, liekas, arī tad neietu.

— Nu, redziet nu! — iesaucās Arkadijs un pēc brītiņa piebilda: — Bet kāpēc jūs pie viņa neietu?

— Tāpēc, ka pat dziesmā par nevienāduli dzied.

— Jūs varbūt vēlaties valdīt vai...

— Ak nē! Kādēļ tad to? Gluži otrādi, esmu ar mieru paklausīt, tikai nevienlīdzība nospiež. Nezaudēt pašcieņu un paklausīt, to es saprotu, tā ir laime; bet dzīvot pakļautībā... Nē, pietiek jau tā.

— Pietiek jau tā, — atkārtoja Arkadijs. — Jā, jā, — viņš turpināja, — ne velti jūs esat no vienas cilts ar Annu Sergejevnu; jūs esat tikpat patstāvīga kā viņa; bet tikai noslēgtāka. Jūs, es esmu pārliecināts, neparko pirmā savas jūtas neizrādīsiet, lai cik spēcīgas un svētas tās būtu...

— Bet kā gan citādi? — Katja jautāja.

— Jūs esat vienādi gudras; jums tikpat stiprs, ja ne stiprāks raksturs kā viņai...

— Lūdzu, nesalīdziniet mani ar māsu! — strauji pārtrauca Katja. — Tas man pārāk neizdevīgi. Jūs it kā esat aizmirsis, ka māsa ir gan skaista, gan gudra un... īpaši jums, Arkadij Nikolajič, neklātos runāt tādus vārdus un vēl ar tik nopietnu seju.

— Ko tas nozīmē: «Īpaši jums,» — un no kā jūs secināt, ka es jokoju?

— Protams, ka jūs jokojat.

— Jūs domājat? Bet kas tad, ja es esmu pārliecināts par to, ko runāju? Ja atzīstu, ka neesmu vēl pietiekami spēcīgi izteicies?

— Es jūs nesaprotu.

— Tiešām? Tagad es redzu, ka esmu pārāk cildinājis jūsu novērotājas spējas.

— Kā?

Arkadijs neko neatbildēja un aizgriezās, bet Katja sameklēja groziņā vēl dažas drupatiņas un sāka sviest tās zvirbuliem; taču viņas rokas vēziens bija pārāk spēcīgs, un tie aizlaidās, nepaspējuši uzknābāt.

— Katerina Sergejevna! — pēkšņi ierunājās Arkadijs. — Jums droši vien tas ir vien-alga; bet ziniet, ka es jūs ne vien pret jūsu māsu, bet ne pret ko pasaulē nemainītu.

Viņš piecēlās un strauji aizgāja, it kā nobijies no vārdiem, kas izlauzušies no mutes.

Bet Katjai noslīdēja abas rokas ar groziņu uz ceļiem, un, galvu pieliekusi, viņa ilgi

lūkojās Arkadijam nopakaļus. Tiņķo jaušams sārtums pamazām parādījās viņai uz vaigiem; bet lūpas nesmaidīja, un tumšajās acīs bija jaušama izbrīna un vēl kādas jūtas, pagaidām gan bez nosaukuma.

— Tu viena pati? — viņai blakus atskanēja Annas Sergejevnas balss. — Liekas, ka tu atnāci uz dārzu kopā ar Arkadiju.

Katja nesteigdamās pavērsa acis uz māsu (daiļi, pat izmeklēti tērpusies, tā stāvēja uz celiņa un ar atvērta saulesarga galiņu kustināja Fifi ausis) un lēni atbildēja:

— Esmu viena pati.

— To es redzu, — tā teica smiedamās.
— Viņš droši vien aizgāja uz māju?

— Jā.

— Vai jūs kopīgi lasījāt?

— Jā.

Anna Sergejevna paņēma Katju pie zoda un pacēla viņas seju uz augšu.

— Jūs taču nesakīdojāties, es ceru?

— Nē, — teica Katja un lēni atstūma māsas roku.

— Cik tu svinīgi atbildi! Es cerēju viņu atrast šeit un uzaicināt iet pastaigāties kopā ar mani. Viņš pats man vienmēr to lūdzis. Tev no pilsētas atvesti zābacīni, ej uzlaiko tos: es jau vakar pamanīju, ka tavi vecie galīgi nonēsāti. Vispār tu pārāk maz par to domā, bet tev taču tādas jaukas kājiņas! Un rokas tev glītas... tikai lielas; tad vajag izcelt kājiņas. Bet tu jau man neesi koķete.

Anna Sergejevna devās tālāk pa celiņu, skaistajām drānām viegli šalcot; Katja piecēlās no soliņa un, paņēmusi Heines grāmatu, ātri aizgāja — tikai ne zābaciņus uzlaikot.

«Jaukas kājiņas,» viņa domāja, lēni un viegli kāpdama pa saules sakarsētajām terases akmens kāpnēm, «jaukas kājiņas, jūs sakāt... Nu, tad viņš būs pie tām.»

Bet tūlīt viņa nokaunējās un žigli uzskrēja augšup.

Arkadijs gāja pa koridoru uz savu istabu; mājas pārzinis panāca viņu un paziņoja, ka viņa istabā sēžot Bazarova kungs.

— Jevgeņijs! — gandrīz ar bailēm nomurmināja Arkadijs. — Vai viņš jau sen atbraucis?

— Nule kā ieradās un pavēlēja sevi Annai Sergejevnai nepieteikt, bet vest tieši pie jums.

«Vai tikai nav kāda nelaime pie mums mājās?» Arkadijs nodomāja un, steidzīgi uzskrējis pa kāpnēm, uzreiz atrāva durvis. Bazarova izskats viņu tūdaļ nomierināja, lai gan vairāk pieredzējusi acs droši vien saskatītu negaidītā viesā kā vienmēr enerģiskajā, bet novājējušajā stāvā iekšēja satraukuma pazīmes. Ar apputējušu mēteli uz pleciem un cepuri galvā viņš sēdēja uz palodzes un nepiecēlās arī tad, kad Arkadijs, skaļi iesaukdamies, metās viņam ap kaklu.

— Cik negaidīti! Kā tad tu tā? — viņš vairākkārt atkārtoja, skraidīdams pa istabu

kā tāds, kas gan pats iedomājies, gan grib izrādīt, ka priecājas. — Mūsu mājās taču viss ir kārtībā, visi veseli, vai ne?

— Viss pie jums kārtībā, bet ne visi ir veseli, — sacīja Bazarovs. — Bet tu nerunā tik daudz, liec atnest man kvasu, piesēdies un paklausies, ko es tev pastāstīšu nedaudzos, bet, ceru, diezgan spēcīgos vārdos.

Arkadijs apklusā, un Bazarovs izstāstīja viņam par savu divkauju ar Pāvelu Petroviču. Arkadijs ļoti izbrīnījās un pat noskuma, bet neturēja par vajadzīgu to izrādīt; viņš tikai jautāja, vai tiešām ievainojums tēvocim nesot bīstams, un, saņēmis atbildi, ka tas esot pats interesantākais gadījums, tikai ne no medicīnas viedokļa, piespiesti pasmaidīja, bet sirdī tam bija ir baigi, ir tāds kā kauns. Bazarovs, šķita, saprata viņu.

— Jā, brāl, — viņš noteica, — re, ko nozīmē padzīvot kopā ar feodāļiem. Pats nokļūsti feodāļos un sāk piedalīties bruņinieku turnīros. Un tā nu es dodos pie «večiem», — Bazarovs nobeidza, — un pa ceļam iegriezās šeit... lai visu to pateiktu, es sacītu, ja neuzskatītu nederīgus melus par muļķību. Nē, es šeit iegriezās velns zina kādēļ. Redzi, cilvēkam dažreiz der paņemt sevi aiz čupra un izvilkt ārā kā rāceni no dobes; to es nesen izdarīju... Bet man iegribējās paskatīties vēlreiz uz to, no kā es esmu šķīries; uz to vietu, kur esmu bijis.

— Ceru, ka šie vārdi uz mani neattiecas, —

satraukts iebilda Arkadijs, — ceru, ka tu nedomā šķirties no *manis*.

Bazarovs cieši, gandrīz caururbjoši palūkojās uz viņu.

— It kā tas tevi tā apbēdinātu? Man liekas, ka tu jau esi šķīries no manis. Tu tāds svaiģiņš un tīriņš... droši vien jums ar Annu Sergejevnu viss ir jau skaidrs.

— Kas man skaidrs ar Annu Sergejevnu?

— Vai tad tu ne viņas dēļ brauci šurp no pilsētas? Starp citu, kā tur darbojas svētdienas skolas? Vai tad tu neesi viņā iemīlējies? Jeb vai tev jau pienācis laiks izlikties?

— Jevgeņij, tu zini, es vienmēr esmu bijis atklāts pret tevi; varu tev apgalvot, dievojos tev, ka tu maldies.

— Hm! Jauni vārdi, — pusbalsī noteica Bazarovs. — Bet tev nav jāuztraucas, man taču tas ir pilnīgi vienaldzīgi. Romantiķis teiktu: es jūtu, ka mūsu ceļi sāk šķirties, bet es vienkārši saku, ka mēs viens otram esam apnikuši.

— Jevgeņij...

— Mīlā sirds, tā nav nelaime; vai tik vien pasaulē apnīk! Bet tagad, es domāju, vai mums neatvadīties? Kopš tā brīža, kad esmu šeit, es ļoti nelāgi jūtos, it kā būtu salasījies Gogoļa vēstules Kalugas gubernatorienei. Starp citu, es neesmu licis izjūgt zirgus.

— Apžēlojies, tas ir neiespējami!

— Kādēļ?

— Es jau nerunāju par sevi; bet tas būs

augstākā mērā nepieklājīgi pret Annu Sergejevnu, kura katrā ziņā vēlēšies tevi redzēt.

— Tur nu gan tu maldies.

— Bet es, tieši otrādi, esmu pārlicināts, ka man ir taisnība, — atbildēja Arkadijs. — Un kāpēc tu izliecies? Ja jau reiz mēs esam atklāti: vai tad tu pats viņas dēļ neesi šurp braucis?

— Tas varbūt ir taisnība, bet tu tomēr maldies.

Taču Arkadijam bija taisnība. Anna Sergejevna vēlējās redzēties ar Bazarovu un bija likusi pārvaldniekam viņu aicināt pie sevis. Bazarovs, iekāms gāja pie tās, pārgērbās; izrādījās, ka viņš bija nolīcis savas jaunās drānas tā, lai tās būtu viņam pa rokai.

Odincova viņu pieņēma ne tajā istabā, kur viņš tik negaidot bija atzinies mīlestībā, bet viesistabā. Viņa laipni pastiepa tam pirkstu galiņus, bet viņas seja pauda neapzinātu sašindzinājumu.

— Anna Sergejevna, — Bazarovs pastēdzās pateikt, — vispirms man jūs jānomierina. Jūsu priekšā ir mirstīgais, kas pats sen atjēdzies un cer, ka arī citi ir aizmirsuši viņa muļķības. Es aizbraucu uz ilgu laiku, bet, ticiet man, lai gan neesmu maigs radījums, man būtu skumīgi aiznest sev līdz domu, ka jūs atceraties mani ar riebumu.

Anna Sergejevna dziļi ievilka elpu, it kā tikko būtu uzkāpusi augstā kalnā, un viņas sejā atplauka smaids. Viņa otrreiz pastiepa

Bazarovam roku un atbildēja uz viņa spiedienu.

— Kas vecus grēkus piemin, tam aci no pieres ārā, — viņa teica, — vēl jo vairāk tāpēc, ka, pēc sirdsapziņas runājot, arī es toreiz nogrēkojos, ja ne ar koķetēšanu, tad ar kaut ko citu. Ar vienu vārdu: būsim draugi kā senāk. Tas bija sapnis, vai ne? Bet kas tad sapņus atceras?

— Kas tos atceras? Un turklāt mīlestību . . . tās taču ir liekuļotas jūtas.

— Tiešām? Man ļoti patīkami to dzirdēt.

Tā runāja Anna Sergejevna, un tā teica Bazarovs, viņi abi domāja, ka runā patiesību. Bet vai bija patiesība, pilnīga patiesība viņu vārdos? Viņi paši to nezināja, un autors jau vēl ne tik. Tomēr saruna viņiem ievirzījās tāda, it kā tie pilnīgi viens otram būtu noticējuši.

Anna Sergejevna starp citu jautāja Bazarovam, ko viņš darījis pie Kirsanoviem. Tas tikko neizstāstīja par savu divkauju ar Pāvelu Petroviču, bet savaldījās, iedomādamies, vai tikai Anna Sergejevna nedomā, ka viņš vēlas izkļūties interesants, un atbildēja tai, ka viņš visu laiku strādājis.

— Bet es, — teica Anna Sergejevna, — sākumā biju grūtsirdīga, dievs zina kādēļ, iedomājieties, pat uz ārzemēm taisījos braukt! . . . Pēc tam tas pārgāja; ieradās jūsu draugs Arkadijs Nikolajičs, un es atkal ievirzījos savās sliedēs, savā īstajā lomā.

— Kādā lomā, atļaujiet zināt?

— Krustmātes, audzinātājas, mātes lomā, sauciet, kā vēlaties. Starp citu, vai zināt, ka es agrāk labi nesapratu jūsu ciešo draudzību ar Arkadiju Nikolajiču; viņu uzskatīju par diezgan nenožīmīgu. Bet tagad es viņu iepazīnu labāk un pārliecinājos, ka viņš ir gudrs... Bet, galvenais, viņš ir jauns, jauns... ne tā kā mēs abi, Jevgeņij Vasiļjič.

— Vai viņš vēl vienmēr jūtas nedrošs jūsu klātbūtnē? — Bazarovs jautāja.

— Bet vai tad... — Anna Sergejevna iesāka un mazliet padomājusi piebilda: — Tagad viņš kļuvis sirsnīgāks, runājas ar mani. Agrāk viņš vairījās no manis. Lai gan arī es nemeklēju viņa sabiedrību. Viņi ir labi draugi ar Katju.

Bazarovs sapīka. «Sieviete nevar iztikt bez viltības!» viņš nodomāja.

— Jūs sakāt, ka viņš vairījās no jums, — Bazarovs teica, vēsi smīnēdams. — Droši vien jums tas nepalika noslēpums, ka viņš bija jūsos iemīlējis?

— Kā? Arī viņš? — paspruka Annai Sergejevnai.

— Arī viņš, — Bazarovs atkārtoja, pazeimīgi paklanīdamies. — Vai tiešām jūs to nezinajāt un es jums pateicu jaunumu?

Anna Sergejevna nolaida acis.

— Jūs maldāties, Jevgeņij Vasiļjič.

— Nedomāju. Bet varbūt man nevajadzēja

to pieminēt. — «Turpmāk tu neizliksies,» viņš domās piemetināja.

— Kādēļ nepieminēt? Bet es domāju, ka jūs arī te piešķirat pārāk lielu nozīmi acumirkļa iespaidam. Es sāku domāt, ka jums ir tieksme uz pārspīlējumiem.

— Labāk nerunāsim par to, Anna Sergejevna.

— Kādēļ gan ne? — viņa iebilda, bet pati novirzīja sarunu uz citu pusi. Viņa tomēr jūtās neērti ar Bazarovu, lai gan teica viņam un arī pati sev iegalvoja, ka viss ir aizmirsts. Runādama ar viņu par visvienkāršākajām lietām, pat jokodama ar viņu, Anna Sergejevna jūta, ka tai ir mazliet bail. Tā cilvēki jūrā uz kuģa sarunājas un bezbēdīgi smejas tieši tāpat kā uz sauszemes; bet, līdzko gadās vismazākā kļūme, līdzko manāma kaut vismazākā pazīme par kaut ko neparastu, tūdaļ visu sejās parādās sevišķa nemiera izteiksme, kas liecina par pastāvīgu briesmu apzināšanos.

Annas Sergejevnas un Bazarova saruna nevilcās ilgi. Viņa kļuva domīga, atbildēja izklaidīgi, beidzot ieteica viņam pāriet uz zāli, kur viņi atrada kņazi un Katju. «Bet kur tad Arkadijs Nikolajičs?» jautāja mājasmāte un, uzzinājusi, ka viņš nav rādījies jau ilgāk nekā stundu, aizsūtīja pēc viņa. Viņu tik drīz neatrada; viņš bija nolīdis dārza visdziļākajā biezoknī un, atspiedis zodu uz sakrustotajām rokām, sēdēja, domās nogrimis. Šīs domas

bija dziļas un svarīgas, bet ne skumjas. Viņš zināja, ka Anna Sergejevna sēž vienatnē ar Bazarovu, bet greizsirdību kā senāk viņš nejuta; tieši otrādi, viņa seja pamazām kļuva gaišāka; likās, viņš ir brīnījās par kaut ko, ir priecājās, ir izlēma kaut ko.

XXVI

Nelaiķis Odincovs nebija cienījis jaunievēdumus, bet pieļāvis «zināmu cēli rosinošas gaumes rotaļu» un tāpēc bija uzcēlis sev dārzā starp siltumnīcu un dīķi grieķu portika veida celtni no krievu ķieģeļiem. Šā portika slēgtajā dibensienā jeb galerijā bija izmūrētas sešas nišas statujām, kuras Odincovs gatavojās izrakstīt no ārzemēm. Šīm statujām būtu jāattēlo: Vientulība, Klusēšana, Pārdomas, Melanholija, Kautrība un Juteklība. Vienu no tām, Klusēšanas dievieti ar pirkstu uz lūpām, atveda un uzstādīja; bet tai tajā pašā dienā muižas puikas nodauzīja degunu, un, lai gan kaimiņu mūrnieks apņēmās pietaisīt tai «divreiz labāku degunu», taču Odincovs pavēlēja statuju novākt, un tā nokļuva rijas kaktā, kur stāvēja ilgus gadus, modinādama sievietes māņticīgas bailes. Portika priekšpuse sen aizaugusi ar bieziem krūmiem: tikai kolonu kapitēļi ir redzami virs biežās lapotnes. Pašā portikā pat dienas vidū bija vēsi. Annai Sergejevnai netikās apmeklēt šo vietu

kopš tā laika, kad ieraudzīja te zalkti; bet Katja bieži nāca apsēsties uz liela, zem kādas nišas ierīkota akmens sola. Spirtumā un ēnā viņa lasīja, strādāja vai arī nodevās tā pilnīgā klusuma izjūtai, kura droši vien pazīstama katram un kuras jaukums ir tikko apjaustajā, mēmajā tā plašā dzīves viņa gaidīšanā, kas nemitīgi plūst ir ap mums, ir mūsos pašos.

Otrā dienā pēc Bazarova atbraukšanas Katja sēdēja uz sava iemīļotā sola, un blakus viņai atkal sēdēja Arkadijs. Viņš bija lūdzis to iet kopā ar viņu uz «portiku».

Līdz brokastīm atlika kāda stunda; rasoto rītu jau nomainīja dienas kvēle, Arkadija seja bija saglabājusi vakarējo izteiksmi, Katjai bija noraizējies izskats. Māsa tūdaļ pēc tējas iesauca viņu pie sevis kabinetā un iepriekš apmīloja, kas vienmēr mazliet biedēja Katju, ieteica viņai būt uzmanīgākai savās attiecībās ar Arkadiju, bet īpaši izvairīties no sarunām ar viņu divatā, ko it kā novērojusi krustmāte un visa māja. Bez tam jau iepriekšējā vakarā Annai Sergejevnai bija slikts garastāvoklis, un arī pati Katja jutās samulsusi, it kā apzinātos vainīga esam. Paklausīdama Arkadija lūgumam, viņa sevī apņēmas, ka tā būs pēdējā reize.

— Katerina Sergejevna, — Arkadijs iesāka ar tādu kā biklu familiaritāti, — no tā laika, kopš man ir laime dzīvot vienā mājā ar jums, es par daudz ko ar jums esmu runājis, tomēr

ir viens man ļoti svarīgs... jautājums, kam neesmu pieskāries. Jūs vakar teicāt, ka es šeit esmu pārveidots, — viņš piebilda, gan meklēdams, gan vairīdamies no viņam pievērstā Katjas skatiņa. — Tiešām, es daudzējādi esmu pārvērties, un jūs to zināt labāk par jebkuru citu — jūs, kurai man jāpateicas par šo pārmaiņu.

— Es?... Mān?... — Katja jautāja.

— Es tagad vairs neesmu tas vīzdegunis zēns, kāds atbraucu šurp, — Arkadijs turpināja, — ne velti man ir jau pilni divdesmit trīs gadi; es kā senāk vēlos būt derīgs, vēlos veltīt visus savus spēkus patiesībai; bet es jau vairs nemeklēju savus ideālus tur, kur meklēju tos agrāk; tie man šķiet daudz tuvāk esam. Līdz šim es nesapratu sevi, es izraudzījos sev uzdevumus, kas man nebija pa spēkam... Manas acis atvērās nesen, pateicoties kādām jūtām... Es izsakos ne visai skaidri, bet ceru, ka jūs mani sapratīsiet...

Katja neko neatbildēja, bet pārstāja lūkoties uz Arkadiju.

— Es domāju, — viņš atsāka jau uztrauktākā balsī, un žubīte bērza lapotnē virs viņa bezbēdīgi dziedāja savu dziesmiņu, — es domāju, ka katra godīga cilvēka pienākums ir būt pilnīgi atklātam ar tiem... ar tiem cilvēkiem, kuri... vārdu sakot, ar viņam tuviem cilvēkiem, un tāpēc es... mans nodoms ir...

Bet te Arkadijam pietrūka daiļrunības, viņš samulsa, apjuka un bija spiests uz brīdi

apklust. Katja vēl arvien sēdēja, acu nepacēlusi. Likās, ka viņa nesaprata, ko viņš grib sacīt, un gaidīja kaut ko.

— Es paredzu, ka izraisīšu jūsos izbrīnu, — Arkadijs iesāka, atkal saņēmis spēkus, — jo vairāk tāpēc, ka šīs jūtas skar zināmā mērā... ievērojiet, zināmā mērā jūs. Jūs man, cik atceros, vakar pārmetāt nopietnības trūkumu, — Arkadijs turpināja ar tādu izskatu, it kā būtu iestidzis purvā, justu, ka ar katru soli grimst dziļāk un dziļāk un tomēr steidzas uz priekšu, cerēdams ātrāk tikt pāri, — šo pārmetumu bieži mērķē... tas trāpa... jauniem cilvēkiem pat tad, kad viņi to vairs nepelna; un ja man būtu vairāk pašapziņas... («Nu, palīdzi taču man, palīdzi!» izmisis domāja Arkadijs, bet Katja vēl vienmēr nepacēla galvu.) Ja es drīkstētu cerēt...

— Ja es būtu pārliecināta par to, ko jūs sakāt, — šajā mirklī atskanēja Annas Sergejevnas dzidrā balss.

Arkadijs tūdaļ apklusā, bet Katja nobāla. Gar pašiem krūmiem, kas slēpa portiku, gāja celiņš. Anna Sergejevna nāca pa to Bazarova pavadībā. Katja ar Arkadiju nevarēja viņus redzēt, bet dzirdēja ik vārdu, drānu čaukstoņu, pat elpas vilcienus. Viņi pagāja dažus soļus un it kā ar nolūku apstājās tieši portika priekšā.

— Redziet nu, — turpināja Anna Sergejevna, — mēs kļūdījāmies; mums abiem vairs nav pirmā jaunība, īpaši man, mēs esam

padzīvojuši, noguruši; mēs abi — ko tur kautrēties? — esam gudri; sākumā mēs viens otram interesējām, bija pamodusies ziņkāre... bet pēc tam...

— Bet pēc tam es kļuvu neinteresants, — uztvēra Bazarovs.

— Jūs zināt, ka ne tas bija mūsu nesaderības iemesls. Bet, lai nu būtu kā būdams, mums nav vajadzības vienam pēc otra, tas ir galvenais; mums abiem bija pārāk daudz... kā to lai saka... vienādības. Mēs to uzreiz nesapratām. Turpretim Arkadijs...

— Jums viņš vajadzīgs? — Bazarovs jautāja.

— Rimstiet, Jevgeņij Vasiļjič! Jūs sakāt, ka viņš nav vienaldzīgs pret mani, un man pašai vienmēr ir licies, ka es viņam patīku. Es zinu, ka deru viņam par krustmāti, bet neslēpšu no jums, ka esmu sākusi biežāk domāt par viņu. Šajās jaunības svaigajās jūtās ir tāds jaukums...

— Vārds *pievilcība* ir vairāk vietā līdzīgos gadījumos, — Bazarovs viņu pārtrauca; viņa mierīgajā, bet klusajā balsī virda žults. — Arkadijs izlikās vakar kaut ko slēpjam no manis un nerunāja ne par jums, ne par jūsu māsu... Tas ir svarīgs simptoms.

— Ar Katju viņš pilnīgi kā brālis, — notice Anna Sergejevna, — un man tas patīk, lai gan varbūt man nevajadzētu pieļaut tādu tuvību starp viņiem.

— Vai jūs to sakāt kā māsa? — gari stiepdams, vaicāja Bazarovs.

— Protams... bet kādēļ mēs stāvam? Iesim! Cik mūsu saruna dīvaina, vai ne! Un vai es varēju to domāt, ka runāšu tā ar jums. Vai zināt, ka es no jums baidos... un tajā pašā laikā jums uzticos, tāpēc ka patiesībā jūs esat ļoti labsirdīgs.

— Pirmkārt, es it nemaz neesmu labsirdīgs, otrkārt, esmu zaudējis jūsu acīs jebkuru nozīmi, bet jūs man sakāt, ka esmu labsirdīgs... tas ir tas pats, kas uzlikt ziedu vainagu mirona galvai.

— Jevgeņij Vasiļjič, nav mūsu spēkos... — Anna Sergejevna iesāka; bet atskrējis vējiņš nošalca lapās un aiznesa viņas vārdus.

— Jūs taču esat brīva, — pēc brītiņa sacīja Bazarovs.

Vairāk neko nevarēja saprast; soļi attālinājās... viss apklusā. Arkadijs palūkojās uz Katju. Viņa sēdēja tajā pašā stāvoklī, tikai galvu bija noliekusi vēl zemāk.

— Katerina Sergejevna, — viņš teica drebošā balsī, rokas sažņaudzis, — es jūs mīlēšu mūžam un nešaubīdamies, tikai jūs vienu vienīgo. Es vēlējos jums to pateikt, uzzināt jūsu domas un lūgt jūsu roku, jo es neesmu bagāts un jūtu, ka esmu ar mieru nest jebkādus upurus... Jūs neatbildat? Jūs man neticat? Jūs domājat, ka es runāju vieglprātīgi? Bet atcerieties šīs pēdējās dienas! Vai tiešām jūs jau sen neesat pārliecinājusies, ka viss cits —

saprotiet mani, viss, viss cits sen izgājis bez pēdām? Paraugieties uz mani, sakiet man vienu vārdu!... Es mīlu... mīlu jūs... ticiet taču man!

Ķatja pavērās Arkadijā ar nopietnu un dzidru skatienu, un pēc ilgām pārdomām, vāri smaidot, teica: «Jā.»

Arkadijs pielēca no sola.

— Jā! Jūs teicāt — jā, Katerina Sergejevna! Ko nozīmē šis vārds? Vai to, ka es jūs mīlu, ka jūs man ticat... vai... vai... es nedrīkstu sacīt līdz galam...

— Jā, — Ķatja atkārtoja, un šoreiz viņš to saprata. Viņš satvēra tās lielās, skaistās rokas un, elsojot no sajūsmas, piespieda pie savas sirds. Viņš tikko spēja noturēties kājās un tikai atkārtoja: «Ķatja, Ķatja...» — bet viņa kaut kā nevarīgi sāka raudāt, pati klusu smiedamās par savām asarām. Kas nav redzējis šīs asaras mīļotās būtnes acīs, tas vēl nav izbaudījis, cik ļoti laimīgs no pateicības un kautrības var uz zemes būt cilvēks.

Otrā dienā agri no rīta Anna Sergejevna pavēlēja atsaukt Bazarovu pie sevis kabinetā un, piespiesti smiedamās, sniedza viņam salocītu pastpapīra loksni. Tā bija Arkadija vēstule: tas lūdza pēc viņas māsas rokas.

Bazarovs steidzīgi pārlasīja vēstuli un piespieda sevi savaldīties, lai neizrādītu ļauno prieku, kas pēkšņi uzliesmoja viņa krūtīs.

— Tad, redz, kā, — viņš noteica, — un jūs, liekas, vēl vakar domājāt, ka viņš mīl Kate-

rinu Sergejevnu ar brāļa mīlestību. Ko jūs tagad esat nodomājusi darīt?

— Ko *jūs* man ieteiktu? — Anna Sergejevna jautāja, aizvien vēl smiedamās.

— Domāju, — Bazarovs arī atbildēja smiedamies, lai gan tam, tāpat kā viņai, nemaz negribējās smieties, — es domāju, ka jaunajiem cilvēkiem jādod svētība. Visādā ziņā partija ir izdevīga; īpašums Kirsanoviem pāprāvs, Arkadijs tēvam vienīgais dēls, un arī tēvs ir lāga vīrs, iebildumus necels.

Odincova staigāja pa istabu. Viņas seja pārmaiņus sarka un bālēja.

— Jūs tā domājat? — viņa jautāja. — Lai notiek! Es neredzu šķēršļu... Priecājos par Katju... Arkadija Nikolajiča dēļ. Protams, es pagaidīšu tēva atbildi. Es viņu pašu aizsūtīšu pie tā. Bet nu taču iznāk, ka man vakar bijusi taisnība, kad es jums teicu, ka mēs abi jau esam veci cilvēki... Kā es neko neredzēju? Par to man brīnums!

Anna Sergejevna atkal iesmējās un tūlīt novērsās.

— Tagadējā jaunatne ir kļuvusi ļoti viltinga, — piebilda Bazarovs un arī iesmējās. — Palieciet sveika! — viņš ierunājās atkal pēc neilgas klusēšanas. — Novēlu jums nokārtot šo lietu vispatīkamākajā veidā, bet es papriecāšos no tālienes.

Odincova strauji pagriezās pret viņu.

— Vai tad jūs aizbraucat? Kādēļ jums *tagad* nepalikt? Palieciet... ar jums ir jauki

runāt... it kā gar bezdibeņa malu staigājot. No sākuma baismi, bet vēlāk nezin no kurienes rodas drosme. Palieciet!

— Paldies par piedāvājumu, Anna Sergejevna, un glaimojošajām atsauksmēm par manu runātāja talantu. Bet es uzskatu, ka jau tā pārāk ilgi esmu grozījies svešā sfērā. Lidojošās zivis kādu laiku var noturēties gaisā, bet drīz vien tām jākrīt atpakaļ ūdenī; atļaujiet man ieplunkšķēt atpakaļ manā stihijā.

Odincova pavērās Bazarovā. Sāpīgs smaids ietrīsējās tās bālajā sejā. «Viņš mani mīlēja!» tā nodomāja, un tai kļuva viņa žēl, līdzcietībā tā sniedza Bazarovam roku.

Bet arī viņš to saprata.

— Nē! — Bazarovs teica un atkāpās soli. — Es esmu trūcīgs cilvēks, bet ubagu dāvanas līdz šim neesmu pieņēmis. Ārdievu un dziļvojiem vesela!

— Esmu pārlicināta, ka mēs redzamies ne pēdējo reizi, — Anna Sergejevna sacīja, nepzinīgi sakustēdamās.

— Pasaulē visādi atgadās! — Bazarovs atteica, palocījās un izgāja.

— Tad tu arī esi nodomājis vīt sev līgzdu? — viņš teica tajā pašā dienā Arkadijam, pietupies pakojot savu čemodānu, — Tiešām, labs nodoms. Tikai veltīgi tu izlikies. Es no tevis gaidīju pavisam citu rīcību. Bet varbūt tas tevi pašu pārsteidza?

— Es tiešām to negaidīju, kad šķiros no tevis, — Arkadijs atbildēja, — bet kāpēc tu pats izliecies un saki «labs nodoms», it kā es nezinātu tavas domas par laulību?

— Mīļais draugs! — sacīja Bazarovs. — Kā tu runā! Redzi, ko es daru: čemodānā izrādījās tukša vieta, un es tur ielieku sienu; tā arī mūsu dzīves čemodānā; pildīt var, ar ko grib, lai tikai nepaliek tukšums. Neapvainojies, lūdzams: tu taču droši vien atceries, kādās domās es vienmēr biju par Katerīnu Sergejevnu. Citu jaunkundzi tikai tāpēc vien daudzina par gudru, ka viņa gudri nopūšas; bet tavējā prātis sevi aizstāvēt un tā aizstāvēt, ka arī tevi saņems rokās, — un tā arī vajadzīgs, — viņš aizcirta vāku un piecēlās. — Es tev atkārtoju uz šķiršanos... tāpēc ka nav sevi ko apmānīt: mēs šķiramies uz visiem laikiem, tu pats arī to jūti... tu darīji prātīgi; mūsu sūrajai, rūgtajai, vientuļajai dzīvei tu neesi radīts. Tevī nav ne nekaunības, ne naida, bet ir jaunības drosme un jauneklīga dedzība; mūsu lietai tas neder. Jūs, muižnieki, tālāk par cēlu pazemību vai cēlu sašutumumu nevarat tikt, bet tie ir nieki. Jūs, piemēram, nekaujaties, bet jau iedomājaties sevi par brašiem zeļļiem, turpretim mēs gribam kauties. Kur nu! Mūsu putekļi tev izkodīs acis, mūsu dubļi tevi notriepts, un tu jau arī neesi izaudzis līdz mums, tev patīk tīksmināties par sevi, tev patīkami pašam sevi rāt; bet mums tas ir garlaicīgi — mums citi vajadzīgi,

mums citi jālauž. Tu esi lāga puisis, bet tu tomēr esi mīksts, liberāls kundziņš — *e volatu*, kā mēdz teikt mans tēvs.

— Tu uz visiem laikiem atvadies no manis, Jevgeņij, — skumīgi jautāja Arkadijs, — un tev nav citu vārdu, ko man teikt?

Bazarovs pakasīja pakausi.

— Ir, Arkadij, ir man citi vārdi, tikai es tos neteikšu, tāpēc ka tas ir romantisms, — tas nozīmē kļūt saldām kā sīrups. Bet tu apprecies ātrāk, iekārto savu ligzdu un laid pasaulē labi daudz bērnu. Tie būs gudri jau tāpēc vien, ka piedzims laikā, ne tā kā mēs abi. Ahā! Es redzu, zirgi jau iejūgti. Ir laiks! No visiem esmu jau atvadījies... Nu, vai apkampsimies?

Arkadijs metās ap kaklu savam bijušajam audzinātājam un draugam, un viņam sāka birt asaras.

— Lūk, ko nozīmē jaunība! — mierīgi sacīja Bazarovs. — Bet es paļaujos uz Katerinu Sergejevnu. Redzēsi, cik ātri viņa tevi nomierinās!

— Ardievu, brāl! — viņš teica Arkadijam, jau ratos iesēdies, un, norādot uz kovārņu pāri, kas tupēja blakus uz staļļa jumta, piebilda: — Skaties un mācies!

— Ko tas nozīmē? — Arkadijs vaicāja.

— Kā! Vai tu tik slikti zini dabas zinības, vai esi aizmirsis, ka kovārnis no putniem ir

pats cienījamākais ģimenes tēvs? Labs paraugs tev!... Sveiks, sinjor!

Rati norībēja un aizripoja.

Bazarovs bija teicis patiesību. Vakarā ar Katju sarunājoties, Arkadijs pilnīgi aizmirsu savu audzinātāju. Viņš jau sāka pakļauties Katjai, viņa to jūta un nebrīnījās. Viņam nākošajā dienā bija jābrauc uz Marjinu pie Nikolaja Petroviča. Anna Sergejevna nevēlējās apgrūtināt jaunos cilvēkus un tikai pieklājības dēļ neatstāja tos pārāk ilgi divatā. Viņa augstsirdīgi aizraidīja no viņiem kņazi, kuru ziņa par priekšā stāvošajām laulībām satrauca līdz asarainam niknumam. Sākumā Anna Sergejevna baidījās, ka noraudzīties viņu laimē tai būs mazliet par smagu; bet iznāca pilnīgi otrādi; viņu laime to ne vien nesarūgtināja, bet ieinteresēja, tā viņu pat beidzot aizkustināja. Anna Sergejevna par to gan priecājās, gan skuma. «Liekas, Bazarovam tomēr taisnība,» viņa nodomāja, «ziņkāre, tikai ziņkāre, un tieksme pēc miera un egoisms...»

— Bērni, — viņa jautāja skaļi, — vai mīla ir liekulīgas jūtas?

Bet ne Katja, ne Arkadijs to pat nesaprata. Tie no viņas baidījās; nevilus noklausītā saruna neizgāja no prāta. Taču Anna Sergejevna viņus drīz vien nomierināja; tas viņai nebija grūti: viņa pati bija atguvusi sirdsmieru.

Vecie Bazarovi negaidīja dēlu, tādēļ jo precīgāki tie bija par viņa pēkšņo atbraukšanu. Arina Vlasjevna tik ļoti satraucās un tā skraidelēja pa māju, ka Vasilijs Ivanovičs salīdzināja viņu ar irbīti: tās īsās jaciņas strupā astīte tiešām darīja viņu putnam līdzīgu. Bet pats viņš tikai krekstēja un kodīja sātiski pagrieztu pīpes dzintara iemuti un, satvēris kaklu ar pirkstiem, grozīja galvu, it kā mēģinātu, vai tā viņam labi pieskrūvēta, tad pēkšņi atplēta plato muti un smējās pilnīgi bez skaņas.

— Es pie tevis, vecais, uz veselām sešām nedēļām atbraucu, — Bazarovs viņam teica, — gribu strādāt, tad nu tu, lūdzu, netraucē mani!

— Tu aizmirsīsi, kāds izskatās mans ģimis, tā es tevi traucēšu! — atbildēja Vasilijs Ivanovičs.

Viņš savu solījumu turēja. Novietojis dēlu kā agrāk kabinetā, tas gandrīz vai slēpās no viņa un atturēja arī sievu no visādām liekām maiguma izpausmēm. «Mēs, māmiņ,» Vasilijs Ivanovičs teica, «pirmajā Jeņuškas atbraucienā viņam mazliet apnikām; tagad jābūt gudrākiem.» Arina Vlasjevna piekrita vīram, bet no tā viņai bija maz labuma, ka dēlu redzēja tikai pie galda un pavisam baidījās ar viņu sarunāties. Gadījās, ka viņa pateica: «Jeņušņka!» — bet tas vēl nebija paspējis ne

paskatīties, kad viņa jau rosījās gar rokas somiņas saitītēm un čukstēja: «Nekas, nekas, es tāpat vien,» — bet pēc tam devās pie Vasilija Ivanoviča un jautāja viņam, vaigu rokā atspiedusi: «Kā es, mīlais, lai uzzinu, ko Jeņušā šodien vēlas pusdienās: skābus kāpostus vai boršču?» — «Bet kāpēc tad tu pati viņam nepajautāji?» — «Baidos apnikt!» Taču Bazarovs drīz vien pats pārstāja noslēgties: darba drudzis viņam *pārgāja*, to nomainīja smeldzoša garlaicība un slēpts nemiers. Ne-parasts nogurums izpaudās visās viņa kustībās, pat viņa gaita, stingrā un trauksmīgi drošā, izmainījās. Viņš negāja vairs staigāt viens pats un sāka meklēt sabiedrību; dzēra tēju viesistabā, klaiņoja ar Vasiliju Ivanoviču pa sakņu dārzu, un viņi abi klusēdami smēķēja; Jevgeņijs reiz apjautājās par tēvu Alekseju. Vasilijs Ivanovičs sākumā bija priecīgs par šo pārmaiņu, bet viņa prieks nebija ilgstošs. «Jeņušā mani skumdina,» Vasilijs Ivanovičs klusiņām sūdzējās sievai, «viņš nav vis neapmierināts vai nikns, tas vēl nebūtu nekas; viņš ir sarūgtināts, viņš ir skumīgs — lūk, tas ir briesmīgi. Vienmēr klusē, būtu kaut vai sarājis mani un tevi; kļūst vājš, sejas krāsa tik nelāga.» — «Ak tu kungs, ak tu kungs!» čukstēja vecenīte. «Es viņam uzkārtu kaklā amuletiņu, bet viņš jau neļaus.» Vasilijs Ivanovičs vairākas reizes centās pavisam uzmanīgi izjautāt dēlu par viņa darbu, par veselību, par Arkadiju... Bet Bazarovs

atbildēja negribīgi un nevērīgi un reiz, pamanījis, ka tēvs ar sarunu pamazām kaut ko grib izpētīt, dusmīgi tam pateica: «Ko tu vienmēr ap mani kā uz pirkstgaliem staigā? Šis paņēmiens ir vēl sliktāks nekā iepriekšējais.» — «Nu, nu, nu es jau neko!» steidzīgi atbildēja nabaga Vasilijs Ivanovičs. Tikpat neauglīgi palika viņa politiskie minējumi. Reiz ierunājies par gaidāmo zemnieku atbrīvošanu, par progresu, viņš centās pamodināt dēlā atsaucību; bet tas vienalzīgi piezīmēja: «Vakar es eju gar sētu un dzirdu — šejienes zemnieku puikas kādas vecās dziesmas vietā bļauj pilnā kaklā: *«Jaunīb's laiks nu ira klātu, mīlestību sajūt sirds...»* Te tev nu bija progress.»

Dažreiz Bazarovs devās uz sādžu un, pa paradumam zobodamies, uzsāka sarunu ar kādu zemnieku. — Nu, — viņš tam sacīja, — izklāsti, brāl, man savus uzskatus par dzīvi! Stāsta, ka jūs esot Krievijas spēks un nākotne, ar jums sākoties jauns laikmets vēsturē, — jūs mums došot ir īstu valodu, ir likumus. — Zemnieks vai nu neatbildēja neko, vai arī izrunāja apmēram šādus vārdus: «Bet mēs varētum tāpat, jo sacīt... kāda mums nolikta, piemēram, robeža.»

— Tu man izskaidro, kas ir jūsu pasaule! — Bazarovs pārtrauca viņu. — Vai tā ir tā pati pasaule, kas stāv uz trim zivīm?

— Tā gan, kungs, zeme stāv uz trim zivīm, — nomierinoši, patriarhāli labsirdīgi

un dziedoši paskaidroja zemnieks. — Bet pār mūsējo, tas ir, pasauli, zināms, kungu vara; tādēļ ka jūs esat mūsu tēvi. Un, jo stingrāks kungs, jo viņš mīļāks zemniekam.

Noklausījies tādu valodu, Bazarovs reiz nicinoši paraustīja plecus un aizgriezās projām, bet zemnieks aizgāja savu ceļu.

— Ko tad spriedāt? — viņam iztālēm no savas mājas sliekšņa jautāja drūma izskata zemnieks vidējos gados, kas bija vērojis sarunu ar Bazarovu. — Par nodokļa parādu, vai?

— Kur nu par nodokļa parādu, brālīt manu! — atbildēja pirmais zemnieks, un viņa balsī jau vairs nebija ne vēsts no patriarhālā dziedājuma, bet, tieši otrādi, saklausāms tāds nicīgs skarbums. — Tāpat vien plāpāja; mēli patrīt iegribējies. Protams, kungs; vai tad tāds ko saprot?

— Kur nu saprast! — atbildēja otrs zemnieks, un, nopurinājuši cepures un nostūmuši jostas zemāk, viņi abi sāka spriest par savām likstām un vajadzībām.

Ak vai! Nicīgais plecu paraustītājs Bazarovs, kas protot runāt ar zemniekiem (kā viņš lielījās strīdā ar Pāvelu Petroviču), šis pašpārliecinātais Bazarovs pat nenojauta, ka tas viņu abu acīs bija tomēr kaut kas līdzīgs ākstam...

Tomēr Bazarovs beidzot atrada sev nodarbošanos. Reiz viņa klātbūtnē Vasilijš Ivanovičs pārsēja zemniekam ievainoto kāju, bet

vecajam drebēja rokas, un viņš netika galā ar apsējiem; dēls palīdzēja, un kopš tā laika sāka ņemt dalību viņa praksē, nepārstādams tajā pašā laikā zoboties gan par līdzekļiem, kurus pats ieteica, gan par tēvu, kurš tūlīt tos lika lietā. Bet Bazarova zobgalības it nemaz nesamulsināja Vasiliju Ivanoviču, tās pat viņu iepriecēja. Ar diviem pirkstiem pieturēdams uz vēdera savu nosmulēto rītasvārku un pakšķinādams pīpīti, viņš ar patiku klausījās Bazarovā, un, jo vairāk niknuma bija tā neparastajos izteicienos, jo labsirdīgāk smējās aplaimotais tēvs, atklādams visus savus nomelnējušos zobus. Viņš pat atkārtoja dēla tukšos vai bezjēdzīgos izteicienus un, piemēram, vairākas dienas vietā un nevietā sacīja — «tas jau tikai devītais darbs» — tikai tāpēc, ka dēls, uzzinājis, ka viņš gājis uz rīta dievkalpojumu, bija tā izteicies. «Paldies dievam! Ir pārgājusi grūt-sirdība!» viņš čukstēja savai dzīvesbiedrei. «Kā strostēja mani šodien, brīnums!» Toties doma, ka viņam ir tāds palīgs, izraisīja sajūsmu, pildīja sirdi ar lepnumu. «Jā, jā,» viņš sacīja kādai sievai ar vīrieša svārkiem mugurā un ragainu mīci galvā, pasniegdams viņai glāzīti ar svina ūdeni vai trauciņu ar cinka ziedi, «tev, mīļā, ik brīdi jāpateicas dievam par to, ka mans dēls pie manis vie-sojas: pēc viszinātniskākās un jaunākās me-todes tevi tagad ārstē: vai tu to saproti? Franču ķeizaram Napoleonam, ir tam nav

labāka ārsta.» Bet sieva, atnākusi sūdzēties, ka viņu «dūrēji ēd» (šo vārdu nozīmi viņa pati tomēr izskaidrot neprata), tikai klausījās un meklēja azotē, kur viņai divieļa galā bija ietītas četras olas.

Bazarovs reiz pat izrāva kādam iebraukumam pauniniekam zobu, un, lai gan tas bija parastais zobs, Vasilijš Ivanovičs to glabāja kā retumu un, rādīdams tēvam Aleksejam, bez mitas atkārtāja:

— Paskatieties, kas tās par saknēm! Kas par spēku Jevgeņijam! Pauninieku pavisam vai gaisā pacēla. Man liekas, ozols, arī tas izlektu ārā!

— Slavējami! — beidzot sacīja tēvs Aleksejs, nezinādams, ko atbildēt un kā tikt vaļā no sajūsmas pārņemtā vecīša.

Reiz kaimiņu sādžas zemnieciņš atveda pie Vasilija Ivanoviča savu brāli, kas bija saslimis ar tīfu. Gulēdams uz salmu kūļa, nelaimīgais beidzās nost; tumši plankumi klāja tā miesu, viņš jau sen bija zaudējis samaņu. Vasilijš Ivanovičs izteica nožēlu, ka neviens agrāk nav iedomājies meklēt medicīnisko palīdzību, un pateica, ka slimo glābt nevar. Tiešām, zemnieciņš nepaspēja aizvest savu brāli līdz mājām: tas tā arī nomira ratos.

Pēc dienām trim Bazarovs ienāca istabā pie tēva un jautāja, vai viņam neesot elles akmens.

— Ir; kam tev tas?

— Vajag... brūci piededzināt.

— Kam?

— Sev.

— Kā — sev? Kādēļ tad tā? Kas tā par brūci? Kur tā ir?

— Re, te uz pirksta. Es šodien aizbraucu uz sādžu, zini, no kurienes to tīfa slimnieku atveda. Viņi nez kādēļ grasījās liki uzšķērst, bet es sen nebiju vingrinājies.

— Nu?

— Es palūdzu aprinča ārstu atļaut man; un tā iegriezu pirkstā.

Vasilijs Ivanovičs pēkšņi nobāla un, ne vārda neteicis, metās uz savu kabinetu, no kurienes tūlīt atgriezās ar elles akmens gabaliņu rokā. Bazarovs gribēja to paņemt un iet projām.

— Dieva dēļ, — Vasilijs Ivanovičs sacīja, — atļauj man pašam to izdarīt!

Bazarovs pasmīnēja.

— Kāds tu esi prakses mīlotājs!

— Nejoko, lūdzams! Parādi savu pirkstu! Vai brūce liela? Vai nesāp?

— Spied stiprāk, nebaidies!

Vasilijs Ivanovičs apstājās.

— Kā tu domā, Jevgeņij, vai labāk mums nepiededzināt ar dzelzi?

— To vajadzēja agrāk izdarīt, bet tagad patiesībā arī elles akmens vairs nav vajadzīgs. Ja esmu saindējies, tad tagad jau ir par vēlu.

— Kā... vēlu... — tikko paspēja izdvest Vasilijs Ivanovičs.

— Kā nu ne! Kopš tā laika pagājušas jau vairāk nekā četras stundas.

Vasilijs Ivanovičs vēl mazliet piededzināja ievainojumu.

— Vai tad apriņķa ārstam nebija elles akmens?

— Nebija.

— Ak dievs, kā tad tā! Ārsts — un nav tādas nepieciešamas lietas!

— Būtu tu redzējis viņa lancetes, — noteica Bazarovs un izgāja ārā.

Līdz pašam vakaram un visu nākošo dienu Vasilijs Ivanovičs izmantoja visus iespējamus ieganstus, lai varētu ieiet dēla istabā, un, lai gan ne vien neieminējās par viņa ievainojumu, bet centās pat runāt par visādām blakus lietām, tomēr neatlaidīgi lūkojās dēlam acīs un tik satraukts vēroja to, ka Bazarovs zaudēja pacietību un piedraudēja aizbraukt. Vasilijs Ivanovičs apsolījās neuztraukties, jo vairāk tāpēc, ka arī Arina Vlasjevna, no kuras viņš, protams, bija visu slēpis, sāka uzplīties, kāpēc viņš neguļot un kas tam tāds atgadījies. Veselas divas dienas viņš turējās, lai gan, dēlu slepeni novērojot, tā izskats viņam ļoti nepatika... bet trešajā dienā pie pusdienām viņš neizturēja. Bazarovs sēdēja, acis nodūris, un nepieskārās nevienam ēdienam.

— Kāpēc tu neēd, Jevgeņij? — viņš jautāja ar visbezzrūpīgāko sejas izteiksmi.
— Ēdiens, šķiet, labi pagatavots.

— Negribas, tāpēc arī neēdu.

— Vai tev nav apetītes? Un galva? —
Viņš nedrošā balsī piebilda: — Sāp?

— Sāp... Kādēļ lai tā nesāpētu?

Arina Vlasjevna izslējās un sāka ausīties.

— Nedusmojies, lūdzams, Jevgeņij, —
Vasilijs Ivanovičs turpināja. — Vai tu neat-
ļausi sev pataustīt pulsu?

Bazarovs piecēlās.

— Es bez visas taustīšanas varu tev teikt,
ka man ir drudzis.

— Un drebuļi bija?

— Bija arī drebuļi. Iešu atgulšos; bet jūs
atsūtiet man liepziedu tēju. Droši vien esmu
saaukstējies.

— Tad tāpēc es dzirdēju, tu šonakt kā-
sēji, — teica Arina Vlasjevna.

— Esmu saaukstējies, — Bazarovs atkā-
toja un aizgāja.

Arina Vlasjevna vārīja liepziedu tēju, bet
Vasilijs Ivanovičs izgāja blakus istabā un
klusēdams plēsa sev matus.

Bazarovs vairs todien nepiecēlās un visu
nakti pavadīja smagā pusnesamaņas snaudā.
Pirmajā stundā pēc pusnakts viņš ar pūlēm
atvēra acis, lampiņas gaismā ieraudzīja pār
sevi pārliekušos bālo tēva seju un lika viņam
aiziet; tas paklausīja, bet tūdaļ atgriezās uz
pirkstgaliem un, līdz pusei aiz skapja dur-
vīm noslēpies, visu laiku raudzījās uz dēlu.
Arina Vlasjevna arī negāja gulēt un, mazliet
pavērusi kabineta durvis, vienmēr pienāca ple

tām paklausīties, «kā Jeņušā elpo», un palūkoties uz Vasiliju Ivanoviču. Viņa saskatīja tikai tā nekustīgo, sakumpušo muguru, bet arī tas deva zināmu atvieglinājumu. No rīta Bazarovs mēģināja piecelties; viņam sāka reibt galva, un pa degunu tecēja asinis; viņš atkal apgūlās. Vasilijs Ivanovičs klusēdams apkalpoja viņu; Arina Vlasjevna iegāja pie dēla un jautāja, kā viņš jūtas. Bazarovs atbildēja «labāk» un aizgriezās pret sienu. Vasilijs Ivanovičs pamāja sievai ar abām rokām; viņa iekoda lūpā, lai neraudātu, un izgāja ārā. Mājā viss pēkšņi it kā satumsa, visas sejas izstiepās, iestājās dīvains klusums; no pagalma uz sādžu aiznesa kādu skaļu dziedātāju gaili, kas ilgi nevarēja saprast, kāpēc ar viņu tā rīkojas. Bazarovs vēl aizvien gulēja, galvu pie sienas pielicis. Vasilijs Ivanovičs mēģināja griezties pie viņa ar dažādiem jautājumiem, bet tie Bazarovu nogurdināja, un vecais sastinga savā krēslā, tikai retumis noknakšķināja ar pirkstiem. Viņš izgāja uz dažiem mirkļiem dārzā, pastāvēja tur kā sastindzis, it kā neizsakāmas izbrīnas pārņemts (izbrīnas izteiksme vispār nenozuda no viņa sejas), un atgriezās atkal pie dēla, cenzdamies izvairīties no sievas vaicājumiem. Beidzot viņa satvēra to aiz rokas un krampjaini, gandrīz draudēdama, noprasīja: «Kas tad viņam kaiš?» Te nu Vasilijs Ivanovičs atjēdzās un tikai piespiesti pasmaidīja; bet pašam par šausmām smaida vietā

tam diez no kurienes radās smiekli. Pēc ārsta viņš aizsūtīja no rīta. Viņš atzina par vajadzīgu iepriekš dēlam par to paziņot, lai tas gadījumā nedusmojas.

Bazarovs pēkšņi apgriezās uz dīvāna, cieši un truli paskatījās uz tēvu un palūdza nodzerties.

Vasilijs Ivanovičs pasniedza ūdeni un pie viena aptaustīja viņa pieri. Tā dega kā ugunīs.

— Vecais, — Bazarovs iesāka aizsmakušā un lēnā balsī, — ar mani ir nelāgi. Es esmu saindējies, un pēc dažām dienām tu mani bērēsi.

Vasilijs Ivanovičs sagrīļojās, it kā viņam kāds pa kājām būtu iezvēlis.

— Jevgeņij! — viņš čukstēja. — Ko tu runā!... Pasargi, dievs! Tu esi saaukstējies...

— Nerunā nu! — nesteigdamies viņu pārtrauca Bazarovs. — Ārsts nedrīkst tā runāt. Ir visas saindēšanās pazīmes, tu pats zini.

— Kur tad ir... saindēšanās pazīmes, Jevgeņij? Apžēlojies!

— Kas tad tas ir? — jautāja Bazarovs un, pacēlis krekla piedurkni, parādīja tēvam ļaunu vēstošos sarkanos plankumus.

Vasilijs Ivanovičs nodrebēja un sastinga bailēs.

— Pieņemsim, — viņš beidzot teica, — pieņemsim... ja... pat kaut kas līdzīgs saindēšanai...

— Piemijai, — dēls pateica priekšā.

— Nu jā... līdzīgs epidēmijai.

— *Piemijai*, — drūmi un skaidri atkārtoja Bazarovs. — Vai tad tu jau esi aizmirsis savas burtnīciņas?

— Nu jā, jā, ja tev tā patīk... Tomēr mēs tevi izārstēsim.

— Kādas blēņas. Bet ne jau tas ir svarīgi. Nebiju gaidījis, ka tik ātri miršu; tā ir, taisnību sakot, ļoti nepatīkama nejaušība. Jums abiem ar māti tagad jāizmanto tas, ka jūsos ir stipra reliģija; te nu jums ir gadījums izmēģināt to. — Viņš iedzēra vēl malku ūdens.

— Bet es gribu tev palūgt vienu... kamēr galva vēl manā varā. Rīt vai parīt manas smadzenes, tu jau zini, uzteiks dienestu. Es arī tagad neesmu pilnīgi pārliecināts, vai izsakos skaidri. Kamēr es gulēju, man visu laiku likās, ka ap mani skraidītu sarkani suņi, bet tu mani uzmanīji kā teteri medībās. It kā es piedzēries būtu. Vai tu mani labi saproti?

— Apžēlojies, Jevgeņij, tu runā pilnīgi, kā nākas.

— Jo labāk; tu man teici, ka esot aizsūtījis pēc ārsta... Ar to tu esi iepriecinājis sevi... iepriecini arī mani: aizsūti ziņnesi...

— Pie Arkadija Nikolajiča, — vecais vīrs iekrita starpā.

— Kas tas tāds Arkadijs Nikolajičs? — Bazarovs jautāja it kā pārdomās. — Ak jā! Tas cālis! Nē, viņu tu neaiztiec: viņš tagad

par kovārni kļuvis. Nebrīnies, tie vēl nāv murgi. Bet tu aizsūti ziņnesi pie Odincovas, Annas Sergejevnas, te ir tāda muižniece... Pazīsti? (Vasilijs Ivanovičs palocīja galvu.) Sak, Jevgeņijs Bazarovs liek sveicināt un liek teikt, ka viņš mirst. Vai tu to izpildīsi?

— Izpildīšu... Tikai vai tas ir iespējams, ka tu nomirtu, tu, Jevgeņij... Padomā pats! Kur tad pēc tam būtu taisnība?

— To es nezinu; tikai ziņnesi aizsūti.

— Acumirkļi sūtīšu un pats vēstuli uzrakstīšu.

— Nē, kādēļ, saki, ka liek sveicināt, vairāk neko nevajag. Bet tagad es atkal pie saviem suņiem. Savādi! Gribu apstādināt domas pie nāves, bet nekas neiznāk. Redzu kādu plankumu... un vairāk neko.

Viņš atkal smagi pagriezās pret sienu; bet Vasilijs Ivanovičs izgāja no kabineta un, ticis līdz sievas guļamistabai, nokrita uz ceļiem svētbilžu priekšā.

— Lūdz dievu, Arina, lūdz! — viņš vaidēja. — Mūsu dēls mirst.

Doktors, tas pats aprīnķa ārsts, kam nebija bijis elles akmens, atbrauca un, apskatījis slimo, ieteica turēties pie nogaidošās metodes un turpat pateica arī dažus vārdus par izvešošānās iespēju.

— Bet vai jums ir gadījies redzēt, ka cilvēki manā stāvoklī *nedotos* uz Elizejas lau-

kiem? — Bazarovs jautāja un, pēkšņi saņēmis aiz kājas smago galdu, kas stāvēja blakus dīvānam, izkustināja to un nostūma no vietas.

— Spēks, spēks taču, — viņš teica, — viss vēl ir šeit, bet jāmirst!... Vecais, tas vismaz ir paspējis atrast no dzīves, bet es... Un ej tu pamēģini noliegt nāvi. Tā noliedz tevi, un darīts! Kas tur raud? — mazliet vēlāk viņš piebilda. — Māte? Nabadzīte! Ko nu gan viņa tagad ēdinās ar savu brīnišķīgo boršču? Un tu, Vasilij Ivanič, liekas, arī pinkšķi? Nu, ja kristietība nepalīdz, tad esi filozofs, stoiķis, vai. Tu taču lielījies, ka esi filozofs?

— Kas es par filozofu? — iebrēcās Vasilijs Ivanovičs, un asaras viņam birtin bira pār vaigiem.

Bazarovam kļuva sliktāk ar katru stundu; slimības gaita paātrinājās, kā tas parasti notiek pie ķirurģiskas saindēšanās. Viņš vēl nebija zaudējis samaņu un saprata, ko viņam saka; viņš vēl cīnījās. «Es negribu murgot,» tas čukstēja, dūres savilkdams, «kas par niekiem!» Un turpat teica: «Bet, ja no astoņiem atņem desmit, cik paliek?» Vasilijs Ivanovičs staigāja kā neprātīgs, ieteica gan vienu līdzekli, gan otru un aizvien sedza dēlam kājas. «Ieīt aukstos palagos... vemšanas līdzekli... sinepju plāksteri uz kuņģa... nolaist asinis,» viņš ar mokām teica. Doktors, kuru viņš bija izlūdzies, lai paliek, piebalsoja tam, dzirdēja slimo ar limonādi, bet sev lūdza

gan pīpīti, gan kaut ko «stiprinošu un sasil-došu», tas ir, degvīnu. Arina Vlasjevna sēdēja uz zema soliņa pie durvīm un tikai laiku pa laikam gāja pielūgt dievu; pirms dažām dienām viņai nejauši bija izslīdējis no rokām spogulis un saplīsis, bet to viņa vienmēr uzskatīja par ļaunu zīmi, pat Ānfisuška nekā neprata viņai pateikt. Timofejičs devās pie Odincovas. Nakts nebija Bazarovam labvēlīga... Viņu mocīja stiprs drudzis. Uz rīta pusi tam kļuva vieglāk. Viņš palūdza, lai Arina Vlasjevna sasukā viņam matus, noskūpstīja viņai roku un iedzēra divus malkus tējas. Vasilijš Ivanovičs mazliet atdzīvojās.

— Paldies dievam! — viņš atkārtoja. — Iestājās krīze... krīze garām...

— Padomā tikai! — Bazarovs teica. — Ko nozīmē vārds! Atradis to, pasaka «krīze» un nomierinās. Aprbrīnojami, kā cilvēks vēl tic vārdiem. Ja viņam, piemēram, teiks «muļķis» un nepiekaus — viņš noskums; ja nosauks par gudru un nedos naudu — viņš izjutīs baudu.

Šī Bazarova mazā runā, kas atgādināja viņa agrākās divainības, pavisam aizkustināja Vasiliju Ivanoviču.

— Bravo! Jauki teikts, brīnišķīgi! — viņš iesaucās, izlikdamies, ka sit plaukstas.

Bazarovs skumīgi pasmaidīja.

— Nu kā, pēc tavām domām, — viņš vaicāja, — krīze pārgājusi vai iestājusies?

— Tev ir labāk, lūk, ko es redzu, lūk, kas mani iepriecē, — Vasilijs Ivanovičs atbildēja.

— Nu, tad ir jauki, priecāties nekad nav par sliktu. Bet vai pie tās, atceries, aizsūtīji?

— Aizsūtīju, kā tad.

Pārmaiņa uz labo pusi neturpinājās ilgi. Slimības lēkmes atjaunojās. Vasilijs Ivanovičs sēdēja pie Bazarova. Likās, ka kādas sevišķas mokas plosītu veco vīru. Viņš vairākas reizes grasījās runāt un nevarēja.

— Jevgeņij! — viņš beidzot sacīja. — Mans dēls, mans dārgais, mīlais dēls!

Šī neparastā uzruna atstāja iespaidu uz Bazarovu. Viņš mazliet pagrieza galvu un, kā redzams, cenzdamies izrauties no nospiedošās nesamaņas sloga, jautāja: — Kas ir, mans tēvs?

— Jevgeņij, — Vasilijs Ivanovičs turpināja un nometās uz ceļiem Bazarova priekšā, lai gan tas neatvēra acis un nevarēja viņu redzēt. — Jevgeņij, tev tagad ir labāk; tu, dievs dos, izveselosies; bet izmanto šo laiku, iepriecini mūs ar māti, izpildi kristieša pienākumu! Briesmīgi grūti man to tev sacīt, bet... vēl grūtāk... taču uz mūžu, Jevgeņij... tu padomā, kā tas ir...

Vecā vīra balss aprāvās, bet viņa dēla sejai, lai gan tas joprojām gulēja ar aizvērtām acīm, pārlaidās it kā ēna.

— Es neatsakos, ja tas var jūs iepriecēt, —

Viņš beidzot sacīja, — bet man liekas, vēl nav ko steigties. Tu pats saki, ka man ir labāk.

— Labāk, Jevgeņij, bet, kas zina, tas taču viss dieva rokā, bet, izpildījis pienākumu...

— Nē, es pagaidīšu, — Bazarovs pārtrauca. — Es piekrītu tev, ka iestājusies krīze. Bet, ja mēs abi kļūdāmies, nu tad — svēto vakarēdienu pasniedz arī nesamaņā esošiem.

— Apžēlojies, Jevgeņij...

— Es pagaidīšu. Bet tagad es gribu gulēt. Netraucē mani!

Un viņš nolika galvu agrākajā vietā.

Vecais vīrs piecēlās, apsēdās uz krēsla un, saņēmis zodu rokās, sāka kost sev pirkstos...

Ātsperu ratu rīboņa, tā rīboņa, kas īpaši sadzirdama lauku klusumā, pēkšņi skāra viņa dzirdi. Tuvāk, tuvāk ripoja vieglie rati; nu jau kļuva dzirdama zirgu sprauslāšana... Vasilijš Ivanovičs pielēca kājās un metās pie lodziņa. Viņa mājas pagalmā iebrauca divvietīga četrjūga kariete. Pats neatjēgdams, ko tas varētu nozīmēt, neizsakāmā priekā viņš izskrēja uz lieveņa... Livrejā tērpts sulainis atvēra karietes durtiņas; dāma melnā plīvurā un melnā mantiļā izkāpa no tās.

— Es esmu Odincova, — viņa teica. — Vai Jevgeņijs Vasiļjičs dzīvs? Vai jūs esat viņa tēvs? Es atvedu ārstu.

— Ak labdare! — Vasilijš Ivanovičs iesaucās un, satvēris tās roku, krampjaini spieda pie savām lūpām, kamēr Annas Sergejevnas

atvestais ārsts, mazs vīrelis ar vācieša seju, nesteigdamies izlīda no karietes. — Dzīvs vēl, dzīvs mans Jevgeņijs un tagad būs glābts! Sieva! Sieva! Mums eņģelis no debesīm...

— Kas ir, ak kungs! — čukstēja vecenīte, izskriedama no viesistabas un, neko nesa-prazdama, turpat priekšnamā nokrita pie An-nas Sergejevnas kājām un kā neprātīga sāka skūpstīt viņas drānas.

— Ko jūs darāt! Ko jūs darāt! — Anna Sergejevna atkārtoja; bet Arina Vlasjevna neklausījās viņā, un Vasilijs Ivanovičs tikai atkārtoja: «Eņģelis! Eņģelis!»

— Wo ist der Kranke?¹ Un kur ir pa-cients? — ārsts beidzot izdabūja ne bez zi-nāma sašutuma.

Vasilijs Ivanovičs atjēdzās.

— Šeit, šeit, lūdzu, nāciet man līdz, wer-thester Herr College,² — viņš piebilda pēc vecas atmiņas.

— Ē! — sacīja vācietis un savilka seju skābā smaidā.

Vasilijs Ivanovičs ieveda viņu kabinetā.

— Ārsts no Annas Sergejevnas Odincovas, — tas sacīja, pieliecies pie pašas dēla auss, — un arī viņa pati ir šeit.

Bazarovs pēkšņi atvēra acis.

— Ko tu teici?

— Es saku, ka Anna Sergejevna Odincova ir šeit un atvedusi tev šo doktora kungu.

¹ Kur slimais? (Vāc.)

² Werthester Herr College — dārgais kolēģi. (Vāc.)

Bazarovs palūkojās visapkārt.

— Viņa ir šeit... es vēlos viņu redzēt.

— Tu viņu redzēsi, Jevgeņij; bet vispirms jāparunājas ar doktora kungu. Es viņam izstāstīšu visu slimības vēsturi, jo Sidors Sidoričs ir aizbraucis (tā sauca apriņķa ārstu), un mēs izdarīsim nelielu konsultāciju.

Bazarovs paskatījās uz vācieti.

— Nu, runājiet ātrāk, tikai ne latīniski, es taču saprotu, ko nozīmē *jam moritur*¹.

— *Der Herr scheint des Deutshcen mächtig zu sein?*²

— *Ich... habe...* runājiet jau labāk krieviski, — noteica vecais.

— Āā! Tad šitto ir ttā... Lūdz, lūdz...

Un konsultācija sākās.

Pēc pusstundas Anna Sergejevna Vasilija Ivanoviča pavadībā iegāja kabinetā. Doktors paspēja viņai iečukstēt, ka nav ko domāt par slimā izveseļošanos.

Viņa paraudzījās uz Bazarovu... un apstājās pie durvīm, tik ļoti viņu pārsteidza šī iekaisusi un tajā pašā laikā liķim līdzīgā seja ar viņai pievērstajām nespodrajām acīm. Viņu vienkārši pārņēma aukstas un mokošas izbailes; doma, ka būtu ko citu izjutusi, ja tiešām to milētu, mirklī pavīdēja tās galvā.

¹ Jau mirst. (*Latin.*)

² Kungs, liekas, pārvalda vācu valodu? (*Vāc.*)

— Paldies! — viņš ar pūlēm ierunājās.
— Es to negaidīju. Tas ir labs darbs. Nu, tā mēs vēlreiz tiekamies, kā jūs apsoliņāt.

— Anna Sergejevna bija tik laba... — iesāka Vasilijš Ivanovičš.

— Tēv, atstāj mūs! Anna Sergejevna, jūs atļaujiet? Liekas tagad... — Viņš norādīja ar galvu uz savu izstiepto, nespēcīgo ķermeni.

Vasilijš Ivanovičš izgāja.

— Nu, paldies! — Bazarovš atkārtoja.
— Tā ir karaliska rīcība. Stāsta, ka karaļi arī apmeklējot mirstošos.

— Jevgeņij Vasiļjič, es ceru...

— Ak Anna Sergejevna, runāsim nu patiesību. Ar mani ir beigas. Esmu nokļuvis zem riteņa. Un iznāk, ka nekā nebija ko domāt par nākotni. Nāve ir veca lieta, bet katram no jauna izbaudāma. Līdz šim es nebaidos... bet tad sāksies nesamaņa un *fjuit!* (viņš vārgi pamāja ar roku). Nu, ko lai es jums saku... Ka es mīlēju jūs? Tam jau arī agrāk nebija nozīmes, bet tagad jau ne tik. Mīlestība ir forma, bet mana paša forma jau sāk sairt. Teikšu labāk, cik jūs esat jauka! Un tagad jūs izskatāties tik skaista...

Anna Sergejevna neviļus nodrebēja.

— Nekas, neuztraucieties... apsēdieties tur... Nenāciet man klāt: mana slimība ir lipīga.

Anna Sergejevna strauji pārgāja pāri is-

tabai un apsēdās atzveltnes krēslā blakus dīvānam, uz kura gulēja Bazarovs.

— Augstsirdīgā! — viņš čukstēja. — Ak, cik tuvu un tik jauna, spirta, tīra... šajā riebīgajā istabā!... Palieciet sveika! Dzīvojiet ilgi, tas ir labāk par visu, un izmantojiet dzīvi, kamēr vēl laiks. Redziet, cik nelāgs skats: pussaspiests tārps, tomēr vēl lokās, un taču arī domāja: daudz darbu padarīšu, nemiršu, kur nu, uzdevums jāveic, es taču esmu milzenis! Bet tagad viss milzeņa uzdevums — kaut varējis godīgi nomirt, lai gan nevienam gar to nav daļas... Vienalga: luncināties neiešu.

Bazarovs apklusā un ar roku taustījās pēc glāzes. Anna Sergejevna pasniedza viņam nodzerties, nenovilkusi cimdus un bailīgi elpodama.

— Mani jūs aizmirsīsiet, — viņš atkal iesāka, — mirušais dzīvajam nav biedrs. Tēvs jums teiks, sak, rau, kādu cilvēku zaudē Krievija... Tās ir muļķības; bet nesagraujiet vecā vīra ticību. Jūs jau zināt... lai bērns rotaļājas, ar ko grib... Un māti apmīļojiet. Tādus cilvēkus kā viņi jūsu augstākajās aprindās dienas laikā ne ar uguni nesameklēt... Es vajadzīgs Krievijai... Nē, redzams, nesmu vis vajadzīgs. Bet kas tad vajadzīgs? Kurpnieks vajadzīgs, drēbnieks vajadzīgs, miesnieks... pārdod... gaļu... miesnieks... pagaidiet, man sāk sajukt. Te ir mežs...

Bazarovs pielika roku pie pieres.

Anna Sergejevna pieliecās pie viņa.

— Jevgeņij Vasiļjič, es esmu šeit...

Viņš satvēra tās roku un piecēlās sēdus.

— Palieciēt sveika! — viņš sacīja ar pēkšņu spēku, un acīs tam iemirdzējās pēdējais spožums. — Palieciēt sveika! Paklausieties, es taču toreiz jūs nenoskūpstīju... Uzpūtiēt dziestošajai liesmiņai, un lai tā nodziest...

Anna Sergejevna pieskārs ar lūpām viņa pieri.

— Nu pietiek! — viņš teica un atlaidās uz spilvena. — Tagad... tumsa...

Anna Sergejevna klusu izgāja.

— Kā ir? — čukstot jautāja viņai Vasilijš Ivanovičs.

— Viņš aizmiga, — tā atbildēja tikko dzirdami.

Bazarovam vairs nebija lemts atmosties. Pievakarē viņš iekrita pilnīgā nesamaņā un nākošajā dienā nomira. Alekseja tēvs izdarīja pie viņa reliģiskās ceremonijas. Kad viņam deva pēdējo svaidījumu, kad svaidāmā eļļa skāra viņa krūtis, viņa viena acs atvērās, un likās, skatot garīdznieku ornatā, kūpošo vīraka trauku, sveces svētbilžu priekšā, kaut kas līdzīgs šausmu trīsām uz mirkli atspoguļojās tā sastingušajā sejā. Kad viņš beidzot izdvesa pēdējo elpas vilcienu un mājā sacēlās vispārējas vaimanas, Vasiliju Ivaniču pārņēma pēkšņas neprātīgas dusmas. — Es teicu, ka kurnēšu! — tas kļiedza aizsmacis, ar kvēlojošu, pārvērstu seju kratīdams dūri

gaisā, it kā kam draudēdams. — Un kurnēšu, kurnēšu! — Bet Arina Vlasjevna, asarām pārplūstot, aplika tam rokas ap kaklu, un abi viņi nokrita uz ceļiem. «Tā,» vēlāk saimes istabā stāstīja Anfisuška, «blakus viņi arī nolieca savas galviņas kā aitiņas pusdienas karstumā...»

Bet dienas tveice pāriet un iestājas vakars un nakts, bet tad jau arī jāatgriežas klusajā ostā, kur izmocītajiem un nogurušajiem salda dusa.

XXVIII

Aizritēja seši mēneši. Bija balta ziema ar bargu bezmākoņu sala klusumu, ar dziļu, čirkstošu sniegu, ar sārtu sarmu kokos, ar gaiša smaragda debesīm, ar dūmu cepurēm virs skursteņiem, ar garaiņu mākoņiem mirkli atvērtajās durvīs, spīgtām, it kā sadzeltām cilvēku sejām un nosalušo zirdziņu steidzīgiem rikšiem. Janvāra diena jau gāja uz beigām; vakara aukstums vēl vairāk stindzināja nekustīgo gaisu, un lēni dzisa asinssārtā vakara blāzma. Marjinas kungu mājas logos iedegās ugunis; Prokofjičs melnā frakā un baltos cimdos sevišķi svinīgi klāja galdu septiņām personām. Pirms nedēļas nelielajā draudzes baznīcā klusu un gandrīz bez lieci-

niekiem notika divas laulības: Arkadijam ar Katju un Nikolajam Petrovičam ar Feņičku, bet šodien Nikolajs Petrovičs sarīkoja atvadu pusdienas savam brālim, kas brauca darīšanās uz Maskavu. Anna Sergejevna uz turieni aizbrauca tūlīt pēc kāzām, bagātīgi apdāvinājusi jaunlaulātos.

Tieši pulksten trijos visi pulcējās pie galda. Mitju novietoja turpat tuvumā; viņam jau bija radusies auklīte ar izrakstītu galvasrotu. Pāvels Petrovičs sēdēja starp Katju un Feņičku; «vīri» novietojās blakus sievietēm. Mūsu paziņas pēdējā laikā bija pārvērtušies: visi it kā kļuvuši daiļāki un vīrišķīgāki; tikai Pāvels Petrovičs bija novājējis, kas, starp citu, piešķīra vairāk smalkuma un *grandsenjorības*¹ viņa izteiksmīgajiem sejas pantiem. Arī Feņička kļuvusi citāda. Jaunā zīda kleitā ar platu samta aubīti galvā, ar zelta važiņu ap kaklu viņa sēdēja nekustīgi cienīga, cienīgi izturēdamās pati pret sevi, pret visu apkārtējo, un tā smaidīja, it kā vēlētos teikt: «Jūs atvainojiet mani, es neesmu vainīga.» Un ne viņa vienīgā — citi arī smaidīja un arī it kā atvainojās; visiem bija mazliet neērti, mazliet skumīgi un patiesībā ļoti labi. Ikviens apkalpoja otru ar jocīgu laipnību, it kā visi būtu vienojušies nospēlēt kādu naivu komēdiju. Katja bija mierīgāka par visiem: viņa

¹ Grandsenjorība (fran. grand seigneur — izcils augstmanis) šeit ar nozīmi cienīgums, solīdums.

paļāvīgi raudzījās sev apkārt, un varēja manīt, ka Nikolajs Petrovičs jau paspējis viņu no visas sirds iemīlot. Pirms pusdienu beigām viņš piecēlās un, paņēmis kausu rokā, griezās pie Pāvela Petroviča.

— Tu mūs atstāj... tu mūs atstāj, mīlo brāl, — viņš iesāka, — protams, ne uz ilgu laiku; taču es nevaru neizteikt tev, ka es, ka mēs, cik es, cik mēs... Tā gan ir nelaime, ka mēs neprotam turēt galda runas! Arkadij, runā tu!

— Nē, tēt, es neesmu sagatavojies.

— Bet es esmu labi sagatavojies! Vienkārši, brāl, atļauj apskaut tevi, novēlēt tev visu labāko, un atgriezies pie mums ātrāk!

Pāvels Petrovičs saskūpstījās ar visiem, ieskaitot, protams, Mitju; Feņičkai viņš turklāt vēl noskūpstīja roku, ko tā vēl neprata pienācīgi pasniegt, un, izdzēris piepildīto kausu, noteica ar dziļu nopūtu: «Esiet laimīgi, mani draugi! *Farewell!*¹ — šī angliskā astīte pagāja nepamanīta; visi jutās aizkustināti.

«Bazarova piemiņai,» Katja pačukstēja savam vīram un saskandināja ar viņu. Arkadijs atbildot cieši paspieda viņas roku, bet neuzdrošinājās skaļi izteikt šo tostu.

Liekas, nu būtu beigas? Bet varbūt kāds lasītājs vēlēšies zināt, ko pašlaik dara, tieši

¹ Palieciēt sveiki! (*Angl.*)

pašlaik, ikviena no mūsu attēlotajām personām. Mēs esam gatavi apmierināt viņa ziņkāri.

Anna Sergejevna nesen apprecējās, ne jau aiz mīlestības, bet aiz pārlicības, ar kādu no nākošajiem Krievijas darbiniekiem, ar ļoti gudru likumu zinātāju, praktiska saprāta un stingras gribas cilvēku, kam ievērojamas runas dāvanas, — ar vēl jaunu un labsirdīgu cilvēku, aukstu kā ledus. Viņi abi dzīvo ļoti draudzīgi un varbūt kļūs laimīgi, un varbūt pat mīlēs viens otru. Kņaze H. ir mirusi, aizmirsta jau tajā pašā dienā. Kirsanovi, tēvs ar dēlu, dzīvo Marjinā. Viņu stāvoklis sāk uzlaboties. Arkadijs kļuvis par centīgu saimnieku, un «ferma» jau dod ievērojamu ienākumu. Nikolajs Petrovičs iekļuvis pagasta starpniekos un pūlas, cik spēj; viņš nemitīgi braukā apkārt, saka garas runas (viņš turas pie uzskata, ka zemnieki «jāpārlicina», tas ir, ar pastāvīgu vienu un to pašu vārdu atkārtošānu jānovēd līdz pagurumam), un tomēr, taisnību sakot, viņš neapmierina pilnīgi ne izglītotos muižniekus, kas runā gan ar eleganci, gan ar melanholiju par *mansipāciju* (izrunājot *an* caur degunu), ne neizglītotos muižniekus, kas bez ceremonijām lamā «što *municipāciju*». Kā vieniem, tā otriem viņš ir pārāk maigs. Katerinai Sergejevnai piedzimis dēls Koļa, bet Mitja jau braši skraida un valodīgi pļāpā. Feņička, Fedosja Nikolajevna, bez vīra un Mitjas nevienu citu tā nedievina

kā savu vedeklu, un, kad tā nosēžas pie klavierēm, Feņička gatava veselu dienu neatiet no tās. Pie viena pieminēsim arī Pēteri. Viņš pavisam pārņemts no muļķības un iedomības, izrunā «e» kā «i»: vījš, visilība, viņš arī apprecējies, un līgavai, pilsētas sakņu dārznieka meitai, līdzī nāca krietns pūrs. Tā atteica diviem krietniem līgavaiņiem tikai tāpēc, ka tiem nebija pulksteņu, bet Pēterim bija ne vien pulkstenis — viņam bija pat lakādas puszābaciņi.

Drēzdenē uz Brilova terases starp pulksten diviem un četriem, smalkāko ļaužu pastaigas laikā, jūs varat sastapt gadu piecdesmit vecu vīru, jau pilnīgi sirmu un it kā slimu ar podagru, bet vēl skaistu, eleganti tērpušos un ar īpašām iezīmēm, ko cilvēkam dod tikai ilgstoša uzturēšanās sabiedrības augstākajos slāņos. Tas ir Pāvels Petrovičs. Viņš no Maskavas aizbraucis uz ārzemēm, lai uzlabotu savu veselību, un palicis dzīvot Drēzdenē, kur vairāk gan saietas ar angļiem un caurbraucējiem krieviem. Pret angļiem viņš izturas vienkārši, gandrīz kautri; bet ne bez pašapziņas; viņi atzīst to par mazliet garlaicīgu, bet ciena viņā īstu džentlmeni — «*a perfect gentleman*». Ar krieviem viņš ir familiārāks, ļaudams vaļu savam žultīgumam, zobojas pats par sevi un tiem, bet tas viss viņam iznāk ļoti jauki; ir nevērīgi, ir pieklājīgi. Viņš turas pie slavofilu uzskatiem; kā zināms, augstākā sabiedrībā to uzskata

par *très distinguè*¹. Pāvels Petrovičs nekā krieviski nelasa, bet uz rakstāmgalda viņam ir sudraba pelnu trauks zemnieku vīzes izskatā. Mūsu tūristi viņu ļoti lutina. Matvejs Iljičs Koļazins, kas atrodas *pagaidu opozīcijā*, augstsirdīgi apmeklēja viņu, braukdams uz Bohēmijas dziedniecības avotiem; bet vietējie iedzīvotāji, ar kuriem viņš, starp citu, tiekas maz, izturas pret viņu gandrīz vai ar godbijību. Dabūt biļeti uz galma kapelu, teātri utt. neviens nevar tik viegli un ātri kā *der Herr Baron von Kirsanoff*². Viņš dara labu, cik spēj; par viņu vēl vienmēr mazliet tenko: ne velti viņš kādreiz bijis salonu lauva, bet dzīvot viņam ir grūti... grūtāk, nekā pats to spēj apjēgt... Vajag tikai palūkoties uz viņu krievu baznīcīnā, kad viņš, atspiedies malā pie sienas, nogrimst domās un ilgi nekustas, lūpas rūgti sakniebis, pēc tam pēkšņi atjēdzas un sāk nemanot mest krus-tus.

Arī Kukšina nokļuvusi ārzemēs. Viņa tagad dzīvo Heidelbergā un studē ne vairs dabas zinātnes, bet arhitektūru, kurā viņa, pēc pašas vārdiem, atklājusi jaunus likumus. Viņa kā senāk draudzējas ar studentiem, sevišķi ar jaunajiem krievu fiziķiem un ķīmiķiem, ar kuriem Heidelbergā ir pārpilna un kuri, no

¹ Ļoti smalku. (*Franc.*)

² Barons fon Kirsanova kungs. (*Vāc.*)

sākuma pārsteigdami naivos vācu profesorus ar saviem prātīgajiem uzskatiem par lietām, vēlāk pārsteidz šos pašus profesorus ar savu pilnīgo bezdarbību un absolūtu slinkumu. Ar tādiem diviem trim ķīmiķiem, kas nespēj atšķirt skābekli no slāpekļa, bet kas pilni nolieguma gara un pašcieņas, — ar dižo Jeļiseviču pa Pēterburgu klimst Sitņikovs, kas arī gatavojas kļūt par dižo un, kā viņš apgalvo, turpina Bazarova «lietu». Stāsta, ka viņu nesen kāds piekāvis, bet viņš parādā nav palicis: kādā tumšā rakstelī, kas iespiests kādā tumšā žurnālītī, viņš licis saprast, ka viņa sitējs esot — zaķapastala. Viņš to saprot kā ironiju. Tēvs par viņu arī tagad daudz nebēdā, bet sieva tur viņu par muļķīti... un literātu.

Ir neliela lauku kapsēta kādā no attālākiem Krievijas stūrīšiem. Kā gandrīz visām mūsu kapsētām, tai ir bēdīgs izskats: apkārt izraktie grāvji sen jau aizauguši, pelēkie koka krusti sašķiebušies un trūd zem saviem kādreiz krāsotajiem jumtiem; akmens plāksnes visas izkustējušās no savām vietām, it kā kāds tās no apakšas grūdis; divi trīs aplūkāti kociņi tikko sniedz trūcīgu ēnu; aitas netraucēti klaiņo pār kapiem... Bet starp tiem ir viens, kam nepieduras cilvēks, kuru nemīda kustoņi: tikai putni nolaižas uz tā un dzied rītausmā. To iežogo dzelzs sētiņa; divas jaunas eglītes iestādītas tā abos galos: šajā kapā ir apbedīts Jevgeņijs Bazarovs. Pie

tā no netālās sādžiņas bieži ierodas divi jau nevarīgi vecīši — vīrs un sieva. Atbalstīdami viens otru, viņi nāk gurdā gaitā; pienāk pie sētiņas, nokrīt uz ceļiem un ilgi un rūgti raud, ilgi un cieši raugās uz mēmo akmeni, zem kura dus viņu dēls; apmainās nedaudziem vārdiem, noslauka putekļus no akmens un sakārto eglītes zaru, un atkal lūdz dievu, un nevar aiziet no šās vietas, kur viņi jūtas it kā tuvāk dēlam, atmiņām par viņu... Vai tiešām viņu lūgšanas, viņu asaras ir vēltīgas? Vai tiešām mīlestība, svētā, uzticīgā mīlestība nav visspēcīgā? Ak nē! Lai cik kaislīga, grēcīga un dumpīga sirds dusētu kapā, puķes, kas aug uz tā, mierīgi raugās uz mums ar savām nevainīgajām acīm; ne jau tikai par mūžīgo mieru tās stāsta mums, par lielo «vienaldzīgās» dabas mieru; tās runā arī par mūžīgo samierināšanos un par nebeidzamo dzīvību.

Augusts, 1861. gads.

Ivans Sergejevičs Turgeņevs

TĒVI UN DĒLI

Redaktore *M. Plukša*
Māksl. redaktors *A. Jēgers*
Tehn. redaktore *D. Pastare*
Korektore *T. Vilsons*

Nodota salikšanai 1960. g. 25. maijā. Parakstīta iespiešanai 1960. g. 10. augustā. Papīra formāts 70×92¹/₃₂. 9,8 fiz. iespiedl. 11,19 uzsk. iespiedl. 10,70 izdevn. l. Metiens 15000 eks. Maksā 3 rbļ. 60 kap. No 1961. g. 1. I maksā 36 kap.

Latvijas Valsts izdevniecība Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 13383-D1901. Iespiesta Latvijas PSR Kultūras ministrijas Poligrāfiskās rūpniecības pārvaldes 2. tipogrāfijā Rīgā, Dzirnau ielā 57. Pasūt. Nr. 1976.

K₁

5

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309065635

100

2110

2110

